Na noge v sveti boj!

Prva knjiga:

V boj za temelje krščanske vere!

Spisal

dr. Anton Bonaventura Jeglič
knez in škof ljubljanski.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1918.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

23598

Na noge v sveti boj!

Prva knjiga:

V boj za temelje krščanske vere!

Spisal

dr. Anton Bonaventura Jeglič

knez in škof ljubljanski.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

142.

STEVO TONČIĆ

1918.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

Splošni uvod.

Strašna svetovna vojska je končana. Milijoni so za domovino žrtvovali življenje; milijoni so pohabljeni in bodo ostali pohabljeni do smrti; na stotisoče je bolehnih, ki bodo hirali in umrli zgodnje smrti; na stotisoče je vdov in sirot. Strašne posledice vojske čutimo vsi. Minili bodo rodovi, preden se zacelijo globoke rane, ki nam jih je zasekala divja vojska.

Toda ne le telesne, časne nesreče so pregrozne; tudi versko in čednostno življenje je marsikje zanemarjeno, sem ter tja morda celo uničeno. O kolikokrat se je brezmiselno govorilo zoper Boga, zoper Jezusa, zoper katoliško cerkev! Mnogi so verske dolžnosti zanemarili in opustili, češ, da lahko žive brez molitve, brez sv. maše, brez sv. zakramentov. O Bogu se je govorilo grdo, krivično; dà, celo preklinjali so Boga! O zavajanju zoper sveto čistost, zoper zakonsko zvestobo, o zavajanju na fronti in v zaledju še govoriti ne morem.

In naši dečki, naše deklice! Kako so pohujšani oni izpod osemnajst let, ki so v vojnem času le prehitro dozoreli! Začeli so se preveč zavedati. Svoj ponos, svojo moč, svojo voljo kažejo s tem, da preklinjajo, popivajo, ponočujejo, ne ubogajo, zunaj cerkve ostajajo, se protivijo materam in duhovnikom in začenjajo celo grešna znanja.

Prizadevali si bomo, da te grozne rane zacelimo in da ne izgubimo vsaj naše večnosti, ako smo že izgubili srečo v časnosti. Duhovniki smo se trudili in se še trudimo, da bi olajšali vse bridkosti in bolečine po vseh družinah. Bog nam je priča, da smo s svojim ljudstvom trpeli, zdihovali in jokali, da smo delali iz srčne ljubezni in globokega usmiljenja do Vas in do Vaših otrok.

Bole nas Vaše žalosti, tuge in solze; toda še bolj nas boli, ko se nam zdi, da je v nevarnosti Vaša večnost. Ako nas že časna nesreča peče, kaj bi šele bilo, ko bi nas zadela večna nesreča in bi po lastnem zadolženju prišli tja, kjer je jok in škripanje z zobmi.

Dragi Slovenci! Rad bi Vam pomagal. Zlata in srebra nimam; kar sem imel, sem izdal vse za javne potrebe po vojski. Imam pa še srce polno ljubezni do Vas, srce, ki z Vami čuti, trpi, zdihuje, srce duhovnega pastirja, ki želi dati vsem ovčicam dobre hrane, želi zdrave ohraniti v zdravju, ranjene zaceliti, žalostne potolažiti, izgubljene poiskati, vse osrečiti in razveseliti.

Pa kako naj te srčne želje uresničim? Pouk, resničen pouk o življenju, o časnosti in večnosti, je od Boga dano zdravilo za vse naše dušne slabosti in bolehnosti. Tak pouk Vam ponujam, pouk, kakor mislim, da je potreben za Vas ravno sedaj po končani vojski.

Dà, končana, srečno in častno končana je vojska za časno domovino, ni pa končana vojska za večno domovino. Res, ljubiti moramo časno domovino, ljubiti našo mogočno Avstrijo, v kateri živimo, se krepimo telesno in duševno in od katere pričakujemo kolikor mogoče veliko in neskaljeno časno srečo. Kako moramo pa še le ljubiti svojo večno domovino! Za časno domovino ste trpeli muke, ki se skoraj popisati ne dado, srčno kri ste za njo prelivali. Prav tako! Kaj pa za večno domovino? Oh, ako izgubimo njo, je izgubljeno vse, prav vse!

Zato je ne smemo izgubiti! Napeti moramo vse svoje moči, da si jo osvojimo. Ima pa mnogo zagrizenih sovražnikov, ki nas napadajo noč in dan, ki nas napadajo od vseh strani. Sovražniki večne domovine so ljudje, ki s svojim grdim, umazanim, surovim govorjenjem vzbujajo in podžigajo naše strasti: jezo, sovražnost, nesramnost, prevzetnost, odpor proti sveti cerkvi, zanemarjanje verskih dolžnosti; sovražniki so ljudje, ki sami žive brez Boga, brez vere, brez cerkve, brez molitve, se s tem ponašajo, Vas pa zasramujejo ali celo strahujejo, ako hočete živeti po stari svoji sveti veri.

Dragi Slovenci! Čujte moj glas, ki Vam kličem: „Na noge v sveti boj!“ Pa Vas ne kličem samo, ampak podajam Vam tudi orožja, da boste lahko vse sovražnike popolnoma premagali.

Zmagoslavno orožje Vam bom podal v treh knjigah. Trojno je namreč bojno polje, kjer nas naskakuje brezobzirni sovražnik naše večne domovine. Na prvem polju izpodbija temelje naše svete vere, ker zametuje katoliško cerkev, sovraži Gospoda Jezusa in taji celo Boga. Na drugem polju razbija z užigalnimi bombami prekrasno palačo krščanskih resnic in krščanskih čednosti. Na tretjem polju požiga bogate setve našega krščanskega življenja.

Zato Vas bom v treh knjigah klical v sveti boj.

V prvi knjigi bom klical: „V boj za temelje svete krščanske vere!“ V drugi knjigi: „V boj za krščanske resnice in za krščanske čednosti!“ V tretji in zadnji bom klical: „V boj za srečno in veselo krščansko življenje!“

† Anton Bonaventura
škof ljubljanski.

Temelji krščanske vere.

Veste li, katero vprašanje je za vse ljudi najbolj važno? Pritrdili mi boste, ako rečem: najbolj važno je vprašanje, kaj nas čaka po smrti?

Življenje naše je kratko. Naglo kakor po brzovlaku se približujemo smrti. In po smrti? Kaj nas čaka? Je li po smrti še kaj življenja, je li onstran groba večno življenje? Na to vprašanje moramo dobiti odgovor. Ako nimamo neumrjoče duše in torej s smrtjo popolnoma poginemo in izginemo, bomo sedaj vse drugače živeli, kakor pa, ako vemo, da imamo neumrjočo dušo in nas še le po smrti čaka pravo življenje.

Sedaj razumete, zakaj ne smemo in tudi ne moremo biti mirni, dokler popolnoma zanesljivo ne zvemo, kaj je po telesni smrti. Kdor tega ne ve prav gotovo pa mirno in brezskrbno živi, je skrajno lahkomišljen, prav za prav nespameten. V večnost prideš prav kmalu, morebiti že letos, morebiti že jutri, pa nič ne misliš na njo, se za njo nič ne pripravljaš — ali je to pametno? Saj si v največji nevarnosti, da boš vekomaj nesrečen! In vekomaj nesrečen boš, ako je večno življenje po smrti, a se ti ne pripravljaš nanje.

Dolžni, sami sebi smo dolžni, da se prepričamo, kaj je po smrti. Kako se bomo pa prepričali? O tem bomo sedaj govorili. Pokazal Vam bom, kam se morate obrniti, da dobite zanesljiv odgovor. Ker je v tem oziru toliko napačnih trditev in ste marsikatere slišali tudi Vi, zato moram te navidezno učene odgovore uvaževati.

Odgovoril pa bom v treh poglavjih. V prvem poglavju bomo preiskavali, kaj moremo o življenju po smrti soditi sami s svojim razumom. V drugem Vam bom dokazal, da edini popolnoma zanesljivi učenik je Gospod Jezus Kristus. V tretjem poglavju Vas bom pa prepričal, da nam govori On in nas poučuje edino le po sveti katoliški cerkvi.

Ko se bomo o tem prepričali, bomo vsi veseli sklenili, da se bomo o najbolj važnih življenjskih vprašanjih držali, stalno in trdno držali odgovora, ki nam ga daje sveta katoliška cerkev, ki je edina, zanesljiva, nezmotljiva, od samega Boga nam dana učiteljica.

Prvo poglavje.

Ali o večnosti kaj vemo?

Prvi temelj krščanke vere je resnica, da s telesno smrtjo ni vsega konec, ampak da je po smrti še življenje in sicer večno življenje. Tako življenje je pa le mogoče, ako biva Bog in ako je naša duša neumrjoča.

Sedaj se povprašajmo: I. Koliko moremo mi sami s svojim razumom spoznati to resnico; II. Kaj pravijo ljudstva širom zemlje; in III. Kaj v tem oziru uče naši najbolj učeni možje.

I. Kaj moremo spoznati mi sami?

Ali morete sami od sebe kaj spoznati o tem, kaj Vas čaka po smrti? Kaj ne, čudite se, da Vas kaj takega vprašujem. Pravite namreč, kako bi mogli mi sami od sebe kaj vedeti o teh rečeh, ki so tako daleč od nas, ki so onstran groba, kamor ne seže nobeno človeško oko.

Toda le pomirite se! Ako pogledate sami v sebe in povprašate o večnosti 1. svoje srce, 2. svoj razum, 3. svojo voljo, boste spoznali, da vsa Vaša narava nekako zahteva, da s smrtjo ne more biti vsega konec, ampak da nas tam čaka večno življenje in sicer tako, kakršno smo si tukaj zaslužili.

1. Kaj pravi naše srce.

Le poglejmo vsak v svoje srce. V njem opazimo dvojno silno in neugasno željo, namreč vročo željo po popolni sreči in pravici.

a) Želja po popolni sreči.

Prva želja in zahteva je po sreči in sicer po stanovitni, vsestranski, popolni sreči. Po taki popolni sreči koprni vsak človek kateregakoli stanu, rodu ali časa. Le poprašajmo ljudi vseh časov in vseh pokrajin, katera je največja želja njihovega srca in odgovorili bodo: želja po stalni in popolni sreči. Da bi jo dosegli, zato se ljudje pehajo in trudijo vse žive dni. Celo hudobnež dela hudobijo za to, da bi v njej dobil kak poseben užitek, da bi si vsaj za par trenutkov osladil pregrenko življenje. Neugasljiva želja torej po stanovitni in popolni sreči je želja naše človeške narave.

Toda ali se nam ta v naše srce, v našo naravo pregloboko utisnjena želja kdaj spolni? Nikoli in nobenemu človeku. Dolina grenkih solza je ves ta svet. Prav veselih trenutkov je izredno malo. Vedne skrbi nas tlačijo in more. Ali je torej naša narava, narava vsega človeškega rodu lažna, goljufna? In kako trpljenje, če jaz vem, da nikoli ne bom dosegel ravno tega, po čemer hrepenim z vsemi svojimi silami noč in dan! Žival, neumna žival bi bila bolj srečna od mene, razumnega človeka! Srečna je, popolnoma srečna, ako ima počitek, ter se naje in napije; več ne želi. Če bi bilo tako, klical bi z Jobom, da bi bilo bolje, ko bi rojen ne bil in preklinjal bi z njim dan, ko sem zagledal luč sveta. In ne bi se čudil, ko bi ljudje kar sami sebe morili, da se odtegnejo tolikim grenkobam.

Ne, tako ne more biti! Takim mislim se upira vsa naša narava. Človeška narava pa ne more biti goljufna. Zato mora priti čas, ki mi prinese zahtevano popolno srečo; zato mora biti kraj, kjer nas taka sreča čaka. Ker pa tega ni na zemlji, ni v zemeljskem našem življenju, zato moramo trditi, kako vsa človeška narava zahteva, da s smrtjo ne sme biti vsega konec, ampak da po smrti mora priti večnost, v kateri bomo dobili in uživali ono presladko srečo, po kateri vsa duša naša hrepeni in koprni.

b) Želja po popolni pravici.

Druga želja našega srca je želja po popolni in vsestranski pravici. Vsakdo naj dobi, kar zasluži. Dobro naj se plača, hudo naj se kaznuje. Tako zahteva vsak človek; po tej zahtevi se vladajo države, občine in družine. Krivičnost se povsod obsoja in naravnost sovraži.

Toda kaj vidimo na zemlji? Hudobnežu se večkrat prav dobro godi; srečen je, bogat, slavljen. Poštenemu človeku se včasih godi nasprotno: trpi in je poniževan in preganjan. Kaj ne, tako je večkrat res? Celo iz vojske čujemo: najboljši možje in najboljši mladeniči padajo, manj vredni in hudobni se rešujejo. Javno se govori: krivičniki bogastva kopičijo, pravičniki trpe siromaštvo in pomanjkanje. Kje je pravica, popolna pravica?

Da, kje je pravica? Popolne pravice na zemlji ni, ker tudi mogoča ni. Saj je mnogo groznih hudobij in goljufij skritih, ki ne bodo nikoli na dan prišle! Zoper tako razmerje se upira vsa naša narava. In marsikoga čuješ obupno klicati: ni pravice, ni Boga.

Celo pobožni Izraelec se je nad tem spotikal in tožil: „Moje noge so skoraj omahnile, ko sem gledal mir in srečo grešnikov; na smrt ne mislijo, niso v trudu, kakor drugi ljudje in z njimi skupaj niso bičani; zato se jih je polastil napuh, zagrnjeni so v krivico in v svojo brezbožnost in govore: kako Bog ve in kaj je vednosti pri Najvišjem, ker glej, grešniki so in imajo vendar obilnost na svetu in imajo veliko bogastva; jaz pa sem si brez koristi prizadeval za pravičnost srca in brez koristi sem si umival med nedolžnimi svoje roke.“ Tako je tožil celo pobožni Izraelec. (Psalm 78, 2—5, 11—14.)

Ti pa nikar tako ne toži. Ampak ta čudna izkušnja naj ti zbudi misel, da s smrtjo ne more biti vsega konec, ampak da mora biti po smrti večnost, kjer se bo vse zravnalo, kjer bodo hudobneži kaznovani, dobri pa poplačani, kakor je vsakdo zaslužil. Saj vendar naša narava ne more biti goljufna! Kar je tako globoko in neizbrisno zapisano v srce vsakega človeka, to se mora zgoditi, mora se torej izkazati popolna pravica: ker se pa ne izkaže na svetu, mora biti po smrti življenje, kjer se bo izkazala popolnoma.

Kaj ne, te misli precej lahko razumeš in veselo spoznaš, kako tvoje srce zahteva življenje po smrti.

2. Kaj pravi naš razum.

Kaj pa naš razum, ali nam more tudi kaj povedati o večnosti? Rekli boste: Dà, učenjaki bi že mogli o večnosti kaj modrovati; toda mi, ki nimamo tako bistrega razuma, ne moremo z njim pogledovati v večnost. Motite se! Tudi Vaš razum more spoznati, da je Bog in torej tudi večno življenje. Le poglejte *a)* prirodo, poslušajte *b)* glas v svojem srcu, pa boste primorani priznati, da je Bog, da je večnost.

a) Priroda.

Poglejmo zemljo, solnce, zvezde! Kako je vse prekrasno in premodro urejeno! Zemlja in zvezde se sučejo natanko po določenih potih okoli solnca. Zemlja je ravno prav od solnca oddaljena, da se more na njej vzbujati vsakovrstno bujno življenje; ko bi bila bliže, bi na njej vse zgorelo, ko bi bila bolj daleč, bi na njej vse zmrznilo. Okoli zemlje je zrak, potreben za življenje nam, živalim in rastlinam. Zrak ima take dele v sebi, ki so potrebni, da si ohranjujemo dobro kri in po njej življenje; nekaj delov zraka mi dihamo iz sebe in ti so potrebni rastlinam, da rastejo, cvetó in rodé; kar pa izpuhavajo rastline, je potrebno za življenje nam in živalim.

In koliko umetnosti je v vsaki rastlinici, v vsaki živali, v vsakem človeku! Kako čudno se poraja rastlina iz semena, da je zelena trava, pisana cvetlica, dišeč grm, visoko drevo! Kako umetno so sestavljeni udje pri živali, da vidi, sliši, hodi, raste in se množi! Kaj pa še le človek! O kaj vse vidi njegovo okó, kaj sliši njegovo uho, kaj pove njegov jezik, kaj znajo napraviti njegove roke! Nad vso prirodo vlada on, vse mu služi: rude in vode in rastline in živali. Kako mogočno, kako koristno, kako primerno, kako modro je napravljeno vse, karkoli vidimo na nebu in na zemlji! Kaj pa iz tega sledi? Čuj!

Ako zagledaš lepo hišo, ako ogleduješ veliko palačo, ako se čudiš krasni cerkvi, brž vprašaš: Kdo je pa zidal to lepo hišo? in kdo tako velikansko palačo? in kdo še le tako mojstrsko izvršeno cerkev? Po začetniku teh stavb povprašuješ. In zveš njegovo ime, ga hvališ, ga občuduješ, ga slaviš; nehote poizveduješ, kje prebiva, da bi ga videl in z njim govoril. Saj ti prekrasne stavbe pričajo, kako pameten, moder, izobražen mora biti človek, ki je kaj tako velikanskega zasnoval in izvršil.

Ko pa gledaš nebo in zemljo, ko gledaš vso to veličino in krasoto in prečudno urejenost, ali ne boš tudi vprašal: od kod je pa to? kdo je pa to naredil in uredil? O kako mogočen, kako moder, kako veličasten mora biti začetnik neba in zemlje! Njemu se pač ne bo mogel primerjati noben človek! Kaj pa je najbolj velikanska, najbolj umetno sezidana zgradba, če jo primerjamo veličini, krasoti in umetnosti, ki nam odseva iz vseh del na nebu in na zemlji? Nič, vse kar izgine. Ravno tako majhen je pa tudi najmodrejši človek, ako ga primerjamo z Njim, ki je napravil in uredil nebo in zemljo. In kako mu pravimo? Bog!

Kaj ne, srce nam utripa, ko se zavedamo, kako lahko spoznamo Boga, ki nam ga oznanjata nebo in zemlja. Zato je zaklical že psalmist: „Nebo pripoveduje veličastvo božje in nebes z milijoni zvezd oznanja delo njegovih rok.“ (Ps. 18, 2.) In pobožni Izraelec je zdihoval: „Nespametni pa so vsi, v katerih ni spoznanja božjega, ki iz vidnih dobrot ne morejo spoznati njega, ki je, in glede na dela ne spoznajo, kdo je njih stvarnik.“ (Modr. 13, 1.) Sveti Pavel očita poganom, ki Boga ne spoznajo, rekoč: „Bog se jim je razodel, zakaj kar je nevidnega na njem, se od stvarjenja sveta po tem, kar je stvarjenega, spozna in vidi, tako da nimajo izgovora.“ (Rim. 1, 20.)

Priroda torej tako očitno kaže na Boga, da ga lahko spozna vakdo, kdor je le zdrave pameti in nalašč od Boga ne beži. Ali se je mar to, kar vidimo, samo napravilo? Sólnce, luna, zvezde, zemlja, rude, cvetlice, vode, živali, človek? Kaj bi ti rekel človeku, ki bi ti kdo na vprašanje: kdo je sezidal to poslopje, kdo izklesal ta umetni kip, kdo naslikal prekrasno sliko, odgovoril, to se je kar samo naredilo po slepih prirodnih zakonih? Ako bi kdo tako resno govoril, bi ti rekel, da je zrel za norišnico. Kaj boš pa še le rekel o človeku, ki bi trdil, da se je naredilo nebo in zemlja in vse, kar je na njih, samo po nekih slepih prirodnih silah? Ali ne bi nevoljno zaklical s psalmistom: „Le norec govori v svojem srcu: ni Boga.“ (Ps. 13, 1.)

b) Glas v naši duši.

Od zunanje prirode poglejmo v našo notranjost, v našo dušo! Tu slišimo določen, resen in mil notranji glas, ki nam zapoveduje, kaj naj v življenju storimo, česa naj se ogibamo; glas, ki nas poučuje, kaj je dobro, kar naj storimo, kaj je hudobno, česar naj se varujemo; glas, ki nas hvali, graja, kara, zagovarja.

Vidite, ta glas, ki ga slišimo vsi, ga slišimo vsak dan, vsak čas nam oznanja neko postavo, ki je zapisana v našo dušo in po kateri moramo uravnati vse svoje misli, vse svoje želje in vse svoje delovanje. Ne, ni nam dano na prosto voljo, ali naj to notranjo postavo spolnujemo, ali ne. Mi moramo delati, kar je po tej postavi dobro; mi se moramo varovati tega, kar je po tej postavi zlo.

Od kod ta obveznost, ta dolžnost? Od nas samih ne, saj nas obvezuje, nam zapoveduje proti naši volji, proti našemu nagnjenju. Tudi od ljudi ni; saj velja za vsakega človeka, za vse narode, vse države, saj se mora vse po njej ravnati. Ta postava je torej nad vsem človeškim rodom, vsem zapoveduje, vse zavezuje. Od kod je torej? Reči moraš: ta postava je od nekoga, ki je tako vzvišen nad ves človeški rod, da more vsem ljudem zapovedovati; da, reči moraš, ta postava je od onega, od katerega poteka človeška narava, saj je mogel to postavo vtisniti v človeško naravo samo oni, ki je naravo samo dal, ki nas je ustvaril. In to je: Bog.

Kaj ne, kako Vas to spoznanje veseli. Sedaj čutite, da morete Boga spoznati iz onega notranjega glasu, ki Vam oznanja, kaj morate storiti, česa se ogibati, iz onega glasu, ki vas svari, opominja, hvali, graja, kaznuje. Vse to je od Boga! Iz tega glasu pa tudi lahko spoznate, kako svet in pravičen mora biti Bog! Saj je ta postava sveta, hvala in kazen pa tudi zaslužena.

3. Kaj pravi naša volja.

Glas srca in razuma smo že poslušali in razumeli. Poprašajmo še našo voljo, če li nam more tudi ona kaj povedati o Bogu. O more in sicer prav posebno jasno in določno. Čujte!

Kakšno posebno lastnost ima naša volja? Vsi čutimo in se jasno zavedamo, da je naša volja prosta. Jaz storim, kar hočem, za kar se sam prostovoljno odločim: govorim ali molčim, hodim ali

sedim, delam ali počivam, spolnujem svoje dolžnosti, ali pa jih zanemarjam. Res, premišljujem, kaj bi naredil; premišljujem, kaj bi bilo za me bolj pametno, bolj koristno, bolj potrebno; ko to spoznam, se pa vedoma in svojevoljno odločim, da bom storil to, ne pa kaj drugega; toda ob enem se zavedam, da bi kaj drugega tudi storil, ko bi hotel.

Naša notranja zavest nam torej pravi, da je naša volja prosta, da smo v svojem delovanju in nehanju zares prosti. Po tej notranji zavesti žive in se ravnajo vse družine in vse države. Zakaj kaznuješ svojega otroka, če je hudoben? Ker veš, da bi bil lahko dober, če bi hotel. Zakaj kaznuje sodnik hudodelca? Ker ve, da je hudobije sam kriv, da jo je storil prostovoljno, da se je sam za njo odločil. Ali kaznuje sodnik konja, ki je s kopitom ubil voznika, ali bika, ki je hlapca na roge nasadil, ali kamen, ki je padel na človeka in ga ubil? Ne! Saj ve, da konj, vol, kamen hudodelstva niso storili s prosto voljo, marveč se tega še ne zavedajo ne. In zakaj nam država daje postave? Zato, ker so vsi državniki živo prepričani, da jih podložni laho spolnujejo, če le hočejo.

Kaj pa sledi iz tega nepremagljivega notranjega prepričanja vseh ljudi, vseh narodov, vseh časov? Sledi neizogibno, da imamo v sebi neumrjočo dušo, da je torej po smrti večno življenje, da je Bog. Ves učeni in neučeni svet ve, da je prostost lastnost duha, ne pa tvarin; ravno tako vsakdo ve, da duh ne more poginiti, ne more razpasti, ker ni sestavljen iz delov; in nazadnje vsakdo ve, ako je duh, da je tudi Bog, neskončno popolni Duh, od katerega vsi drugi izhajajo.

Te trditve so tako resnične, da vsi oni, ki taje Boga, taje tudi dušo in človeško prostost. Kako si bogotajci prizadevajo, sebe in nas pregovoriti, naj bi priznali, da človeška volja ni prosta, ampak da to, kar dela, mora delati in ne more drugače. Pa kako bi mi kaj takega priznali, kar je tako naravnost ne le zoper našo notranjo zavest, ampak zoper zavest vseh ljudi, vseh narodov, vseh časov! Se ve bogotajec mora trditi in sicer zoper svoje notranje prepričanje, da naša volja ni prosta; ker drugače bi moral zavreči svoje bogotajstvo in bi moral pasti na kolena in moliti neskončnega Boga, ter priznati, da od Njega prihaja naša v sebi prosta, neumrjoča duša.

Kaj ne, ta dokaz ste razumeli? Saj ga nosite sami v sebi. Uporabljajte ga zoper predrzneže, ki taje dušo, neumrjočnost in Boga, in bi tudi vas v take grde in kar naravnost neumne zmote zavodili.

II. Kaj pravijo ljudstva na zemlji.

Kaj pravijo ljudstva? Ali je življenje po smrti? Ali imamo neumrjočo dušo? Ali je Bog? Le poprašajmo jih. Sedaj to prav lahko storimo, ker so nam večinoma vsa ljudstva poznana. Mnogi učeni možje se namreč samo s tem pečajo, kako bi mogli vse njihovo življenje spoznati; spoznati, kaj mislijo, kaj verujejo, kako žive. Največ pa nam vedo o njih pripovedovati razni misijonarji, ki med njimi žive in delujejo.

Poprašajmo najpoprej 1. divja, potem 2. izomikana ljudstva in nazadnje 3. judovsko ljudstvo, kaj trdijo in verujejo o življenju po smrti? Gotovo vas mika, da bi o tem kaj zvedeli.

1. Kaj pravijo divja ljudstva.

Divjih ljudstev je še prav veliko po Afriki, po Aziji, po Avstraliji, po Ameriki. Poprašajmo jih, ali imajo kaj vere, ali pripoznajo nad seboj višje bitje, s katerim so v zvezi? Ali verujejo v življenje po smrti?

Kdo nam bo to povedal? Zanesljivi niso popotniki, ki so divjake le mimogrede videli in tudi njihovega jezika niso poznali. Obrnili se bomo do mož, ki so med divjaki živeli in so jih mogli dobro spoznati. Kaj nam pripovedujejo o njihovi veri?

Najprej trdijo, da ni nobenega še tako divjega ljudstva na zemlji, ki ne bi imelo vere. Učenjak Tiele piše: „Trditev, da se nahajajo rodovi brez vere, prihaja od tod, ker se življenje divjih ljudstev ni zadostno opazovalo. Do sedaj se ni našel prav noben rod, ki ne bi veroval na višja bitja; popotnike, ki so drugače trdili, so potem nove izkušnje na laž postavile“. Slično pišejo učeni Maks Müller, Pesch in drugi, ki naravnost trdijo, da je vera ravno toliko stara, kakor človeški rod.

Vera na posmrtno življenje se torej nahaja pri vseh neomikanih rodovih širom vseh delov sveta. Pri mnogih se mora na to vero sklepati že iz pogrebnih obredov. Tako so pridevali Egipčani mrličem pšenice, da bi imeli za setev, ko bodo vstali iz groba. Slične navade so tudi po Aziji. Poprej se je trdilo, da le malo razumni zamorci ne verujejo v posmrtno življenje; toda najnovejše izkušnje uče drugače. V Afriki se daje mrtvim hrana, pijača, orodje za na pot v večnost, žene in robovi se pomore na grobu moža ali gospodarja, da mu bodo služili v drugem življenju; verujejo v potovanje duš iz telesa v telo, v prikazni umrlih in si živo opisujejo blaženost dobrih in kazen hudobnih.

Zanemarjeni Afrikanci poznajo Boga in imajo o njem prav vzvišene nazore. Učenjak Livingston, ki je afrikanske rodove dobro poznal, piše: „Zdi se, da so ti rodovi prvotno verovali v vsemogočnega stvarnika nebes in zemlje, verovali, da ljudje po smrti žive, da je smrt kazen za grehe, da je laž, sovraštvo, nepokorščina ravno tako greh, kakor tatvina, umor, prešuštvo. Ako se trdi, da Afrikanci ne molijo k najvišjemu bitju, je to res; toda molijo k nižjim duhovom, katerim je po njihovem mnenju najvišji Bog prepustil vlado sveta. Res časte več bogov, toda le eden je najvišji, od katerega so nižji dobili vso svojo moč in oblast.“

Naj omenim še Avstralce, ki so najbolj izkvarjen rod in o katerih se je poprej trdilo, da nimajo prav nobenega verskega pojma. Toda to ni res, kakor pripovedujejo Benediktinci, ki med njimi žive. Tudi ti Avstralci imajo jako določne verske pojme. Verujejo v dobre in zlobne bogove. Zlobnih ne časte, pač pa dobre. Upajo, da bodo dobrim bogovom za svoje grehe zadostili in jih s seboj spravili,

ako molijo, darujejo, prepevajo in plešejo njim na čast. Hudobnega Čieuga pa kolnejo, pljujejo proti njemu in mislijo, da bi ga mogli odgnati z vpitjem in krikom. Le nekateri rodovi časte tudi hudobne duhove, da, neki rod jim vsako leto celo dve deklici daruje. Na karolinskih otokih verujejo v enega velikega duha, gospodarja nebes in zemlje in v množino nižjih dobrih in hudobnih duhov. Pri Marjanih je pa stare bogove izpodrinilo češčenje pokojnih, ki so po njihovem mnenju postali duhovi in napol bogovi. Tem so prinašali jedilne daritve, k njim so molili in sicer vedno bolj in bolj glasno, ako niso bili takoj uslišani.

To naj zadostuje, ker vero v višje duhove in v posmrtno življenje bi našli tudi pri Indijancih in pri vseh ostalih rodovih severne in južne Amerike. Z učenim Peschom sklenemo: „Ljudstva vseh časov in krajev nam zatrjujejo, da je Bog vladar sveta in ljudi, sodnik vseh dobrih ali hudobnih dejanj. Prav nikjer nismo našli kakega naravnega naroda, da bi tajil Boga. Res, različni so njihovi nazori o Bogu, ampak na ušesa vsakega, ki le hoče, da bi slišal, doni veroizpoved vsega človeškega rodu: resnično biva in živi osebni Bog."

2. Kaj pravijo stara omikana ljudstva.

Kar smo zgoraj omenili, da ni ljudstva brez vere in da je vera tako stara, kakor človeški rod, to velja tudi za omikane narode starega sveta. Tudi oni so imeli vero in vera je prešinjala vse njihovo življenje.

O teh narodih je prišla znanost do nekega zanimivega in za nas izredno važnega zaključka. Dognalo se je ňamreč, da prvotna vera teh starih, olikanih narodov ni vera v mnogo bogov, ampak vera v enega Boga. Še le, ko so nravno propadali, se je polagoma razvila vera v mnogo, včasih prečudnih bogov; zato je pa tudi umevno, da pri njih naletimo na toliko bolj vzvišene pojme o Bogu, kolikor gremo v njihovi zgodovini bolj daleč nazaj. Poglejmo le nekatera najbolj stara ljudstva.

Prastari so Indi, ki imajo zelo stare svete knjige. Iz teh knjig dokazujejo učeni možje, da so Indi spočetka častili samo enega Boga, ali vsaj enega najvišjega Boga; še le pozneje so si vero pokvarili in so privzeli mnogo bogov.

Isto velja o Grkih, ki so častili brezštevilne bogove, ki naj bi prebivali na gori Olimp. Toda taka vera je bila v času, ko so Grki od bolj čiste vere že odpadli. V stari davnini so častili samo enega Boga nebes in zemlje, po imenu Kronos; orjakov s početka niso imeli za bogove, ampak za otroke boga Kronosa. Pa tudi ob času propada so verovali, da je med vsemi bogovi eden najvišji, ki nad drugimi vlada.

Kitajci so silno star rod. Sedaj so malikovavci. Ali so bili tudi s početka? Ne! Iz njihovih najstarejših knjig se dokazuje, da prvotna njihova vera je vera v enega osebnega Boga, najvišjega gospoda nebes in zemlje, vidne prirode in vseh dogodkov na njej. Ta najvišji Gospod je vladar vseh cesarjev na zemlji; on daje in vzema svetno oblast in druge darove; kralji so le njegovi namestniki. Njegovi volji

in postavi se mora vsak človek podvreči. Kdor postavo prelomi, se mora kaznovati, kdor jo spolnuje, pa poplačati. Kaj ne, kako lepe in resnične so te prvotne misli o Bogu. In sedaj? Vera jim je počasi propadla in se vedno bolj izkvarila.

Samo na Egipčane še poglejmo, ker oni pripadajo najstarejšim omikanim ljudstvom. Učenjaki so v zadnjih časih pri njih našli knjige, ki so bile spisane še pred Mojzesom; in te knjige so le prepisi še bolj starih spisov, v katerih so bili napisani nauki Egipčanov iz onih časov, v katere ne sega nobena zgodovina. In kaj nam te stare knjige pripovedujejo o veri Egipčanov, o katerih vemo, da so bili pozneje najgrši malikovavci?

Iz teh prastarih knjig trdijo učenjaki, da so stari Egipčani častili eno najvišje bitje, o katerem se vedno trdi, da je on edini Bog. Temu se pripisujejo vse lastnosti in vsa dela, kakor jih tudi mi edino pravemu Bogu pripisujemo. On je stvarnik nebes in zemlje, bogov in ljudi, on je sam ob sebi in večen, on čuje molitve ljudi in odpušča grehe.

Te misli o Bogu so tako vzvišene, da so nekateri učenjaki trdili, kakor bi bile še le pozneje v teku časa od drugod privzete. Toda ta trditev ne velja: dotični spisi so prastari in pričajo o prvotni veri Egipčanov.

Iz vseh teh dokazov moramo spoznati, da je človeški rod od početka veroval v enega samega Boga, stvarnika nebes in zemlje, najvišjega gospodarja vseh stvari, veroval v življenje po smrti, kjer bo dobil vsakdo plačilo, kakor si ga je zaslužil na zemlji. Polagoma se je vera kvarila, začeli so častiti mnogo bogov, postali so malikovavci. To zgodovinsko resnico si dobro zapomnite, ker je za Vas neizrečeno važna, kar Vam bo kmalu jasno.

3. Kaj pravi judovsko ljudstvo.

Zgodovina tega ljudstva nam je bolj poznana. Je pa nenavadno čudna. Oče mu je bil Abraham; njegov sin je bil Izak in tega sin Jakob. O času Jakobovem se je vsa družina preselila v Egipt, kjer so narastli v mogočno ljudstvo. Iz Egipta so prišli v Palestino, ki so si jo z orožjem osvojili. V tej prelepi deželi so prebivali, dokler jih niso Rimljani ali pomorili, ali pa pognali po vsem svetu med druge narode. In prečudno: raztreseni med narode se niso izgubili, ostali so Judje po veri, po jeziku, po navadah, po narodnosti. Kaj vam je znano o veri tega ljudstva, kakršno so imeli koj iz početka?

Iz starih njihovih knjig posnemamo, kako so verovali, da je samo en oseben Bog, ki je s samo besedo stvaril nebo in zemljo in vse, kar je na svetu. Samo dva človeka je ustvaril, Adama in Evo; od njiju je ves človeški rod. Bila sta v raju, ki sta ga izgubila za se in za vse otroke, ker sta se z grehom uprla Bogu. Bog ju je pognal iz raja in jima je obljubil Odrešenika. Njuni otroci, torej vsi narodi, o katerih smo že zgoraj govorili, so počasi pozabili pravega Boga, in so začeli stvari po božje častiti: solnce, luno, prirodne moči, živali, malike. Bog jih je prepustil njihovi spačenosti, toda izbral si je Abrahama, ki naj po svojem rodu ohrani vero v pravega osebnega Boga

in upanje v obljubljenega Odrešenika. Ta se bo rodil iz njegovega rodu, ki ga bo pomnožil kakor zvezde na nebu. Že Abrahamu je Bog obljubil Palestino, ki jo bo dal njegovemu zarodu, da bo v njej prebival. Abraham je moral zapustiti svoj kraj; njegov rod je prišel v Egipt in nazadnje v Palestino. Edino ta rod Abrahamov je ohranil vero v enega živega, osebnega Boga in upanje v Odrešenika, ko so vsi drugi narodi postali grdi malikovavci. Ali ni to nekaj čudnega? Je. Sicer so se nagibali tudi oni na malikovavstvo, toda Bog je prav očividno posegal vmes in jih je po posebnih možeh, ali pa po kaznih vodil nazaj, da so se ga zopet oklenili in le Njega častili.

Te sedaj nekoliko opisane prečudne zgodovine judovskega ljudstva ne more nikdo tajiti, preveč je dokazana. Za nas je silno važna, kar bomo pozneje videli.

Prepričali smo se, da vsi narodi, divji in omikani, so od početka verovali in še verujejo v življenje po smrti, verujejo v Boga, najvišjega Gospoda. Iz tega prepričanja moramo trditi, da mora biti res življenje po smrti, da imamo neumrjočo dušo, da vlada nad nami osebni Bog, Stvarnik nebes in zemje. Kdo bi si upal trditi, da je lažniv in goljufiv glas človeškega rodu, glas človeške narave?

III. Kaj pravijo učeni možje.

Vemo že, kaj o stanju po smrti pravi naša narava in kaj pravijo vsi narodi na zemlji. Poprašajmo še učene može. Kaj ne, na učene može se radi zanesemo, ker mislimo, da oni resnico laže spoznajo in da nam bodo spoznano resnico tudi radi povedali. Poglejmo po svetu in poprašajmo, 1. kakšni so učeni možje?: ali so verni ali neverni, in 2. kako neverni svoje brezverstvo zagovarjajo, dokazujejo.

1. Ali so naši učeni možje verni ali neverni?

Preden odgovorim na to vprašanje, opozorim na to, da sedaj še ne govorim o katoliški veri, ampak samo o veri ali neveri na življenje po smrti, torej o veri ali neveri na neumrjočo dušo in Boga.

Imam pred seboj knjigo, ki govori o možeh, ki so v minulem stoletju raziskavali nebo in zemljo, njene zakone in moči. In kaj dokazuje pisatelj o teh mnogoštevilnih prirodoznancih glede na njihovo vero?

Iz spisov dotičnih učenjakov dokazuje pisatelj to-le: Prvič, mnogo teh učenih mož priznava, da je Bog in neumrjoča duša. Drugič, prav veliko jih je, ki so prepričani katoličani ali vsaj kristjani, ter tudi krščansko žive; med temi so nekateri imenitni učenjaki, ki so vednost z novimi resnicami in iznajdbami obogatili; nekateri so učenjaki, ki se prištevajo najbolj resnim in največjim na svetu; da, trditi se mora, da so zares veliki učenjaki veri bolj nagnjeni in jo bolj spoštujejo od manjših duhov. Tretjič, mnogi izpočetka niso bili verni; toda kolikor bolj so v znanosti napredovali, toliko bolj so se veri približevali in nazadnje tudi verovati naučili.

Koliko mož učenih in iz najbolj omikanih stanov je vernih, globoko vernih, nam izpričujejo tudi sestanki na čast Matere Božje in na čast

presvetega Rešnjega Telesa, ki so se zadnjih 25 let pred vojsko vršili v največjih mestih sveta. Teh sestankov so se udeleževali ne le navadni verniki, ampak možje najvišjih stanov, preslavni učitelji na visokih šolah in kronane glave. Mnogi izmed njih so imeli tudi krasne govore o Materi Božji in o sv. zakramentu: navdušene govore, izraz najbolj žive in globoke vere, govore, kakršnih se tudi škofu ne bi bilo treba sramovati. In to so bili preodlični možje iz Avstrije, iz Nemčije, iz Francoske, iz Španske, iz Laške, iz Angleške, iz Amerike, iz Azije, iz Afrike.

Kaj ne, teh mož se veselite in v sveti veri ste še bolj utrjeni. Toda na žalost moramo priznati, da je v našem času vedno več odpadnikov od vere sploh, vedno več popolnih bogotajcev. Med temi so nekateri zelo učeni v posvetnih vedah in silno bistrega razuma, kar nam izpričujejo njihove knjige in njihovi spisi. To je pač žalostno. No, v sveti veri nas pa vendar ne smejo omajati, pa naj še tako učeno govore in pišejo. Zakaj ne? Zato, ker so dokazi za njihovo brezverstvo in bogotajstvo grda zmota in večkrat prav zavedna prevara dotičnikov samih.

Rekli mi boste: to je pa vendar predrzna trditev in poprašali me boste, če jo morem jasno dokazati. Odgovorim, prav lahko in sicer celo s takimi dokazi, da jih boste tudi vi lahko razumeli in se lahko obranili brezverskih nasilnežev. Stavimo le brezvercem nekoliko vprašanj.

2. Kako se brezverstvo dokazuje.

Vsi učenjaki se ujemajo v tem, da je bila zemlja nekdaj pred sto in sto tisoči leti v takem stanju, kakor je sedaj solnce, namreč vsa žareča in tako vroča, da na njej ni bilo nobenega življenja, tudi nobene življenjske klice ne. In res nas tudi sedanja izkušnja uči, da ogenj vsako življenje popolnoma uniči.

Ta trditev je resnična. Sedaj pa vprašajmo brezverne bogotajce samo dve stvari: *a)* od kod je začetek življenja na zemlji in *b)* od kod je človek? Mogli bi staviti še veliko več vprašanj, toda za Vas bosta imenovani dve vprašanji popolnoma zadostovali.

a) Od kod je začetek življenja na zemlji.

Vprašanje o začetku življenja je izredno važno. Bil je namreč čas, ko na prevroči zemlji življenje še mogoče ni bilo, sedaj pa je na njej tako bogato, tako mnogovrstno življenje v rastlinstvu in živalstvu; zato moramo vprašati, od kod je prišlo?

Bogotajec bo moral reči, da se je kar samo vzbudilo iz nežive tvarine, ker edino iz te je bila zemlja sestavljena. Za bogotajca drugačna trditev ni mogoča. Ali je resnična?

Že koj po svoji zdravi pameti bodete zmajali z glavo in rekli: kako bi bilo to mogoče? V neživi naravi: v rudah, v vodi, v zraku ni prav nobenega življenja, kako bi se torej iz te nežive narave moglo roditi in izvajati življenje? Ako jaz v žepu nobenega vinarja nimam, kako bi mogel vinar ali celo krono iz žepa potegniti?

Toda z najbolj natančnimi poizkusi so največji učenjaki dokazali, da živo bitje izhaja edino iz živega bitja, življenje edino le iz življenja. Ta trditev je tako resnična, da jo priznavajo prav vsi učenjaki, verni in brezverni; vsi uče, kako je za vedno zavržena trditev, da bi življenje kdaj nastalo iz neživih tvarin.

Poizkušali so vzbuditi življenje iz neživih snovi. Učenjaki prav dobro vedo, iz katerih snovi sestoje razne stvari. Vzeli so sestavne delce najbolj enostavnih stvari, in so jih mešali in greli in vse mogoče z njimi počenjali, toda ostale so mrtve, nežive, niti najmanjši sled življenja se ni pokazal.

Kaj iz tega sledi? Ker na zemlji življenja ni bilo in ker je znanstveno dokazano, da se iz neživih tvarin ne proizvodi življenje, moramo trditi, da začetek tega mnogovrstnega življenja na zemlji poteka od vzroka, ki je zunaj zemlje, ki je živ in tako mogočen, da more življenje ustvariti In kdo je to? Bog!

Sedaj pa čujte, kako govori eden najbolj učenih nemških bogotajcev po imenu Virchow: „Ljudje imajo dober razlog verovati, da je bil čas, ko ni bilo nobenega življenja na zemlji, in tudi vedeti hočejo, kje naj se išče začetek življenja. Kdor hoče to doznati, more samo misliti, da življenje pride od Stvarnika, ali da se je iz nežive tvarine samo rodilo.“ Ker pa on Stvarnika ne mara, se je odločil za začetek življenja iz neživih tvarin, četudi je znanost dokazala, da to ni mogoče in se nikdar ne zgodi.

Eden profesorjev v zavodu sv. Stanislava mi je pripovedoval: „Ko smo na dunajski visoki šoli prišli do vprašanja, od kod začetek življenja, je profesor učencem rekel: reči moramo, da iz mrtve prirode ali pa od Boga. Pa so vsi zavpili: ne od Boga, ne od Boga, ampak od mrtve prirode.“ Tako je, Stvarnika se boje, zanj ne marajo, zato hočejo imeti začetek življenja iz mrtve prirode kljub točnim dokazom znanosti, da je to kar naravnost nemogoče, kar je naravnost zoper prirodne zakone.

b) Od kod je prvi človek.

Vsi učenjaki se ujemajo v trditvi, da nekdaj pred več tisoč leti ni bilo nobenega človeka na svetu. No, sedaj je pa toliko različnih narodov na zemlji! Brezverski, bogotajni učenjaki, povejte nam, od kod je prišel prvi človek, od kod prvi oče tolikih rodov?

Ker bogotajci Stvarnika taje, jim je mogoč samo en odgovor, namreč ta, da se je človek razvil iz živalstva in sicer iz opice; človek je najbolj popolna žival.

Tako sirote trdijo. Mi jih pa poprašajmo za dokaze. V tako neizrečeno važni zadevi, ki se tiče vsega našega življenja na zemlji in v večnosti, moramo pač zahtevati točnih dokazov. Čujmo najpoprej njihove dokaze, potem pa poglejmo razliko med človekom in živalmi.

Dokazi bogotajcev.

Bogotajci trdijo in tudi morajo trditi, da so bile prve živalce strašno nepopolne, le kaki živi mehurčki, ki so se polagoma razvili v vedno bolj popolne živali do opic in nazadnje do človeka. Kako pa? Živalce so se borile za življenje; tista, ki je bila najbolj močna in je imela primernih lastnosti, je zmagala in ostala v življenju, ona in njen rod. Omenjene koristne lastnosti so se podedovale od rodu do rodu. V nadaljnji borbi za življenje so se razvijale zopet nove koristne lastnosti in se podedovale. Živali so postajale vedno bolj popolne. Tekom milijonov in milijonov let so tako nastale najbolj popolne živali, nazadnje opica in od nje človek.

Tak razvoj so si bogotajci izmislili. Ali so ga tudi dokazali? Poizkušajo, pa se jim ne posreči. Naj samo par stvari omenim. Povprašajmo bogotajce, kako so se n. pr. razvile oči? Izpočetka ni bilo nobenega sledu kakih oči: kako so se torej razvile, ki imajo toliko raznih delcev preumetno spojenih tako, da se zazna svetloba in se v malo oko sprejmejo vtiski celih pokrajin? Kaj ne, mi bi rekli, da je to nemogoče. In zares: ko se v zemeljskih plasteh pride do prvih živali, imajo že vse popolne oči. Pa tudi prve živalce niso le kaki živi mehurčki, ampak so že jako raznovrstne, razvite in pripadajo vsem štirim glavnim družinam, v katere se živali delijo. Samo to je res, vse drugo ni dokazano, ampak je samo izmišljeno.

Toliko naj Vam zadostuje v obrambo zoper brezverce. Ampak o človeku moramo kaj več zvedeti. Kako pač bogotajci njega na svet spravljajo? Čujte!

Človek se je polagoma razvijal iz opice: počasi se je razvilo telo, kakor ga ima sedaj človek, posebno lepa glava in tak ustroj telesa, da po koncu hodi. Za ta razvitek je bilo treba več milijonov let. To so glavne trditve. Ali so resnične?

Najpoprej poglejmo povsod po zemlji in povprašajmo: ali se dobi opici podoben človek, nekako na potu med opico in človekom? Če je imenovani razvoj resničen, moramo dobiti take opičarske ljudi. In zares so bogotajski popotniki trdili, da so se na take ljudi namerili. Ali njihovo veselje je kmalu splavalo po vodi, ker resni preiskovalci, ki so si ljudstva točno ogledali, trdijo enoglasno, da takih opičarskih ljudi ni, ampak so dotični popotniki lahkomiselno varali sebe in nas.

Tako sramotno odbiti bogotajci so začeli prekopavati plasti naše zemlje. V teh plasteh so namreč okamenine rastlin in živali, ki so živele v davnih davnih časih. Ako se je človek razvijal iz opice tako, kakor bogotajci trdijo, bi morali dobiti neštevilne ostanke teles v razvoju med opico in človekom, teles, ki niso več telesa opice, pa tudi ne še telesa človeška, ampak tako med opico in človekom. Ali se dobe taka telesa? Učenjaki, tudi brezverski, morajo priznati, da jih ni nikjer.

Res, časih se je trdilo, da so take ostanke dobili, in vsi brezverci so zagnali vesel zmagovalen krik. Toda, ko so se dotični ostanki znanstveno raziskovali, se je pokazalo, da so od popolne opice, ali od popolnega človeka, ne pa od kakega telesa, ki bi bilo v razvitku od opice do človeka. Samo en, prav poučen zgled Vam povem. Zdravnik Dubois je na otoku Java našel del črepinje, deset metrov dalje kost od zgornjega stegna in zopet nekako deset metrov

dalje dva kočnika. Vesel je trdil, da ti deli pripadajo človeku in sicer takemu, ki ni bil več popolna opica in tudi ne še popoln človek, ampak nekako v sredi na potu od opice do človeka. Ko so se pa v nemškem mestecu Leyden sešli strokovni učenjaki ter si imenovane ostanke ogledali, so vsi, tudi brezverski, spoznali, da so to ostanki prave opice. Zraven so tudi izrekli opravičen sum, če pripadajo ostanki, najdeni tako daleč eden od drugega, istemu telesu. In tako so se izjalovile vse slične trditve o najdenih ostankih. Znanost sedaj trdi, da teles v razvitku med opico in človekom ni, ampak le ostanki teles, ki pripadajo ali popolni opici ali popolnemu človeku.

Pa trdovraten bogotajec ne odneha od svojih nedokazanih trditev, marveč išče novih dokazov. Osramočeni so začeli trditi, da človek ne izhaja naravnost iz opice, ampak človek in opica izhajata oba od starodavne živali; potomci te živali so se začeli razvijati na dvoje: eni so se tako razvijali, da so postali popolna opica, drugi pa tako, da so postali popoln človek; opica in človek sta si torej v krvnem sorodstvu, ker imata istega davnega pradeda.

Tak človeški rod so si bogotajci izmislili, dokazali ga pa niso. Od tistega pradeda na eni strani do opice ali na drugi strani do človeka bi morali v plasteh zemlje zopet dobiti ostanke teles, ki se po svojih kosteh približujejo opici ali človeku. In zares, za opico so dobili nekako trideset takih vmesnih rodov. Toda za človeka? Ne enega ne.

Da boste vedeli, kako vestni učenjaki so bogotajci, naj Vam povem zopet prav poučen zgled. Najhujši zavodljivec je na Nemškem profesor Haeckel. Že nad 40 let razširja svoje brezbožne knjige. Nekatere so prestavljene v mnogo jezikov. Od ene same se jih je na Nemškem razpečalo nad tristo tisoč. On je natanko opisal, kako se je človek v več milijonov letih polagoma razvijal in razvil iz živali. Posameznim vedno bolj popolnim rodovom na tej poti je dal imena. Dodal je tudi razne podobe, češ tako se je človek polagoma razvijal, kakor kažejo te narisane podobe. Ves svet je bil prepričan, da je profesor vse tako narisal, kakor je pri preiskovanju zares našel. Kako so se bogotajci tega dokaza veselili in koliko stotisočev ljudi je zavoljo teh dokazov zatajilo svojega Boga! Pa kaj se najde? Sami učenci tega profesorja, ki so začeli sami te stvari raziskovati, so se prepričali, da si je profesor tiste rodove in podobe izmislil in da jih v resnici ni nikjer. In profesor? Moral je očitno povedati, da so podobe in rodovi zares izmišljeni in da jih nikjer in nikoli ni videl. Kaj porečete Vi k taki usodepolni slepariji? Povem še to, da je ta goljufivi profesor tudi mnogo naših slovenskih omikancev od vere in od Boga odtrgal.

Sedaj se pa splošno uči, da človek nima nobenih dedov in pradedov; kajti najstarejši ostanki njegovega telesa izpričujejo, da je bil prvi človek ravno tako popoln in razumen, kakor je dandanes. Iz tega sledi, da se človek ni razvil iz živali. Te splošne trditve se držite in jo uporabite zoper vsakega verskega zavodljivca.

Razlika med človekom in živaljo.

Poglejmo še razlike med človekom in opico, razliko v obojnem življenju, pa se bomo še bolj prepričali, da človek ne more izhajati iz opice ali iz živalstva sploh. Naštel bom pa samo one razlike, katere Vi sami lahko vidite in presojate.

Prva razlika. Poglejte samo, kako se razlikuje telo človeško od opičjega! Kako lepa je naša glava, ima veliko črepinjo, zato velike možgane; ozobje in čeljusti so bolj majhne, pomaknjene bolj nazaj pod obokanim visokim čelom; kako plemenit je ves izraz lepega obraza! Opičja glava ima velikanske čeljusti, ki naprej mole, majhno črepinjo, nizko, nazaj potisnjeno čelo in prav malo možganov; v izrazu lica ni nobene plemenitosti, ampak živalski nizkotni izraz. Votlina črepinje meri pri človeku nekako 1500 kubičnih centimetrov, pri najbolj razviti opici pa le okoli 500 cm^3; pa tudi vsa oblika človekovih možganov, njihovi zavoji in drugo se od opičjih bistveno razlikuje.

Kako imenitno stopa človek po koncu s stegnjenimi koleni! Živali pa hodijo po vseh štirih; tudi opica hodi lahko le po vseh štirih rokah, po koncu koraka jako težko in le z upognjenimi koleni. Hoja po koncu ali po štirih je odvisna od velikosti možganov. Človek ima velike možgane, ki napolnujejo vso črepinjo tako, da je spodaj luknja, pri kateri je glava združena s hrbtenico; zato gre hrbtenica kvišku, glava stoji na njej in oči so naprej obrnjene. Ko bi hodil človek po vseh štirih, bi razen drugih težav moral gledati v tla in ne bi mogel varno hoditi. Pri živali je kaj malo možganov; zato luknja, pri kateri je glava zvezana s hrbtenico, ni spodaj, ampak bolj visoko nasproti očem; odtod sledi, da more hrbtenica iti vodoravno od oči in žival hoditi po vseh štirih, da oči gledajo naprej. Ko bi bila hrbtenica po koncu in bi žival hodila po dveh nogah, bi žival gledala kvišku naravnost proti nebu in ne bi mogla hoditi.

Že ta sedaj opisana razlika med človekom in opico je tako bistvena, da je po mnenju prirodoslovnih učenjakov razvoj človeka od opice naravnost nemogoč.

Druga razlika. Ako bi bilo res, da se je človek v borbi za obstanek in življenje razvijal iz živalstva, bi moral imeti take telesne lastnosti, da bi se bolj lahko obdržal v življenju kakor pa zaostale živali, katere je v borbi prekosil. Tako bi moralo biti; toda ali je res tako? Ne! Le poglejmo!

Živali imajo okolnostim in letnim časom primerno, naravno obleko; človek take obleke nima in si mora za obleko dobivati od živali volno in kožo.

Živali imajo naravno orožje za obrambo: rogove, zobe, kremplje, kopita; ali pa imajo druge lastnosti, da preganjavcu urno uidejo ali se mu skrijejo. Človek nima naravnega orožja in si ga mora umetno napraviti, da se ubrani premnogih sovražnikov.

Živalim je priroda pogrnila mizo, in vsaka dobi prav lahko sebi primerne hrane. Človek si mora večji del hrane pridelati z žulji in in v potu svojega obraza.

Žival ima po naravi vse potrebne spretnosti in zmožnosti, da se

preživi in razmnoži. Žival ne hodi v šolo, a kar sama ob sebi ve za vse, kar ji je potrebno: ptiček zna gnezdo plesti, čebela koj ume delati svoje preumetne satove, mravlja ima svoje mravljišče s premnogimi hodniki, račica zna koj plavati. Človek pa kljub velikim možganom pride na svet popolnoma neveden, vsega se mora s težko muko učiti in naučiti.

Koliko je v teh ozirih človek slabši od živali in vendar stoji on visoko nad živaljo in si jo obrzda in podvrže. Odkod ta nadvlada? Ne po telesu, torej po duhu.

Tretja razlika. Le mimogrede omenim, da ima edino človek umetno orodje in orožje, edino človek ima in rabi ogenj, edino človek se more smejati in se res tako ljubeznivo smeje, da se mu pri tem lice nekako razvedri in zasvetli. Bolj pa naglašam to okolnost, da edino človek govori in z govorico pove bližnjemu, kaj misli, kaj želi, kaj zna. Celo ljudstva, ki so divja, imajo dobro razvit jezik. Kaj pa žival? Nobena ne govori. Zakaj ne? Ali nima za to potrebnega ustroja v telesu? Ima ga. Učeni možje nam razlagajo, da imajo opice in vse živali višjih vrst tako razvit dotičen ustroj, da bi mogle krasno govoriti. Žival ne govori, ker nima nobenih misli, da bi jih z besedo izražala. Misli pa nima, ker je samo telo, nima pa duha, kakor ga ima človek. Ravno duh pa je, po katerem se človek od živali tako razlikuje, da razvoj iz živalstva nikakor ni mogoč; ravno duh pa je, ki ostane po smrti in po razpadu telesa in živi vekomaj.

Četrta razlika. Človek misli; spozna ne le stvari, ki jih s telesnimi čuti zaznava: z očmi, z ušesi, s počutki vonja, okusa in tipa, ampak človek spozna tudi čednost, ljubezen, večnost, duha, Boga. Vprašam, s katerim čutom pa spozna vse to? Na kateri čut pa pritiska čednost, ljubezen, krotkost, ponižnost, duh, Bog? Na nobenega. In vendar vse to spoznavam! Torej mora biti v človeku neka druga moč, ki ni telesna, ni čutna, ampak je netelesna, nečutna, ki se ne vidi, ne sliši, ne otipa. In ta moč je duh, je naša duša.

Od tod se more razložiti, da človek tako napreduje, vedno več ve, vedno bolj izkorišča prirodne sile, ki mu morajo dajati luč, ki mu gonijo stroje, ki ga skoraj bliskoma vozijo od kraja do kraja, po reki, zemlji, čez morja, visoko po zraku in globoko pod vodo. Kaj pa žival? Ali kaj napreduje? Kakor je ptica delala gnezda pred tisoč leti, tako jih dela danes, istotako čebela svoje satove in slično vse ostale živali. Pojmov o Bogu, o duši, o večnosti, o čednosti nima, ni imela in ne bo imela nobena žival. Zakaj ne? Zato ne, ker nima duha, ampak je samo telo s čutnimi silami.

Kako bi se torej mogel človek razviti od živali? Kako duh, duša iz telesa, iz kosti in krvi in možganov? Sami izprevidite, da kaj takega pameten človek trditi ne more.

Peta razlika. Človek ima prosto voljo, o kateri smo že zgoraj govorili. Ker imam prosto voljo, zato se sam odločujem za vse, kar bom storil. Ker se pa odločujem sam, se dejanje meni zapiše za čednost, ki zasluži plačilo, ali za greh, ki zasluži kazen. Odkod ta prostost volje? Zopet ne iz telesa, iz krvi, iz možganov. Ampak prostost je lastnost duha, lastnost duše. Ali kdo zaračuna v zaslugo ali

v krivdo kako dejanje pri živali? Ne! Zakaj ne? Vsi pravimo, da zato ne, ker ne ve, kaj dela in zakaj; ona dela po svojih slepih naravnih nagonih, kakor jo ti nagibajo, da zadosti raznim potrebam.

Ali je torej mogoče, da bi se človek razvil iz živali, o kateri vemo, da nima duše, ampak le telesnost, čutnost?

Šesta razlika. Človek ima vero in po veri uravnava, ali bi vsaj moral uravnavati vse svoje življenje; on časti Boga, ve, da ima dušo, da bo po smrti živel; ima cerkve, templje ali vsaj kraje za bogočastje; moli k Bogu, njemu na čast prinaša daritve, prosi za spravo, kadar mu notranji glas očita, da je razžalil Boga. Zgoraj sem točno dokazal, da imajo vero prav vsa ljudstva, omikana in divja, po vseh delih sveta. Kaj pa žival? No, kdo bi si upal trditi, da ima žival le količkaj vere? Nikoli in nikdar se kaj takega ni opazilo, tudi ne pri živalih, ki človeku služijo in z njim skupaj žive. Vere nimajo, ker nimajo spoznanja, in spoznanja nimajo, ker nimajo duše.

Sedaj pa še nekaj prav imenitnega. Ko bi se bil človek razvil iz živali in bi se mogel pospeti do vere, bi morala biti njegova vera izpočetka prav preprosta, na najnižji stopinji; od te stopinje bi se s človekom polagoma razvijala iz češčenja raznih telesnih predmetov, skrivnih sil, mnogih bogov do češčenja enega samega Boga. Bogotajci si prizadevajo najti in dokazati tak razvoj vere od najnižje do najvišje stopinje, ker drugače pade njihova trditev, da se je človek razvijal in razvil iz živali ter da je le najbolj popolna žival. Pa kaj se hoče, tudi ta njihov dokaz ne velja! Saj smo zgoraj točno dokazali, da je bila prvotna vera na visoki stopinji, vera v enega Boga in v neumrjočo dušo; še le tekom časa, ko so se razvijale grde strasti, je strastem primerno padala vera in ljudstva so začela malikovati, celo živali po božje častiti. Že ta okolnost nam nepobitno dokazuje, da človek ne izhaja iz živalstva, da njegov prvotni stan ni bil stan podivjanosti, ampak stan razumnosti, od koder je po strasteh propadal in propadel do podivjanosti.

Toliko naj zadostuje. Ogledali smo si brezverske, bogotajne učenjake in njihovo prizadevanje, kako bi zatajili Boga, Stvarnika nebes in zemlje. Sami ste se prepričali, kako neutemeljene so vse njihove trditve o vprašanjih, od kod začetek življenja, od kod prvi človek na zemlji; sami ste se prepričali, da človek ne more izhajati iz živali in da se življenje ne more roditi iz neživega vira. Zato pa moramo trditi, da je Bog, da je večno življenje, da pri človeku s smrtjo ni vsega konec.

Sklep.

Sedaj se nam pa vriva še eno prevažno vprašanje. Vera v Boga Stvarnika in v življenje po smrti nam je vsem nujno potrebna. Pravim: prav nam vsem, učenemu in neučenemu, možu in ženi, starcu in otroku. Toda, in sedaj čujte prevažno vprašanje: toda, odkod pa more vsakdo to vero dobiti in sicer s tako gotovostjo, da o njej še dvomiti ne bo mogel, vsaj po zdravi pameti ne.

Kaj ne, že iz teh maloštevilnih dokazov, ki sem Vam jih jaz

naštel, razvidite, da je treba premišljevanja in učenja in precej učenosti, da se vse to ve in zna in dokaže. Zato si gotovo mislite: mi pač do te učenosti ne moremo priti, premalo imamo šole, pa tudi časa nimamo. Ravno tako bo morala trditi večina ljudi: obrtniki, trgovci, uradniki, zdravniki, vojaki. Vsakdo ima dosti opravka s svojim poklicem; za taka, če tudi prevažna vprašanja, ni časa.

Kam se bomo v tej zadregi zatekli? Morda k onim učenjakom, ki samo taka vprašanja o Bogu in o večnosti preiskujejo? Poglejmo jih! Kaj opazimo? Stari in novi modrijani se trudijo spoznati Boga, večnost, svet in človeški rod. Marsikaj pišejo, marsikaj dokazujejo, marsikaj govore. Toda ne ujemajo se, eden drugemu nasprotujejo, zato nauki vseh ne morejo biti resnični. Nobenemu se še ni posrečilo, da bi sam s svojo glavo prišel do vseh verskih naukov tako, da se o njih ne bi moglo dvomiti. Pa tudi, naj bi kak učen modrijan vse nauke vedel zase, kako bi mogel prepričati nas, da so ravno njegovi nepobitno resnični? Od kod bi dobil oblast in dolžnost, da nas poučuje? Ali celo oblast, da bi nam vero zapovedal? Zapovedal vero posebno v one nauke, za katere naše strasti ne marajo.

O nesrečni človeški rod! Na vprašanja o večnosti, o življenju po smrti naj ne dobi točnega, zanesljivega odgovora? V takem dvomu pa ni mogoče živeti! Kako pa naj uravnam vse svoje življenje, ako prav nič ne vem, zakaj je imam? Zakaj naj premagujem svoje strasti in poslušam notranji glas vesti, ako ne vem, ako nisem prepričan, da imam neumrjočo dušo, da je večno življenje, da je Bog!

In če je Bog, kako naj vem, za gotovo vem, kaj Bog od mene hoče? Človek bi moral obupati.

Toda stoj! Če pogledamo vsa stara ljudstva, se nam začne daniti. Stara ljudstva trdijo, da se nam je Bog razodel, da nam je On sam odgovoril na preimenitna vprašanja, ki nas tako mučijo. Torej Bog je govoril! Toda kje, kdaj in kako in kaj? Ako bi mogel to zvedeti, potem bom popolnoma miren; vedel bom zanesljivo, kaj je moje življenje, zanesljivo, kako naj živim.

S tem se bomo od sedaj pečali. Najpoprej bomo pretresavali vprašanje, ali se nam je res Bog sam razodel.

Drugo poglavje.

Naš božji učitelj.

Zares, ako poprašujemo ljudstva, od kod njihova vera, nam bodo odgovorili, da od Boga samega. Kaj porečemo k temu? Mislili si bomo, da odgovor ne more biti popolnoma napačen, ampak da je skoraj gotovo v njem kaj resnice. Reč treba preiskati.

Ker je pa le pretežavno, zasledovati začetek vere pri vseh ljudstvih, zasledujmo le začetek naše vere; saj trdimo tudi mi, da je od Boga. Pri tem zasledovanju bomo pa tudi spoznali, koliko so resnične zgoraj omenjene trditve drugih ljudstev na svetu.

Torej, ali je naša vera res od Boga? Poglejmo! Kaj vidimo? Zgodovina nam pove, da so I. našo vero začeli oznanjevati galilejski ribiči, katere je II. izbral in poslal po svetu Jezus iz Nazareta, ki je bil III. napovedan v davnih časih kot Odrešenik iz judovskega rodu.

I. Galilejski ribiči.

Ako gremo v zgodovini za devetnajst stoletij nazaj, pridemo do začetka naše vere, do začetka katoliške cerkve. Iz Jeruzalema je šlo po svetu dvanajst Judov, dvanajst galilejskih ribičev, da bi za svoje nauke pridobili vesoljni svet. Eden od njih, po imenu Peter, jim je bil glavar, vsi drugi so delovali v tesni zvezi z njim. Oglejmo si 1. najpoprej ribiča Petra in potem 2. ostale ribiče.

1. Ribič Peter, glavar.

Vse nam bo jasno, ako poiščemo *a)* grob ribiča Petra, ako *b)* poprašamo po njegovih naslednikih in *c)* pogledamo nekoliko v njihovo zgodovino.

a) Grob ribiča Petra.

Na grobe pokojnih postavljamo radi spomenike, ako mogoče, spomenike umetno izdelane. Bogatejše družine si napravijo krasne grobnice. Imenitni so bili od nekdaj grobovi kraljev in cesarjev. Odlične osebe so celo v cerkvah pokopavali in njihove grobove krasili s preumetnimi spomeniki. Toda na grob slovečih pokojnikov se je večinoma kmalu pozabilo; le za nekatere se še ve, ki jih iz hvaležne ljubezni včasih obiščejo domači ali pa jih radi umetnije poiščejo tuji potniki.

Od vseh grobov in vseh nagrobnih spomenikov je pa najbolj imeniten, najbolj obiskan in slavljen še današnje dni grob ribiča Petra v Rimu. V tem glavnem mestu premogočnega rimskega cesarstva je umrl na križu z glavo navzdol obrnjeno judovski ribič Peter l. 67 našega časa. Prijatelji so ga pokopali na kraju mučne smrti, na podnožju vatikanskega griča. In nad tem grobom se dviga še dandanes kot spomenik njemu na čast velikanska cerkev, da, največja cerkev izmed vseh širom sveta.

In ta cerkev ni pozabljena. V to cerkev romajo sedaj in so romale nekdaj mnogoštevilne množice iz vseh krajev sveta. Srečni, presrečni so romarji, ki to cerkev zagledajo, se ji željnega srca približujejo. In ko stopijo vanjo, jih ne premoti veličina cerkve, ne njeni umetni kipi in umetne slike, ampak hite naravnost na tisti z bogatim marmorjem in z mnogimi svetilkami ozaljšani kraj, pod katerim je grob ribiča Petra, grob Petra, križanega Juda. Tu padejo na kolena, iskreno molijo, mnogim teko obilne solze veselja in hvaležnosti po zarjavelih licih.

Ko to gledamo, se čudimo in se poprašujemo, zakaj tako iščejo, časte in poveličujejo grob, ne kakega premogočnega rimskega cesarja, ampak grob Petra, križanega galilejskega ribiča in to v mestu Rim, ki je od nekdaj središče sveta?

b) Nasledniki ribiča Petra.

Čudili se bomo še bolj, ako pogledamo velikansko palačo, sezidano ob cerkvi umorjenega Petra. Kaj pa je v tej palači? Spravljene so v njej premnoge nad vse dragocene umetnine vseh časov in velikanske knjižnice z neprecenljivimi knjigami in rokopisi, v katerih najbolj sloveči učenjaki iščejo novih učenosti. Res, ta lepota in umetnost mika in vabi množice ljudi iz vseh delov sveta, da prihajajo v Rim in si žele tudi k tej nenavadni palači.

Toda pravi in prvi vzrok, da hite v to obsežno palačo vsi rodovi in vsi stanovi, ni ta umetnost in učenost, ampak rimski papež, ki v njej prebiva. Da, mnogoštevilne ljudi posebno iz srednjih, pa tudi iz najvišjih stanov vleče v Rim skoraj edino le papeževa oseba.

Papež ni podložen nobenemu vladarju. Boljši vladarji vseh držav in vseh veroizpovedi mu izkazujejo tako posvetno čast, kakor se izkazuje le kraljem in cesarjem. Katoliški kristjani ga časte kot svojega najvišjega poglavarja. Pokorni so mu; z najbolj globokim spoštovanjem sprejemajo pouke in navodila iz njegovih ust. Katoliško srce koprni v Rim, da vidi papeža. Nezadovoljen, nesrečen je, kdor pride v Rim, pa ne more do papeža. Kdor pa more do njega, ves pretresen in čudno prevzet pade na kolena, mu poljublja nogo in prosi svetega blagoslova. Pred papežem so na kolenih ne le preprosti ljudje, ampak tudi veljaki in mogočniki tega sveta. Papež nima topov in vojakov, pa vendar njegova duhovna moč presega moč vseh vladarjev na svetu.

Sedaj se pa poprašajmo: Od kod njemu ta izredna moč, ta izredna veljava? Od kod? Od tod, ker je naslednik Petra, judovskega ribiča iz Galileje. Čudno, prečudno! Da, ko bi bil papež naslednik rimskih cesarjev in bi bil podedoval vseobsežno oblast od njih, pred katerimi je trepetal ves svet, bi se mogla razumeti njegova oblast in moč. Toda on je naslednik galilejskega ribiča, ki ga je cesar Neron ukazal sramotno na križu umoriti.

c) Zgodovina teh naslednikov.

Prečuditi se ne bomo mogli, ako pogledamo še nekoliko v zgodovino teh naslednikov. Vladali so ves krščanski svet; pa tudi nekrščanski svet se je s svetim strahom na nje oziral. Vladarji so tekmovali, kako bi jih bolj počastili. V srednjem veku so papeži celo kralje odstavljali, cesarje imenovali in kronali. Misijonarje so pošiljali po vesoljnem svetu. Zasloveli so kot učitelji med vsemi narodi. V posvet so sklicavali škofe iz vseh pokrajin zemlje. O nauku, ki so ga potrdili oni, se je izkazalo, da je resničen; o nauku, ki so ga zavrgli oni, se je izkazalo, da je zmoten. Še noben papež se ni zmotil v nauku, ki ga je zapovedal, da ga mora verovati katoliški svet; v tem slučaju so nezmotljivi. Koliko krivih naukov sta zavrgla Pij IX. in Pij X.; kako nenavadno poučne okrožnice je pisal Leo XIII.; govore Benedikta XV. poslušajo vsi narodi in vse kronane glave. Rimski papež je najbolj priznana, najbolj ugledna oseba na zemlji.

Rimski papež je pa tudi ona oseba, ki jo nekateri najbolj sovražijo in preganjajo. V prvih treh stoletjih so jih do smrti preganjali poganski rimski cesarji; v tem času je bilo 32 papežev; od teh jih je 30 umrlo mučeniške smrti, pa tudi ostala 2 sta morala v pregnanstvo. V poznejših letih so papeže preganjali, celo trpinčili nekateri krščanski vladarji, podivjana ljudstva in uporniki. Dandanes papeža zaničujejo posebno na Laškem, kjer vladajo bogotajska društva; vzeli so mu vso svetno oblast; le iz milosti dopuščajo, da prebiva v Vatikanu, v zgoraj omenjeni palači.

Kljub temu in kljub nezaslišanemu napredku novih časov se ni zmanjšala duhovna moč papeža. In ravno v naših pretresljivih časih gledajo na papeža ljudstva in vladarji.

Kaj ne, prečudna je zgodovina papežev! Od kod ta njihova nepremagljiva duhovna moč? Od kod toliko ljubezni in toliko sovraštva do njih? Od tod, ker so nasledniki Petra, judovskega ribiča iz Galileje! Vprašaj se: kako pa more zaničevani, sramotno križani galilejski ribič imeti take naslednike! Preden to uganko rešimo, poglejmo še njegove sodelavce, še druge galilejske ribiče.

2. Drugi galilejski ribiči.

Peter ni bil sam: še enajst drugih, večinoma Galilejcev se mu je pridružilo za sveto delo. Oglejmo si *a)* nekoliko njihove osebe in *b)* njihovo delo.

a) Osebnost teh ribičev.

Imena vseh so nam poznana. Kdo ne ve za apostole! Življenje vseh nam pa ni znano. Največ vemo o apostolu Janezu, ki je doživel sto let in vodil apostolsko delo v mali Aziji; o njegovem bratu Jakobu, ki ga je kralj Herod ukazal umoriti; o mlajšem Jakobu, ki je vodil cerkev v Jeruzalemu in je bil tudi umorjen; o Andreju, bratu Petrovem, ki je bil v Ahaji križan; o Jerneju, ki je bil v Armeniji mučen; o drugih vemo, da so prišli daleč v Afriko in posebno daleč v Azijo in čez Arabijo do Indije in da so večinoma resničnost naukov zapečatili s svojo krvjo.

Čudno! vsi ti se niso šolali na nobeni visoki šoli; živeli so v Galileji in včasih potovali po raznih krajih Palestine. Torej niso bili učeni, niso bili bogati, niso bili izvežbani govorniki, pa so šli na vse strani po svetu, so učili vsi iste nauke, podirali malike, pridobivali vernike in so na zadnje skoraj vsi za resničnost oznanovanih naukov kri prelili in umrli nasilne smrti.

Narodi pa na nje vendarle niso pozabili. Povsod se še sedaj izredno časte in slave; njim na čast se zidajo cerkve, v molitvah se na pomoč kličejo in njihovi nauki še sedaj veljajo kot popolnoma resnični in zanesljivi. O koliko modrijanov je v tem času živelo, koliko novih, v šolah izobraženih učiteljev je nastopilo! Večinoma so pozabljeni oni in njihov nauk; le učeni možje o njih pišejo in govore. Ti priprosti ribiči se pa tako časte in slave! Od kod to?

b) Delo teh ribičev.

Ako se že osebam samim tako čudimo, kako se bomo šele čudili, ako pogledamo njihovo delo. Oznanjevali so krščansko vero, kakor jo tudi mi še danes trdno in prepričano verujemo. Premislimo nekatere okolnosti tega oznanjevanja.

Prvič: krščanska vera se je jako hitro razširila kljub silnim oviram in pomanjkanju zadostnih pripomočkov. — Vera se je čudno naglo širila po vsem rimskem cesarstvu in tudi čez njegove meje. Poprijeli so se je ljudje vsake starosti, obojega spola, vsakovrstnih stanov. Že apostol Pavel govori o kristjanih na cesarskem dvoru. Isto trdijo cerkveni pisatelji v 2. stoletju. V podzemeljskih krščanskih pokopališčih najdemo imena najbolj odličnih, slavnih in plemenitih rimskih družin. Posebno po polovici 2. stoletja je krščanstvo močno in očividno napredovalo po Italiji, po Galiji, v Britaniji, ob Donavi, po Španskem, po Afriki, po Egiptu, po Grškem, po Mali Aziji, po Siriji.

Tako se je krščanska vera širila kljub največjim zaprekam. Zapreka je bil nauk sam, ki je tako vzvišen in zahteva čednosti, o katerih malikovavski svet še nikdar slišal ni, kakor o ponižnosti, o zatajevanju samega sebe, o ljubezni do sovražnikov, o popolni deviški čistosti. Kdor je v tistem času vero sprejel, ni smel pričakovati nobenega dobička, pač pa zaničevanje, sramotenje, preganjanje, izgubo premoženja, ječo, muke, smrt. Huda ovira je bila izredna pokvarjenost med pogani, ki so mislili, da celo z ostudno nečistostjo morejo častiti bogove; potem vraže in zmote zasajene v srca od prve mladosti, obrekovanje kristjanov na pr. da otroke koljejo in jedo, da v nočnih tminah grdobije počenjajo, da so bogotajci in da za svet ne marajo. Zraven je prišlo še tristoletno preganjanje.

Kaj ne, nepremagljive ovire! Kakšni pa so bili pripomočki? Nikakšni! Saj smo o prvih učiteljih pravkar slišali: bili so siromašni, nešolani, preprostega stanu, iz zasovraženega judovskega rodu! Reči bi morali, da bi taki učeniki ljudstva bolj odbijali od sebe, kakor pa pritegovali nase in pridobivali za svoj nauk. In vendar že ob njihovem življenju, posebno pa še po njihovi mučeniški smrti tolik uspeh! Ne moremo ga razumeti. Ako pomislimo, kako težko je izpreobrniti enega grešnika, bomo zavzeti popraševali, kako se je moglo izpreobrniti toliko tisoč praznovernih, strastem vdanih, skrajno pokvarjenih poganov?

Drugič: razširjena krščanska vera se je kljub največjim oviram ohranila do današnjega dne. Tudi ta obstanek je nekaj posebno čudnega, nerazumljivega! O tem se bomo prepričali, ako pogledamo vsaj bolj očitne važne okolnosti, v katerih se je krščanska vera vzdržala do današnjega dne.

Imela je neštevilno sovražnikov. Vsaj so jo sovražili in jo izpodkopavali judje, pogani, razkolniki, krivoverci, mohamedanci, brezverni odpadniki, skrivna nasilna društva, da, celo mnogi lastni prehudobni, uporni otroci. Njihova zarota je pobijala vsak krščanski nauk, vsako zapoved, vsak obred, vsako napravo in je vera krščanska v vsem svojem obsegu prestala ognjeno preizkušnjo. In kako je bilo in je še orožje zarotnikov! Meč, divje živali, ogenj, ječa, natezalnice, cesarska moč, državne postave, znanost, laži, obrekovanje, goljufija, vsakovrstno zavajanje v vsako hudobijo, posebno v nenravnost. In v krščanski cerkvi sami so se vedno pojavljali prepiri, razpori, odpori, pohujšanja, odpadi, ki bi morali uničiti najbolj mogočna kraljestva. In vsa ta nasprotovanja so se začela koj izpočetka, so se nadaljevala, množila in silno naraščala skozi vsa stoletja do današnjega dne.

Kakšne so bile posledice tega vednega, burnega, peklenskega preganjanja in napadanja? Cerkev je pač večkrat objokovala odpad posameznih oseb in celih narodov, objokovala odpad in upor duhovnikov, redovnikov in škofov, toda razpadla ni, marveč iz vsakega boja in napada je izšla pomlajena in okrepljena, vedno in vedno se je razširjala, ter izgube poravnala; njeni nauki pa so se v borbi zoper nasprotne zmote še bolj razvili in odkrili v vsej notranji lepoti.

Sedaj se pa poprašajmo: od kod krščanski cerkvi, cerkvi galilejskih judov ta nepremagljivost?

Tretjič: krščanska vera je prenovila ves svet. Poganski narodi so bili skrajno pokvarjeni in hudobni. Tako nam izpričujejo poganski pisatelji sami. Kaka izpremememba pa se je pokazala pri onih, ki so sprejeli krščansko vero! Njihove čednosti občudujejo malikovavci sami. Razodevali so celo take čednosti, za katere pogani prav nič niso vedeli. Tako so se odlikovali po angelski čistosti in popolnem devištvu; mnogo devic iz najvišjih rodov je znanih, ki so žrtvovale življenje, ne pa devištva. Isto velja o junaški potrpežljivosti; ko so jih zapirali, mučili, pobijali, niso ust odprli, da bi se kaj pritožili, marveč so za sovražnike molili. Ljubezni do nesrečnikov pogan ni poznal, pač pa kristjani; ob času kuge so za nje ravno tako skrbeli, kakor za svoje, miloščino so podeljevali tudi njim. In kaka stanovitnost v veri in v krščanskem življenju kljub zavajanju in grdim zgledom!

Toda ne le posamezne osebe je krščanska vera tako prenovila, ampak tudi družine, države in vse skupno življenje. Krščanska vera je posvetila zakon in vzgojo otrok, odpravila je suženjstvo, strla nasilstvo poganskih vladarjev, podpirala napredek v znanosti in umetnosti, je ustanavljala nižje, srednje in visoke šole, zidala bolnišnice, sirotišnice in vsakovrstne dobrodelne zavode, je po redovnikih posušila močvirja, skrčila gozde, pomnožila in razširila rodovitnost zemlje, pospeševala časno in večno srečo vseh ljudi.

In te nauke s toliko notranjo močjo in s tolikim nepojmljivim blagoslovom za ves človeški rod so začeli oznanjevati siromašni, nepoučeni judovski ribiči! Kako je to mogoče? Razloži mi, če moreš!

Četrtič: Veliko kristjanov je za krščansko vero svojo kri prelilo. Zgodovina nam poroča o groznem preganjanju kristjanov v prvih treh stoletjih. Rimsko cesarstvo je napelo vse svoje moči, da bi krščansko vero popolnoma uničilo. Zato krvave obsodbe. Trpeli in umirali so za vero papeži, škofje, duhovniki, plemenitaši, učenjaki, trgovci, možje, žene, device, otroci, starčki. Trpeli so nečloveške muke,

ker so poganski sodniki izmišljevali vedno nova orodja, s katerimi so kristjane mučili. Kdo bi jih popisal! Križ, kolesa, natezalnice, klešče, grablje, biče, ogenj, razbeljene peči, žareče stole, vrelo olje ali smolo v kotlih, vlivanje raztopljenih stvari v usta, meč, sulica, divje zveri, prisiljena dela s pokvarjenimi udi, oskrunjevanje žena in deklet in drugo. Te grozote je prestalo na stotisoče kristjanov, tudi otrok, starčkov in slabih žena. In kako so se v mukah vedli! Mirni so bili, mnogokrat so se smehljali, na vprašanja so nenavadno modro odgovarjali; ostali so ponižni, krotki, bali so se edino tega, da bi opešali, omagali in vero izdali; toda trdno so zaupali v božjo pomoč.

To je trajalo, seveda s prestanki, tristo let. Ali se je mlado krščanstvo zatrlo? Ni se! Ampak neprestano se je razširjevalo. Zares, kri mučenikov je bila seme kristjanov! Od kod ta moč? Od kod te zmage? Čudimo se vedoč, da se tako sijajen izid po tako groznih borbah ne more razlagati naravno. Kako naj se torej razloži ta stanovitni nadčloveški pogum za krščansko vero, ki so jo od početka oznanjevali judovski ribiči in so tudi radi svojega dela smrt storili!

Petič: Ob času razširjevanja krščanske vere in divjega preganjanja so se godili mnogoštevilni čudeži. Da so se zares godili mnogoštevilni čudeži, nam izpričuje veliko število svetih in učenih mož, ki so čudeže večinoma sami gledali. In gledali so jih lahko, ker so se godili očitno pred množicami poganskega ljudstva. Mnogi čudeži so bili tako očitni, da nam celo pogani o njih govore in pišejo in so se krščanski zagovorniki v spisih do cesarjev in sodnikov na nje sklicevali. O zgodovinski resničnosti čudežev torej se pametno dvomiti nikakor ne more.

Zopet se čudimo in povprašujemo, kaj to pomeni? In sedaj se nam svetli v razumu in vzbuja se nam misel, vzbuja prepričanje: tukaj deluje vsemogočnost božja, ker le ona more čudežno delovati. Od tod pa sledi tudi, da je božja vsemogočnost vodila naše galilejske ribiče, namreč Petra in ostale apostole, da je ona delovala pri krščanski veri od početka do današnjega dne. V tej luči bi razumeli moč Petra in njegovih naslednikov, razumeli apostole, njihovo delo in vso zgodovino.

Kako se bomo pa prepričali, da je krščansko vero vedno in vedno spremljevala, branila, vodila vsemogočnost božja? Prepričali se bomo o tem, ako povprašamo zgodovino, če so naši galilejski ribiči sami od sebe krščansko vero oznanjevali, ali so jo oznanjevali poslani od višje, nadčloveške, božje moči?

Zgodovina nam pove, da je galilejske ribiče izbral, poučeval in poslal po vsem svetu J e z u s iz Nazareta. Oglejmo si njegovo osebo in njegovo življenje!

II. Jezus iz Nazareta.

Za nas, za vesoljni svet je prevažno vprašanje o osebi Jezusa iz Nazareta. Vedno so bili ljudje in narodi deloma zanj, deloma zoper njega; mnogi so ga srčno ljubili, drugi smrtno sovražili. Najbolj besen boj za osebo Jezusovo se pa bije ravno v naših dneh. V tem boju

za Jezusa morate biti prav dobro oboroženi, da zmagate Vi, da zmaga Vaša vera in Vaša ljubezen do Jezusa.

Da bo naše orožje v boju za Jezusa res zmagovito, zato si tu 1. oglejmo njegovo življenje, 2. povprašajmo ga, kaj trdi sam o sebi, in 3. zahtevajmo od njega nepobitnih dokazov za njegovo trditev.

1. Življenje Jezusovo.

Življenje Jezusovo je na videz globoka uganka za vsakega, ki ga le površno pregleduje. Dozdevno je polno prečudnih nerazumljivih dogodkov. Radi boljšega pregleda zasledujmo *a)* najpoprej Jezusovo življenje do smrti, potem pa *b)* ono po smrti.

a) Življenje Jezusovo do smrti.

Življenje Jezusovo nam je znano. Vemo o njem, ker so nam ga opisali možje, vestni, zanesljivi možje, ki so z njim živeli, ga v javnem življenju spremljali in celo življenje zanj žrtvovali. O začetku in o prvih letih Jezusovih je pa pisateljem pripovedovala sama Mati Jezusova. Spisi so torej nenavadno zanesljivi. Kaj torej vemo o Jezusu?

Njegova mati Marija in njegov rednik Jožef sta imela siromašno hišico v Nazaretu. Jožef je bil tesar in si je s tesarstvom pridobival vsakdanji kruh. Rojen pa Jezus ni bil v Nazaretu, ampak v Betlehemu, kamor sta se Marija in Jožef po povelju rimskega cesarja šla zapisat v javne knjige. Zavoljo ubožnosti in zavoljo pomanjkanja prostora sta dobila stanovanje v zapuščenem hlevčku kraj mesta. V bornem hlevčku je Marija povila Jezusa, ki kot človek ni imel nobenega očeta: Marija je postala mati po božjem čudežu. Kaj ne, to je nam nerazumljivo.

V Betlehem ga pridejo molit modri iz vzhodnih dežel, katerim je čudežna zvezda naznanila rojstvo Jezusovo in jim tudi pokazala kraj, kjer so ga dobili in molili. Takoj nato pa mora Jezus bežati v Egipt, da ga kruti Herod ne bi umoril. Po smrti Herodovi se vrnejo starši nazaj v Nazaret. Vse to se je godilo na povelje samega Boga.

O življenju Jezusovem do tridesetega leta vemo samo to, da je kot dvanajstleten deček prišel v Jeruzalem, kjer je z judovskim ljudstvom obhajal velikonočne praznike. Po praznikih je zaostal v Jeruzalemu. Starši so ga kmalu pogrešili, žalostnega srca iskali in ga našli tretji dan. Kje? Med učitelji postave je sedel, pa tako modro povpraševal in odgovarjal, da so se mu vsi čudili. In še nekaj: Mariji in Jožefu je rekel: „Zakaj sta me iskala? Ali nista vedela, da moram biti v tem, kar je mojega očeta?“ (Luk. 2, 42—49). Kaj pomeni nenavadna modrost malega Jezusa in kako more namigovati, da njegov oče je Bog, ne pa Jožef?

Iz mladostnih let vemo le še to, da je bil starišem pokoren in da je rastel v modrosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh (Luk. 2, 51. 52.), ter to, da je pomagal Jožefu pri njegovem rokodelstvu, tedaj da je bil navaden mizar (Mark. 6, 9.; Mat. 13, 55).

Ko je bil star trideset let, je začel javno učiti in sicer posebno po mestih in selih galilejskih. Kakšen je pač mogel biti njegov nauk,

ker ni nobenih učenih šol obiskoval in se je do te starosti pečal edino le z rokodelstvom? Njegov nauk je vzvišen nad nauke vseh starih in novih modrijanov; tako je preprost, da ga more razumeti otrok, pa zopet tako globok, da ga celo učenjak ne more nikdar dosti premisliti; tako je v sebi resničen, da se popolnoma prilega vsem človeškim potrebam in zahtevam, da se niti ena sama trditev njegova ni izkazala kot zmotna. In oznanjeval ga je nekako ljubeznivo in lahkotno in prepričevalno in z neko posebno močjo, z nekakim posebnim veličastvom. Množice so se gnetle za njim in se čudile rekoč: „Od kod ima to modrost?“ (Mark. 6, 2.) In zopet: „Množice se zavzamejo in kar strme nad njegovim naukom; zakaj uči jih, kakor kdor ima oblast in ne kakor njihovi pismarji in farizeji.“ (Mat. 7, 28. 29.) Kaj ne, čudimo se tudi mi in se povprašujemo: Kaj pa je Jezus, ki uči nauke, kakor noben človek, noben modrijan v starih in v naših časih?

Toda ne le besede, ampak tudi dejanja njegova so bila premogočna: vse prirodne moči so mu bile pokorne. Čujmo: kar rekel je in hromi so hodili, gluhi slišali, slepi spregledovali, mrtvi vstajali, gobavi se gob očiščevali, celo valovi morski so se hipoma polegli. Vsa ta dejanja so gledale množice ljudi, so gledali in opazovali farizeji, ki so v sovraštvu trdili, da dela to s pomočjo Belcebuba, poglavarja hudičev, ne pa z božjo pomočjo.

In uspeh? Ljudstvo se je okoli Jezusa kar gnetlo, kamerkoli je prišel, in ga vedno bolj slavilo kot preroka, ki ga je Bog obljubil. Poglavarji ljudstva so ga pa vedno bolj sovražili, zlobno zalezovali in zasebno kmalu namerjali, da ga bo treba umoriti. Sovraštvo je raslo od dne do dne, dokler ni prikipelo do vrhunca. Ko je pred Jeruzalemom v Betaniji z eno besedo od smrti vzbudil Lazarja, ki je že četrti dan v grobu ležal in so mu začeli verovati tudi izobraženi Judje, so se sovražniki zbrali in so na predlog velikega duhovna, poglavarja judovskega ljudstva, Jezusa slovesno in uradno obsodili na smrt. (Jan. 11, 1—54.) Grozno!

Kaj pa ljudstvo? Večina Galilejcev se je po prvem navdušenju začela nad njim spotikati. Kako se je to dogodilo? Ko je Jezus že dve leti učil, je okoli velike noči prišel v Kafarnavm v sinagogo. Pri pouku in razgovoru je začel govoriti zbrani množici o novem kruhu, ki ga namerava dati. Ljudstvo poizveduje o tem kruhu. Sedaj pa začne Jezus govoriti: „Jaz sem živi kruh, ki sem z nebes prišel. Ako kdo je od tega kruha, bo živel vekomaj; in kruh, ki ga bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta ... Ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in pili njegove krvi, ne boste imeli življenja v sebi. Kdor je moje meso in mojo kri pije, ima večno življenje in obudil ga bom poslednji dan.“ (Jan. 6, 51—55.) Kaj ne, prečudne, nenavadne besede! Judje so se kar zgražali in so neverjetno povpraševali: „Kako nam more ta dati svoje meso jesti?“ (Jan. 6, 53.) Prav mnogi so se Jezusu izneverili in „odsihdob je veliko njegovih učencev odstopilo in niso hodili več z njim.“ (Jan. 6, 67.) Celo apostoli so nekako omahovali, vendar pa so mu še ostali zvesti.

V drugem letu očitnega poučevanja je namreč izbral Jezus dvanajst mož, ki naj bi ga vedno spremljevali. Hotel jih je posebno skrbno izobraziti in usposobiti, da bodo mogli po njegovi smrti njegovo delo nadaljevati. Ob koncu tretjega leta jih za velikonočni praznik zbere k skupni večerji. Umije jim noge, lepo jih poučuje in se prav nežno od njih poslavlja. Srce mu prekipi ljubezni, nekako zamakne se, nepopisno mil je izraz njegovega lica in „vzame kruh, zahvali, ga blagoslovi in razlomi in da svojim učencem rekoč: Vzemite in jejte, to je moje telo, ki bo za vas dano. To delajte meni v spomin ...; potem vzame Jezus kelih, zahvali in jim ga da rekoč: Pijte vsi iz njega, zakaj to je moja kri, kri novega zakona, ki bo za vas in za mnoge prelita v odpuščanje grehov; to delajte, kadarkoli boste pili, v moj spomin.“ (Tako poročajo evangelisti Lukež, Matej, Marka in apostol Pavel.) O za nas nerazumljive besede! Kaj vendar pomenijo? Naš človeški razum se jim ustavlja.

Za to večerjo pa pride strašna noč. Apostol Juda izda Jezusa zakletim sovražnikom. Po noči ga ujamejo, zvežejo, vlečejo pred judovsko sodišče in obsodijo na smrt. Sami Judje pa ne morejo smrtne kazni izvršiti, ampak le cesarski namestnik Poncij Pilat. Zato ga zaprejo v ječo, ga bijejo, pljujejo, zasramujejo. Apostol Peter ga zataji; ostali apostoli so ga pa že poprej zapustili. Drugega dne vlečejo Jezusa k Pilatu, ga tožijo in zahtevajo smrt na križu. In kdo tako zahteva? Oh, ne le sovražni judovski poglavarji, ampak vse ljudstvo kriči: „Križaj ga, križaj ga! Njegova kri naj pride nad nas in nad naše otroke!“ Rimski vojaki ga slečejo, neusmiljeno bičajo, s trnjem kronajo, predenj poklekujejo in ga surovo zasmehujejo. Pilat Jezusa obsodi. Naložе mu težak križ. Sam ga nese na Kalvarijo; na potu pada pod križem. Pribijejo ga na križ, tri ure visi na njem in umrje sramotne smrti med dvema razbojnikoma.

O kako grozen je Jezusov konec! Sovražniki so dosegli svoj namen, ljudstvo se je Jezusu naravnost odpovedalo, učenci so zbežali, eden ga je izdal, drugi zatajil: Jezus in njegovo delo je uničeno popolnoma in za vselej! Toda stoj in poglej! Kaj pa se godi pri smrti Jezusovi? Solnce je potemnelo, zemlja se je stresla, skale so se razpokale, grobovi so se odprli in v templju se je dragoceno pregrinjalo pretrgalo od zgoraj do tal. (Mat. 27, 51. 52.; Luk. 23, 45.) Kaj pa to pomeni? O, tukaj je roka božja!

b) Življenje Jezusovo po smrti.

Kaj ne, kako čudno, nam nerazumljivo je življenje Jezusovo! Še bolj čudni so pa dogodki po njegovi smrti do sedaj.

Tretji dan po smrti Jezusovi zašumi po Jeruzalemu, da je na križu umorjeni in v grob položeni Jezus zopet živ. Apostoli te novice ne morejo verjeti. Toda prisiljeni nazadnje vendarle verujejo. Kdo jih je prisilil? Jezus sam. Prikazoval se jim je celih štirideset dni. Najpoprej v Jeruzalemu Petru, dvema učencema in dvakrat vsem apostolom ter raznim ženam. Z njimi je govoril, z njimi jedel, celo dotakniti so se ga morali. Potem se je prikazal v Galileji ob morju, na gori, enkrat celo petsto učencem skupno. Nazadnje so bili zopet

On in apostoli v Jeruzalemu. Štirideseti dan jih odvede na Oljsko goro, jih blagoslovi in se začne dvigati proti nebesom. Apostoli gledajo strme za njim, dokler jim ga ne zakrije svetel oblak. Ko stoje in le še gledajo kvišku, pristopita k njim dva moža v belih oblačilih in pravita: „Možje Galilejci, kaj stojite in gledate v nebo? Ta Jezus, ki je odvzet od vas v nebo, bo tako prišel, kakor ste ga videli iti v nebo.“ (Dej. ap. 1, 9—11.)

Kaj pa sedaj? Jezusa ni več, apostoli ribiči galilejski so ostali sami. Ali bodo šli nazaj v Galilejo in bodo zopet ribiči, da si pridobe potrebnega živeža? Ne, ne povrnejo se nazaj. Preživo so jim v spominu Jezusove zapovedi. Premislimo nekatere!

Na velikonoč zvečer se prikaže Jezus apostolom ob zaprtih vratih. „Oni se prestrašijo in zboje ter mislijo, da vidijo prikazen duha.“ Jezus jih potolaži, z njimi govori, se da potipati in celo jé z njimi. Še le sedaj so prepričani, da je živi Jezus med njimi; motiti se ne morejo. Kar jih Jezus pregleda in jim slovesno reče: „Mir vam bodi! Kakor je Oče poslal mene, tudi jaz vas pošiljam. In ko to reče, dihne vanje in pravi: prejmite sv. Duha! Katerim boste grehe odpustili, so jim odpuščeni, in katerim jih zadržite, so zadržani.“ (Jan. 20, 19—23.) Besede so jasne! Edino Bog more odpuščati grehe in sedaj: to oblast imajo tudi apostoli. In kdo jim jo je dal? Jezus! Kaj je torej Jezus, ako si tako božjo oblast prilastuje?

Nov čuden dogodek se je malo pozneje izvršil v Galileji ob Galilejskem jezeru. Ribe so lovili, Peter, Tomaž, Jernej, Jakob, Janez in dva učenca. Lovili so celo noč, toda nič niso ujeli. Zjutraj stoji na obali Jezus, ki ga pa ne poznajo. Reče jim, naj mreže vržejo na desno. Store in koj zajamejo silno množico rib. Janez se spomni na sličen dogodek pred poldrugim letom in reče: „Gospod je!“ Peter skoči v vodo in plava k obali; ostali pa pridejo s čolnom k obali, za seboj pa vlečejo mreže, prenapolnjene z ribami. „Ko pa stopijo na suho, zagledajo žerjavico pripravljeno in na njej ribo in kruh.“ Jezus jih pogosti. „Ko pojedo, reče Jezus Simonu Petru: Simon Jonov, ali me ljubiš bolj od teh? Reče mu: Da, Gospod, ti veš, da te ljubim. In Jezus reče: Pasi moja jagnjeta! Vpraša ga zopet: Simon Jonov, ali me ljubiš? Odvrne mu: Da, Gospod, ti veš, da te ljubim. Veli mu: Pasi moja jagnjeta! Reče mu tretjič: Simon Jonov, ali me ljubiš? Peter se užalosti, ker ga je vprašal tretjič, ali me ljubiš, in mu odgovori: Gospod, ti vse veš, ti veš, da te ljubim. Reče mu: Pasi moje ovce!“ (Jan. 21, 1—17.)

Prečuden dogodek. Kaj bo s Petrom? Že pred letom dni mu je rekel: „Ti si Peter, to je skala, in na to skalo bom zidal svojo cerkev in peklenska vrata je ne bodo premagala. In tebi bom dal ključe nebeškega kraljestva. In karkoli boš zavezal na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih; in karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.“ (Mat. 16, 18. 19.)

Torej, kaj bo s Petrom? Ali se bodo uresničile te besede Jezusa, ki je med hudodelci na križu umrl, pa je zopet živ, o čemer apostoli nikakor več dvomiti ne morejo?

Še en poseben prizor so doživeli apostoli z Jezusom, preden je na Oljski gori kvišku odšel in ga jim je zakril oblak. Jezus jih je povabil na neko galilejsko goro. Slušajo ga in se na dotični gori zbero. Jezus pride in začne prav slovesno govoriti rekoč: „Meni je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji; pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha in učite jih spolnovati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 16—20.)

Kaj pomeni ta zapoved? Jezus si prilastuje vso oblast na nebu in na zemlji in v tej oblasti pošilja apostole med vse narode, naj jim oznanjajo njegov nauk. Zraven jim obljubi, da bo z njimi do konca sveta. Nad temi besedami kar strmimo in se povprašujemo, ali se bo vse to zgodilo? Namreč to: da bodo apostoli vse narode poučevali, da bo Peter skala, na katero bo sezidana cerkev Jezusova, da bodo apostoli v imenu božjem vernikom odpuščali grehe, da bodo kruh in vino spreminjevali v Jezusovo telo in kri. Ako je Jezus samo človek, če tudi nenavaden človek, so vse te besede puhle besede, brez pomena.

Pa še nekaj! Jezus je večkrat pripovedoval apostolom, da jih bo svet sovražil, preganjal, moril; pa ne le njih, ampak tudi njihove naslednike. Toda naj se ne boje, ker jim bo poslal Duha resnice, ki jih bo učil, jim pomagal in ostal pri njih do konca sveta. (Jan. 15, 17—27.; 16, 1—22). Enako trpljenje in preganjanje napoveduje Jezus vsem, ki bodo verovali vanj; preganjanje bo trajalo vsa stoletja, posebno pa divjalo ob koncu sveta. (Mat. 24, 4—14, 21—28.)

Ali se bo vse to dopolnilo? Še enkrat rečem: ako je Jezus samo človek, če tudi nenavaden človek, so vse te besede prazne, da, smele in predrzne. Ko odide s sveta, prenehajo njegova prerokovanja, prenehajo in zamrjo vse njegove zapovedi, izgube se in pozabijo njegovi apostoli, siromašni galilejski ribiči, in le še zgodovina bo pripovedovala o nekem Jezusu iz Nazareta, ki je imel sicer drzne načrte in visoke besede, a je z njim vse zamrlo in zaspalo; le še spomin, samo spomin nanj je ostal.

Toda saj smo zgoraj občudovali preslavni grob Petra, ribiča glavarja v Rimu in moč, nad vse veliko moč vseh njegovih naslednikov; saj smo občudovali delo ribičev apostolov, krščansko vero, naglo razširjevanje kljub strahotnemu in krvavemu preganjanju! S svojimi očmi gledamo, da se je dopolnilo in se še dopolnjuje vse, karkoli je Jezus iz Nazareta naročil: v cerkvi njegovi vlada Peter, po svojih naslednikih oznanjajo apostoli krščansko vero vsemu svetu, vernikom vseh stanov odpuščajo grehe in jim dele živega Jezusa pod podobo kruha. Torej vse te neverjetne stvari se gode in vrše povsod in sicer sredi vednega ljutega preganjanja!

Vedno silneje se nam vriva vprašanje: Kaj je Jezus? Ali je samo človek? Ali nam njegovo življenje, njegova dela, njegov uspeh ne vzbuja misli: Jezus iz Nazareta mora biti nekaj več, v njem deluje nadnaravna, da, božja moč! O tem se moramo še bolj temeljito prepričati.

2. Kaj trdi Jezus sam o sebi.

Kaj je torej naš Jezus? Samo človek ali kaj več? Poprašajmo njega samega! Kaj trdi on o sebi? Toda ali bomo mogli trdno verjeti, kar nam bo odgovoril na naše vprašanje? Prepričajmo se zato *a)* najpoprej o njegovi zanesljivosti, potem *b)* čujmo njegov odgovor.

a) Jezus je popolnoma zanesljiv.

Jesusovi odgovori so zanesljivi. Zakaj? Zato, ker je bil tako čednosten, tako izredno svet, da mu je laž naravnost nemogoča, posebnó laž v tako nad vse važni resnici zanj in za ves človeški rod. O tem se lahko prepričamo.

O prazniku šotorov, kakega pol leta pred smrtjo, se je Jezus v jeruzalemskem templju Judom razodeval. Strastno so ga napadali z besedo. On jim je očital njihovo zaslepljenost in hudobijo; rekel jim je celo, da je sam hudič njihov oče. In tako užaljene in razjarjene Jude popraša slovesno: „Če jaz govorim resnico, mi ne verujete. Kdo izmed vas me more obdolžiti kakega greha?“ (Jan. 8, 45. 46.) Judje so Jezusa zasledovali, da bi mogli na njem kak madež najti; in oči sovražnikov so bistre, najmanjši madežek zagledajo in povečajo. In danes so Judje raztogočeni! Jezus jih slovesno vpraša, če ga more kdo kakega greha obdolžiti. In Judje? Molče; ničesar mu ne morejo očitati. Kako svet, čist je torej Jezus!

Ujet stoji v noči pred smrtjo pred strastnimi sodniki. Hočejo ga na smrt obsoditi. Najeli so krivih prič. Toda celo krive priče ne morejo ničesar zoper njega izpričati.

Judež Iškariot je bil Jezusov učenec in apostol. Tri leta je bil vedno z njim; gotovo ga je natančno poznal. Zataji ga in proda njegovim sovražnikom. Ko pa vidi, da je Jezus obsojen na smrt, ga začne peči vest, žal mu je, kesa se. Razburjen leti v tempelj k duhovnikom in obupan izpove glasno svoj strašni greh, rekoč: „Grešil sem, ker sem izdal nedolžno kri!“ (Mat. 23, 34.) Ali bi si ne bil Judež potolažil pekočo vest, ko bi bil na Jezusu kake pogreške opazil? Ali bi ne bil samega sebe prepričaval, da je prav naredil? Toda ne! Priznati mora, priznati očitno na svetem kraju, da je izdal nedolžno kri. In obupan odide, ter se obesi.

Pilat je poslušal tožbe Judov; ali krivice nad Jezusom ni mogel najti. Večkrat je ponavljal besede, da ne najde nobene krivice nad zatoženim. Ker pa le zahtevajo smrt, „vzame Pilat vode in si umije roke vpričo ljudstva, rekoč: jaz sem nedolžen ob krvi tega pravičnega.“ (Mat. 27, 24.)

Jezus visi na križu. Ljudje vseh stanov ga zasramujejo. Celo „eden od razbojnikov, ki sta bila z njim križana, ga opsuje, rekoč: Če si ti Mesija, reši sebe in naju! Drugi je odgovoril in ga svaril, rekoč: Ali se tudi ti ne bojiš Boga, ki si v ravno tisti kazni. In sicer midva po pravici . . ., ta pa ni nič hudega storil!“ (Luk. 23, 39—41.) Torej križani razbojnik pripozna Jezusovo nedolžnost vpričo judovskega ljudstva in njegovih poglavarjev.

Kaj ne, koliko prič, in sicer nesumljivih prič, da je Jezus iz Nazareta nedolžen, pravičen, brez vsakega greha? Zato bi bilo nespametno le količkaj dvomiti o katerikoli trditvi Jezusovi. Le zaupno ga poprašajmo, naj pove, kdo in kaj da je on.

b) Jezusov odgovor.

V noči pred smrtjo stoji Jezus ujet in zvezan pred najvišjimi sodniki, pred najvišjimi poglavarji judovskimi. „Iskali so krivega pričevanja zoper njega, da bi ga mogli izročiti v smrt, pa ga niso našli, čeravno je nastopilo mnogo krivih prič. Mnogo jih je namreč krivo pričalo proti njemu, toda pričevanja se niso ujemala.“ Sodniki so v zadregi. Sklenili so, da Jezusa umore; sedaj ga imajo pred seboj, toda še navideznega razloga za smrtno obsodbo ne morejo dobiti.

Veliki duhoven in glavar judovskega ljudstva se srdi in noče odnehati, Jezus mora v smrt! Zato nemiren skoči kvišku in stopi na sredo pred Jezusa, rekoč: „Ali nič ne odgovoriš na to, kar pričajo proti tebi? Jezus pa le molči in nič ne odgovori. Molk Jezusov velikega duhovna še bolj razsrdi; zravna se in izredno slovesno vpraša: „Zarotim te pri živem Bogu, da nam poveš, ali si ti Mesija, Sin božji?“

O slovesen tenutek, prevažen za nebo in zemljo! Glavar judovskega ljudstva zaroti Jezusa v imenu božjem, naj pove, ali je on Mesija, Sin božji? Kaj bo odgovoril? Napeto pričakujejo odgovor vsi sodniki, ga pričakuje nebo in zemlja.

Čujte! Jezus odgovarja; mirno, veličastno, samozavestno in pod prisego reče: „Ti si rekel, jaz sem!“ Veliki duhovnik in sodniki so ga dobro razumeli. Veliki duhovnik pretrga svoja oblačila, rekoč: „Bogokletstvo je izrekel! Kaj potrebujemo prič? Glejte, sedaj ste slišali bogokletstvo. Kaj se vam zdi? Oni pa vsi odgovore, rekoč: Smrti je vreden.“ (Mat. 26, 57—66.; Mark. 14, 55—64.)

Slišali smo odgovor Jezusov na naše vprašanje: slovesno, pod prisego, glavarjem in sodnikom judovskega ljudstva, ki so ga zarotili v imenu božjem, pred nebom in pred zemljo je on, nedolžni, pravični, priznal, da je Sin božji in obljubljeni Odrešenik. Obsojen na smrt, ker je po mislih Judov izrekel bogokletne besede, trditve ne prekliče, ampak jo drugi dan, ko ga še enkrat vprašajo, zopet slovesno ponovi.

Ni pa Jezus le sedaj trdil, da je pravi Bog in obečani Mesija, ampak iz mnogih dogodkov v njegovem življenju se more in mora ta resnica posneti. Poglejmo samo še dva dogodka, pa nam bo zadostovalo.

Kmalu po drugi veliki noči javnega življenja je šel Jezus z učenci na sever od Galileje proti mestu Cezareji. Gredoč začne moliti, dolgo moli. Učenci ga opazujejo; čutijo, da mu velike stvari napolnjujejo dušo. Kar se ustavi in pomenljivo vpraša učence: „Kaj pravijo ljudje, da je Sin človekov? Oni mu reko: nekateri, da si Janez Krstnik, drugi da Elija, tretji Jeremija, četrti pa, da je kdo prejšnjih prerokov vstal.“ Ljudstvo je ugibalo, kdo bi bil Jezus, prepričano je, da je nekaj posebnega in v zvezi z mesijanskimi časi.

Ko so apostoli to povedali, jih hoče Gospod postaviti na poizkušnjo, naj povedo, ali oni mislijo o njem kaj več kakor ljudstvo, oni, ki hodijo vedno z njim in ki jim je določil prevažno nalogo za vesoljni svet. Oni se morajo pač bolje zavedati, kdo in kaj da je on. Zato jih slovesno vpraša: „Vi pa, kdo pravite, da sem?“ Apostole je vprašanje iznenadilo; premišljujejo. A Peter zakliče navdušeno: „Ti si Kristus, Sin živega Boga!“ Besede so jasne. Ali jih je resnicoljubni Jezus zavrgel kot neresnične, pretirane? Ne, ampak potrdi jih in pove, od kod to spoznanje, rekoč: „Blažen si, Simon Jonov sin, ker meso in kri ti nista tega razodela, marveč moj Oče, ki je v nebesih.“ (Mat. 16, 13—17.)

Oglejmo si le še en sam prizor. Malo pred omenjenim dogodkom je bil Jezus z učenci v Kafarnavmu v sinagogi. Množice ljudstva so ga obsule. Pri tej priliki jim je obečal posebno hrano, namreč obečal je, da jim bo za hrano dal svoje meso in svojo kri; zatrdil je, da nikdo ne bo imel večnega življenja, kdor te hrane ne bi užival. Ta govor se je dozdeval Judom pretrd, popolnoma neverjeten in nespameten, zato so zapuščali Jezusa; celo mnogi učenci niso več z njim hodili. Apostoli so stali ob strani. Kaj bo z njimi? Ali tudi oni ne bodo verovali in bodo Jezusa zapustili. Sedaj se bodo morali odločiti, ker Jezus se je obrnil k njim in jih je resno poprašal: „Ali hočete tudi vi oditi?“ Treba je odgovoriti točno in odločno. Kaj bodo apostoli storili? Čuj! Peter ganjen odgovori z glasom, ki razkriva ljubezen, zaupanje in strah, rekoč: „Gospod, h komu naj gremo? Ti imaš besede večnega življenja! In mi smo verovali in spoznali, da si ti Kristus, Sin božji!“ (Jan. 6, 68—70.) Takega odgovora je pričakoval Jezus in se je v duhu razveselil videč, kako razvneta in razsvetljena je že vera apostolov, posebno pa Petrova vera.

S Petrom in za apostoli verujemo tudi mi, da je Jezus iz Nazareta obljubljeni Mesija, Sin živega Boga. Mi verujemo popolnoma trdno, ker se zanašamo na njegovo jasno trditev. Saj vemo, da je on popolnoma zanesljiv, ki se ni varal in tudi nas ni varal. Vendar nam je hotel Jezus sam podati še posebnih dokazov. Vedel je, da je naša narava tako slaba in da bo potrebovala takih dokazov zlasti za brezbožne čase. Taki časi so dandanašnji. Dandanes mnogi taje, da bi bil Jezus Sin božji; proti njim bi se ne mogli obraniti, ko bi ne imeli dokazov, nepobitnih dokazov za Jezusovo trditev, ki je hvala Bogu, tudi naša trditev.

3. Kako je dokazal Jezus svojo trditev.

Trditev, da je obljubljeni Mesija in Sin živega Boga, je Gospod dokazal s čudeži. Sam se je na nje večkrat skliceval, rekoč: ako ne verjamete meni, verjemite mojim delom. Ravno tak veljaven dokaz so tudi razna prerokovanja. Naš brezverni čas zahteva, da o čudežih in prerokovanjih Jezusovih kaj več izpregovorimo. Poglejmo *a)* Jezusove čudeže, *b)* njegovo vstajenje in *c)* njegova prerokovanja.

a) Jezusovi čudeži.

Brezbožni svet se vsakemu posmehuje, ki veruje, da so čudeži, ter o njih govori. Kako neutemeljen je ta posmeh in kako nespameten! Da bodete zoper tak posmeh bolj oboroženi, Vas moram z ozirom na posmehovavce bolj točno poučiti o čudežih sploh, potem pa o čudežih Jezusovih.

Čudeži sploh.

Mnogi čudeže naravnost taje, češ, da niso mogoči. Tako mora govoriti vsak človek, ki je tako nesrečen in je tako globoko zabredel, da celo Boga taji. Res, če ni Boga, tudi ni čudežev. Saj so čudeži taka vidna dela, ki presegajo vsako prirodno moč in jih more narediti edino le vsemogočni Bog. O tem se ne bomo prepirali. Ako dokažemo, da so se čudeži godili, je dokazano, da je Bog in da so čudeži mogoči.

Da bi dokazno moč čudežev odbili, trdijo brezverci, da čudežev ni mogoče spoznati. Pravijo namreč, da bi mogli spoznati čudež, namreč spoznati, da kak dogodek presega vse prirodne sile, bi morali poznati vse sile in njihovo moč. To pa ni mogoče. Kar se nam zdi, da presega sedaj moč prirodnih sil, se morda ne bo tako zdelo poznejšim rodovom, ki bodo še bolj spoznali, kako daleč prirodne sile segajo. Na primer: Kdo bi bil pred leti mogel misliti, da bom mogel danes čitati v časopisu, kar se je včeraj godilo ali govorilo na Dunaju ali v Parizu ali v Ameriki! Nihče; in vendar se sedaj tako godi. Ali kdo bi bil pred leti verjel, da človek stoječ na pr. v Ljubljani se more kar osebno pogovarjati s človekom v Trstu, na Dunaju? Nikdo; in vendar se sedaj to godi. Iz tega, pravijo, sledi, da se nikdar ne more trditi, da je to ali ono čudež.

Na ta ugovor odgovorimo prav lahko in zmagovito. Najpoprej moramo reči, dogodek sam lahko spozna vsak človek, naj bo učen ali preprost, če ima le zdrave oči in ušesa. Saj je čudež viden dogodek, kakor vsak drugi dogodek. Da je kdo gluh, slep, mutast, kruljav, gobav, mrtev, to vendar lahko izpriča vsakdo; ravno tako lahko vsakdo izpriča, da gluhi sedaj sliši, da slepi sedaj vidi, da mutasti sedaj govori, da je gobavi čist, da je mrlič zopet živ.

Potem je pa treba presoditi, ali se je dotično ozdravljenje izvršilo s prirodnimi močmi, ali ne z njimi, ampak naravnost in edino le z močjo božjo. In ali je res treba poznati vse prirodne sile in njihovo moč, da se more presoditi, je li dogodek čudež ali ne? Ni treba! Navadno zadostuje vedeti, česa dotična prirodna sila ne more izvršiti. Recimo vihar: ali zadostuje povelje z besedo, da se koj poleže? Ali gobavi: ali zadostuje sama beseda, da je ozdravljen? Ali mrlič v grobu: ali bi ga mogel kdo z besedo zbuditi in priklicati iz groba? Največkrat pa ni potrebno, da bi kaj vedeli o moči prirodnih sil, kako daleč segajo; namreč v slučaju, ako se za čudež nobena prirodna sila ni uporabila. Kaka prirodna sila se rabi, ako se ozdravi bolnik, ki je veliko kilometrov oddaljen od onega, ki ozdravlja? Ali katera prirodna sila deluje, ako čudodelec samo reče: hočem, in bolezni ni več. In nazadnje

vprašam, kako pa se rane in bolezni zdravijo? Ali se rana kar hipoma zaceli? Ali huda bolezen kar hipoma izgine? Vsi vemo, da se rana celi polagoma, da bolnik počasi ozdravlja.

Kako puhel in ničeven je torej ta ugovor brezvercev! Navadno dogodke lahko ali precej lahko spoznamo, če so čudežni ali ne. V težjih slučajih ne smemo prehitro soditi, ali sploh ne soditi, da se ne zmotimo. To velja pri živčnih boleznih, ne pa pri ranah, gobavih, mrličih, morskih viharjih. Po tem pojasnilu poglejmo Jezusove čudeže.

Jezusovi čudeži.

Jezus je velik čudodelec. Po vsej Galileji in povsod je delal čudeže in sicer tako lahko, kakor da so mu čudeži navadno vsakdanje opravilo. Toliko je Gospod izvršil čudežev, da jih evangelisti niso mogli vseh napisati. Natanko je opisanih petintrideset. Drugače pa na mnogih krajih evangelija samo trdijo, da je mnogo čudežev storil.

Tako piše evangelist: „Jezus je obhodil vso Galilejo . . . in je ozdravljal vsako slabost in vsako bolezen nad ljudmi. In razširil se je glas o njem po vsej Siriji in so mu pripeljali vse bolehne, z mnogoterimi boleznimi obdane in obsedene in mesečne in mrtvoudne in jih je ozdravil.“ (Mat. 4, 23—25.)

Na drugem kraju piše evangelist: „In so prišle k njemu velike množice, ki so imele s seboj mutaste, slepe, kruljeve, hrome in veliko drugih . . . in jih je ozdravil, tako, da so se množice čudile, ko so videle mutaste govoriti, kruljave hoditi, slepe videti in so poveličevali Izraelovega Boga.“ (Mat. 15, 30. 31.)

Čujmo še eno tako skupno poročilo: „Jezus je sicer še veliko drugih čudežev storil vpričo svojih učencev, ki niso zapisani v tej knjigi; ti pa so zapisani, da bi verjeli, da Jezus je Kristus, Sin božji, in da imate verujoči življenje v njegovem imenu.“ (Jan. 20, 30. 31.)

Ni dvoma: Jezus je naredil mnogo čudežev na premnogih krajih, očitno pred velikimi množicami, pred prijatelji in sovražniki, vsa tri leta javnega delovanja. S svojo močjo je zapovedoval boleznim, smrti, satanu, prirodi in vse ga je slušalo. Čudeže je pa delal, da je potrdil svoj nauk. Večkrat je zahteval, naj verujejo njegovim delom, ako nočejo verovati njegovim besedam.

Ali so pa ta dejanja zares čudežna, namreč taka, da presegajo vse prirodne sile in jih more storiti edino le Bog, Gospodar prirode? Prepričajmo se in zato poglejmo le nekatere dogodke.

Hromih je Gospod prav veliko ozdravil. Dva sta bolj natanko opisana. Oglejmo si enega. V javnem delovanju Jezusovem je prišla druga velika noč. Jezus gre v Jeruzalem. Kmalu obišče vodnjak Betezda. Ob njem je veliko bolnikov, ki so čakali, da se voda zazible; kdor je potem prvi v vodo stopil, je bil koj ozdravljen. Med bolniki je ves hrom mož, bolan že nad 38 let. Jezus pride k njemu in ga povpraša: „Ali hočeš ozdraveti?“ Bolnik odgovori žalostno, da sam ne more v vodo, pa tudi nima človeka, ki bi ga hitro sprevedel, ko se voda zaziblje. „Jezus mu reče: Vstani, zadeni svojo posteljo in hodi! In isti človek je hipoma ozdravel, je vzel posteljo in hodil.“ (Jan. 5, 1—9.)

Vprašam, ali ni to čudež? Mož je bolan 38 let, nikamor ne more; Jezus kar zapove in ozdravljen je. More li sama beseda bolezen pregnati? O, vsakdo mora trditi, da je morala biti s to besedo združena moč božja.

Slepih je Gospod ozdravil več. Mi si oglejmo onega, ki je bil od rojstva slep. Bilo je v tretjem letu javnega delovanja Gospodovega. H koncu praznika šotorov pride z učenci v Jeruzalem. V templju se razodeva in dokazuje, da je res iz nebes prišel in je bil od vekomaj. Judje so ga dobro razumeli, kaj hoče reči. Srditi pobirajo kamene, da bi ga pobili. Jezus pa jim izgine izpred oči. Idoč iz templja vidi človeka, ki je bil slep od rojstva. Ko pove učencem, da ta mož ni slep za kazen, za kako hudobijo, ampak „zato, da se razodenejo božja dela nad njim . . ., pljune na tla, napravi blato in pomaže z blatom slepcu oči in mu reče: Pojdi, umij se v kopeli Siloe. Slepec gre, se umije in pride in vidi.“ Sosedje se mu čudijo in ga povprašujejo, kako je spregledal. Farizeje jezi, da se je ozdravljenje dogodilo sobotni dan in vse natanko preiščejo. Toda ne da se utajiti; na vsa vprašanja odgovarja srečni ozdravljenec: blata mi je dal na oči in sem se umil in vidim. (Jan. 9, 1—41.) Vprašam: ali ni to očiten čudež? More li blato dati pogled možu, ki je slep od rojstva? Blato bi moglo očem le škodovati; le namaži z blatom oči, da se o tem prepričaš. Priznati moraš božjo moč, kakor jo je z radostnim srcem priznal ozdravljenec.

Dogodek z Lazarjem poznamo vsi. Umrl je; že je ležal četrti dan v grobu. Jezus zapove, naj se grob odpre in zakliče: „Lazar, pridi ven!“ in Lazar pride živ iz groba. Ali ni to čudež? More li beseda obuditi mrtvega? (Jan. 11, 38—45.) Isto velja o viharju na morju. Vihar je tako strašan, da se ladja potaplja. In Jezus samo zapove valovom in hipoma se poležejo. (Mark. 4, 35—40.) Od kod ta uspeh? Od same besede? Ni mogoče! Morala je z besedo biti združena božja moč.

Ker je pa Jezus izvršil brezštevilno takih čudežev, in sicer izvršil z lastno močjo, je dokazal, da je on sam zares to, kar je trdil, namreč obljubljeni Odrešenik, pravi, vsemogočni večni Bog.

b) Jezusovo vstajenje.

Največji čudež je pa ta, da je Jezus sam s svojo močjo iz groba vstal. Prijatelji in neprijatelji priznavajo nenavadno važnost tega dogodka. Ako je resničen, je resnična krščanska vera, v usodni zmoti so pa brezverci in bogotajci; ako pa ni resničen, smo mi v strašni zmoti in naša vera je prazna in puhla. No, hvala Bogu, prav lahko se dokaže, da je Gospod res od mrtvih vstal. Naj Vam ta dokaz razkažem prav jasno in Vam dam v roko zmagovito orožje zoper vsakega, ki bi si zaslepljen prizadeval, ta dogodek utajiti.

Poglejmo nazaj v prvo zgodovino naše svete vere in se prepričajmo o treh dogodkih: prvi kristjani so v vstajenje Jezusovo verovali, tretji dan po njegovi smrti je bil grob prazen in on se je živ prikazoval svojim učencem.

Vera prvih kristjanov.

Vero prvih kristjanov nam opisujejo vsi štirje evangelisti. Vsi opisujejo Gospodovo smrt in njegov pogreb v nov iz skale izsekan grob blizu Kalvarije. Da je Gospod res umrl, o tem so bili prepričani vsi: vojaki, ljudstvo, prijatelji, Pilat, sovražniki. Da, sovražniki so grob celo zapečatili in postavili predenj stražo rimskih vojakov. Spomnili so se namreč, kako je Gospod govoril, da bo umrl, toda tretji dan iz groba vstal. Seveda tega niso verovali, ampak na kako goljufijo so mislili; zato so grob zastražili, da bi jo onemogočili.

Jezus je torej res umrl in bil položen v nov grob. Toda že tretji dan zašumi po Jeruzalemu, da je Gospod vstal iz groba; in od tega časa so verovali vsi kristjani v vstajenje Jezusovo; da, za to vero so tudi radi prelili svojo kri. O prvotni veri nam pripovedujejo vsi štirje evangelisti. Saj nam pišejo to, kar se je v prvi cerkvi oznanjevalo in verovalo: namreč Gospodova smrt in njegovo čudežno vstajenje.

Svetemu Pavlu je najbolj važen nauk o Gospodovem vstajenju od mrtvih. V svojih listih ga vedno in vedno poudarja. Mi celo vemo, kako je veliki apostol Pavel vstajenje Gospodovo oznanjal. Njegovo pridigo beremo v dejanju apostolskem, kjer jo je napisal njegov poznejši zvesti spremljevalec Luka. Ta pripoveduje, kako je Pavel na svojem prvem misijonskem potovanju prišel v Antiohijo. Tu je imel zbranemu ljudstvu dolgo pridigo. V tej pridigi je tole povedal:

„Oni, ki prebivajo v Jeruzalemu, niso nič smrti vrednega nad Jezusom našli, pa so vendar od Pilata zahtevali, da bi ga umorili. In ko so vse dopolnili, kar je bilo o njem pisano, so ga sneli s križa in ga položili v grob. Bog pa ga je tretji dan obudil od mrtvih in videli so ga skozi več dni oni, ki so z njim iz Galileje prišli; ti so sedaj njegove priče pred ljudstvom ... obudil ga pa je od mrtvih kot takega, ki se nikdar več k trohnobi ne povrne.“ (Dej. ap. 13, 26—31. 34.) Pavel natanko spričuje smrt Gospodovo in njegovo vstajenje; tu pripoveduje Antiohijcem, da se ta resnica oznanja v Jeruzalemu po zanesljivih pričah, ki so ga po vstajenju s svojimi očmi gledali.

Imenitno in poučno je tudi, kar isti apostol Pavel piše Korinčanom v svojem prvem listu do njih: „Opomnim vas bratje, evangelija, ki sem vam ga oznanjeval, ki ste ga sprejeli in v katerem še stojite in v katerem se tudi zveličujete ... Kot glavne nauke sem vam sporočil, kar sem sam prejel: da je Kristus za naše grehe umrl ..., da je bil pokopan in je tretji dan vstal, da se je prikazal Kefu in potem enajsterim; potem se je prikazal več kot petsto bratom vsem skupaj, izmed katerih je še sedaj veliko živih, nekateri so pa zaspali; potem se je prikazal Jakobu, potem vsem apostolom in nazadnje tudi meni ... Tako oznanjujemo jaz in oni, in tako ste verovali. Ako se pa o Kristusu oznanjuje, da je od mrtvih vstal, kako pravijo nekateri med vami, da ni vstajenja od mrtvih? ... Ako pa mrtvi ne vstanejo, tudi Kristus ni vstal in prazna je naša vera. Toda Kristus je vstal od mrtvih kot prvenec onih, ki so zaspali.“ (I. Kor. 1—8. 11—17. 20.) Apostolu je torej eden poglavitnih naukov nauk o vstajenju Gospodovem; oznanjeval ga je ustno Korinčanom tako, kakor ga je on sam prejel. Prejel ga je pa v Jeruzalemu od apostolov, katerim se je Gospod prikazoval. Koj spočetka torej se je prvim kristjanom oznanjevalo vstajenje Gospodovo kot temeljni nauk v potrdilo vseh drugih krščanskih resnic.

Čujmo še pridige Petra, prvaka apostolov. Na binkoštno nedeljo, deset dni po Gospodovem vnebohodu, stopi Peter pred množico Judov v Jeruzalemu in jim v daljšem govoru reče: „Jezusa nazarenskega ste po rokah krivičnikov pribili na križ in umorili. Njega je Bog obudil, česar smo mi priče.“ (Dej. ap. 2, 23. 24. 32.) Ne samo pred ljudstvom je Peter tako odkrito govoril, ampak tudi pred judovskimi poglavarji, ki so njega in apostole ujeli in v ječo vrgli. Neustrašeno jim je stoječ pred njimi govoril: „Bog naših očakov je obudil Jezusa, ki ste ga vi na križ obesili in umorili. Tega je kot prvaka in Zveličarja povišal Bog s svojo desnico ... in mi smo priče vseh teh trditev.“ (Dej. ap. 5, 30—32.)

Kaj ne, zadostno je dokazano, da so apostoli oznanjevali in prvi kristjani verovali, da je Jezus na križu umrl in tretji dan od mrtvih vstal. Celo smrtni sovražniki Gospodovi, katerim je apostol Peter naravnost očital, da so Jezusa umorili, niso mogli tajiti Jezusovega vstajenja.

Prazen grob.

Vsi evangelisti so nam natanko povedali, kako so prijatelji Jezusovi njega sneli s križa, telo mazilili, v grob položili in pred grob težak kamen zavalili. Matej je dodal še to, da so „Judje grob obdali z varuhi in kamen zapečatili.“ (Mat. 27, 66.) Gotovo, prav gotovo je torej, da je bil mrtvi Jezus položen v grob, pred katerega so sovražniki postavili rimsko stražo.

Toda kaj se zgodi tretji dan? Jezusa ni več v grobu. Prišle so na vse zgodaj tretjega dne pobožne žene h grobu, da bi truplo lepše povile in mazilile. Toda kamen je od groba odvaljen in grob je prazen. Marija Magdalena hiti apostolom pravit, da je grob prazen; hitro se vrne in klečeč zunaj groba pogleduje, če bi vendarle mogla v njem zagledati telo Gospodovo. Po tej novici prihitita h grobu apostola Peter in Janez. „Tečeta oba skupaj; toda drugi učenec teče hitreje od Petra in pride prvi h grobu. Skloni se ter zagleda prte, da leže zravnani, toda ne vstopi. Prispe torej Simon Peter idoč za njim, stopi v grob in vidi prte zravnane in potni prt posebej položen na drugem kraju. Nato stopi tudi drugi učenec ...“ (Jan. 1—8.)

Dokazano je: tretji dan po smrti je grob prazen. O tem celo nasprotniki Jezusovi ne dvomijo; ne ganejo se, ko jim Peter očita, da so Jezusa umorili in trdi, da je umorjeni vstal od mrtvih; vsaj so jim že vojaki povedali, kaj se je zgodilo, namreč da je kamen odvaljen in da križanega ni več v grobu. Tudi sedaj priznavajo nasprotniki Gospodovi, da je bil grob tretji dan prazen.

Jezus se prikazuje.

Grob je torej prazen. Kje je Jezus? Nihče ga ni mogel skrivaj vzeti iz groba, ki so ga vojaki stražili. Sam tudi ni mogel iz groba priti, saj je bil mrtev, kakor izpričujejo vsi, ki so bili na Kalvariji za časa njegove smrti in njegovega pogreba. Ako bi pa ne bil mrtev, bi se moral v grobu zadušiti, ali vsaj ven bi ne mogel priti. Kako bi bil mogel hoditi, celo kamen odvaliti in straži ubežati on, ki je bil ves razmesarjen, ki je izgubil vso kri, ki je imel na rokah in nogah strašne rane od žebljev, ko je bil na križ pribit in je na njem visel tri ure?

Torej kje je Jezus? Živ je, zdrav je, spremenjeno in poveličano je njegovo telo! Od kod to vemo? Saj se je celih štirideset dni prikazoval ženam, apostolom, učencem, mnogim bratom; prikazoval v Jeruzalemu, v Galileji, na gori, na potu v Emavs. Apostoli in učenci izpočetka niso mogli verovati, da bi bil Gospod od mrtvih vstal. Ko so jim o tem povedale žene, ki so ga prve videle, so se jim apostoli smejali češ, to so ženske sanjarije. Ko se pa Gospod tudi njim prikaže, z njimi govori, z njimi je, se pusti dotakniti, jim kaže rane, jih poučuje, ne morejo več dvomiti, verujejo, to vero očitno oznanjajo in za njo umirajo.

Jezus se je torej štirideset dni prikazoval živ in poveličan; grob je bil od tretjega dne po pokopu prazen. Prvi kristjani so bili o vstajenju Gospodovem popolnoma prepričani. Ta dejstva so zgodovinsko dokazana, nihče jih ne more pametno in utemeljeno tajiti.

In res, tudi Jezusovi sovražniki dandanes priznavajo, da je to res. Vendar verovati nočejo. Da bi svojo nevero opravičili, iščejo in iščejo izhoda, kako bi zgoraj omenjena, dokazana dejstva po svoje razložili. In teh poizkusov je prav veliko. Toda vsak se drži le nekoliko časa; brezverci sami kmalu uvidijo, da ni utemeljen in ga morajo zavreči. Iščejo zopet novih, ki so enako jalovi, in jih morajo zopet sami kot take zavreči. Teh poizkusov Vam ne bom opisoval. Ako točno premislite vse, kar sem Vam iz zgodovinskih knjig napisal, boste vse ugovore prav lahko sami rešili. Samo za zgled, da vidite, na kako neutemeljene razlage se sovražniki Jezusovi naslanjajo, naj Vam povem najnovejši poizkus.

Po zgodovinskih dokazih prisiljeni morajo brezverni bogotajci priznati, da so prvi kristjani verovali v vstajenje Gospodovo, da je bil grob zares prazen in da so trdíli, kako se je Gospod po vstajenju prikazoval. Tega ne morejo utajiti. Pač pa hočejo prikazovanje razlagati po svoje. Trdijo, da prikazovanja niso resnična, ampak le navidezna. Učenci so preveč živo na Jezusa mislili, pa se jim je v njihovi domišljiji naslikala veličastna podoba Jezusova tako živo, da so mislili, da je Jezus res živ pred njimi. Kaj porečemo mi k tej razlagi?

Na prvi pogled bomo rekli, da je prazna, zmotna. Učenci niso mislili na poveličanega Jezusa; bili so vsi pobiti, ker je Jezus na križu umrl, bil pokopan in so bili z njegovo smrtjo uničeni vsi upi, da ustanovi mesijansko kraljestvo, v katerem bodo oni na prvih mestih. Na vstajenje niso prav nič mislili; še ob času, ko se jim je prikazal, so se prestrašili misleč, da je strah in duh. Kje je torej ona živahna domišljija o poveličanem Jezusu? Ni je, ampak brezverci so si jo izmislili, da morejo v brezverstvu ostati.

Pa tudi ko bi apostoli res le v živi domišljiji gledali poveličanega Jezusa, ali bi jim bilo mogoče za trdno misliti, da gledajo živega pred seboj? In ali bi s to domišljeno podobo mogli govoriti, z njo jesti, dotikati se je? Kdo bi si upal to resno trditi? In to naj bi se bilo godilo celih štirideset dni sedaj v Jeruzalemu, sedaj na potu, sedaj v Galileji, sedaj na gori! In sicer enako vsem posameznim, ali tudi v istem času zbranim v večjem številu, celo petsto bratom! Vsi ti da bi sliko domišljije smatrali za živo osebo, ki z njimi govori in občuje! Kaj ne, kaj morajo brezverci verovati, da utaje pravo resnično vero!

c) Jezusovo prerokovanje.

Jezus ni bil le čudodelec, ampak tudi prerok. Ni bil pa tak prerok kakor drugi preroki, ki so le včasih gledali prihodnje stvari in so vedno čakali na posebno luč od zgoraj. Ne, Jezusu so bile vedno pred očmi najbolj skrivne misli človeškega srca in vse mogoče prihodnje reči; gledal jih je z lučjo, ki jo je imel vedno v sebi in je ni še le od zgoraj prosil in pričakoval. Le poglejmo njegovo življenje in nam bo vse jasno.

Jezus gleda skrivne misli srca.

V evangeliju imamo prav mnogo dokazov, da je Gospod videl vse, kar se je godilo v človeških srcih, videl vse tudi najbolj skrivne misli in želje. Poglejmo nekoliko zgledov!

Andrej mu privede brata Simona. Gospod ga pogleda, spozna koj njegovo dušno življenje in mu reče pomenljive besede: „Ti si Simon, Jonov sin, ti se boš imenoval Kefa, to je Skala.“ (Jan. 1, 42.)

Drugi dan mu Filip privede Natanaela. Ko ga Jezus zagleda, koj reče: „Glej, pravi Izraelec, v katerem ni zvijače.“ Začudivši se povpraša Natanael: „Od kod me poznaš?“ Jezus odvrne in mu reče: „Še preden te je Filip poklical, sem te videl pod smokvo.“ Natanael mu odgovori in reče: „Učenik, ti si Sin božji, kralj Izraelov.“ (Jan. 1, 47—49.) Tako je vzkliknil Natanael, ko je spoznal, da mu Jezus kar v dušo gleda in vidi vse, kar se v njej godi. Prav je sklepal, da Jezus mora biti Sin božji, ker edino vsevedni Bog vidi naše najbolj skrivne misli in želje.

Ravno tako je iznenadil tudi Samaričanko, s katero se je ob Jakobovem vodnjaku razgovarjal. Sredi razgovora ji reče: „Pojdi, pokliči svojega moža in pridi semkaj. Žena mu odgovori in reče: Nimam moža. Jezus ji odvrne: Prav si rekla: nimam moža, zakaj pet mož si imela in ta, ki ga sedaj imaš, ni tvoj mož; to si prav rekla.“ In pove ji vse, karkoli je storila, da žena začudivša se zakliče: „Gospod, vidim, da si prerok.“ (Jan. 4, 16—19.)

Pa tudi v boju z nasprotniki dokazuje, kako natanko pozna vse misli in naklepe njihovega srca; pozna vse zanke, ki so mu jih nameravali nastaviti. Pismarji so ga hoteli obdolžiti, da oskrunja so-

boto, ker je v soboto ozdravil moža s posušeno roko: „On pa je vedel njih misli“ (Luk. 6, 8) in jih je očitno osramotil. Ko so si farizeji šepetali, da izganja hudiče z Belcebubom, je on, „ki je vedel njih misli“ (Mat. 12, 25; Luk. 11, 17) začel govoriti in jim dokazovati njihovo nespamet. Da, natanko mu je bilo poznano dušno razpoloženje prijateljev in neprijateljev: „Jezus je od začetka vedel, kateri so, da ne verujejo in kdo je, ki ga bo izdal.“ (Jan. 6, 65); zato ga ni mogel nihče prevariti. In res je, kar piše evangelist: „Ko je bil v Jeruzalemu o veliki noči, jih je mnogo verovalo v njegovo ime... Jezus se jim pa ni zaupal samega sebe, zato ker je vse poznal in ni potreboval, da bi kdo pričeval o človeku; zakaj on je vedel, kaj je v človeku.“ (Jan. 2, 23—25.)

Kaj ne, Jezus je bral v srcih ljudi, kakor da čita odprto knjigo. Kdo ima tako moč? Edino le Vsevedni. Naravno se ta vednost ne more razlagati. Res, v najnovejšem času so poizkušali priti do tega, kako bi se mogle spoznati misli v človeku, ne da bi jih dotičnik povedal. In res, nekaj so dosegli. Toda kako? Tisti, ki hoče misli v drugem spoznati, zbere vse svoje dušne moči in jih napeto obrne do čutnih občutkov drugega; ravno tako stori tudi isti drugi človek, ki se uporabi v to, da bi se njegove misli nekako kar čitale, kakor so v njegovi duši. Živci so pri obeh tako napeti, da oba opešata in skoraj zbolita; morata se eden drugemu približati, včasih se tudi telesno dotekniti; tak napor je potreben in pa še precej časa, da se ugane vsaj ena predstava, ki je v duši dotičnega človeka. Pri Jezusu tega nič ni treba; nič se ne napenja, dotični človek še ne ve, da Gospod gleda v njegovo srce; nobene priprave, nobenega časa ni treba; še tega ni treba, da bi bil dotičnik blizu Gospoda. Ampak Jezus kar lahko spozna vse, kar je v srcu človekovem in se mora trditi, da Jezus srce kar gleda in s svojim dušnim očesom vanj prodira. Zares, on je prerok.

Jezus napoveduje prihodnje dogodke.

Kakor je Gospod vsem gledal v srca, ravno tako je gledal tudi prihodnje dogodke, kakor da so pred njim razgrnjeni. Poglejmo najbolj imenitna prerokovanja.

Prav natanko je Gospod prerokoval o svojem trpljenju in o svoji smrti. Koj izpočetka je o prvi veliki noči govoril Judom, „naj podero ta tempelj“ (Jan. 2, 19), je govoril, „da kakor je Mojzes povišal kačo v puščavi, tako mora biti povišan tudi Sin človekov, da kdorkoli vanj veruje, se ne pogubi, ampak ima večno življenje“. (Jan. 3, 14. 15.) Proti koncu delovanja v Galileji je večkrat vedno bolj natanko oznanjeval prihodnje trpljenje in smrt. „Od tedaj,“ pravi evangelist, „je Jezus začel dokazovati svojim učencem, da mora iti v Jeruzalem, veliko trpeti od starejšin in pismarjev in višjih duhovnikov in biti umorjen in tretji dan vstati“. (Mat. 16, 21.) Ko je potoval zadnjič v Jeruzalem, „je vzel dvanajstere posebej in jim je rekel: „Glejte, gremo v Jeruzalem in vse se dopolni, kar so pisali preroki o Sinu človekovem. Sina človekovega bodo izročili velikim duhovnikom in pismarjem in starejšinam in ga bodo na smrt obsodili

in izročili nevernikom; in ga bodo zasramovali in pljuvali vanj in ga bičali; in ko bo bičan, ga bodo križali in umorili; tretji dan bo pa zopet vstal.“ (Mat. 20, 18. 19.)

Kako natanko je Gospod narisal svoje trpljenje! „Izročili ga bodo domačim poglavarjem, ki ga bodo v smrt obsodili in izdali nevernikom; ti ga bodo zasramovali, bodo nanj pljuvali, ga bičali, križali in umorili!“ Jezus je sicer mogel vedeti, da bo moral trpeti, saj so o tem že preroki govorili: toda govorili so le splošno o trpljenju Mesijevem; niso pa tako natanko opisali vseh posameznih okolnosti. Tudi je vedel, da ga farizeji zalezujejo in ga hočejo umoriti. Toda ni mogel vedeti za čas in tudi ne za okolnosti trpljenja. In vendar pove vse tako natanko in gotovo! Od kod to ve? Sam iz sebe; prihodnjost je kar razgrnjena pred njim.

Natanko je tudi povedal o Judežu, da ga bo izdal, in o Petru, da ga bo zatajil. Čujmo! Pri zadnji večerji se Jezus pretrese v duhu in slovesno zatrdi, rekoč: Resnično, resnično vam povem, eden izmed vas, ki je z menoj pri mizi, me bo izdal... Učenci so zelo žalostni in se poprašujejo med seboj, kdo bi bil, ki bi mogel kaj takega storiti in posamezni pravijo: ali sem jaz, Gospod? On jim odvrne in reče: eden, ki z menoj pomaka roko v skledo, me bo izdal. Tudi Judež vpraša: ali sem jaz, Učenik? In mu reče: ti si rekel... „kar misliš storiti, stori hitro!“ (Mat. 26, 21—25; Jan. 13, 21—26.) Kako točno!

Še bolj jasen je dogodek s Petrom: Ko je pri zadnji večerji Jezus apostolom zatrdil, da sedaj pojde nekam, kamor oni ne morejo za njim, reče Peter: „Zakaj ne! Pripravljen sem s teboj iti v ječo in smrt; svoje življenje dam za te.“ Kako odločen je Peter! Toda kaj mu reče Gospod? „Svoje življenje bi rad dal za me? Resnično, resnično ti povem, Peter: danes petelin še ne bo odpel, ko boš ti trikrat utajil, da me poznaš.“ (Jan. 13, 36—38.) Po večerji gre Jezus z učenci na vrt Getzemani. Ves žalosten je Gospod prerokoval apostolom, da se bodo še to noč nad njim pohujšali in se razkropili. „Peter pa odgovori in reče: ako se tudi vsi nad teboj pohujšajo, jaz se ne bom. Jezus mu odgovori: resnično ti povem, preden bo petelin dvakrat odpel, me boš trikrat zatajil. Peter pa le govori: ako bi moral s teboj tudi umreti, te ne bom zatajil. Ravno tako so govorili in zatrjevali vsi učenci.“ (Mat. 26, 31—35.) Kakor je Gospod povedal o Petru in o učencih, se je vse do pičice spolnilo. Odkod je on to vedel, tako natanko, tako določno? Apostoli in Peter na kaj takega še mislili niso in so zatrjevali, da se to ne bo zgodilo. In vendar se je zgodilo! Oh, Jezusu je bila odkrita vsa prihodnjost! Jezus je vsegavedni Bog! Ali se drzneš to tajiti?

Premislimo še dvoje posebno imenitno prerokovanje Gospodovo. Večkrat je prerokoval, da bo sicer umrl, toda, da bo tretji dan iz groba vstal. Kadar je Gospod govoril o svojem trpljenju in o svoji smrti, je navadno dodal, da bo tretji dan vstal iz groba: „Ko so po Galileji hodili, jim je rekel Jezus: Sin človekov bo izdan ljudem v roke, in ga bodo umorili in tretji dan bo vstal.“ (Mat. 17, 21. 22.) — Ali: „Glejte, gremo v Jeruzalem, in Sin človekov bo izdan... zbičan,

križan in tretji dan bo vstal.“ (Mat. 20, 18. 19.) Celo farizejem je večkrat govoril o tem prihodnjem dogodku. Ko je na prvo veliko noč izgnal prodajalce iz templja, so se Judje jezili in so mu rekli: s katerim čudežem lahko izkažeš, da smeš to storiti? „Jezus jim je odgovoril in jim rekel: poderite ta tempelj in v treh dneh ga bom postavil... On pa je govoril o templju svojega telesa.“ (Jan. 2, 18. 21.) Da so Judje prav razumeli, se je pokazalo, ko so ga visečega na križu zasmehovali, rekoč: „Aha, ki podiraš tempelj božji in ga hočeš v treh dneh zopet sezidati.“ (Mark. 14, 29.) Ali pa oni prizor, ko so farizeji od njega zahtevali čudež in jim je Jezus rekel: „Znamenje se jim ne bo dalo, razen znamenja Jona preroka. Zakaj, kakor je bil Jona v trebuhu morskega soma tri dni in tri noči, ravno tako bo Sin človekov v srcu zemlje tri dni in tri noči.“ (Mat. 12, 39. 40.) Tega niso pozabili. Ko je bil Jezus pokopan, so šli k Pilatu in rekli: „Spomnili smo se, da je ta zapeljivec, ko je bil še živ, rekel: čez tri dni bom vstal.“ (Mat. 27, 63.) Od kod je mogel Gospod to vedeti? To presega pač vsako človeško vednost.

Posebno važno je tudi prerokovanje Gospodovo, da bo Judom za kazen razdejan Jeruzalem, podrt njihov tempelj. Ko se je malo dni pred smrtjo „približal Jeruzalemu in je mesto ugledal, se je zjokal nad njim, rekoč: Ko bi pač spoznalo tudi ti in sicer ta tvoj dan, kar ti je k miru, a sedaj je skrito pred tvojimi očmi. Pridejo pa dnevi nad te in tvoji sovražniki te bodo obdali z nasipom, te oblegli in pritiskali od vseh strani; in bodo v tla poteptali tebe in tvoje otroke, ki so v tebi in ne bodo pustili kamena na kamenu, ker nisi spoznalo časa svojega obiskanja.“ (Luk. 19, 41—44.) Še bolj natanko je govoril Jezus o koncu Jeruzalema v svojem zadnjem govoru na Oljski gori. Rekel je učencem: „Ko zapazite, da vojska oblega Jeruzalem, vedite, da se mu približuje opustošenje. In ko zagledate opustošenje, prerokovano po preroku Danijelu na svetem mestu, tedaj naj ti, ki so v Judeji, beže v hribe... zakaj to so dnevi maščevanja, da se dopolni vse, kar je pisanega... in padali bodo pod ostrino meča in kot sužnji bodo pognani med vse narode in Jeruzalem bo poteptan po poganih, dokler se ne dopolnijo časi narodov.“ (Luk. 21, 20—24.) Kako točno se je vse to dopolnilo, ko je l. 70 po Kristusu prišla rimska vojska, oblegala Jeruzalem, ga razdejala, Jude pobila ali odvedla v sužnost. Kako je mogel Jezus to vedeti? Človeški pogled ne sega tako daleč! Prihodnjost je odprta edino le božji vsevednosti. Kaj moramo torej trditi o Jezusu? Pokleknimo predenj, molimo ga in priznajmo, da je on zares pravi Bog, Sin živega Boga.

Za to resnico bi bilo sedaj že dosti dokazov in podano Vam je v roke zmagovito orožje v borbi za krščansko vero. Vendar Vam moram še en prav poseben dokaz razložiti.

III. Odrešenik iz judovskega rodu.

Nas kristjane vedno zanima judovski rod. Saj so Jezus in apostoli iz tega rodu. Njegova zgodovina je v tesni zvezi z Jezusom, Odrešenikom; da, za nas prav močan in nepobiten dokaz naše

krščanske vere. Oglejmo si to ljudstvo in dobili bomo še eno zmagovito orožje v boju za krščansko vero. Poglejmo 1. kako željno so Judje pričakovali Odrešenika, o katerem so jim 2. sveti možje prav mnogo prerokovali in 3. zakaj so sedaj po celem svetu razkropljeni.

1. Judje so pričakovali Odrešenika.

Da so Judje ob času Jezusovem pričakovali božjega poslanca, Mesija, Odrešenika, nam izpričujejo naši evangelisti. Kaj pravijo?

Ko so prišli v Jeruzalem modri iz vzhodne dežele in so popraševali: „Kje je kralj Judov, ki je rojen?“ je poslal Herod k pismarjem, naj povedo, „kje bo Kristus, Mesija, rojen?“ (Mat. 2, 2. 4.) Znan nam je Simeon starček, „kateremu je bilo razodeto po svetem Duhu, da ne bo videl smrti, dokler ne zagleda Kristusa Gospodovega.“ Ko ga vidi in spozna, ga vzame v naročje in se zahvali Bogu, „ker so njegove oči videle zveličanje, katero je pripravil pred obličjem vseh narodov.“ (Luk. 2, 26. 31.) Ob istem času je govorila vdova Ana, „vsem, ki so čakali Izraelovega odrešenja.“ (Luk. 2, 38.) In ko je Janez ob Jordanu krščeval in poučeval, so Judje začeli premišljevati, če ni on Mesija. (Luk. 3, 15.) Poglavarji jeruzalemski so poslali k njemu uradno povprašat, če je on Kristus. (Jan. 1, 20.) Andrej je trdil bratu Petru: „Mesija smo našli,“ in Filip je veselo zatrjeval Natanaelu: „o katerem je pisal Mojzes v postavi in preroki, smo našli.“ (Jan. 1, 41. 45.) Ko je Gospod pomnožil kruhe, so množice rekle: „Ta je prerok, ki mora priti na svet“ (Jan. 6, 14), in ob drugi priložnosti so se povpraševali: „Ali bo Kristus, ko pride, naredil več čudežev, kakor jih dela ta?“ (Jan. 7, 31.) Ob koncu življenja je pa povprašal Jezus farizeje: „Kaj se vam zdi o Mesiju, čigav sin je? Reko mu: Davidov.“

Mesija so pa Judje že od starodavnosti pričakovali, kar nam izpričuje žena Samaričanka. Ko se je ob Jakopovem vodnjaku Gospod z njo razgovarjal, mu je rekla: „Vem, da pride Mesija; ko pride, nam bo vse oznanil.“ (Jan. 4, 25.) Upanje da pride Mesija, so Samaričani dobili od Judov, ko so se od njih ločili nad sedemsto let poprej. Od kod to starodavno pričakovanje?

Zajemali so to pričakovanje iz svojih prastarih svetih knjig, ki jih je spisal Mojzes in za njim posebno preroki. Po pouku v teh knjigah so bili prepričani, da Mesija pride iz njihovega rodu. „Tako je pisano po preroku“ (Mat. 2, 5), so pismarji odgovorili Herodu. „Slišali smo iz postave, da Kristus ostane vekomaj“ (Jan. 12, 34), je množica trdila Jezusu. Pri evangelistu Mateju čitamo prav pogostokrat: „To se je dogodilo, da se je dopolnilo, kar je Bog govoril po prerokih, po svetem pismu.“ Večkrat se je tudi Gospod sam skliceval na Mojzesa in preroke, rekoč, da so o njem pisali. Saj je znano, kaj je govoril učencema na potu v Emavs: „In je začel od Mojzesa in vseh prerokov in jima je razlagal, kar je bilo o njem v vseh pismih.“ Slično je govoril apostolom, ki se jim je prikazal istega dne: „To so besede, ki sem vam jih govoril, ko sem bil pri vas, da se mora vse dopolniti, kar je pisano o meni v postavi Mojzesovi in v prerokih in v psalmih.“ (Luk. 24, 27. 44.)

Ker smo že natanko dokazali, da je Jezus božji Sin, pravi Bog, so njegove besede za nas posebno pomenljive. Torej o njem je pisal Mojzes, o njem prepevajo psalmi, o njem govore preroki! Ker on tako trdi, mora to biti resnično. Poglejmo torej, kaj je pisano v teh prastarih knjigah o Jezusu, ki je Mesija.

2. Prerokovanja o Odrešeniku (Mesiji).

Za nas bo poučno, ako ta prorokovanja zasledujemo koj od najstarejših časov kar zaporedoma, kakor so se vedno bolj razvijala in so vedno bolj natanko opisovala Odrešenika, njegovo osebo, njegovo delo, čas njegovega življenja in kazen judovskega ljudstva.

a) Prvi evangelij.

V svoji prvi knjigi pripoveduje Mojzes, kako je Bog ustvaril prva človeka, kako sta grešila in kako jih je kaznoval. Prva je grešila žena, ki jo je zavodil satan v podobi kače. V naš namen so prevažne besede, ki jih je Bog govoril kači: „Sovraštvo bom naredil med teboj in med ženo, med tvojim zarodom in njenim zarodom; ona ti bo glavo strla in ti boš zalezovala njeno peto.“ (I. Mojz. 3, 15.) Razume se, da ta grožnja velja satanu, zavodljivcu naše prve matere Eve. Kaj pomenijo te besede? Bog napoveduje sovraštvo in boj med dvema strankama: na eni strani je satan in njegov zarod, na drugi strani je žena in njen zarod. V hudi vojski bo žena po svojem zarodu kači glavo strla.

Kako vesela je ta božja obljuba! Satan naj se zmage ne veseli! Adam in Eva naj se potolažita! Pride žena, ki bo imela zarod, in ta zarod bo kači glavo strl, bo popolnoma premagal satana, ki bo zmagovalca le v peto ranil. Torej rešitev pride. Kedaj? O tem Adam in Eva nista mogla vedeti.

b) Prerokovanje Noetovo.

Po potopu se je zoper očaka Noeta njegov sin Kam hudo pregrešil, Sem in Jafet pa sta mu skazala dolžno spoštovanje. Noe prekolne Kanaana, ki je bil sin Kamov, Sema in Jafeta pa blagoslovi rekoč: „Preklet bodi Kanaan, bodi suženj sužnjem svojih bratov. In je rekel: Blagoslovljen Gospod, Semov Bog; Kanaan bodi njegov suženj. Razširi naj Bog Jafeta in naj prebiva v Semovih šotorih in Kanaan naj bo njegov suženj.“ (I. Mojz. 9, 25—27.)

Iz besedi se razvidi, da je blagoslovljen posebno Sem. Izraz „Semov Bog“ pač pomeni, da bo Gospod Semu posebno dober, da ga bo posebno varoval in vodil; da, iz besede, ki jo Noe rabi za ime Bog, sledi, da bo Gospod s Semom in njegovim rodom posebno zvezo sklenil ter bo iz njega izšel kakor človek.

Adamu in Evi je Bog obljubil Odrešenika, ki bo premagal satana. Po Noetu nam pa pove, iz katerega rodu pride odrešenje in Odrešenik, namreč iz rodu Semovega. Sedaj je obljuba že bolj jasna in določna.

c) Obljuba, dana Abrahamu.

Sem je imel veliko potomcev. Izmed vseh si je Bog odbral Abrahama, ki naj podeduje svete obljube, dane Semu. Abrahamu je Bog zapovedal, naj zapusti svojo deželo in naj gre v ono, ki mu jo bo pokazal. Abraham sluša in Bog ga je zato večkrat blagoslovil. Obljubil mu je, da pride iz njega mnogoštevilno ljudstvo, da bo njegovemu zarodu zemljo kanaansko dal v last in dediščino, da ga bo blagoslovil in bo slavno njegovo ime in da bodo v njem blagoslovljeni vsi narodi na zemlji. Iz Abrahama se bo torej izlival blagoslov nad vse narode. Največji blagoslov za Abrahama pa je bil v tem, da je bil Gospod njegov Bog, njegov varih, njegova obilna plača. Tega blagoslova bodo deležni vsi narodi; namreč po Abrahamu bodo vsi narodi sprejeli in spoznali pravega Boga. (I. Mojz. pogl. 12—16.)

d) Prerokovanje Jakobovo.

Blagoslov Abrahamov je podedoval njegov sin Izak in Izakov sin Jakob. Za nas je najbolj pomenljivo prerokovanje Jakobovo na smrtni postelji. Vseh dvanajst sinov je poklical k sebi in od Boga razsvetljen jim je prerokoval prihodnje njihove dogodke, posebno one, ki se bodo vršili v zadnjih dneh. Vpraša se, kateri sin bo dedič blagoslova, namenjenega vsem narodom? Jakob izbere po volji božji sina Juda.

Ko pride Juda k očetu po blagoslov, mu oče prerokuje veliko moč, zmago nad sovražniki in kraljestvo nad brati. Potem pa mu reče: „Kraljevo žezlo ne bo vzeto od Juda in ne vojvoda od njegovih ledij, dokler ne pride on, ki mora biti poslan, in njega čakajo narodi.“ (I. Mojz. 49, 10.) Iz Judovega rodu torej se bodo v prihodnjosti rodili kralji; ta kraljeva čast, to žezlo bo v rodu Judovem ostalo in bo prešlo na onega, na katerega čakajo narodi in mu bodo pokorni. In zares! Iz Judovega rodu je prišel kralj David; iz Davidovega rodu pa je po Devici Mariji prišel Mesija, o katerem so prvaki Judov trdili, da mu mora biti oče David. Po Mesiji pa ostane kraljevo žezlo v rodu Judovem na vse večne čase. Res, Davidov rod je ob času babilonske sužnosti prenehal kraljevati, toda v očeh božjih je še imel pravico do kraljevega žezla, pravico do kraljeve časti, kakor jo vrši Mesija, ki je njegovega rodu.

Torej oni blagoslov za vse narode, kakor ga je Bog obljubil prejšnjim očakom, mora priti iz rodu Judovega.

e) Prerokovanja, dana Davidu in Salomonu.

Judov rod je bil vedno prvak nad drugimi Izraelci. Kraljevo čast pa je dosegel še le po Davidu, kakor je David hvaležno priznal, rekoč: „Mene je Gospod Bog izvolil izmed vse hiše očetove, da bi bil kralj nad Izraelom za večno; iz Juda namreč je izvolil poglavarje, dalje iz hiše Judove hišo mojega očeta in izmed sinov mojega očeta je izvolil mene za kralja nad vsem Izraelom.“ (I. Kron. bukve 28, 4.)

Kraljema Davidu in Salomonu je Bog za njihove potomce ob-

ljubil kraljestvo časno tako dolgo, dokler ne bodo grešili in Boga žalili; zraven pa jima je obljubil kraljestvo, ki bo trajalo vekomaj, pa naj bi potomci tudi v grehe zabredli. Čujmo le nekoliko besedi Gospodovih:

David je nameraval, da sezida tempelj na Sionu. Bog je pa hotel, da mu ga sezida njegov sin Salomon. Po preroku Natanu mu Bog to sporoči in pravi: „Ta naj zida hišo mojemu imenu in jaz bom utrdil sedež njegovega kraljestva vekomaj ... in ako bi on kaj hudega storil, ga bom tepel s človeško šibo ... svoje milosti mu pa ne bom vzel ... in tvoja hiša bodi zvesta in tvoje kraljestvo naj vekomaj traja.“ (II. Kralj. 7, 13—16.)

Ko je Salomon dokončal zidanje, se mu je Bog prikazal in rekel: „Ako boš tudi ti hodil pred menoj, kakor je hodil tvoj oče ... in če boš spolnoval moje postave in moje pravice, bom postavil prestol tvojega kraljestva čez Izraela za večno ... Če se boste pa drugam nagnili ... ter boste častili tuje bogove, bom potrebil Izraela znad zemlje, ki sem jim jo dal ... in Izrael bo v posmeh vsem ljudstvom.“ (III. Kralj. 9, 4—7.)

Slično govori v 88. psalmu: „Našel sem Davida, svojega hlapca ... vekomaj mu bom ohranil svojo milost in moja zaveza mu bo trdna in na vekomaj bom postavil njegov zarod ... Če bodo pa sinovi njegovi zapustili mojo postavo ... bom s šibo obiskal njihove hudobije ... svoje milosti mu pa ne bom odtegnil ... ker prisegel sem Davidu in ne bom lagal: njegov zarod bo vekomaj ostal in njegov sedež bo kakor solnce pred mojim obličjem in kakor luna popolnoma vekomaj.“ (Ps. 88, 21. 29—31. 34—38.)

Časno kraljestvo Davidovo in njegove hiše je že davno propadlo, pač pa še traja in bo trajalo vekomaj v njegovem največjem potomcu, v Mesiji, o katerem je angel rekel Mariji: „Rodila boš sina in imenuj njegovo ime Jezus; ta bo velik in sin Najvišjega imenovan in Gospod mu bo dal sedež Davida njegovega očeta in v hiši Jakopovi bo kraljeval vekomaj.“ (Luk. 1, 31. 32.)

f) Zavržen bo Izrael in pastirji, pride pa nov pastir.

Izrael Bogu ni bil pokoren; zato mu Bog ni podelil obljubljene slave, ampak je zavrgel njega in njegove pastirje, namreč kralje; vendar ostala je obljuba o večnem kralju, ki ga preroki imenujejo novega pastirja. O tem poznejši preroki mnogo pišejo. Samo nekatere poslušajmo:

Prerok Ozej oznanja, da bo Gospod zavrgel Izraelce, ker so odpadli h krivim bogovom. Ko se pa izpreobrnejo „bo z njimi zopet zvezo storil in si jih zaročil za vekomaj.“ (Ozej 2, 18. 19.) Pozneje zopet pravi: „Ker veliko dni bodo Izraelovi otroci ostali brez kralja in brez poglavarja in brez daritve in brez oltarja ... po tem se bodo izpreobrnili in bodo iskali Gospoda, svojega Boga in Davida (namreč Mesija) svojega kralja ter se mu bodo približali ... poslednje dni.“

Slično drugi preroki, posebno krasno prerok Izaija. V več poglavjih opisuje strašne kazni božje zaradi hudobij; pokazuje pa, kako kazni samo to nameravajo, da bi se ljudstva izpreobrnila in pri Mesiju našla zveličanje. Ko gleda mesijanske čase, zakliče ves navdušen: „Vstani, razsvetljen bodi, o Jeruzalem, ker tvoja luč prihaja in veličastvo Gospodovo je vzišlo nad teboj; glej, tmina pokriva zemljo in mrak narode, nad teboj pa se je prikazal Gospod in njegova slava se vidi pri tebi. In narodi hodijo v tvoji luči in kralji v tvoji svetlobi.“ (Iz. 60, 1—3.)

O hudobnih pastirjih in o novem pastirju prerokujeta preroka Jeremija in Ezehiel. Čujmo samo par stavkov iz Ezehiela, ki piše: „Gorje pastirjem Izraelovim, ker sami sebe pasejo! Ali ne bi pastirji morali črede pasti ..., zato poslušajte, pastirji! To pravi Bog: Jaz bom od pastirjev terjal svojo čredo in jih bom odstavil, da ne bodo več pasli ... in obudil bom enega pastirja, ki jih bo pasel, svojega hlapca Davida (namreč Mesija), on jih bo pasel in on jim bo pastir.“ (Ez. 34, 2. 10. 23.) Spomnimo se, kako je Jezus o sebi trdil, da je dobri pastir.

g) Mesija kralj, prerok in duhovnik.

O kraljevi časti Mesijevi, Odrešenikovi, smo že zgoraj nekoliko povedali. On bo pa tudi prerok, namreč poslanec božji, da bo poučeval ljudi. Že po Mojzesu ga je Bog napovedal. V daljšem govoru do ljudstva ga prerokuje Mojzes, rekoč: „Izmed tvojega rodu in izmed tvojih bratov ti bo Gospod Bog vzbudil preroka, kakor sem jaz; njega poslušaj.“ (V. Mojz. 18, 15.) Besede o tem preroku so vsi in vedno razumevali o Mesiju. Ko je Gospod kruhe pomnožil, so množice trdile: „On je resnično prerok, ki mora priti na svet.“ (Jan. 6, 14.) O tej nalogi pripoveduje prav mnogo prerok Izaija. Tako: „Glej moj hlapec (namreč Mesija) ... svojega duha mu bom dal, pravico bo narodom oznanjal ... Naredil bom z vami večno zvezo ...; glej, spričevavca moje volje sem ga dal narodom, vojvoda in učenika ljudstvu.“ (Iz. 42, 1.; 55, 3. 4.)

Mesija bo tudi duhovnik; kot tak bo moral Bogu prinašati daritve; daroval bo pa najpoprej samega sebe v groznem trpljenju; potem bo pa kot duhovnik po redu Melkizedekovem ustanovil novo daritev za vse narode in za vse čase. V psalmu 109. poje kralj David: „Gospod je prisegel in se ne kesa: ti si duhovnik vekomaj po redu Melkizedekovem.“ (Ps. 109, 4.) O trpljenju piše prav jasno prerok Izaija: „Resnično, on je prevzel naše bolezni, in on je nosil naše bolečine. Mi smo ga mislili udarjenega od Boga in ponižanega, on pa je bil ranjen zavoljo naših grehov in potrt zavoljo naših hudobij ... Mi vsi smo bili kakor ovce zašli, sleherni se je bil po svojem potu obrnil. Gospod pa je nanj naložil pregreho nas vseh. Darovan je, ker je sam hotel ... zavoljo greha svojega ljudstva sem ga udaril“. Mesija bo trpel za naše grehe; zato ga bo Gospod poveličal, kar Izaija tudi koj pove, rekoč: „Ako pa je dal za greh svoje življenje, bo videl velik zarod; zato, ker je trpela njegova duša, bo gledal namreč kot sad trpljenja veliko duhovnih otrok in s svojim znanjem jih bo veliko opravičil ... zato, ker je svoje življenje dal v smrt in je bil med hudobne štet in je grehe mnogih nosil in za hudodelnike je prosil.“ (Iz. 53, 4—8., 10—12.) Kaj ne, kako natanko opisuje Izaija trpljenje Gospodovo za nas!

Tako bo Mesija trpel in daroval samega sebe. Potem bo ustanovil nekrvavo daritev za vesoljni svet. O tem prerokuje prerok Malahija: „Nimam dopadenja nad vami, pravi Gospod, in daru ne bom prejemal več iz vaših rok; zakaj od solnčnega vzhoda do zahoda bo moje ime veliko med narodi in na vseh krajih se bo darovalo in čista daritev se bo opravljala mojemu imenu, ker veliko bo moje ime med narodi.“ (Mal. 1, 10. 11.) Torej odpravile se bodo krvave daritve, povsod pa se bo darovala nova čista daritev v slavo božjo. Ali ni ta čista daritev sveta maša, v kateri se sam Jezus daruje in proslavlja svojega nebeškega Očeta?

h) Prerokovanje o času in o kraju prihoda Mesijevega.

O času, kedaj ima Mesija priti, je prerokoval prerok Danijel ob koncu babilonske sužnosti izraelskega ljudstva. Prerok Jeremija, je natančno povedal, da se bo Bogu nepokorno ljudstvo odvedlo v Babilon, da se bo pa po preteku 70 let zopet vrnilo. (Jer. 25, 12.; 29, 10.) Ob koncu teh 70 let je Danijel v spokorni obleki obžaloval grehe ljudstva in prosil Boga, naj odvede ljudstvo nazaj v Jeruzalem in tempelj zopet sezida. Ko tako moli in zdihuje, se mu hipoma prikaže angel Gabrijel, in mu natanko razodene, kdaj bo ves svet po Mesiju rešen dušne sužnosti greha in prokletstva. Oznani mu:

„Sedemdeset tednov je določenih za tvoje ljudstvo in za sveto mesto, da pregrešenje neha in se greh konča in krivica zbriše in večna pravica dojde in se spolni prikazen in prerokovanje in bo maziljen Najsvetejši. Vedi tedaj in pazi: od danega povelja, da naj se Jeruzalem zopet zida, do Kristusa (Mesija) vojvoda bo 7 tednov in 62 tednov in ulice in zidovi bodo zopet zidani v težavnih časih; in po 62 tednih bo Kristus umorjen in ljudstvo ne bo več njegovo, ki ga bo zatajilo. Mesto pa in svetišče bo razdejalo ljudstvo s prihajajočim vojvodom in njega konec bo razdejanje in po dokončani vojski je sklenjena pustota. Potrdil pa bo v enem tednu zvezo mnogim in sredi tedna bo prenehala klavna in jedilna daritev in v templju bo gnusoba razdejanja in razdejanje bo trajalo do zadnjega konca.“ (Dan. 9, 23—25.)

Prerokovanje je nenavadno točno in razumljivo. Danijel sam pove, da govori o Kristusu, o Mesiji, o njegovem delu in prihodu. Kristus bo prišel in naredil konec grehu. Pa kako? Ljudstvo ga bo izdalo in umorilo. Grozno! Kaj potem? Prišel bo vojvoda z ljudstvom, ki bo mesto in tempelj razdejal in to razdejanje bo trajalo do konca. Kdaj se bo to zgodilo? Danijel pove natanko, da bo preteklo 70 tednov do prihoda Mesijevega. Vsi razlagavci se strinjajo v tem, da so to letenski tedni, torej tedni ne po sedem dni, ampak po 7 let; torej 70 tednov 490 let. Od kdaj naj se ta leta pričnejo šteti? Danijel pove, namreč od tistega časa, ko se izda povelje, da naj se Jeruzalem zopet zida. To povelje je tisto, ki ga je izdal kralj Artakserkses l. 453 pred Kristusovim rojstvom. Torej od l. 453 pa do javnega prihoda Mesijevega bo preteklo 7 tednov in 62 tednov, skupaj 69 tednov, to je 483 let. Kako točno se ujema! Od povelja do rojstva Jezusovega je 453 let; Jezus je pa očitno nastopil, ko mu je bilo nekako 30 let; ako oboje seštejemo, dobimo 483 let, kakor jih je Danijel do javnega prihoda Mesijevega naznanil. Nazadnje pove Danijel, da bodo sredi tedna, namreč sredi 70. tedna, prenehale judovske daritve. Kako točno zopet! Jezus je učil dobra tri leta, torej nekako pol letenskega tedna, in po treh letih, sredi tega tedna, je umrl na križu. S smrtjo so pa pred Bogom prenehale vse judovske daritve. Potem so pa kmalu prišle rimske vojske, porušile Jeruzalem in tempelj in te podrtije trajajo še do današnjega dne.

To prerokovanje sem natančno napisal in razložil, da ga imate sami pred očmi kot izvrstno orožje zoper brezverne bogotajce. Prerokovanja nočejo priznati, ker potem bi morali priznati Boga in Odrešenika Jezusa; tega pa ne marajo, zato se pa prečudno zvijajo in v potu trudijo, kako bi to prerokovanje zatajili. Toda zastonj je ves trud. Opomnim samo en ugovor: radi bi nas zmešali s tem, ker onih 70 tednov razdeli Danijel v 7 in 62 tednov in 1 teden in od tega tedna vzame samo polovico. Ta ugovor naj Vas prav nič ne zbega; vedite, da preroki dele številke večkrat v posamezne manjše številke, pa zato ta delitev tukaj ni nič novega, ni nič posebnega.

Razun Danijela sta še dva preroka precej točno naznanila čas prihoda Mesijevega. Ko so se Judje vrnili iz Babilona, so kmalu začeli zidati nov tempelj. Videč ta tempelj so se mnogi žalostili, ker ni dosegel slave in krasote prvega templja. Prerok Hagej jih je tolažil češ, da bo veličastvo tega templja večje od veličastva prvega templja, ker v ta tempelj bo prišel sam obljubljeni Mesija. Hagej namreč takole prerokuje: „Gospod vojnih trum govori: še malo časa . . . in potresel bom vse narode in prišel bo Zaželjeni vsem narodom in napolnil bom to hišo z veličastvom . . . in večje bo veličastvo te hiše nego prve.“ (Hag. 2, 7—10.) Kdo je ta Zaželjeni? Enoglasno odgovarjajo vsi, da je to Mesija, ki bo drugi tempelj poveličal s svojim prihodom: Mesija torej pride, ko bo ta tempelj še stal.

Ravno tako tolaži Izraelce tudi zadnji njihov prerok, namreč Malahija. On govori takole: „Glej, jaz pošljem svojega Angela, in bo pot pripravljal pred mojim obličjem; in koj bo prišel k svojemu templju Gospodovavec, ki ga vi iščete, in Angel zaveze, ki ga vi želite; glej, prihaja pravi Gospod vojnih trum.“ (Mel. 3, 1.) Kdo je ta Gospodovavec, ki ga Judje iščejo? Vojvoda, ki ga je Bog obljubil Davidu in so ga preroki tolikokrat napovedali. In Angel zaveze? Poslanec, ki ga bo Gospod poslal, da sklene z ljudstvom novo zavezo, o kateri posebno prerok Izaija večkrat govori. In ta bo prišel v svoj tempelj, zavoljo katerega se ljudstvo žalosti, da je presiromašen. O, kako veličasten bo zavoljo tega prihoda! Prerok še to pove, da bo temu Gospodovavcu drugi angel ali poslanec pripravljal pot. Torej v drugi tempelj mora priti Mesija? Kaj pa, ali ta tempelj še stoji? Davno je že podrt! Kmalu po smrti Jezusovi so ga Rimljani popolnoma razdrli. Kaj pa iz te okolnosti sledi?

In kje naj pride Mesija na svet? Tudi to je povedal vsevedni Bog po preroku Miheju rekoč: „In Betlehem Efrata, majhen si med tisoči v Judu, toda iz tebe izide Gospodovavec v Izraelu in njegov izhod je od začetka, od dni večnosti.“ (Mih. 4, 2.) Jasno je, da go-

vori prerok o Mesiji, ki je od vekomaj in bo prišel zbirat narode v svoje kraljestvo miru. Ko pride, se bo rodil v Betlehemu, kakor so povedali pismarji Herodu (Mat. 2, 6.) in je judovsko ljudstvo zatrjevalo. Ko so namreč nekateri začeli misliti, da Jezus je Kristus ali Mesija, so nekateri rekli: „Pride li iz Galileje Kristus? Ali ne pravi pismo: iz Davidovega zaroda in iz trga Betlehema, kjer je bil David, pride Kristus, Mesija.“ (Jan. 7, 41. 42.)

Toliko naj zadostuje o prerokovanjih, po katerih se opisuje obljubljeni Mesija. Vidite, zgodovina judovskega ljudstva je vsa prepletena in prežeta z obljubami in z opisovanjem Odrešenika. Spočetka je obljuba le splošna o premagovalcu satana, potem pa pove, da premagovalec pride iz rodu Semovega, iz potomcev Abrahama, ki je oče judovskega rodu; dalje se naznani, da je rod Juda odbran, iz katerega naj pride Odrešenik kralj; še bolj natanko se določi David kralj, ki bo ded Mesija; in ta Mesija bo slaven kralj, mogočen prerok in učitelj, pa tudi duhovnik, ki bo radi grehov ljudstva trpel in umrl ter bo v novem kraljestvu ustanovil novo nekrvavo daritev; on bo nov, preskrben pastir, ki ga bodo Izraelci izdali in zavrgli, a bodo zato od Boga zavrženi ter bo Jeruzalem in tempelj razdejan; rojen bo v Betlehemu, prišel bo na svet, ko bo še drugi tempelj stal in se bodo dopolnila leta, ki jih je točno napovedal Danijel.

Kaj ne, kako se vedno bolj in bolj razodeva podoba Mesijeva, da se more lahko spoznati, ko pride na svet. Sedaj pa poglejmo Jezusa in prepričali se bomo, da se je ravno na njem dopolnilo vse, kar se je stoletja prerokovalo o Mesiji. V vsej zgodovini človeškega rodu je ni osebe, o kateri bi se moglo le količkaj pomisliti, da v njej odseva podoba točno opisanega Mesija, Odrešenika. Seveda, kdor Boga taji in sploh Boga noče imeti, bo tajil prerokovanja in jih po svoje zavijal. No, pa tudi vsa zgodovina judovskega rodu mu mora biti prikrita in nejasna. Prav prizadevati si mora, da oslepi samega sebe in da ne vidi v njej tako očividnega božjega vodstva.

Mi se pa ne damo preslepiti in gledamo zgodovino sploh in zgodovino judovskega ljudstva posebej, kakršna je. Potrjeni pa bomo v svojem prepričanju še bolj, ako se povprašamo, kaj je sedaj z judovskim rodom.

3. Judje so po svetu razkropljeni.

Kaj je sedaj z Judi? Poglejmo njihovo usodo! Svojega kraljestva in svoje dežele nimajo; po vsem svetu med vse narode so razkropljeni. Nimajo templja, zato ne morejo opravljati svojih verskih obredov, ne prinašati zapovedanih daritev, ne praznovati zapovedanih praznikov. Tudi duhovnikov nimajo in jih tudi nikdar več ne bodo imeli; rodu Levijevega, iz katerega edino bi mogli izhajati duhovniki, ni več. Judovski Jeruzalem se ni več sezidal in na kraju njihovega templja je sedaj mohamedanska mošeja, določena za verske obrede mohamedancev.

Njihov Bog, ki je ustvaril nebo in zemljo, ki si je odbral Abrahama in njegov rod, da med pogani čuva vero v pravega Boga, da se rodi iz njega Mesija, Odrešenik sveta, se pa časti po vesoljnem svetu, med vsemi narodi. Ne, narodi ne časte kakega novega Boga,

ampak Boga Izraelskega in mu izkazujejo vso hvalo, čast in slavo, kakor jih je naučil Jezus iz Nazareta, o katerem trdijo, da je oni Odrešenik, oni Mesija, ki je naznanjen že prvim staršem, obljubljen, da pride iz Judov za vse narode.

In zares! Od kdaj pa so Judje tako zavrženi, da nimajo ne svojega mesta, ne templja, ne duhovnikov, ne daritev, ne kralja? Ali ne od takrat, ko so zavrgli Jezusa in so kričali: „Križaj ga, križaj ga! Njegova kri naj pride nad nas in nad naše otroke!“ (Mat. 27, 23. 25.) Od takrat se je uresničilo, kar je prerokoval Danijel, da bodo Judje Mesija zavrgli, in bo zato Bog zavrgel nje, jim tempelj razdejal in razdejanje bo ostalo trajno. Uresničile so se pa tudi prerokbe, ki oznanjajo, da bo Gospod Jude zavrgel, da bodo pa namesto njih hiteli k Bogu poganski narodi, hiteli k njemu od vseh strani, sprejeli njegovo postavo in uživali njegov blagoslov. Takrat se je razrušil drugi tempelj, katerega je imel Mesija poveličati s svojim prihodom; ker templja več ni, je moral Mesija že priti, ker Bog ne more lagati.

Torej tudi ti dogodki, ki jih gledamo sè svojimi očmi, nam izpričujejo in dokazujejo, da je Mesija že prišel in da je ta Mesija Jezus Kristus, naš Gospod.

Sklep.

Hvala Bogu, kar smo iskali, smo dobili. O sebi, o večnosti in o pomenu življenja je Bog sam ljudi poučeval koj od početka. V toliko so resnične trditve vseh narodov, da jim je vera naravnost od Boga. Prvotno vero so pa narodi, prepuščeni sami sebi, pokvarili, ker so po grehu od Boga odpadli, se vedno bolj pogrezovali in nazadnje prišli celo do malikovanja. S tem se ujema zgodovinska resnica, da je pri vseh narodih izpočetka čista in vzvišena vera polagoma propadala, in da ni narobe res, kakor morajo zmotno in proti resnici trditi bogotajci.

Le eno ljudstvo je ohranilo čisto vero v enega Boga. Tudi ta zgodovinska resnica dela bogotajcem preglavico. Ne morejo si razložiti, od kod Izraelcem koj od prvega dneva tako vzvišena vera? Nam je to jasno: Bog je ustvaril človeka in ga koj poučil o prvih najbolj potrebnih resnicah. Seveda bogotajec ne more te razlage sprejeti, ker bi moral bogotajstvo zavreči in moliti osebnega Boga. Tega pa tako sovraži, da je za resnico slep in da vse svoje večkrat jako velike dušne moči napenja v to, kako bi mogel svojo zmoto braniti in zagovarjati. Sirote!

Torej Bog se je razodeval od početka. Nazadnje pa je prišel sam božji Sin, naš nezmotljivi učenik, naš najsvetejši duhovnik in najvišji kralj. Kako smo srečni, da zanj vemo! Po svojem življenju, po svojih čudežih, po svojem vstajenju od smrti, po svojih prerokovanjih in po starodavnih prerokovanjih judovskih je dokazal, da je v resnici poslanec božji, obljubljeni Mesija, Sin živega Boga. On nam bo torej lahko odgovoril na vprašanje, kaj je po smrti! Kako moramo živeti, da nam bo srečna smrt, srečna večnost? Odgovoril nam bo točno, zanesljivo, nezmotljivo. Zato ga pozdravimo kot svojega Učenika in Odrešenika. Toda kako bomo zvedeli za njegov nauk?

Tretje poglavje.

Jezusova cerkev.

Jezus iz Nazareta nam je torej od Boga poslani Učenik in Odrešenik. Sam Oče nebeški je zapovedal, naj ga poslušamo. Ko se je Gospod na gori Tabor izpremenil, so trije navzočni apostoli slišali glas iz nebes: „Ta je moj ljubi Sin, nad katerim imam dopadenje; njega poslušajte!" (Luk. 9, 35.)

Zapoved nebeškega Očeta bomo radi slušali. Saj nam je popolnoma jasno, kako nerazumljivo nespametni bi bili, ko bi zavrgli samega božjega Sina in bi poslušali zmotljive ljudi. Strašno bi Boga razžalili, pa tudi sebi škodovali! Tavali bi po tminah nevednosti v najbolj važnih, ker večnih potrebah, in pogubili bi se vekomaj.

Zato povprašajmo: Kje pa govori in poučuje Jezus iz Nazareta, Sin božji? Že nad devetnajsto let ga ni več na zemlji. Ali je mar z njim prenehalo tudi njegovo delo, delo odrešenja, ki ga je s tolikim trpljenjem dovršil? Ali je prišel na svet le za prenehvaležni judovski rod, ki ga je zavrgel in je prisilil Pilata, da ga je križal?

Ne, že zdrava pamet nam pravi, da mora biti Jezusovo delo za vse ljudi, za vse čase. In tudi stari preroki, o katerih smo slišali, govore, da se bo mesijansko kraljestvo razširilo med vse narode in da bo trajalo do konca sveta. Kako je torej Jezus, Sin božji, poskrbel, da njegovo delo ne propade z njegovo smrtjo, ampak ostane do konca dni? Na to vprašanje moramo dobiti točen odgovor, drugače ne moremo biti mirni.

Poglejmo po svetu in preiskujmo, kje je Jezusovo delo. Kaj ne, jasno je, da Odrešenikovega dela ne bomo iskali pri narodih, ki za Jezusa nič ne vedo. Ne bomo ga torej iskali pri mohamedancih, pri Kitajcih, pri Japoncih: ti narodi nimajo Jezusa Boga, zato so v zmoti in ne bomo pri njih iskali resnice.

Vidimo pa po svetu več cerkva, ki se imenujejo krščanske, Jezusove. Katere so pa? Najbolj imenitne so: I. katoliška cerkev, II. razkolniške cerkve in III. protestantovske cerkve. Sedaj smo pa zopet v zadregi. Jezusova cerkev more in mora biti samo ena, saj je resnica samo ena. Torej katera cerkev od imenovanih treh je zares Jezusova cerkev? Poglejmo vse tri in razsodimo. Z vsemi svojimi močmi se bomo držali edino prave cerkve, obe drugi bomo pa zavrgli. Začnimo najpoprej pri svoji katoliški cerkvi.

I. Katoliška cerkev.

Kaj je Gospod storil, da se delo odrešenja ohrani nepokvarjeno za vse čase in za vse ljudi? Le zaupajmo, da je On, pravi Bog in človek, uredil vse tako, kakor je za nas najbolj koristno in najbolj primerno. Povprašajmo, 1. kaj bi v tem oziru mi želeli; in videli bomo 2. da je Gospod ustregel naši želji po živem učeništvu, in 3. da to učeništvo obstoji še dandanes.

1. Naše opravičene želje.

Po kateri poti pa pridejo ljudje navadno do spoznanja resnic? Ali resnice sami iščemo? Oh, tako spretnih in učenih mož, da bi sami iskali resnice o nebu in o zemlji in o človeku, je pač malo; pa še ti se ozirajo na uspehe drugih učenjakov. Kar so ti dosegli s svojimi poizkusi, tega se drugi nauče in ako so posebno bistrega razuma, naprej preiskujejo.

Ogromna večina ljudi pa potrebuje učiteljev, ki z živo besedo razlagajo vse, kar moramo znati. Prvi učitelji so stariši; česar pa stariši ne morejo dati, naj bi dopolnili učitelji po ljudskih šolah. Kdor hoče biti bolj učen in doseči višji stan, obiskuje srednje šole in se nazadnje zapiše še v razne visoke šole. Živa beseda je torej najboljši pripomoček, da se naučimo, česar potrebujemo. In kako smo veseli, ako imamo dobrih, učenih, zanesljivih, ljubeznivih učiteljev! Napeto jih poslušamo, vse jim verjamemo.

Iz te svoje naravne potrebe po živi besedi uglednega učitelja se nam bo rodila želja, naj bi tudi Gospod Jezus to pot ubral, po kateri naj se širijo njegovi nauki od roda do roda. Da, trditi moramo, da je živo učeništvo edini pripomoček, da morejo resnico spoznati vsi ljudje.

Samo s knjigami bi nam ne bilo dosti pomagano. Koliko ljudi in narodov ni znalo čitati! Še sedaj, ko je toliko šol, je dosti ljudi, ki knjige ne bi mogli rabiti. Kaj pa šele otroci?

Ne, samo s knjigami nam ni pomagano, mi hočemo živo besedo. Učitelj razloži nauk in sicer primerno posameznim ljudem. Drugače bo govoril otrokom, drugače odraslim, drugače preprostim, drugače učenim ljudem. Lahko bo tudi popravljal, če bi ga kdo napačno razumel.

Seveda mora biti učitelj popolnoma zanesljiv. Če se kdo zmoti v navadnih stvareh, kakor v računu, v presojevanju neba in zemlje, je to sicer neljuba zmota, toda za dobro življenje in za večnost mi nič ne škoduje. Če bi se pa učitelj zmotil o vprašanjih o Bogu, o večnosti, o duši, o nalogah življenja, bi mi zmota škodovala za časnost in za večnost.

Kaj ne, sedaj smo na jasnem; tako nam veleva naš razum: edino živo učeništvo in sicer popolnoma zanesljivo, torej nezmotljivo, bo zadovoljilo našo naravno željo po natančnem pouku o večnih resnicah. Povprašajmo zgodovino in zanesljive vire, da zvemo, kaj je v tem oziru odredil Jezus, naš Gospod in naš Bog.

2. Jezus je ustanovil zanesljivo učeništvo.

Kar naša pamet že sama po sebi od Gospoda Jezusa pričakuje, je on zares naredil in tako popolnoma, da si kaj boljšega ne moremo želeti. Povprašajmo zgodovino in povedala nam bo, da je Gospod *a)* ustanovil zanesljivo učeništvo, kateremu je *b)* izročil trojno oblast, *c)* mu postavil vidnega poglavarja in je *d)* tako ustanovil vidno versko družbo, ki jo je imenoval cerkev in o kateri je *e)* hotel, da ostane do konca sveta. Da so te za nas jako razveseljive trditve resnične, o tem se bomo takoj prepričali.

a) Jezus je ustanovil zanesljivo učeništvo.

O tem se prav lahko prepričamo. Ali ni Jezus izmed vseh svojih učencev odbral dvanajst mož, ki jih je imenoval apostole in jih je odločil za to, da bodo njegov nauk oznanjevali vsem ljudem in vsem narodom ter ga potrjevali s čudeži? Poslušajmo evangeliste! Sv. Marka piše: „Šel je na goro in poklical k sebi, katere je on hotel, in so prišli k njemu; in jih je postavil dvanajst, da bi bili z njim in da bi jih poslal pridigovat, in jim je dal oblast ozdravljati bolezni in izganjati hudiče." (Mark. 3, 13—15.) Teh dvanajst je posebno poučeval in vzgajal; malo pred smrtjo pri zadnji večerji jim je v daljšem govoru razlagal, kako naj apostolsko delo vrše.

Po vstajenju se jim je večkrat prikazoval, je z njimi govoril o njihovem poklicu in je njim, edino njim izročil oblast in dolžnost, da bodo oznanjevali besedo božjo; tako jih je poslal vsled one moči, ki mu je dana v nebesih in na zemlji. Le čujte preimenitne besede Gospodove: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji; pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in sv. Duha in učite jih spolnovati vse, karkoli sem vam zapovedal." (Mat. 28, 18—20.)

Povedal jim je še, da naj ne gredo prej oznanjevat evangelija, dokler jim ne pošlje sv. Duha rekoč: „Prejeli boste moč svetega Duha, ki bo prišel v vas in mi boste priče v Jeruzalemu in po vsej Judeji in Samariji do kraja sveta." (Dej. ap. 1, 8.) Torej, ko prejmo sv. Duha, naj gredo po Judeji, Samariji, da, naj gredo do kraja sveta, namreč po vsem svetu spričevat o njem, o njegovem nauku in delu in vstajenju.

Kaka naloga je dana apostolom: naj bodo učitelji vseh narodov in ljudi po vesoljnem svetu! Ali ti galilejski ribiči ne trepetajo, ko to premišljujejo? No, nič naj se ne boje, ker Gospod jim obljubi božjo pomoč. Najpoprej jim zatrdi, da bo on sam pri njih rekoč: „. . . in glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta." (Mat. 28, 20.) Torej z apostoli bo, seveda za telesno oko nevidno, sam Jezus, da jim pomaga pri poučevanju. Ako bo pa on pri njih, jim bo dajal poguma in razsvetljeval jih bo, da bodo oznanjevali nepokvarjen nauk njegov.

Ravno zato jim je pa še svetega Duha obljubil rekoč: „In prosil bom Očeta in vam bo drugega tolažnika dal, da ostane pri vas vekomaj; Duha resnice, katerega svet ne more prejeti. Tolažnik sv. Duh pa, katerega bo poslal Oče v mojem imenu, on vas bo učil vse in vas bo opomnil vsega, karkoli sem vam rekel." (Jan. 14, 16. 17. 26.) Apostoli bodo torej prejeli Duha resnice, ki jih bo opomnil na vse njegove nauke. Tako razsvetljeni in poučeni naj le gredo med narode, naj le oznanjujejo vse, kar jih je učil sam Jezus Gospod; nič naj se ne boje, nikoli se ne bodo zmotili, učili bodo vedno čisto resnico.

Apostoli bodo torej popolnoma zanesljivi, nezmotljivi učeniki; sam Bog jim bo pomagal in jih zmot varoval. Zato pa ni čuda, da je Jezus pod kaznijo večnega pogubljenja zahteval, da mora nauk apostolov vsakdo sprejeti. Grozne so besede Gospodove, ki jih je govoril pred vnebohodom apostolom rekoč: „Pojdite po vsem svetu in oznanjujte evangelij vsaki stvari. Kdor veruje in bo krščen, bo zveličan, kdor pa ne veruje, bo pogubljen." (Mark. 16, 16.) Z večnimi kaznimi Gospod ne bi bil mogel groziti, ako bi bilo mogoče, da bi se apostoli mogli zmotiti. Kako bi mogel zapovedati, naj se veruje zmota in kako zagroziti, da bo pogubljen, kdor zmote ne veruje!

Dano nalogo so apostoli vestno spolnovali. Pisano je: „Oni pa so šli in so učili povsod". (Mark. 16, 20.) „Peter in Janez sta judovskim poglavarjem, ko so jima prepovedali oznanjevati Gospoda Jezusa, rekla: „Sodite sami, če je prav pred Bogom, vas bolj slušati, kakor Boga; ne moremo namreč, da ne bi govorili, kar smo videli in slišali." (Dej. ap. 4, 19. 20.) In evangelist trdi o njih: „In niso nehali v templju in po hišah učiti vsak dan in oznanjevati Jezusa." (Dej. ap. 4, 42.)

Ko so pa učili, so zahtevali, da se jim mora verovati, saj kdor njim veruje, je pokoren Bogu (Dej. ap. 6, 7.), kdor se njim ustavlja, se ustavlja Bogu (Dej. ap. 13, 10). Prav piše apostol Pavel: „Mi neprenehoma Boga hvalimo, ko ste sprejeli od nas oznanilo božje besede, da ga niste sprejeli kakor človeško besedo, temveč kar je tudi resnica kakor besedo Boga, ki dela v vas, ki ste verovali." (1. Tes. 2, 13.) Zato bo strašno kaznovan, kdor ne sprejme božje besede, kakor tako resnobno pravi isti apostol Pavel rekoč: „Kadar se prikaže Jezus Kristus z neba z angelji svoje moči, v ognjenem plamenu, se bo maščeval nad tistimi, ki ne spoznajo Boga in niso pokorni evangeliju Gospoda našega Jezusa Kristusa." (2. Tes. 1, 7. 8.)

Da bo pa nevernemu svetu jasno, da so apostoli res poslani od Boga in se ne bo mogel nikdo izgovarjati, če ni prejel nauka od apostolov, ampak je ostal v neveri, je Gospod Jezus dal apostolom tudi moč čudeže delati. Ne bom Vam našteval posameznih čudežev, ampak čujte samo, kaj pravi evangelist Luka o čudežih, ki so jih delali apostoli: „Vse vernike pa je obšel strah, in tudi veliko čudežev in znamenj se je godilo po apostolih v Jeruzalemu." (Dej. ap. 2, 43.) Na drugem kraju pravi: „Po rokah apostolov pa se je godilo veliko znamenj in čudežev med ljudstvom." (Dej. ap. 5, 12.) Jasno je torej in nikdo ne sme in ne more dvomiti, da so apostoli poslani od Boga in da je njihov nauk popolnoma zanesljiv in nezmotljiv; ali bo mar Bog z čudeži potrjeval zmoto?

b) Jezus je dal apostolom trojno oblast.

Že preroki so oznanjevali, da bo Mesija, Odrešenik, vršil trojno oblast: učeniško, duhovniško in kraljevsko. In zares: kot učenik je Jezus učil in zahteval vero; kot duhovnik je molil, blagoslavljal, daroval sebe za krvavo daritev na križu in je ustanovil nekrvavo daritev; kot kralj je dal zapovedi, ki naj veljajo v njegovem kraljestvu.

To trojno oblast je on podelil apostolom, ker spada k delu odrešenja in je potrebna, da se svet zveliča.

O učeniški oblasti smo ravnokar slišali. Po oblasti božji je Gospod Jezus poslal apostole, naj gredo učit vse narode po vesoljnem svetu. Apostoli imajo pravico učiti, in tudi dolžni so spolnovati svojo nalogo. Saj drugače svet ne bi bil mogel spoznati večnih resnic, ki jih je sam Bog prinesel in razodel. Zato so pa narodi in posamezni

ljudje zavezani in dolžni verovati tem učiteljem, poslanim od Boga. Ali nismo slišali sicer groznih, toda popolnoma opravičenih besedi Jezusovih: „Kdor ne veruje, bo pogubljen?“ (Mark. 16, 16.) In, ako vem, da govori Bog, kako bi se predrznil, da se mu ustavim in bi njegove besede zametoval? Strašno bi bil nespameten in bi res zaslužil, da me Bog v pravični jezi zavrže za vekomaj. Prav piše sv. apostol Pavel Tesaloničanom rekoč: „Ako pa kdo ne bi bil pokoren naši besedi v pismu, zaznamujte ga in kar nič se z njim ne pečajte, da bo osramočen.“ (2. Tes. 3, 14.)

Poleg učeniške oblasti je Gospod izročil apostolom tudi kraljevsko oblast, namreč oblast dajati postave, soditi in kaznovati. Čujte dotični nalog Gospodov. Učil je apostole, kako naj ravnajo z bratom, ki je grešil zoper bližnjega. Naj ga dotični posvari najpoprej samega, potem pa pred pričami. Ako pa grešnik tudi prič ne posluša in ne popravi razžalitve, kaj naj užaljeni stori? Jezus pravi: „Ako pa prič ne posluša, povej cerkvi; ako pa cerkve ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in očiten grešnik. Resnično vam povem, kar boste zavezali na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih, in karkoli boste razvezali na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.“ (Mat. 18, 17. 18.)

Kaj je to: zavezati in razvezati? Kakor se naše telo zveže z vezmi in z okovi, tako se naša volja zaveže s postavami in sodbami. Apostoli imajo torej pravico izdajati in zopet razveljavljati postave in razsodbe, in sicer bo veljavno v nebesih pri Bogu vse, karkoli store oni na zemlji. En slučaj jim Gospod koj pove: namreč ako brat zoper brata greši in ako zasebni opomini ne pomagajo, naj se dotičnik zateče k cerkvi, namreč k cerkvenim poglavarjem, da sodijo. Ako pa še njih ne posluša in ne uboga, naj se nikdo več z njim ne peča, namreč naj bo iz družbe krščanske izobčen.

Ali so apostoli to oblast izvrševali? Sv. evangelist Luka nam piše, kako so se apostoli sešli v Jeruzalemu, da bi se posvetovali o cerkvenih potrebah. „V tem zboru so sklenili, da kristjanom, ki so bili pred krstom pogani, ni treba judovskega obrezovanja, ampak je zadostno, da ne uživajo, kar je malikom darovano, da se zdrže krvi zadušenih živali in nečistovanja.“ (Dej. ap. 15, 28. 29.) In zopet: „Ko sta Pavel in Timotej hodila po mestih, sta jim priporočala, naj spolnujejo zapovedi, ki so jih izdali apostoli in starejšine, ki so bili v Jeruzalemu.“ (Dej. ap. 16, 4.)

Nauki in postave kažejo vernikom pot, po kateri naj hodijo, da bodo zveličani; nauke naj verujejo, postave pa spolnujejo. Toda nauki in postave urejajo samo naše zunanje življenje, src in duš naših pa po sebi ne očiščujejo. Ravno očiščevanje duš in sprava z Bogom je pa glavni namen, zakaj je sam Bog postal človek, je trpel in umrl. Je-li poskrbel za tako notranje očiščevanje in posvečevanje? Je! Kako? Dal je apostolom tudi duhovniško oblast. Le poglejmo!

Pouka željnemu Nikodemu je rekel Jezus: „Resnično, resnično ti povem, ako kdo ni prerojen iz vode in svetega Duha, ne more iti v božje kraljestvo.“ (Jan. 3, 5.) Torej neko prerojenje se od nas zahteva, ako hočemo priti v nebeško kraljestvo. Kakor rojstvo podeli življenje, mora tudi prerojenje podeliti življenje in sicer novo življenje.

To oblast prerojevati z vodo in svetim Duhom je Gospod dal apostolom rekoč: „Pojdite in . . . krščujte vse narode v imenu Očeta in Sina in svetega Duha.“ (Mat. 28, 19.) Zopet je Jezus rekel: „Resnično, resnično vam povem, ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in njegove krvi pili, ne boste imeli življenja v sebi.“ (Jan. 6, 54.) Pri zadnji večerji je apostolom dal oblast, spreminjati kruh in vino v njegovo sveto telo in kri in oboje deliti vernikom, da bodo imeli dušno življenje.“ (Luk. 22, 19. 20.) Po vstajenju je vdihnil v apostole in jim je rekel: „Prejmite svetega Duha; katerim boste grehe odpustili, so jim odpuščeni in katerim jih zadržite, so jim zadržani.“ (Jan. 20, 22. 23.) In vemo, da so apostoli po zunanjih obredih ljudi posvečevali: krstili so, birmovali, Telo Gospodovo v uživanje delili in s pokladanjem rok podeljevali svetega Duha. Vršili so svojo duhovniško oblast.

Ni dvoma: iz Jezusovih besedi, torej iz besedi samega božjega Sina smo se trdno prepričali, da je svojo trojno oblast prenesel na apostole, ki naj jo vrše v njegovem imenu v korist in zveličanje narodov. Kdor torej hoče večne resnice prav in zanesljivo spoznati, kdor hoče vedeti, kaj nam Bog zapoveduje in kaj hoče Bog, da se v duši očistimo, posvetimo in se moremo zveličati, mora iti v šolo k apostolom. Edino pri njih bo zvedel točno in zanesljivo za vse; ako ne mara iti v šolo k apostolom, bo sam kriv, če ne spozna resnice, če mu pot zveličanja ostane nepoznan, ter mu duša ostane umazana v grehih, in ne more v večno življenje.

c) Jezus podeli Petru najvišjo oblast.

Apostoli, zbrani, da nadaljujejo delo Gospodovo, so bili večinoma skupaj in v Gospodovi družbi do njegove smrti. Iz Gospodovega ravnanja so pa bolj in bolj spoznali, da v novem kraljestvu Jezusovem ne bodo vsi enaki. Ker so bili še precej samoljubni, so se večkrat prepirali med seboj, „kdo bo večji od njih“. (Mark. 9, 33.; Luk. 22, 24.) Zavoljo te precejšnje slabosti jih je Jezus svaril in jim je priporočal ponižnost.

Kljubu temu je večkrat odlikoval apostole Petra, Jakoba in njegovega brata Janeza, in izmed teh treh najbolj Petra. Samo njemu je premenil prvotno ime Simon v pomenljivo ime Peter, kar po naše pomeni „skala“ (Mark. 3, 16.); prebival je v Kafarnaumu vedno v Petrovi hiši, učil je iz Petrove ladje (Luk. 5, 3.), njemu je posebej zatrdil: „Ne boj se, odslej boš ljudi lovil“ (Luk. 5, 10.); zanj je naredil čudež, da je dobil v ustih ribe denar in je plačal davek za Jezusa in za sebe (Mat. 17, 26.); po vstajenju je angel naročil ženam: „To povejte njegovim učencem in Petru“ (Mark. 16, 7.); Gospod se je prikazal Petru najprej samemu. (Luk. 24, 34.)

Iz tega Jezusovega ravnanja moremo soditi, da je s Petrom kaj posebnega nameraval. Kaj neki? Ali svojih namer ni natanko in razumljivo povedal? Povedal jih je. Pred smrtjo je Petru najvišjo oblast v novem kraljestvu obljubil, po smrti pa kar naravnost izročil. Le preudarimo njegove popolnoma jasne besede!

Ko je pri Cezareji Filipovi Peter slovesno rekel Jezusu: „Ti si Kristus, Mesija, Sin živega Boga!“ (Mat. 16, 16.), mu je Jezus slovesno zatrdil: „Jaz pa tebi rečem: ti si skala (Peter) in na to skalo bom zidal svojo cerkev in peklenska vrata je ne bodo premagala. In tebi bom dal ključe nebeškega kraljestva in karkoli boš zavezal na zemlji, bo zavezano v nebesih, in karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano v nebesih.“ (Mat. 16, 17. 18.)

Obljuba je jasna. Za plačilo žive vere je Gospod Petru naravnost rekel, da je on zares Peter, to je Skala, in da bo na to skalo pozidal svojo cerkev. Peter bo torej cerkev nosil, ona bo le na njem temeljila in bo po njem stala tako trdno, da je celo peklenske moči ne bodo mogle premagati.

To podobo je Gospod še bolj natanko razjasnil, rekoč, da bo dal Petru ključe svojega kraljestva. Kdo ima ključe, da hišo zapira in odpira? Gospodar jih ima; le on hišo poljubno odpira in zapira, le on v njej zapoveduje in gospodari.

Jasno je iz Gospodovih besedi tudi to, da je govoril edino onemu, ki ga je spoznal za božjega Sina, torej edino Petru. Čujmo še enkrat njegove besede: „Jaz pa tebi rečem, ti si Peter ... in tebi bom dal ključe nebeškega kraljestva.“

Kdaj pa je Gospod to slovesno obljubo spolnil? Koj po vstajenju ob Genezareškem jezeru. Peter in nekateri drugi apostoli so lovili ribe. Na vse zgodaj stoji Gospod na obali jezera. Ko vržejo mreže na njegovo povelje, se ujame mnogo velikih rib. Spoznajo ga, da je to Jezus. Hite k njemu. In ko jim postreže z ribami, vpraša Petra trikrat, če ga ljubi. Peter odgovori vse trikrat, da ga ljubi. Jezus pa mu reče dvakrat: „Pasi moja jagnjeta!“ in nazadnje enkrat: „Pasi moje ovce!“ (Jan. 21, 15—17.)

Tudi te besede so jasne. Peter je pastir vse črede Jezusove, nihče ni izvzet; kogar ne pase Peter, ni v čredi Gospodovi. Le Peter čredo vodi na pašo in nazaj, le Peter zapoveduje čredi, ki ga mora slušati.

Iz teh Gospodovih besedi je popolnoma razvidno, da je sam božji Sin izročil Petru vso in popolno oblast v svoji cerkvi. Od Boga pooblaščen ima pravico zapovedovati prav vsem vernikom in sicer vse, karkoli je potrebno, da se vsi zveličajo. Kdor se Petru upira, se upira onemu, ki ga je postavil za vrhovnega poglavarja vseh, torej Odrešeniku, Jezusu, samemu Bogu.

Apostoli so Petra tudi priznali kot prvaka, kot poglavarja nad seboj. Dokaz temu je, da ga evangelisti vedno imenujejo na prvem mestu, kadarkoli naštevajo vse apostole. Zakaj? Ne zato, kakor da bi bil prvi poklican; pred njim sta bila poklicana Janez in Andrej. Tudi ne zato, kakor da bi bil najstarejši; ko naštevajo apostole, se evangelisti na starost niti ne ozirajo. Zakaj torej? Zato, ker je bil prvi po oblasti nad vsemi drugimi. Na to je namignil evangelist Matej, ko je pisal: „Dvanajsterih apostolov imena pa so: prvi Simon, imenovan Peter, Andrej ...“ (Mat. 10, 2.) Ali ni tu migljaj, da je Simon zato prvi, ker je Peter?

Pa tudi Peter sam nastopa kot glavar: kadarkoli so zbrani vsi apostoli, Peter predseduje in govori. On je, ki vstane in govori in določuje, kako naj se namesto Judeža odbere nov apostol (Dej. ap. 1, 15—22); na binkoštni dan govori on prvi zbrani množici in pozneje judovskim oblastem. (Dej. ap. pogl. 2. 4.) On tudi naredi prvi čudež in pozneje še prav mnogo čudežev (Dej. ap. 3, 1—11); on sprejme v cerkev Jezusovo prve Jude (Dej. ap. 2, 40—44). Ravno tako je tudi on sprejel prve pogane v cerkev (Dej. ap. 10); prvemu vesoljnemu zboru je bil on predsednik, ki je govoril in razrešil vprašanje zboru predloženo, in ostali apostoli so njegovo določitev le še bolj potrdili (Dej. ap. 15); on je obiskoval in utrjeval vse krščanske cerkve (Dej. ap. večkrat).

Ako vse to pregledamo, moramo priznati, da je Peter nad apostoli, da vso cerkev vodi in vlada v prvi vrsti on; vsi ga priznavajo za glavarja in ga poslušajo. Natanko torej vemo, kako urejena je Jezusova cerkev in sicer po njegovi volji: apostoli imajo trojno oblast, Peter jim je pa vrhovni poglavar. Zoper to ureditev ne smemo nič ugovarjati, bilo bi nespametno, pa tudi grešno. Ali bomo ugovarjali Bogu in hoteli biti modrejši od njega? In taka ureditev cerkve se vidi koj izpočetka, že pri apostolih in Petru, ni se še le pozneje razvila.

d) Jezus je ustanovil versko družbo: cerkev.

Še to misel in resnico moramo poudariti, da je Gospod ustanovil versko družbo. Kdaj pa imamo družbo ali društvo? Društvo imamo, ako bi več ljudi hotelo doseči skupen namen in se združijo za stalno, si napravijo pravila in izbero poglavarja, ki naj jih vodi. Saj so nam razna društva poznana: telovadno društvo, pevsko društvo, Marijina družba.

Jezus je pa zbral apostole ter jim dal trojno oblast: učeniško, duhovsko in kraljevsko. S to oblastjo naj ljudi posvečujejo in vodijo v srečno večnost. Postavil jim je vidnega vrhovnega poglavarja, namreč Petra. Vsi verniki naj se za stalno oklenejo apostolov in Petra, da se bodo posvetili in zveličali. Tako je njegova božja volja. Ustanovil je torej pravo družbo in sicer versko, ker ji je dal nalogo, urejevati vse verske potrebe.

To družbo je večkrat imenoval kraljestvo, sebe pa kralja. Kako je angel rekel Mariji? „Rodila boš Sina ... Gospod Bog mu bo dal prestol Davidov in bo vladal vekomaj in njegovega kraljestva ne bo konca.“ (Luk. 1, 31—33.) Ko je začel učiti, je vabil v nebeško kraljestvo, rekoč: „Delajte pokoro, zakaj približalo se je nebeško kraljestvo.“ (Mat. 3, 2.) In Judom, ki niso hoteli verovati, je zagrozil: „Zato vam povem, da bo kraljestvo božje od vas odvzeto.“ (Mat. 21, 43.) Pred Pilatom je Jezus očitno potrdil, da je kralj, toda da njegovo kraljestvo ni od tega sveta. (Jan. 18, 36. 37.)

Nazadnje je Gospod tej verski družbi, temu nebeškemu kraljestvu dal ime cerkev. To ime je Kristus dvakrat slovesno porabil. Prvič je rekel Petru: „Ti si Peter skala in na to skalo bom zidal svojo cerkev.“ (Mat. 16, 18.) In ko je pozneje učil, kako naj se ravna z grešnikom, je rekel: „Ako ne posluša prič, povej cerkvi; ako pa

cerkve ne posluša, naj ti bo kakor očiten grešnik." (Mat. 18, 17.) Apostoli so pa že navadno za vernike porabljali ime cerkev. Ko je Ananija Petru lagal in je nagloma umrl, piše sv. Luka: „... in velik strah je obšel vso cerkev" (Dej. ap. 5, 11.), namreč vse vernike. Sv. Pavel je poslavljaje se od škofov Male Azije rekel: „Pazite na se in na vso čredo, v kateri vas je sveti Duh postavil škofe, da vladate cerkev božjo." (Dej. ap. 20, 28.) Cerkev pomeni navadno vesoljno krščansko versko družbo. Včasih pa pomeni samo en del te družbe in na zadnje tudi kraj, kamor se verniki shajajo k božji službi.

Ta resnica, kako je Kristus vse, ki vanj verujejo, združil pod vodstvom apostolov in Petra v eno družbo, ki jo je sam imenoval cerkev, je silno važna za žmeraj in tudi za naše čase; zato si jo dobro zapomnite.

e) Jezusova cerkev bo ostala do konca sveta.

Kako dolgo naj pa ta tako lepo urejena cerkev Kristusova traja? Ali samo za čas apostolov, samo za čas enega rodu? Ne, to ne more biti.

Že sama pamet nam pove, da mora biti Jezusova cerkev ustanovljena za vse čase. Ako pride Bog sam na svet, da izvede obečano delo odrešenja, mora vendar izvršiti kaj stalnega, ne pa le kaj enodnevnega. Saj moramo odrešenja deležni biti tudi mi ter vsi rodovi na zemlji do konca sveta.

In zares! Večkrat smo že slišali, kako preroki zatrjujejo, da bo Mesijevo kraljestvo ostalo do konca sveta. Čujmo le še par izrekov! Pri Danijelu čitamo: „Tiste dni bo Bog obudil kraljestvo, katero ne bo razdejano na vekomaj ... On pa mu je dal oblast in čast in kraljestvo in njegova oblast je večna oblast, ki ne bo odvzeta, in njegovo kraljestvo ne bo razdejano." (Dan. 2, 44.; 7, 14.)

V duhu prerokovanj je tudi angel Gabriel rekel Devici Mariji, da bo njen božji sin vladal v hiši Jakobovi vekomaj in da njegovega kraljestva ne bo konca. (Luk. 1, 32.) Tudi Kristus nam je večkrat zatrdil, da bo njegovo kraljestvo trajalo do zadnje sodbe. V priliki o ljuljki med pšenico je povedal, da bodo pravični in krivični skupno zmešani živeli do konca sveta, „ob koncu sveta pa bodo prišli angeli in bodo pobrali iz njegovega kraljestva vse pohujšanje." (Mat. 13, 37—41.)

Ako bo cerkev trajala do konca sveta, mora ravno tako dolgo trajati v njej tudi apostolska služba. In čujmo Jezusa, kaj pravi. Ko je dal apostolom trojno oblast, namreč oblast, učiti vse narode, jih krščevati in jim zapovedovati po volji božji, jim je zagotovil, „da bo z njimi vse dni do konca sveta." (Mat. 28, 26.) In ko jim je obljubil pomoč svetega Duha, ki jih bo učil vso resnico, jim je tudi zatrdil, „da bo ostal vekomaj pri njih." (Jan. 14, 16.) Ko je apostol Pavel govoril o svetem Rešnjem Telesu, je dodal te-le besede: „Kolikorkrat boste uživali ta kruh in ta kelih pili, boste oznanjevali njegovo smrt, dokler ne pride," namreč k zadnji sodbi. (I. Kor. 11, 26.)

Jezus je torej hotel, da traja apostolska služba vekomaj. Zato so pa apostoli pred smrtjo nastavljali sebi naslednike. O apostolu Pavlu vemo, kako je Timoteja in Tita posvetil v škofa in jima dal cerkve, da vršita v njih duhovska opravila. Že pred njegovo smrtjo je bilo po Aziji in po Grškem in drugod mnogo škofov. Že rimski škof Klemen piše Korinčanom: „Apostoli so nam bili od Kristusa dani oznanjevalci evangelija ... Oznanjevali so po deželi in po mestih in so postavljali škofe in diakone za one, ki so verovali."

Kar velja o apostolski službi, mora veljati tudi o vrhovni oblasti apostola Petra. Da bo cerkev vedno trajala, mora vedno ostati tudi skala, na katero je zidana, in mora vedno ostati tudi pastir, ki pase Gospodovo čredo. Peter mora imeti naslednike, ki kot vrhovni poglavarji vodijo Jezusovo cerkev in jo bodo vodili do konca sveta.

Sedaj vemo natančno Jezusovo voljo, kaj je uredil in napravil, da božje delo odrešenja ne razpade: ustanovil je živo, nezmotljivo učeništvo za vse narode do konca sveta; prvi taki pooblaščeni učitelji so bili apostoli, ki so razen učeniške oblasti prejeli od Jezusa tudi duhovsko in kraljevsko oblast; nad vse je postavil Jezus enega vrhovnega poglavarja in pastirja. Narode in ljudi je pa on sam zavezal, da morajo verovati, ker pogubljen bo, kdor ne veruje.

3. Kje je Jezusova cerkev?

Jezus, Sin božji, je ustanovil in uredil svojo cerkev, ki naj traja do konca sveta. V njej torej mora biti vrhovna oblast v eni osebi, v njej mora biti apostolska služba s trojno oblastjo; v njej morajo biti verniki, za katere je Gospod cerkev ustanovil in uredil tako, da jih vodi po potu resnice v večno življenje.

Vprašamo, kje in katera je ta cerkev? Razpasti ni mogla, ampak še mora živeti in delovati. Beseda božja ne more biti brezuspešna, mora se spolniti. No, ni ravno preveč težko najti to cerkev Gospodovo. Biti mora ona, v kateri delujejo nasledniki sv. Petra in nasledniki apostolov. Ta splošna trditev je očividno resnična, vsakdo jo mora sprejeti.

Torej, kje so ti zahtevani nasledniki? Sicer smo o tej uredbi že zgoraj jasno govorili, vendar pa se hočemo zopet z njo pečati in jo še bolj jasno razložiti, ker je neizrečeno važna. Zato odgovorimo na stavljeno vprašanje: *a)* naslednik Petrov je rimski papež, *b)* nasledniki apostolov so s papežem zedinjeni škofje, katerim *c)* pri vladanju cerkve pomagajo raznovrstni duhovniki. Sedaj pa dokažimo, da je res tako.

a) Rimski papež.

Mi se oklepamo rimskega papeža, častimo ga kot pravega namestnika Jezusovega na zemlji; v vseh dušnih, večnih potrebah smo njemu prav radi in odkritosrčno pokorni. In to je edino pametno, ker rimski papež je naslednik Petrov, ter po oblasti, ki jo je podedoval od njega, vlada previdno in modro sveto cerkev Jezusovo, in sicer neodvisno od katerekoli državne oblasti.

Rimski papež je naslednik Petrov.

Da je rimski papež naslednik Petrov, naj nam dokaže sledeče splošno prepričanje. Ako pogledamo v zgodovino krščanske cerkve od danes nazaj do prvih časov, jasno vidimo, da je bil in je središče vseh cerkva in vernikov rimski papež. Pa kako si je rimski papež tako središčno najvišjo oblast pridobil? Nič je ni iskal, ampak vse cerkve in vsi verniki so ga priznali kot vrhovnega glavarja zato, ker so vedeli, da je on naslednik Petrov in je kot njegov naslednik od njega prejel in podedoval vrhovno oblast v Jezusovi cerkvi. To prepričanje je v cerkvi vedno trajalo, nikoli ni bilo pretrgano. Nihče ne more pokazati, kdaj ga v cerkvi ni bilo in kdaj bi se bilo začelo. Da, ako to splošno prepričanje ni resnično, ako rimski papež ni naslednik Petrov, moramo trditi, da Peter nima nobenega naslednika, da cerkve Jezusove ni več, da je s smrtjo Petrovo razpadla.

Kaj pa sledi iz tega stalnega in splošnega prepričanja? Sledi, da je apostol Peter svoje ključe, ki mu jih je izročil sam Jezus Kristus, dal v roke rimskega papeža in sicer tako očitno, da so za to vedeli vsi tedanji kristjani. Le tako se more to splošno nepretrgano prepričanje razumeti.

Kako se je pa to dogodilo? Ni nam znano, kaj je v tej reči svetemu Petru naročil Kristus. Morebiti je natanko določil, kako naj Peter sebi izročeno oblast prenese na naslednika; morebiti je pa to prepustil Petru samemu, naj on to stori po svoji previdnosti. Dva načina se nam zdita mogoča. Pred smrtjo je Peter določil, da rimski škof podeduje vrhovno oblast v Jezusovi cerkvi, ali pa je šel v Rim on sam, kjer je ustanovil rimski škofovski sedež in tudi postavil stolico najvišjega cerkvenega poglavarja. Oboje je mogoče in oboje bi bilo veljavno.

Kaj si je Peter izbral? Zgodovina uči, da je šel v Rim, da je bil rimski škof in je v Rimu umrl mučeniške smrti za svojega Jezusa. Tej trditvi so oporekali protestantje in še sedaj se dobe ljudje, ki pravijo, da apostola Petra ni bilo nikdar v Rimu. Nas to prav nič ne moti. Ako bi tudi apostol Peter ne bil nikoli v Rimu, bi bil vendar rimski papež njegov postavni naslednik, kakor nam zadostno in prepričevalno dokazuje vera vseh kristjanov vseh časov od prvega početka. V tem slučaju bi bil pač apostol Peter pred smrtjo očitno določil, da vrhovno oblast nad vso cerkvijo podeli rimskemu škofu.

Toda sveti Peter je bil v Rimu, je bil prvi rimski škof, je v Rimu umrl in je nasledniku v Rimu zapustil vso svojo oblast. Te trditve moremo lahko in prepričevalno dokazati. Pa kako? Poglejmo v knjige onih mož, ki so v prvih časih katoliške cerkve o njej pisali. Kaj so pisali o rimskem papežu? Začnimo s pričami četrtega stoletja. Da je bil rimski papež v petem stoletju priznan kot postavni naslednik apostola Petra, trdi vesoljni svet. Zato začnimo s pričami četrtega stoletja in zaslišimo iz vsakega stoletja po eno ali po dve priči, idoč nazaj do apostolskih časov.

V četrtem stoletju povprašajmo svete cerkvene očete Janeza Krizostoma in svetega Hieronima. — Janez Krizostom je bil patriarh

v Carigradu, torej na vzhodu, kjer so se začeli Rimu upirati; zato pa njegovo izpričevanje o Rimu še več velja. Bil je pa tudi tako svet in učen, da njegovo izpričevanje zaleže za izpričevanje vseh cerkvenih pokrajin na vzhodu. Ko je bil še pridigar v Antiohiji, se je ponašal s tem, da je Antiohijo izpočetka poučeval sam prvak apostolov. Toda, tako nadaljuje, „toda njega, ki smo ga prejeli kot učitelja, nismo za vedno pri nas obdržali, ampak odstopili smo ga mestu Rim.“

Iz četrtega stoletja naj nam bo priča še sv. Hieronim. On je cerkveni oče, jako učen in je nekaj let živel na vzhodu v Betlehemu, nekaj let pa v Rimu; bil je izredno učen in natančen, zato je njegovo izpričevanje jako veljavno. O svetem Petru piše: „Simon Peter je potoval v Rim v drugem letu vlade cesarja Klavdija . . . in je v tem mestu duhovniški prestol obdržal petindvajset let do zadnjega leta vlade cesarja Nerona. Ta ga je dal pribiti na križ z glavo k zemlji obrnjeno . . . pokopan je v Vatikanu zraven ceste zmagovalcev, kjer ga časti vesoljni svet.“

Pojdimo v tretje stoletje. V tem je posebno imeniten afrikanski škof Ciprijan, ki piše: „V Rimu je postal škof Kornelij, ko je bilo izpraznjeno mesto Fabianovo, to je mesto Petrovo.“ Učeni Tertulijan slavi rimsko cerkev, ker je v njej Peter trpel in svojo kri prelil.

V drugem stoletju je posebno imenitno izpričevanje škofa Ireneja. Bil je rojen v Aziji, učenec škofa Polikarpa, ki je še z apostoli občeval in je potem postal škof v Galiji. Poznal je torej versko prepričanje vse cerkve, one na vzhodu in one na zahodu. Prišel je tudi večkrat v Rim na razgovor z rimskimi papeži. Pričal je zoper krivoverce svojega časa. Prav je rekel, da pravi nauk je oni, ki so ga učili apostoli; zato je treba iti nazaj do apostolov, iskati je treba pravi nauk pri onih cerkvah, ki izvirajo od apostolov in so naravnost od njih prejele nauk. Ker bi bilo pa raziskavanje pri vseh apostolskih cerkvah predolgotrajno, zadostuje, da se naštejejo nasledovanja škofov v največji, starodavni, po apostolih Petru in Pavlu ustanovljeni cerkvi in se spozna nauk te cerkve, „s katero se morajo radi mogočnejšega prvenstva strinjati vse cerkve, to je vsi verniki, ker je v njej ohranjeno ono ustno izročilo, ki je od apostolov.“

Poslušajmo še mučenca škofa Ignacija, ki je bil l. 107. v Rimu mučen. Kot škof antiohijski je bil obsojen v smrt. Peljali so ga v Rim, da bi ga tam zveri raztrgale. Na potu v Rim je poslal krasno pismo rimskim kristjanom. Prosil jih je, naj si nič ne prizadevajo, da bi ga rešili, in pravi: „Ne morem vam zapovedati, kakor Peter in Pavel.“ Peter in Pavel sta bila torej v tesni zvezi z Rimljani, zapovedovala sta jim; in sv. Ignacij bi jih ne bil imenoval v listu do Rimljanov, ako onadva ne bi bila osebno v Rimu, kamor bo tudi on osebno prišel.

Posebno imenitno je v našem vprašanju izpričevanje rimskega papeža Klemena, ki je bil tretji papež po smrti apostola Petra in ki ga apostol Pavel omenja v svojih listih. Ob koncu prvega stoletja je pisal list v Korint, kjer so bili razni prepiri med kristjani samimi. V tem listu omenja preganjanje Neronovo, o katerem je

mnogo kristjanov umrlo mučeniške smrti. Med temi omeni tudi apostole Petra in Pavla, ki sta umrla mučeniške smrti in sta skupno z drugimi mučenci postala najlepši zgled rimskim kristjanom.

Nazadnje apostol Peter sam, če tudi le bolj skrivnostno, omenja svoje bivanje v Rimu. Pisal je dvoje pisem kristjanom v Aziji. V prvem listu pravi ob koncu: „Pozdravlja vas cerkev, zbrana v Babilonu.“ (I. Pet. 5, 13.) Stari pisatelji se strinjajo trdeči, da je Babilon ime za Rim. Saj ne more biti Babilon ob Evfratu, ker je bil takrat popolnoma razdejan. Tudi ne more biti Babilon v Egiptu, ker so bili v tem mestu rimski vojaki, ne pa kak kristjan. Rimu se je pa ime Babilon moglo dati zaradi velikosti in pokvarjenosti. Zato je Rimu to ime dal tudi Janez evangelist v Skrivnem razodetju; tudi drugi istočasni pisatelji so Rim tako imenovali. Torej je vsekako dobro utemeljena trditev, da je tudi apostol Peter za Rim vzel ime Babilon.

Vrh tega je še več spomenikov, ki pričujejo, da je bil apostol Peter v Rimu. V Rimu kažejo njegovo ječo, njegove verige, kraj smrti in grob, nad katerim je sezidana cerkev njemu na čast.

Ako premislimo vse to in še dodamo, da si ni noben drugi kraj pripisoval časti, da bi bil apostol Peter tam živel, umrl in v grob položen, potem, da so trditvi o bivanju in smrti apostola Petra v Rimu pritrdile tudi vse vzhodne, sicer Rimu nasprotne cerkve in celo krivoverci, ki so od cerkve odpadli: ali je le količkaj utemeljen dvom, da apostol Peter ni bil v Rimu in da rimski papež ni njegov postavni naslednik?

Ker je ta resnica tako važna za vse naše prepričanje o katoliški cerkvi, sem Vam jo bolj obširno obrazložil in bolj temeljito dokazal. Nič ne dvomim, da sem z nepobitnimi dokazi ustregel vsem. In kako nas more veseliti dobro utemeljena zavest, da smo v pravi cerkvi Jezusovi, ker jo v imenu Jezusovem vlada naslednik Petrov, ki je za se in za vse postavne naslednike dobil največjo oblast od samega Sina božjega. Sedaj pa poglejmo še, kako modro vladajo papeži cerkev.

Kako modro vladajo papeži.

Ni dvoma, ampak gotovo je in se mora verovati, da je rimski škof prav po božjem pravu kot naslednik Petra najvišji glavar svete cerkve. Ako bi papeža iz Rima pregnali kamorkoli, bi vendarle ostal rimski škof in kot tak najvišji poglavar vse cerkve. Da, ostal bi rimski škof, ako bi sovražniki Rim celo razdrli in porušili; saj bi ostala rimska škofija, ostali bi namreč verniki v ozemlju Rima, zato pa bi ostal tudi rimski škof in kot tak glavar vesoljne cerkve.

Ako pogledamo zgodovino papežev in njihovo delovanje, se bomo prepričali, kako modro vladajo papeži Kristusovo cerkev; prepričali se bomo, da jim moremo popolnoma zaupati in da bi bilo skrajno nespametno, ako bi bili tako predrzni in bi se njihovim naredbam protivili. Gotovo vas bo vse močno zanimalo, ako vam nekoliko opišem, kako papeži vladajo.

1. Izvolitev papeža. Kako se pa določi oseba, ki naj postane papež? Gospod Jezus o tem ni ničesar naročil in uredil; zato v tej potrebi določujejo edino le cerkvene postave, in edino papež ima

pravico, take postave potrjevati in po časovnih potrebah izpreminjati. Že v teh postavah se vidi, kako modro in previdno ravnajo papeži.

Iz početka so vse škofe, tudi rimskega škofa volili. Pravico volitve so imeli duhovniki škofijskega mesta, in sicer v soglasju s škofi dotične cerkvene pokrajine. Rimskega škofa so torej volili rimski duhovniki in škofje rimske pokrajine. Volitve so se udeleževali tudi verniki; toda le v toliko, ker so morali izpričevati, da li je izvoljeni zares vreden tako visoke časti. No, kakor pri volitvah sploh, so se tudi pri teh volitvah verniki mnogokrat cepili v stranke; vsaka je svojega moža hotela za papeža. Večkrat so vzplamtele divje strasti, in so se stranke med seboj do krvi rovale, časih nasprotnega kandidata ujele, zaprle, včasih celo umorile.

Ko so rimski cesarji postali katoliški, so se tudi začeli vmešavati v volitve papežev. Ravno tako so ravnali nemško-rimski cesarji. Najbolj divji volilni boji so pa nastali v desetem stoletju, ko so se volilne pravice polastile razne imenitne laške družine in so si prizadevale vriniti na papeški prestol svoje sorodnike. Od tod žalostni pojav, da imamo v tistem času več manjvrednih papežev.

Takih nerodnosti papeži niso mogli mirno gledati. Poizkušali so, ne le omejiti, ampak kar popolnoma odstraniti vsak vpliv ljudstva, strank in cesarjev. Papež Nikolaj II. je leta 1059 izročil volitev papeža posebno kardinalom. Papežu Gregorju VII. se je posrečilo, odstraniti vmešavanje cesarjev. Polagoma so izločili tudi rimske duhovnike in vernike, ter so ostali edino le kardinali, da so samo oni imeli pravico voliti novega papeža. Leta 1179 je na III. lateranskem zboru Aleksander III. določil, da je volitev veljavna le, ako za dotičnega glasujeta vsaj dve tretjini pričujočih kardinalov. Sto let pozneje, l. 1274 je papež Gregor X. izdal postavo, da se morajo za volitev novega papeža kardinali umakniti v posebne za to pripravljene prostore, ki naj nimajo nobene zveze s svetom, da se tako prepreči in onemogoči vsak nepotreben ali celo škodljiv vpliv na volitve od katerekoli strani. Zadnjič je volitev novega papeža našim časom primerno uredil papež Pij X. s postavo z dne 25. decembra 1904.

2. Koj ko je nov papež pravilno izvoljen in izvolitev sprejme, ima po božji volji vso oblast, vladati cerkev Jezusovo. Kaj pa obsega ta oblast? Reči moramo, da obsega prav vse, kar je potrebno za vladanje cerkve; karkoli on razveže ali zaveže, je veljavno pred Bogom, zato se moramo po tem ravnati in slušati. Ali bi ne bilo predrzno, papežu oporekati, njegove naredbe presojati ali celo obsojati? Ali si ti modrejši od papeža? Ali so sovražniki papeževi poklicani in usposobljeni, presojati njegove naredbe? Kolika predrznost!

Saj se vendar za papeža izmed dobrih mož izbere najboljši, kolikor more človek presoditi. Kardinali molijo in prisežejo, da bodo dali svoj glas tistemu, o katerem so v vesti in pred Bogom, večnim sodnikom, prepričani, da bo Jezusovo cerkev najbolje vladal. In ali ne bo zanesljiv in posebno sposoben mož, za katerega glasujeta dve tretjini kardinalov?

In ali mislite, da pri vladanju cerkve ne bo Gospod prav izredno pomagal onemu, ki je njegov namestnik? Ni čuda, ako nam cerkvena

zgodovina izpričuje, da so papeške postave zelo modre in potrebam časa primerne. Da, celo nasprotniki morajo priznati, da cerkveno postavodajavstvo presega v modrosti in premišljenosti postavodajavstvo katerekoli druge države. Ali torej papežu ne bomo zaupali, in sicer popolnoma zaupali?

3. Naše zaupanje bo raslo, ako pomislimo, da so ravnali papeži od prvih časov do danes ne samovoljno, ampak premišljeno in navadno po skrbnem posvetovanju z odličnimi, učenimi in izkušenimi možmi.

Že v najstarejših krščanskih časih je bilo v Rimu petindvajset glavnih cerkva; pri vsaki cerkvi je bil stalno nastavljen duhovnik, da je za vernike opravljal službo božjo. Zraven je bil Rim razdeljen v sedem, pozneje v štirinajst okrajev; v vsakem okraju je bil postavljen dijakon, ki je moral skrbeti za siromake dotičnega okraja. Vsi ti duhovniki in dijakoni so bili papeževi svetovalci, papeževo starejšinstvo. V devetem stoletju je prišlo v Rim še šest škofov iz opustošene rimske okolice.

To je začetek stanu in časti kardinalov, ki so po dostojanstvu prvi za papežem in mu pomagajo vladati vesoljno cerkev. Papež jih izbere in imenuje. V svojih naredbah l. 1586 in l. 1587 je Sikst V. določil, da naj bo sedemdeset kardinalov, in sicer šest kardinalov škofov, petdeset kardinalov duhovnikov in štirinajst kardinalov dijakonov. Cerkveni zbor tridentinski je izrekel željo, naj bi bili izbrani izmed vseh različnih narodnosti. Štirje pa naj bi se odbrali izmed siromašnih redovnikov. Po več delih sveta in po mnogih državah imamo kardinale; v Avstriji imamo sedaj, ko to pišem, samo dva; navadno so štirje, namreč škofje na Dunaju, v Solnogradu, v Pragi in v Olomucu; včasih se doda še peti, namreč škof v Krakovem.

Vendar pa večina kardinalov stanuje v Rimu. Porazdeljeni so v razne zbore, v katerih se obravnavajo cerkvene stvari. Tem zborom so dodeljeni mnogi učeni možje, ki vsako cerkveno potrebo premislijo, prerešetajo in postavam primerno rešijo. Sklenjeni predlogi se v zborih kardinalov še preudarijo; končni sklep se navadno predloži sv. očetu, da ga potrdijo ali popravijo ali zavržejo.

Tako se v Rimu vlada. Če samo po človeško sodimo, moramo reči, da je vse, kar se v Rimu sklene, zares preudarjeno, premišljeno in torej zasluži, da se z največjim spoštovanjem sprejme. Res, te določbe niso nezmotljive, tudi ne, ako jih papež potrdijo in razglase. Toda, kar more storiti človeška pamet z božjo pomočjo, se stori, da so določbe primerne in zanesljive. Mi se jim moramo ukloniti, jih s srcem sprejeti in se točno po njih ravnati. Pa tudi radi se podvržemo, ker vemo, da nam prihajajo od najvišje cerkvene oblasti, ki po učenih možeh in po modrih kardinalih vse točno in zrelo premisli, preden kaj določi.

4. Da pa morejo papež in njihovi prvi svetovalci, namreč kardinali, vedeti potrebe in nevarnosti vernega ljudstva širom celega sveta, so škofje po raznih škofijah dolžni o verskem in nravnem stanju svojih škofij v Rim ustno in pismeno poročati. Že v prvih časih so škofje radi zahajali v Rim k papežu. V srednjem veku se

je pa natanko določilo, kolikokrat morajo škofje priti v Rim osebno, in kolikokrat morajo pismeno opisati vse cerkveno življenje v svojih škofijah.

V tem oziru veže škofe sedaj odredba Pija X. iz leta 1909. Mi avstrijski škofje moramo vsako peto leto poslati v Rim pismeno poročilo o škofiji; to poročilo moramo prinesti osebno, da obiščemo grobove sv. apostolov Petra in Pavla in se predstavimo sv. očetu pa tudi raznim kardinalom. Zato pa ni čuda, da so v Rimu kar se da natančno poučeni o vseh okoliščinah, potrebah, stiskah in nadlogah katoliške cerkve po vseh delih sveta. Pa tudi ni čuda, da so rimske postave prav posebno primerne času in njega zahtevam. Ako ti kaka postava ni všeč, pomisli vse to in si reci: v Rimu že vedo, kaj je cerkvi, kaj vernikom sploh potrebno; dobro so preudarjali, preden so tako in tako odredili, pa bi mrmral in ugovarjal jaz, ki sem tako omejen in neveden in znam presojati komaj to, kar se godi okoli mene.

5. Da bi bili pa ukrepi papeževi še bolj primerni in veljavni, skličejo papeži večkrat cerkvene zbore škofov. Že koj prva stoletja so papeži v večjih nevarnostih in burjah sklicali v Rim laške škofe in so se z njimi posvetovali. Včasih zapovedo zborovanja po raznih deželah. Kadar so pa potrebe posebno velike, skličejo papeži cerkveni vesoljni zbor. Pokličejo namreč škofe celega sveta v Rim, kjer naj bi se s pomočjo drugih slovečih učenjakov posvetovali o najbolj važnih, posebno o verskih zadevah cerkve.

Res, verske nauke morejo sv. oče tudi sami določiti. In kadar kaj določijo in kot papež zaukažejo vsem vernikom dotični nauk verovati kot versko resnico, so nezmotljivi. Že zdrava pamet nam pove, da mora tako biti. Jezus nam je zapovedal, da moramo papeža slušati. Ko bi se pa sv. oče mogli zmotiti v verskih resnicah in sicer takrat, kadar kot papež zapovejo vsem vernikom, da morajo kaj verovati, bi morali mi verovati zmoto, bi morali zmoto imeti za resnico. Ali bi mogel Jezus kaj takega zahtevati? Ali v tem slučaju cerkev ne bi bila že premagana in bi peklenski duh, duh laži slavil zmagoslavje? Če pa ne bi verovali in papeža ne bi slušali, bi se pa od papeža ločili, in bi ne bili več v Kristusovi cerkvi. Kaj ne, to ne sme, ne more biti: zato mora biti papež nezmotljiv.

Kljub temu pa papeži vendarle sklicujeje vesoljne cerkvene zbore. Do sedaj jih je bilo dvajset. Zadnji vesoljni cerkveni zbor so l. 1870 sklicali sv. oče Pij IX. V takem zboru moli, premišljuje in sklepa vsa učeča cerkev, katerej je Gospod izročil delo odrešenja, katerej je obljubil, da bo pri njej do konca sveta, katerej je poslal sv. Duha, Duha resnice, da jo vodi in uči tudi vse dni do konca sveta. Tej učeči cerkvi moramo verovati; tako hoče Gospod Jezus sam. Ali ni rekel: „Pojdite in učite vse narode! ... Kdor bo veroval, bo zveličan, kdor ne veruje, je že obsojen.“ Zato lahko trdimo, da je Gospod Jezus naravnost dolžan, da po sv. Duhu varuje svojo cerkev vsake zmote. In zares je učeča cerkev zbrana na vesoljnem cerkvenem zboru nezmotljiva, kadar zapove vsem vernikom, kaj naj verujejo in katerih zmot naj se ogibajo. Saj sta pri njej sam Gospod Jezus in sveti

Duh, ki po notranji milosti premišljevanje in sklepanje škofov tako vodita, da se ne zmotijo. Da je res tako, nam dokazuje zgodovina vseh minulih devetnajst stoletij: učeči cerkvi se ne more dokazati ne ena zmota. Kar so kot zmoto zavrgli papeži kot vrhovni učitelji ali vesoljni cerkveni zbori, je zmota, kar so pa proglasili za resnico, je resnica.

O kako dober je Gospod, ki tako za nas skrbi in nam je na čelo postavil cerkev, kateri moremo in moramo popolnoma zaupati. Kako nesrečni in nespametni so pa vsi oni, ki se cerkvi upirajo in njenih slovesno razglašenih naukov ne marajo sprejeti! Sami so krivi, če ostanejo v zmotah, tavajo po teminah in se izgube za vekomaj.

Papeži so neodvisni od svetnih vladarjev.

Po volji samega Boga so rimski papeži njegovi namestniki. Jezus je in bo ostal vekomaj nevidni poglavar cerkve, vidni poglavar je pa rimski papež. Vsak kristjan mora biti njemu podložen, mora njega slušati. Pravim: vsak kristjan, pa naj mu venča glavo tudi cesarska krona.

Kaj pa v svetnih, v državnih rečeh? Ali nam ne pravi že naša zdrava pamet, da se za dostojanstvo rimskega papeža in za njegovo najvišjo cerkveno oblast ne spodobi odvisnost od kakršnekoli državne oblasti? Da, ali naj bo papež podložen poganskim, krivoverskim ali nevrednim katoliškim vladarjem? Ali si vlade ne bi prizadevale vplivati na papeža za svoje namene zoper druge države? In ob času vojske med državami: ali bi papež mogel vladati vernike one države, ki se sovražno vojskuje zoper državo, kateri je on podložen? Kaj ne, če to premišljujemo, bomo pač sodili, da naj bi bil papež kot vrhovni glavar cerkve državno neodvisen, sam svoj gospodar s svojo lastno državo ali državico. In zares, le poglejmo v zgodovino pa bomo videli, kako je v tem pogledu previdnost božja poskrbela za papeža in za sveto cerkev!

1. Glede na svetno oblast papežev Gospod Jezus ni ničesar določil. Izpočetka so bili papeži podložni rimskim poganskim cesarjem. Do prvega krščanskega cesarja jih je bilo dvaintrideset. In kako se jim je godilo? Trideset jih je umrlo mučeniške smrti, ker niso hoteli zatajiti svojega Jezusa, ampak so svojo najvišjo pastirsko nalogo vestno spolnovali.

Po Konstantinu so bili rimski cesarji deloma katoliški, deloma krivoverski. Katoliški so hoteli vladati tudi v cerkvi in zapovedovati, kaj naj se veruje; krivoverski so si pa prizadevali, pridobiti papeže za krivo vero in so zato vplivali na volitev papežev. Papežem so ne le grozili, marveč so jih celo preganjali, v pregnanstvo pošiljali ali v ječe zapirali. Poglejmo samo par zgledov!

Leta 649. je bil izvoljen za papeža jako pobožni in učeni Martin I. Zoper neko krivoverstvo je sklical v Rim zbor 105 škofov in je dotični nauk zavrgel. Cesar Konstans, sam krivoverec, se je nad papežem raztogotil. Svojemu namestniku je zapovedal, naj papeža prežene. Ni se mu posrečilo. Pač pa izvrši cesarjevo povelje drugi njegov namestnik, ki l. 653. zasede Lateran, ujame papeža in ga odvede iz

Italije. Po enoletnem zaporu ga pripeljejo v Carigrad, kjer ga zaničujejo in zasramujejo. Tri mesece pretrpi v ječi, potem ga vlečejo pred sodišče, zapro skupno z morilci, da mora trpeti lakoto in mraz in kmalu umrje. Častimo ga kot svetega mučenika.

In kaj je storila krivoverska cesarica Teodora? Ker papež Silverij ni hotel krivoverstva podpirati, je svojemu vojskovodju Belizarju zapovedala, naj ga ujame in odpelje iz Rima v Malo Azijo. To se je zgodilo l. 537. Ker so se škofje zoper tako ravnanje s papežem pritoževali, ga je cesar nazaj poslal. Toda zopet so ga nasprotniki pograbili in odpeljali na otok Palmarija, kjer je vsled bede umrl. Namesto papeža Silverija je cesarica za papeža vrinila dijakona Vigilija, ker je upala, da ji bo pomagal za krivoverstvo. Po smrti papeža Silverija so rimski volilci priznali Vigilija kot papeža, da je postal zakonit papež. Toda kot papež se je zavedal svoje odgovornosti in je zoper krivoverce potrdil vse, kar so zoper nje določili njegovi predniki.

Ti zgledi naj zadostujejo. Lahko razumete, kako težko bi papež vladal cerkev, ako bi bil podložen katerikoli državni oblasti. Svoboda bi se mu vedno omejevala in komaj komaj bi mogel cerkev voditi, kakor je pred Bogom dolžan.

2. Previdnost božja je pa med tem že pripravljala pot, po kateri so papeži prišli do popolne neodvisnosti. Koj od prvih časov so bogati kristjani darovali rimski cerkvi prostrana zemljišča, da bi imeli dohodkov za svoje potrebe in za potrebe siromakov. Že ob času papeža Gregorija Velikega, ki je vladal cerkev od leta 590. do leta 604., je imela rimska cerkev veliko obsežnih posestev po vseh krajih Laške, v Afriki, Galiji, Siciliji, Dalmaciji. Po tedanjih državnih zakonih so bili delavci po posestvih popolnoma pod gospodarjevo oblastjo in so zato tudi papeži imeli veliko podložnikov.

Do tega časa so razne državne postave mnogo državnih pravic podelile škofom sploh, posebno papežem. Svetna oblast papežev je rastla tudi zato, ker je na zapadu, v Italiji, pojemala oblast rimskih cesarjev, ki niso več stolovali v Rimu, ampak na vzhodu v Carigradu. Rimski papeži so morali pomagati v nevarnostih in grozotah tistih časov. Znano je, kako je papež Leon I. okoli l. 452. rešil Italijo, da je ni poplavil Atila s svojimi divjimi četami. Leta 455. je isti papež dosegel, da čete divjih Vandalov niso Rima razrušile in Rimljanov pomorile.

Ko so v petem stoletju in potem v šestem Langobardi napadali Italijo in si mnogo pokrajin osvojili, ni mogel cesar tlačenim Italijanom dovolj pomagati. Pač pa so pomagali rimski papeži: podpirali so bedne Italijane s premoženjem, pomirjevali so razne škodljive upore, zidali so mestom in trdnjavam močne zidove, prizadevali so si za mir Langobardov z Italijani. Tako je svetni vpliv in ugled papežev sam po sebi rastel. Vedno več svetnih poslov so prevzemali, vojskovodje so nastavljali, državljane bodrili na skupno, junaško obrambo. Vse to razvidimo iz pisem papeža Gregorija I. Ta od dne do dne večji ugled papežev je temelj za njihovo popolno državno samostojnost in neodvisnost.

Nadaljnji zgodovinski dogodki so to neodvisnost sami po sebi poskrbeli in v roke dali. Langobardi so bili divji rod. Italijani se niso mogli z njimi sprijazniti. In vendar so si ti hoteli podvreči vso Italijo. Tlačeni Italijani so prosili pomoči cesarja v Carigradu. Toda pomoči, vsaj zadostne, niso dobili. Zato so se morali drugam zateči, da jih kruti Langobardi popolnoma ne podjarmijo. Zatekli so se k rimskemu papežu. Zraven so pa vzhodni cesarji in njihovi italijanski namestniki s papeži grdo in surovo ravnali. O tem smo že prej nekoliko govorili. Ni čuda, da so si s takim brezobzirnim postopanjem odtujili srca Italijanov, ki so papeže ljubili in spoštovali ne le kot verske glavarje, ampak istotako kot zveste varihe in pomočnike tudi v časnih potrebah.

Ob času papeža Gregorija III. je langobardski kralj Luitprand napadel italijanske pokrajine, si nekatere osvojil in začel oblegati Rim. Cesar ni nič pomagal. Zato se je Gregor III. v sporazumu z rimskimi prvaki prvič obrnil do Frankov, do Karla Martela, naj pomaga. Vodja Karel Martel je poslance častno sprejel, vendar pomoči še ni poslal. Šele ko ga je papež drugič in tretjič nujno prosil, je dosegel toliko, da so se Langobardi umaknili od Rima v svoje pokrajine na severu Italije. Italijani so še priznavali vrhovno oblast rimskih cesarjev, vendar neposredno so pa Italijo vladali, vodili in varovali rimski papeži.

Leta 749. je langobardski kralj Rachis napadel italijanske pokrajine, po njih plenil in moril. Že je oblegal mesto Peružijo. Na pomoč prihiti papež Caharija I., osebno pride h kralju in mu tako uspešno govori, da kralj ne le odneha od daljnjih napadov, ampak da se celo kroni odpove in vstopi v samostan kot navaden menih. Veljava papežev je dosegla svoj višek, veljava cesarjev je skoraj izginila.

Naslednik Rachisov po imenu Aistulf napade l. 752. zopet cesarske italijanske pokrajine, jih osvoji in prepodi cesarjevega namestnika. S tem je bila oblast cesarjeva v Italiji uničena in dejansko je bil rimski papež od njega popolnoma neodvisen. Papež Štefan II. poizkusi, da bi kralja Aistulfa pridobil za mir. Kralj obljubi, toda obljubo hitro prelomi in napade rimsko pokrajino. Papež prosi cesarja za pomoč. Toda cesar Konstantin Kopronim se nič ne gane, da bi Langobarde prepodil.

Kam se je mogel papež obrniti za pomoč? Zopet se je zatekel k Frankom, h kralju Pipinu. Ta obljubi pomoč in povabi papeža, naj pride osebno v Galijo. Papež Štefan II. se napoti tja l. 753., akoravno je bil bolehen. Franki so bili prejšnjo kraljevo rodovino odstavili, ker se v tistih burnih in nevarnih časih ni prav nič zmenila za ljudstvo. Odbrali so si pa za kralja Pipina, ki je imel v roki vso kraljevsko oblast in se je boril za ljudstvo z vsemi močmi, kakor tudi že njegov oče Karel Martel. Izvoljenega Pipina so frankovski škofje l. 752. mazilili za kralja. L. 754. ga je prav slovesno mazilil še papež Štefan ter ga imenoval za variha in branitelja svete rimske cerkve.

Kralj Pipin se je pogajal z Langobardi, naj opuste svoj namen, osvojiti si vso Italijo. Dobro vedoč, da z lepimi besedami ne bo

ničesar opravil, je koj začel priprave za vojsko zoper krivične Langobarde. Zbral je državne velikaše na posvetovanje. Iz obravnav se da posneti, da so vojsko zoper Langobarde sklenili pod pogojem, da se nazaj pridobljene pokrajine odstopijo papežu, ne pa zanikarnim rimskim cesarjem.

Rimski cesar je poslal odposlance h kralju Pipinu, naj dotične zopet osvojene italijanske pokrajine izroči njemu. Toda kralj Pipin je odločno odgovoril, da gre v boj edino iz ljubezni do svetega Petra in za odpuščanje svojih grehov in da ga nihče ne bo pregovoril, da bi dal osvojene pokrajine drugemu kakor rimskemu papežu. In zares, Aistulf preplašen povrne krivično podjarmljene pokrajine kralju Pipinu. Ta pa napravi slovesno darilno listino in dotično pokrajino izroči sv. Petru in vsem naslednikom na rimski stolici sv. Petra.

To je začetek cerkvene države. Kaj ne, kako izredno modro je božja previdnost vodila zgodovinske dogodke tako, da je papež na najbolj pravičen način postal samostalen, popolnoma neodvisen od katerekoli državne oblasti, sam svoj vladar in gospodar nekaterih italijanskih pokrajin.

3. Kako se je pa zgodilo, da je papež te pokrajine in celo Rim izgubil ter sedaj ni več sveten vladar, samostojen, neodvisen vladar?

Italija je bila razkosana na več majhnih kraljestev in pokrajin. Pred polovico minulega stoletja se je začela širiti zahteva, da se morajo vsi Italijani združiti v eno celotno, narodno državo. Zato mora izginiti tudi papeževa država. Posebno je to zahtevo širilo in ljudstvo hujskalo prostozidarstvo meneč, da pade tudi cerkvena moč papeževa, ako izgubi svetno oblast, ako izgubi svoje od nobene vlade odvisno ozemlje.

Garibaldi je zbiral prostovoljce za vpad v papeževo državo. Toda ni upal napasti, dokler je papeža ščitila mogočna Avstrija. Njo je bilo treba iz Italije pregnati in jej vzeti pokrajine v severni Italiji. Francoski cesar Napoleon III. je te prostozidarske namere podpiral. Leta 1859. je pomagal Italijanom. Pri Solferinu so bili Avstrijci premagani in so izgubili prekrasno in prebogato pokrajino milansko. Koj prihodnjega leta vdere nesrečni Garibaldi s svojimi brezbožnimi četami v papeževe dežele. Dne 18. septembra leta 1860. premaga pri kraju Kastelfidardo papeževo armado. Po tem porazu je izgubil papež Pij IX. dve tretjini svojih dežel.

Ostanek je papež s svojimi zvestimi vojaki branil še deset let. V Rimu mu je bila za varstvo in obrambo francoska posadka. Leta 1870. izbruhne vojska med Francosko in med Nemčijo. Napoleon odpokliče svoje vojake iz Rima in le majhna truma papeževih vojakov brani še sveto mesto. Italijanska vlada je obljubila, da bo upoštevala in varovala pravice papeževe do cerkvene države. Dne 2. septembra premagajo Nemci Napoleona in ga celo ujamejo. Nova francoska vlada je namignila italijanski, da ji je pot v Rim svobodna. Čujte, kako zvijačno in zahrbtno je ravnal italijanski kralj Viktor Emanuel!

Zbral je ob meji papeževe države precejšnjo armado, ki naj pazi, da se obvaruje mir v njej. V dopisu na vlade je pa oznanil,

da so v papeževi državi izbruhnili veliki nemiri in da bodo njegove čete morale čez državne meje v Rim napravljat mir in red. Odposlal je k sv. očetu posebnega odposlanca z listom, v katerem zatrjuje, da bo on kot dober katoličan in veren sin katoliške cerkve s svojo vojsko napravil red v papeževi državi, v kateri so uporniki bolj in bolj predrzni; varoval bo prostost papeževega prestola in njegovo neodvisnost. Takim obljubam papež ni verjel, dobro je vedel, kaj kralj namerava. Dne 11. septembra naznani general Kadorna prebivalcem rimskih pokrajin in Rima samega, da bo prišel z armado varovat in branit prostost rimskega ljudstva.

Ko se je ta namera italijanske vlade v Rimu razglasila, so se strasti ljudstva razvnemale od dne do dne bolj. Pomagal je denar, pomagali so strastni govorniki, pomagali vzburjajoči članki v časopisih. Vse ljudske strasti so bile vnete in poulični divji izgredi so bili na dnevnem redu. General Kadorna je od poveljnika papeževih čet zahteval, naj mirno dopusti, da zasede Rim, kar hoče storiti edinole radi varnosti, miru in reda. Poveljnik papeževih čet odgovori, da papež hoče, naj Rima ne zasedejo vojaki tuje države, ampak edinole lastni vojaki; ako bi Kadorna hotel v Rim, ga bo on branil.

Za te pravične besede se italijanski general ne zmeni. Pred Rim privede armado 40.000 vojakov. Dne 19. septembra zapove, naj se prihodnjega dne prav zgodaj začne obstreljevati mesto in naj se še istega dne tudi zasede. Dne 20. septembra zjutraj začno grmeti topovi, krogle padajo blizu papeževega stanovanja; po triurnem streljanju se poruši del trdnjavskega zidu ob cesti, imenovani „Porta pia". Ko papežu to povedo, zaukaže, naj se mesto preda sovražniku. Papež ni hotel, da bi mesto veliko škodo trpelo, ampak le toliko se je branil, da je vsemu svetu pokazal, kako se je edino le sili udal in le prisiljen pripustil, da so laški vojaki vdrli v Rim in ga zasedli.

Dejansko je vladar Rima postal italijanski kralj, toda po mednarodnem pravu, ki velja pred Bogom, pred vestjo in pred svetom, je ostal in je še edinole papež vladar in kralj Rima in vseh pokrajin krivično in nasilno uničene papeževe države. Res, dne 2. oktobra istega leta so priredili v Rimu ljudsko glasovanje, češ, naj rimsko ljudstvo samo odloči, koga hoče imeti za svojega vladarja: papeža ali laškega kralja. Ogromna večina je glasovala proti papežu za Viktorja Emanuela. Toda kdo so bili ti volilci? Vladni časnik sam je moral priznati, da so glasovali podkupljeni, nahujskani nasilni kričači, katere so v ta namen od drugod pripeljali v Rim. In tudi, ko bi bilo glasovanje pravilno, ali more glasovanje izpodkopati in uničiti starodavne pravice? Nobena država bi ne bila varna, mir narodov bi se vedno kalil. Ali pa načelo narodnosti, po katerem naj bi bil vsak narod v svoji celoti zbran v eni državi! Kaj pa stari zgodovinski dogodki, ki so narode in dežele združili v eno državo, v kateri skupno žive, trpe in napredujejo? Pa tudi mogoče ni države tako urediti, da bi bile meje države iste, kakor so meje narodov. Taka napačna načela so si izmislili hudobneži, da bi mogli vedoma storjene hudobije in krivice zagovarjati in opravičevati.

4. Papežem se je torej l. 1870. s silo meča vzela cerkvena država, ki jim jo je po najbolj zakonitem in pravičnem potu naklonila božja previdnost. Ker so bili papeži sami svoji gospodarji, ker niso bili podložni nobeni višji državni oblasti, so mogli popolnoma prosto in neovirano vladati cerkev Gospodovo. No, ta rop italijanske vlade se pa ni do konca izvršil. V vatikansko palačo, v kateri prebiva papež, ni stopil noben italijanski vojak, papeža iz nje niso pregnali, ampak so do danes dopustili, da prebiva v oropanem ozemlju. In ta papež je koj ugovarjal ropu, da, roparje, tudi kralja, je izobčil iz cerkve. Kakor je ravnal papež Pij IX., tako so ravnali vsi njegovi nasledniki: Leon XIII., Pij X., Benedikt XV. Ropa ne priznajo, svojim pravicam se ne marajo, se ne smejo odpovedati. Saj je očividno in tudi papeži vedno poudarjajo, da popolno njihovo samostojnost in neodvisnost zahteva njihovo previsoko dostojanstvo, zahteva njim samim prepotrebna prostost za vlado in upravo katoliške cerkve, da je pa taka neodvisnost in prostost le mogoča, ako imajo lastno, dosti obsežno ozemlje, v katerem morejo kot najvišji vladarji nastopati neodvisno od kake druge države.

Iz tega je razvidno, da je razmerje med italijansko vlado in papežem vojno razmerje. Tega vojnega, neznosnega razmerja ni odpravil poroštveni zakon iz l. 1871. Ta zakon je izdala laška vlada: po njem ona jamči in je porok, da bo papež neodvisen, nedotakljiv, da bodo imeli kardinali in zastopniki vlad pri sv. očetu posebne pravice, da bo papež mogel s tujimi vladami in s škofi svobodno občevati. Za vzdrževanje bo italijanska vlada plačevala papežu $3\frac{1}{2}$ milijona lir. Papeži te postave niso mogli sprejeti, ker s sprejemom bi se dejansko odrekli cerkveni državi in svoji popolni neodvisnosti.

Pač pa se zdi, da papeži ne bi zahtevali nazaj vseh starih cerkvenih pokrajin, ampak samo toliko, da bi bili neodvisni, samosvoji in popolnoma neovirani v spolnovanju svojih dolžnosti. V tem smislu se je že za Leona XIII. trdilo, da bi bili zadovoljni z enim delom Rima in z neprəširokim pasom zemlje, ki bi segel od Rima do Sredozemskega morja. Ko je zadivjala sedanja vojska, se še bolj čuti, kako je papež oviran v spolnovanju svojih dolžnosti, kako celo varen ni, da ne bi v Vatikan vdrle nahujskane tolpe poulčnih divjakov. Slišala se je zahteva, da morajo zmagovalne vlade italijansko vlado prisiliti, da povrne papežu krivično odvzete dežele. Toda sv. oče Benedikt XV. so izjavili, da sile ne marajo, ampak le od pravičnega čuvstva italijanskih veljakov pričakujejo, da popravijo storjeno krivico; v kakšnem obsegu, o tem bi se morala vlada dogovoriti s sv. očetom, ki mu gre v tem vprašanju zadnja beseda. Bog daj, da bi se ta zahteva srečno poravnala!

b) Nasledniki apostolov.

Naslednik sv. Petra kot prvaka katoliške cerkve je rimski papež, pa tudi apostoli morajo imeti naslednike. Saj je Jezus hotel, da njegova cerkev ostane do konca sveta, torej mora v njej do konca sveta tudi ostati trojna apostolom izročena oblast: učeniška, duhovniška in kraljevska. Kdo ima sedaj, po smrti apostolov, to trojno oblast?

Odgovor: škofje. Tako je bilo v cerkvi koj od začetka sem. Škofje so postavni nasledniki apostolov, od njih so podedovali ono trojno oblast, ki je za upravo cerkve potrebna.

1. Vir škofovske časti in oblasti je sam Zveličar. Papež pa določi, kje naj posamezni škof svojo oblast vrši; določi mu točno označeno škofijo, odkaže mu podložnike. Papež, kot najvišji glavar cerkve, more po potrebi škofovsko oblast razširiti ali pa tudi omejiti Ne more in ne sme pa škofom vzeti vse oblasti, da bi svoje škofije vladali le kot njegovi pooblaščenci. Tudi število škofov in škofij more papež pomnožiti ali skrčiti, ne more pa odpraviti vseh škofij. Saj je sam Gospod Jezus dodal Petru apostole, ki naj v zvezi z njim in v pokorščini do njega upravljajo njegovo cerkev. Od tod sledi, da morajo po volji Gospodovi tudi papeži imeti ob strani škofe, ki pooblaščeni od Boga z njimi vred upravljajo cerkev Gospodovo.

2. Postavni nasledniki apostolov so pa le tisti škofje, ki so v zvezi s papežem, katere on prizna in jih potrdi za pastirje enega dela svojih ovac. Edino papež ima pravico škofa potrditi in mu odkazati škofijo. Pa koga naj potrdi? Izpočetka so škofe volili duhovniki dotičnega mesta in škofje dotične cerkvene pokrajine. Tudi ljudstvo je bilo pri volitvi, ki naj bi izpričevalo, ima li izvoljenec za to čast in za to opravilo potrebnih lastnosti. Sedaj pa osebo izbere ali papež sam ali krščanski vladar, ako je tako pravico dobil od papeža, ali pa si škofa izberejo kanoniki dotične cerkve. Vselej pa se papež prepriča, ima li za škofa odbrani lastnosti, kakor jih zahteva cerkev. Mora pa biti zakonski, zadostno star, pobožen in učen. Šele ko se o tem prepriča, ga potrdi in mu škofijo podeli. Vsak škof mora pred papežem ali pred njegovim pooblaščencem izmoliti veroizpoved in priseči, da bo v pokorščini do papeža vedno le to učil, dokazoval in branil, kar sveta katoliška cerkev verovati zapoveduje.

Kako natančno je vse določeno, da se v število škofov ne bi vrinil ali vsilil nevreden mož. Bili so časi, ko so vladarji in drugi velikaši kar naravnost nevredne osebe za škofe vsiljevali; večkrat so to storili, ker so bili podkupljeni, kar je strašen greh. Papeži so si silno prizadevali, da so take vladarje in veljake ukrotili. Sedaj ste pa lahko prepričani, da Vam bodo sv. oče poslali le dobre, vredne škofe.

3. Vsak škof ima vrhovno cerkveno oblast v svoji škofiji. Škofje morajo paziti na vse cerkveno življenje. Prizadevati si morajo, da verniki ohranijo vero nepokvarjeno, da se jim povsod, v cerkvi in v šolah oznanja čista resnica. Nastopati morajo zoper hudobije in pregrehe, ki bi se po škofiji razširjevale. Svariti morajo vernike, naj ne čitajo slabih knjig, naj se ogibajo veri in cerkvi in resnici sovražnih časopisov, tovarišij in družb. Kar škof prepove ali zapove, veže vsakega vernika v škofiji, velja pred Bogom, velja pod grehom. Skrbeti mora za božjo službo, za otroke, za mladeniče in dekleta, za može in žene. Učiti mora, svariti in opominjati. Tako je dolžan po svojem poklicu, za katerega bo sodnji dan odgovor dajal.

Vsak škof se mora ravnati po cerkvenih postavah. Splošnih cerkvenih postav ne more nič izpremeniti. Sam se mora ravnati po

njih in odločno zahtevati, naj jih spolnujejo vsi verniki. Marsikateri škof mora silno trpeti, ako odločno zahteva, naj se po teh postavah vsakdo ravna. Toda gorje njim, ki se škofu v tem oziru protivijo! Bog bo pravičen maščevalec.

More pa škof dajati posebne škofijske postave, po katerih se splošne cerkvene bolj pojasne in bolj gotovo spolnujejo. Tudi take škofijske postave vežejo v vesti; kdor ne uboga, greši, morebiti smrtno greši, in se mu pred sodnim stolom božjim ne bo dobro godilo. Kako se bo pa pred Bogom godilo še le tistim, ki zoper škofa hujskajo, ki vernike na odpor pozivajo, ki škofa zaničujejo in zasramujejo!

4. Posamezni škofje niso nezmotljivi. Saj vemo, da je bilo tekom zgodovine mnogo krivoverskih in razkolniških škofov. Vendar ima pa, kadar škof uči, ako pridiguje, ako pastirske liste vernikom pošilja, posebno božjo pomoč. Njegov nauk morajo verniki sprejeti z vso spoštljivostjo in z dolžno pokorščino. Saj morete biti prepričani, da škof vendarle najbolje ve, kaj sveta vera uči, kaj je Bog razodel, kaj je resnica in kaj zmota. Ko bi ne bil dosti učen, bi ne bil škof postal; potem se peča vedno z verskimi nauki, čita vse razne knjige in jih presoja; zraven pa ima po milosti škofovskega posvečenja poseben dar in posebno luč svetega Duha, kakor mu je potrebna, da more spolnovati svoje svete dolžnosti. Iz tega lahko posnamete, da je škof, četudi ni nezmotljiv, vendar le najbolj zanesljiv učenik v resnicah krščanske vere in krščanskega življenja. Kako nespametno bi ravnal vernik, ki bi zavrgel nauk škofov in bi se oklenil trditev cerkvi sovražnih mož, odpadnikov in brezvercev. Bilo bi to nespametno in pred Bogom velik greh. Kaznoval bi dotičnika Bog lahko s tem, da mu vzame milost svete vere. In kaj potem? Tukaj življenje v zmoti, v večnosti pa pogubljenje.

Nezmotljiv je pa nauk, ki ga uče škofje soglasno po vseh pokrajinah, po vseh delih sveta. Ako bi se mogli zmotiti vsi škofje, bi se oznanjevala po vsem svetu zmota kot razodet nauk, Duh resnice bi ne bil več pri cerkvi, cerkev bi prenehala biti cerkev Jezusova, delo Gospodovo bi bilo uničeno. Ali je to mogoče? To ni mogoče, kakor gotovo je Gospod Jezus Sin živega Boga, sam pravi Bog. Kaj pa vsi škofje soglasno uče, se najbolj lahko spozna iz njihovih pastirskih listov, posebno iz katekizma. Katekizem se ne sme natisniti, ako ga ne potrdi škof; nauk v katekizmu je torej nauk, ki ga uči škof; ako se ujemajo vsi katekizmi, dokazujejo, da se ujemajo vsi škofje.

Bolj lahko se pa ve, kaj uče škofje, ako so zbrani na vesoljnem zboru katoliške cerkve. Tak zbor more sklicati samo papež, ker samo on ima od Boga dano oblast tudi nad škofi, ki ga morajo slušati. Papež mora poklicati vse škofe vseh delov sveta. Ni pa treba, pa tudi ni mogoče, da bi vsi prišli. Zadostuje, da jih je le nekaj iz vsake pokrajine, da je zastopana vsa cerkev. Takemu zboru mora predsedovati papež ali sam ali po pooblaščencih; drugače ni vesoljni zbor. Na teh zborih se dajejo postave za vso cerkev, ali pa se določujejo verske resnice. Ako se mora o kakem nauku

še le določiti, je li verski nauk ali ne, je mogoče, da se škofje ne strinjajo in pri glasovanju tudi nasprotno glasujejo. Katera stranka ima prav? Ali večina? O ne, saj vemo, da se večina utegne zmotiti in ni vselej res, kar trdi večina. Ampak tista stranka ima prav, pri kateri je papež, ki je vrhovni, nezmotljivi učitelj v cerkvi Jezusovi. So pa škofje s papežem nezmotljivi ne zato, ker so učeni, ker so dotični nauk kar mogoče točno in globoko premišljevali, ampak zato, ker njihov trud in njihovo prizadevanje vodi obljubljeni sveti Duh tako, da spoznajo resnico in jo ločijo od zmote.

5. Da more škof dobro vladati, mora poznati škofijo, duhovnike in vernike, njihovo mišljenje in življenje, vse dobre in slabe strani, vse nevarnosti, zavajanja in razširjevanja zmot. Da škof vso škofijo čim bolje spozna, mu cerkvene postave zapovedujejo, da mora osebno obiskovati vse razne župnije po škofiji, in sicer vsaj vsako leto precejšnji del. Tako cerkveno obiskovanje se pri nas vrši navadno skupno z birmovanjem. Ob tej priložnosti sprejema škof vernike, pregleda cerkev in vse, kar je v njej; prepriča se, kako se opravlja služba božja, kako se oznanja beseda božja v cerkvi, kako se poučujejo otroci v šoli, kako se dele in prejemajo sv. zakramenti; popraša po raznih bratovščinah in društvih, po lepih navadah in grdih razvadah, po nevarnostih za versko in krščansko življenje; ako je mogoče in pripusti čas, pogleda še pokopališča in obišče podružnice. Nazadnje stopi na prižnico kot prvi in najbolj veljavni učitelj v škofiji; cerkvene postave mu zapovedujejo, naj pohvali, kar je opazil dobrega, in naj pograja, kar je opazil napačnega; cerkvene postave od njega zahtevajo, da vernike poučuje, svari, opominja. On to stori iz srčne ljubezni do vernikov; srce ga boli, ako mora grajati in svariti; toda dolžan je: od samega Boga ima to oblast, to pravico in dolžnost. Gorje mu, ako bi molčal! Verniki so pred Bogom dolžni, da ga poslušajo in slušajo. Tu veljajo besede Gospodove: „Kdor cerkve ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in očiten grešnik."

6. V upravi škofije pomagajo škofu kanoniki in dekani. — Kanoniki so v pastirstvu izkušeni starejši gospodje pri stolni cerkvi. Imenuje jih škof ali pa cesar ali drug pooblaščen mož na predlog škofov. Kanoniki opravljajo v škofijski cerkvi vsakdanje svete molitve, povečujejo s svojo navzočnostjo sijaj in veličastnost škofovskih svetih maš v stolnici in pomagajo škofu, da more škofijo prav upravljati. Cerkvene postave zahtevajo, da v posebno važnih cerkvenih potrebah škof ne more odločevati, če mu kanoniški zbori v seji ne pritrdijo, v drugih pa ne, če jih vsaj svéta ne povpraša. Kaj ne, kako modro zadržuje cerkev škofa, da se ne bi prenaglil, ampak se rad posvetoval z izkušenimi možmi in bi po posvetovanju mogel bolj gotovo škofijske potrebe tako uravnati, kakor je v dotičnih okolnostih za škofijo najbolje.

Kanoniki so torej škofovi svetovalci v glavnem mestu samem. Zraven njih pa ima škof še svetovalce po škofiji. Taki svetovalci so mu dekani. Ti imajo pravico in dolžnost, da vsako leto obiščejo vse župnije v dekaniji, ali vsaj polovico, če je dekanija obsežna in ima veliko župnij. Male duhovnopastirske potrebe uravnajo sami, o večjih pa in sploh o vseh važnejših cerkvenih potrebah poročajo škofu, da more obvarovati, kar je dobrega, izpopolniti, kar je pomanjkljivega in odstraniti, kar je škodljivega.

Kaj ne, kako modro in previdno je urejena duhovnopastirska uprava raznih škofij! Če vse to mirno preudarite, boste morali priznati, da je edino pametno spolnovati, kar škofje zapovedo po potrebah časa in vernikov. Ako bi se Vam včasih dozdevalo, da kak odlok, kaka naredba, kaka zapoved ni popolnoma utemeljena, in bi jo radi godrnjaje obsodili, se v srcu in pred vsevednim Bogom poprašajte, ali ste Vi modrejši od škofa in njegovih svetovalcev. Ali veste za vse okolnosti in vzroke, zakaj so škof tako odredili in zapovedali? Saj vendar škof nekaj več vedo, kakor pa verniki po mestih in deželi! Saj vendar škof vsak ukrep preudarijo pred Bogom, dobro vedoč, da bodo zanj morali polagati račun na sodni dan! Kako nespametno, kako predrzno, krivično in grešno ravna vernik, ki škofa obsoja, grdo zoper njega govori, zoper njega hujska! Kako grdo in grešno in nesramno bi ravnali oni, ki bi cerkvi sovražne časnikarje ali pa pivske bratce po gostilnah bolj poslušali, kakor pa besede svojega škofa, ki ga je sveti Duh postavil, da vlada škofijo.

c) Škofovi pomočniki.

Koj od začetka cerkve so si škofje poskrbeli zadostno število pomočnikov v duhovnem pastirstvu. Saj ni mogoče, da bi škof vse duhovne posle opravil sam osebno. Preveč jih je; pa tudi sam ne more biti povsod na vseh krajih obširne škofije. Iz te potrebe se je polagoma razširilo duhovno pastirstvo, kakor je sedaj. Škofije so razdeljene v več župnij; po župnijah so kot duhovni pastirji nameščeni župniki in kapelani. Ti žive med Vami, osebno Vas poučujejo in vodijo, tudi svare in opominjajo; njim morete in morate zaupati.

1. Kdor hoče biti duhovnik, mora biti od Boga poklican. Bog je, ki vsakemu človeku določi in odloči stan, v katerem naj živi, njemu služi in se zveliča. Nad vse stanove vzvišen je duhovski stan. O moj Bog! Duhovnik mora oznanjevati, razlagati in braniti večne resnice; od samega Boga je pooblaščen, da v njegovem imenu odpušča grehe in da po njegovi besedi izpreminja kruh v Jezusovo telo in vino v Jezusovo kri; njemu je izročena skrb za neumrjoče, z dragoceno krvjo Jezusovo odkupljene duše; on mora nadaljevati delo odrešenja, ki je delo neskončne ljubezni in usmiljenosti, pa tudi delo neskončne pravičnosti božje. Ali Vas ne pretrese nekak svet strah, kadar se Vam vsaj nekoliko dozdeva, kako svete, kako vzvišene naloge je Gospod namenil za duhovnike? In razumljivo je, naj se nikdo ne vriva v duhovski stan brez poklica iz nebes. Bog je dajal in bo dajal sposobnosti za ta stan le tistim, ki si jih je sam odbral. In srečna, presrečna družina, v kateri je prišel na svet fantek, odločen od Boga za tak božji poklic. Kdor je poklican, ga bo Gospod že tako vodil, da, večkrat kar naravnost čudežno vodil, da ga privede vanj.

2. Cerkev zahteva, da mora biti mladenič, ki hoče postati duhovnik, zadostno učen in v resnici pobožen. Zato škofje ne sprejmejo

v duhovski poklic nobenega mladeniča, ako ni z dobrim uspehom izvršil vseh osem latinskih šol. V izobrazbi pač ne sme duhovnik zaostajati za katerimkoli drugim stanom.

Pa kaj pomaga samo izobrazba, probujen duh in bogato znanje, ako bi bilo življenje slabo? Duhovnik se peča vsak dan z najsvetejšimi predmeti, vsak dan nosi v rokah in sprejema v srce živega Boga, zato mora biti prav posebno čednosten, prav posebno vnet za čast božjo in za zveličanje neumrjočih duš. Prav nič ni čudno, da cerkev zahteva od duhovnika, naj bo ljubezniv, krotak, usmiljen, darežljiv, zmeren, trezen, deviško čist. Da, deviško čistost mora mladenič slovesno obljubiti, preden ga škof posvete v mašnika.

Pa kateri mladenič bo ostal tako čist in nedolžen? Ravno v onih mladih letih, ko se mu razvnemajo vse strasti, ko se mu užiga posebno mesena poželjivost in ga zamamlja spolni nagon, ni pri starših, ampak v mestu, kjer je toliko nevarnosti, pohujšljivosti in zavodljivosti. Kako se bo obvaroval, da bo zares popolnoma čist na duši in na telesu, kakor to zahteva prevzvišeni duhovski stan?

Sveta cerkev ve za take grozne nevarnosti. Zato naroča škofom, nujno naroča, naj za te mladeniče oskrbe primernih zavodov, kjer naj bi se poučevali v vseh znanostih, pa tudi odločeni od sveta in od njegovega zamamljivega blišča se vzgajali za vse divne krščanske čednosti, posebno za deviško čistost. In vsak škof si prizadeva, da ustreže tej želji svete cerkve. Seveda je potreba mnogo denarja, da se zavod najnovejšim zahtevam primerno sezida in potem vzdržuje! Verniki se vabijo za prispevke. O, dobri verniki radi prispevajo za tak škofovski zavod, dobro vedoč, da je denar nenavadno dobro naložen, če pripomore v to, da se vzgoje dobri, deviški duhovniki, ki ne poznajo druge ljubezni razen do Boga in do vernega ljudstva.

3. Po dokončani splošni izobrazbi v latinskih šolah se poklicani mladenič sprejme v duhovsko semenišče. V tem naj se izobrazi in pouči za dobrega duhovnika. Od sedaj bo moral šest let ostati v semenišču. Razlagajo se mu cerkvene, prevzvišene in pregloboke znanosti. Drugi njegovi tovariši so šli na druge visoke šole, da postanejo dobri učitelji, dobri odvetniki, dobri sodniki, dobri zdravniki in drugo. Bogoslovec si je pa izbral najbolj splošne in najbolj visoke znanosti. Postati hoče in mora spreten učitelj vseh stanov glede na večnost in na sredstva za srečno večnost. Zato šestletno naporno učenje.

No, to je pa samo ena stran njegovega bogoslovskega izobraževanja. Ker bo on učitelj krščanskega življenja, mora biti sam najsijajnejši vzgled v tem življenju za vse vernike. Njegov nauk in njegovo življenje se morata ujemati ne le med seboj, ampak tudi s prevzvišenim poklicem. Zato se bogoslovci navajajo na vedno popolnejše krščansko življenje. Je pa tudi krščanska znanost taka, da je ne more zadostno razumevati, kdor ni čednostnege življenja, čistega srca.

4. V šestih letih morejo semeniški voditelji spoznati poklic bogoslovcev. Kdor nima poklica, ne sme priti k škofu, da ga posveti v duhovnika. In res, tekom teh let še marsikdo odpade. Oh, grozna nesreča za vernike, ako ne bi imeli prav dobrih duhovnikov! Slab duhovnik bi jim bil poslan za kazen, ker za dobre niso marali, ker

dobrih niso hoteli slušati, ampak so jih žalili, morda celo grdili, obrekovali in preklinjali. Oh, dragi verni ljudje, ne tako! ne tako! Marveč srčno kličite k Bogu, naj se vas usmili in naj vam pošlje dobrih duhovnikov!

Ko mine šest let pouka in vzgoje v semenišču, mora vsak bogoslovec pred škofom slovesno priseči, da zametuje vse zmote, ki jih zametuje cerkev in da vernikov nikdar ne bo učil kaj drugega, kakor čisto resnico, ki jo uči sveta cerkev in zapoveduje verovati. Sedaj je bogoslovec dozorel in po skrbno pripravljenih duhovnih vajah mu škof pooblaščen od Boga položi roke na glavo, mu pomazili roke s svetim oljem in ga posveti v mašnika. V tem trenotku je mladi mož dobil božjih oblasti, katerim se ne more primerjati nobena oblast na zemlji, tudi cesarska in kraljeva ne.

Posvečenec opravi kmalu novo mašo. Slovenci se nove sv. maše radi udeležujete in tudi novomašnika radi obdarujete, da si more pripraviti prve potrebne stvari. Po novi maši mu pride od škofa povelje, kje, v kateri župniji naj začne opravljati svoje duhovnopastirske dolžnosti. S svetim strahom in trepetom nastopi službo. O blažen mladi duhovnik, ki izročene vernike zares ljubi! O blažen, ako se uči in moli pred tabernakljem, da bi mogel prav v Jezusovem duhu opravljati svoje dolžnosti pred oltarjem, v spovednici, na prižnici, v šoli, pri mladini, pri bolnikih, v raznih potrebnih in od škofa priporočanih, ali celo zapovedanih društvih!

5. Mladi gospod še ni samostojen duhovni pastir, ampak le pomočnik župnikov. Po zgledu, po posvetovanju in po vodstvu izkušenega župnika se mladi gospod vadi in utrjuje v spolnovanju svojih dolžnosti. Kakor zahtevajo okolnosti in potrebe, ga škof pošilja po raznih župnijah, kjer naj spoznava svet in ljudi in dela v imenu Gospodovem.

Od mladega duhovnika se zahteva neumorno delo, pravo duhovsko življenje, sveta ljubezen do vseh vernikov, mladih in starih, moških in ženskih, dobrih in hudobnih, bogatih in siromašnih, učenih in nevednih. Vse, prav vse mora ljubiti, za vse se mora žrtvovati, da jih reši pogubljenja in jim pomaga do večnega zveličanja.

Pa tudi v vednosti se ne sme zanemariti. Zapovedano mu je, kako marljivo naj se uči; zapovedano mu je, da mora prihajati k izkušnjam pred škofove namestnike. Ako se obnese v delu za verno ljudstvo in v znanosti pri izpraševanju, more postati samostojen duhovni pastir, more postati župnik.

Oblast za župnika podeli edino škof. Dotično osebo pa škofu predloži ali cesarska vlada, ali kak za to cerkveno pooblaščen gospodar, ali si jo včasih izbere škof sam. V tem pogledu je škof zavezan na točne cerkvene postave; mora jih vestno spolnovati; če jih ne bi spolnoval, bi grešil. Vesel je škof, ako ga verniki prosijo, naj jim pošlje dobrega duhovnika. Toda grozno ga srce boli, ako se verniki upirajo in groze in prete in oblastno zahtevajo, ravno katerega župnika naj jim izbere in pooblasti.

Preden pa škof novega župnika umesti v novo župnijo, mora

še enkrat izpovedati katoliško vero in slovesno priseči, da bo učil in razlagal edinole to, kar edino prava, nezmotljiva cerkev uči.

Nenavadno natančno sem vam povedal, kako se duhovnik izbira, izobrazuje, uči in vzgaja, preden se pošlje k vam v imenu božjem nadaljevat delo odrešenja. Kaj ne, prepričani ste, da vam je v pogledu na večno življenje edino duhovnik zanesljiv učitelj, in sicer edino oni duhovnik, ki ga pošlje in pooblasti škof, ki opravlja duhovniško službo v popolni pokorščini do škofa in po njegovih navodilih. Pa tudi le delo takega vnetega, škofu pokornega duhovnika bo blagoslovil Gospod, da bo zares koristil vernikom za njihovo časno in večno srečo.

6. Kaj pa, ako kak duhovnik zanemarja svoje dolžnosti? Ako se morda izpridi in zabrede v manj ali bolj očitne pregrehe in je vernikom v pohujšanje in spotiko? Tak padec duhovnikov je mogoč in se žalibog včasih dogodi. O človeško srce je grozno spačeno, strasti človeške so presilne in mnogoštevilne! Saj jih čutite v sebi vsi in kolikokrat Vas premagajo! Premagati morejo tudi duhovnika, ako premalo moli, ako se ne varuje bližnjih priložnosti, ako se pogostokrat ne spove, ako se ne udeležuje duhovnih vaj, kakor je zapovedano. In ko bi duhovnik v grehu obležal ter si ne bi prizadeval popraviti se, poboljšati in z Bogom spraviti, kako bi bil nesrečen on, kako nesrečna njegova župnija!

Kaj naj store verniki? Molite za takega duhovnika! Ni ga treba opravljati in povsod raznašati; to bi bil greh. Ako je pohujšanje veliko, naj zaupni možje to povedo gospodu dekanu, ali morda naravnost škofu. Škof bo storil vse, da bi se popravil in zopet dober postal; ako pa ne bo nič pomagalo, ga bo moral odstaviti. Vi pa le molite zanj in si mislite: padel je iz slabosti, žal mu je, z Bogom se je ali se bo zopet spravil in bo zopet dober pastir po volji božji. Mislite si: Vstal bo, pa bo z nami grešniki še bolj usmiljen, še bolj sočuten, vedoč iz lastne skušnje, kako slab je človek, kako nestalen in omahljiv. Imejte usmiljenje z njim!

d) Verniki.

Pregledali smo papeže, škofe in duhovnike; ogledali smo njihovo sveto službo in se prepričali, kako modro je vse uravnano. Zares, popolnoma se moremo zanesti, da prav uče in vse ljudi prav vodijo, kakor je potrebno, da žive primerno in dosežejo svoj zadnji namen.

Kaj ne, kako je Gospod za Vas poskrbel! Prav nič se Vam ni treba bati, da bi zabredli v zmote, zabredli s pravega pota, dokler se držite svojih duhovnikov, združenih s škofom, ki so zopet v tesni zvezi z rimskim papežem. Da bi v tej zvezi in v tej srečni odvisnosti ostali, Vam pomaga sv. Duh. Pri svetem krstu ste s posvečujočo milostjo božjo dobili tudi milost sv. vere, namreč moč in sposobnost in voljo verovati, kar je Bog razodel in Vam po svoji cerkvi verovati zapoveduje. Pri sveti birmi se pa milost in moč sv. vere še posebno pomnoži in potrdi. Kdor je v tej milosti, ga verski nauki vesele, rad jih posluša, njihovo resničnost in primernost za življenje kar

nekako gleda. In če kdo kaj napačnega sliši ali čita, kar ni resnično, hitro spozna, da tako ni prav; napačen nauk se mu studi in kar neka nevolja ga prevzame v srcu.

Ta milost svete vere, milost sv. Duha, Vas pa tudi nagiba, da duhovnikom, posebno škofom, radi verujete, kadar Vas poučujejo, njihove nauke radi poslušate in kar v srcu Vam nekaj pravi, da je tako res, da drugače ne more biti. Tudi ta zaupnost do duhovnikov in posebno do škofa je velika milost božja; zato pa te zaupnosti in otroške udanosti do cerkvenih poglavarjev ni lahko omajati ali celo popolnoma uničiti.

Pač pa je to precej lahko pri ljudeh, ki žive v grehih, ki so kaki strasti močno udani. V tem oziru sta najbolj nevarni prevzetnost in nečistost. Kdor je prevzeten in nečist, izgubi posvečujočo milost božjo, z njo tisto posebno moč razsvetljene vere in zaupanja do cerkvenih učiteljev. Zraven še mržnja do vere sploh, ker vera obsoja prevzetnost, posebno vsakovrstno nečistost. Kdor je tem strastem udan, išče razlogov, da bi se sam pred seboj opravičil, da bi sam sebe prepričal, češ, da ima prav. To notranje razpoloženje odbija od vere, odvrača od cerkvenih učiteljev, nagiba k neveri.

Oh, v takih nevarnostih se spomni, kako je Gospod ustanovil sveto rimokatoliško cerkev, da se zveličaš; spomni se, da to cerkev vodijo papež in škofje, ki so z njimi v zvezi; spomni se, kako je v tej cerkvi vse tako urejeno, da papež in škofje vladajo izredno modro in previdno in se morejo verniki na nje popolnoma zanesti. Spomni se, da papež in škofje ne uče in ne vodijo tebe sami osebno, ampak po svojih duhovnikih, po župnikih in kaplanih, ki so tvoji neposredni učitelji in voditelji in katere moraš slušati, ako hočeš ostati v resnici in se hočeš vekomaj zveličati. Tega se spomni, potem pa beži od učiteljev, ki ti jih ni poslal Bog; spravi se z Bogom po zakramentu svete pokore, napovej vojsko svojim strastem in rešen boš. Ali boš slušal?

II. Razkolniške cerkve.

Prepričali smo se, da je katoliška cerkev zares cerkev Kristusova, premodro in prekrasno urejena, trdno zvezana in edinstvena od papeža do prostih vernikov. Iz te dobro spoznane resnice sklepamo, da nobena druga cerkev ne more biti Jezusova, četudi tako trdi. Mogli bi jih kar v miru pustiti in za dotične ljudi le moliti, da bi spoznali resnico in se je poprijeli.

Vendar se mi zdi koristno, ako vsaj na kratko pogledamo razkolniške in protestantovske cerkve. Pa zakaj se mi ta pogled zdi koristen? Zavoljo vojske. Naši možje in mladeniči so prišli v dotiko z razkolniki in luteranci, več časa so z njimi skupaj živeli, morda marsikaj dobrega na njih opazili, zato bodo morda nekatere celo verski dvomi mučili. Ti možje in mladeniči so se po sklenjenem miru vrnili domov, in o teh verah, posebno o ruski, marsikaj pripovedujejo, kar so videli s svojimi očmi, kar jim je ugajalo, da, ugajalo morda bolj, kakor v naši katoliški cerkvi. S tem pripove-

dovanjem bi mogli naše ljudi zbegati in jih v duši vznemiriti. Zato sem se namenil, da Vam o teh cerkvah nekoliko več povem, kakor pa navadno slišite. Želim vse umiriti in pregnati morebitne neutemeljene dvome.

Najbolj blizu so nam razkolniške cerkve. Imenujemo jih razkolniške, ker so se nekdaj od rimskokatoliške razklale, odcepile. Same sebe imenujejo pravoslavne cerkve, kar pomeni toliko, kolikor pravoverne cerkve. Tem cerkvam se prištevajo Bolgari, Srbi in Rusi. Vsi ti so Slovani, nam sorodni, našega rodu. Naši možje in mladeniči ste jih spoznali v vojski. Bolgari so se kot naši prijatelji junaško borili skupno z nami zoper naše nasprotnike. Srbi so bili vojsko zakrivili; o koliko naših je v obrambi domovine na Srbskem padlo ali bilo ujetih! Najstrašnejše pa so bile besne bitke zoper mnogoštevilne ruske armade. In koliko naših je bilo v ruskem ujetništvu!

Zato se mi zdi prav koristno, ako pretresemo vprašanje 1. kaj so bili prvi vzroki odpadu od Rima, 2. kako se je razširil prvi odpad, 3. kako so odpadli Bolgari in Srbi, 4. kako so odpadli Rusi.

1. Prvi vzroki za odpad od Rima.

V prvih stoletjih krščanstva so slovele cerkve v Mali Aziji, na Balkanu, v Afriki. Iz njih so se rodili sveti in učeni možje, ki so krščansko vero ne le branili zoper pogane in krivoverce, ampak so njene nauke bolj in bolj razvijali in utemeljevali. Komu niso znani sv. Janez Krizostom, sv. Bazilij, sv. Gregor Nazianški, sv. Atanazij. Bili so pa vsi ti v trdni zvezi z rimskim papežem. Priznavali so, da je rimski papež kot naslednik sv. Petra vrhovni glavar vse svete cerkve, da je prvi škof in nad vsemi drugimi škofi ne le po časti, ampak tudi po oblasti. Rimskemu papežu so se pritoževali, kadar so trpeli krivice, da jih on poravna. Celo patriarhi v Aleksandriji, v Jeruzalemu, v Antiohiji so priznali za upravičeno navado, da jih mora potrditi Rim, ako hočejo veljati za zakonite patriarhe. Noben cerkveni zbor ni veljal za vesoljno cerkev, ako ga ni potrdil papež. Tudi cesar, ki je v četrtem stoletju zapustil Rim in se preselil v Carigrad, je priznaval najvišjo oblast rimskega škofa.

Toda polagoma so se vedno bolj in bolj razvnemala neka nasprotstva med Carigradom in Rimom, med cerkvijo na vzhodu in med cerkvijo na zahodu. Dobro bo, ako ta nasprotstva vsaj površno pogledamo in premislimo, da bomo končni odpad in popoln razkol bolj lahko razumeli.

1. Prvo nasprotstvo je bila razlika v jeziku. Na vzhodu je gospodoval tedaj grški jezik. Izpočetka je bil grški jezik tudi pri Latincih precej v navadi in od četrtega veka dalje se je tudi pri Grkih latinski jezik močno negoval. Toda od šestega stoletja dalje so ne le grški posvetnjaki, ampak tudi grški duhovniki latinski jezik vedno bolj zanemarjali. Nasprotno se pa tudi Latinci niso več grškega učili, da je v devetem veku le malokdo mogel čitati grške liste in grške knjige. Zato so Latinci in Grki vedno manj med seboj občevali ter si postajali vedno bolj tuji.

2. Različen je bil tudi obred in jezik pri božji službi. Ta razlika je bila že koj od začetka krščanstva. No, dokler so bili Latinci in Grki med seboj v prijateljski zvezi, jih ta razlika ni prav nič motila, marveč so se med seboj spoštovali in cenili. Motile jih tudi niso druge razlike v cerkvenih navadah, na pr. drugačen način postov, drugačni prazniki, oženjenost ali neoženjenost duhovnikov, kvašen ali nekvašen kruh za sv. Rešnje Telo in drugo.

Toda, ko se je nasprotovanje Grkov do Latincev začelo razširjati, so se imenovane in slične razlike začele grajati in obsojevati kot nepostavne, nepravilne; pospešile in povečale so razpor.

3. Ker je bil v Carigradu cesarski dvor in cesarski blesk, si je tudi carigrajski škof prizadeval, da bi si pridobil večjo veljavo in oblast nad drugimi škofi. Ni hotel ostati navaden škof, ampak začel si je prisvajati ime in čast patriarha. Bili so tedaj v cerkvi samo štirje patriarhi in sicer na zahodu v Rimu, kjer je sv. Peter vladal in umrl, na vzhodu pa v Aleksandriji, kjer je ustanovil cerkev sv. Marka poslan od sv. Petra, v Antiohiji, kjer je bil sv. Peter sedem let škof, in v Jeruzalemu. Carigrad ni bil krščanski od apostolskih časov, ampak se je izpreobrnil še le pozneje. V njem so bili navadni škofje. Polagoma so si pridobivali več oblasti posebno nad sosednimi škofi; kmalu so si prilastovali ime patriarha in so v cerkvenih zborih zahtevali, naj se jim prizna čast nad vsemi patriarhi na vzhodu, le rimski naj ostane višji od njih. Rimski papeži teh prizadevanj niso odobravali.

Leta 588 si pa patriarh Janez IV. privzame ime: vesoljni patriarh. Do tedaj se je to ime dajalo edino le rimskemu škofu, ker edino on je kot naslednik sv. Petra imel čast in oblast nad vesoljno cerkvijo. Kaj je torej mislil patriarh carigrajski Janez, ki si je ta naslov privzel? Na prvi pogled se je moral naslov tako razlagati, kakor da si hoče prilastiti tudi vesoljno oblast nad vso cerkvijo. S tem bi bil izpodrinil oblast rimskega patriarha, izpodkopal uredbo cerkve, kakor jo je uredil Gospod sam, da ima namreč rimski škof in edini on za večne čase oblast nad vesoljno cerkvijo. Ni čuda, da so se takemu bahatemu naslovu papeži uprli. Carigrajski patriarhi pa imena niso več opustili, ampak so se izgovarjali, da je to ime za nje ime časti ne pa oblasti, ali pa da ime pomeni samo to, da so oni katoliški, ne pa razkolniški patriarhi. Vendar pa v dopisih v Rim tega pridevka niso upali uporabljati.

4. Napetost med Carigradom in Rimom se je povečavala tudi zato, ker so krivoverski carigrajski cesarji rimske papeže preganjali, izganjali iz Rima, metali v ječe, kar se je večkrat dogodilo. Cesarji so papežem vzeli ilirske pokrajine, ki so bile do tedaj vedno neposredno Rimu podložne. Zaplenili so jim obsežna cerkvena posestva na Siciliji in v južni Italiji. Carigrajski cesarji in njim privrženi dvorski škofje so papežem silno zamerili, ker so papeži šli v sili iskat pomoči h francoskim kraljem, ker so od njih sprejeli v neodvisno posest Rim in druge laške pokrajine, in ker so nazadnje papeži Karola Velikega imenovali za rimskega cesarja, ter njemu izročili varstvo in obrambo Rima in krščanske cerkve sploh.

5. Opisana napetost je rasla tudi zato, ker so papeži morali obsoditi več carigrajskih patriarhov kot krivoverce. V prvih stoletjih so bili v cerkvi hudi in strastni verski boji. Skoraj vsi so se začeli na vzhodu v grški cerkvi. Carigrajskih patriarhov je bilo od začetka do devetega stoletja osem in petdeset; od teh je bilo eden in dvajset krivoverskih. Ko se je kak kriv nauk začel, so papeži poučevali in prosili; sklicavali so vesoljne cerkvene zbore; ko ni vse nič pomagalo, so uporne in v krivi veri trdovratne vernike, duhovnike in škofe kaznovali in iz cerkve izobčili. Niso prizanesli in tudi niso smeli prizanesti ne carigrajskim patriarhom, ne carigrajskim cesarjem. Tako se je dogodilo, da je bil že v teh letih Carigrad večkrat za več let odtrgan od Rima, dokler se ni povrnil patriarh nazaj h katoliški resnici in v rimsko cerkev. Navadno se je s Carigradom odtrgalo od Rima tudi več drugih grških cerkva.

Tako je bilo razmerje med vzhodom in zahodom o pričetku devetega stoletja. Nasprotja so rasla od leta do leta; vedno bolj se je približevala nevarnost za razkol, nevarnost, da se vzhod za vselej odcepi od zahoda, Carigrad za vselej od Rima.

2. Odpad in razkol.

Verski temelj za odpad se je položil sredi devetega stoletja. Položil ga je patrijarh Focij. Razkol sam pa je postal trajen šele v enajstem stoletju, ko je bil v Carigradu patrijarh Mihael Cerularij. Poglejmo delo obeh.

a) Focij.

1. V Carigradu je od l. 842—857 vladala dobra cesarica Teodora v imenu mladoletnega sina Mihaela. L. 846 je poskrbela, da je po smrti patrijarha Metodija patrijarško stolico zasedel pobožni redovnik Ignacij, rojen iz kraljevske rodovine. Koj izpočetka se mu je upiral Gregor, škof sirakuški, ki je bil v sodnijski preiskavi in mu je zato novi patrijarh prepovedal priti k njegovemu posvečenju. Od tod hudo sovraštvo. Na svojo stran je pridobil več škofov in duhovnikov, ter se je zatekel v Rim k papežu za pomoč.

Patrijarhu Ignaciju se je protivil tudi Bardas, brat cesarice Teodore, stric mladega cesarja Mihaela. Bardas je mladega cesarja nravno popolnoma pokvaril, celo na pijanstvo ga je navadil. Da bi imel več moči in vpliva, je mladega cesarja nahujskal zoper mater Teodoro. Leta 857 je dosegel, da je cesar Mihael zaukazal, naj se njegova mati s silo odpravi s cesarskega dvora ter naj se s hčerami vred zapre v samostan, kjer naj vse postanejo redovnice. Patrijarhu Ignaciju je zapovedal, naj jim odstriže lase, jih preobleče in sprejme med redovnice.

Pravični patrijarh ni mogel in ni hotel tega nasilstva odobriti, cesarice in hčera ni sprejel med redovnice. Zato se je nasilni Bardas nanj razjezil. Togoten je bil na patrijarha tudi zato, ker mu je očitno odrekel velikonočno sveto obhajilo. Bardas je namreč živel v grešni zvezi s svojo sneho. To je bilo splošno znano. Verniki so se radi tega silno pohujševali. Bardas se zaroti zoper svetega moža. Obrekel ga je pri cesarju, da zoper njega kuje zaroto; cesarja je pridobil za to, da ga je dne 22. novembra 857 s silo odvedel v samostan in mu vzel patrijarško čast. V samostanu zaprtega je silil, naj se odpove svoji časti, česar pa Ignacij ni smel in ni hotel storiti.

2. Kljub temu, da se Ignacij ni hotel odpovedati, sta cesar Mihael in njegov stric Bardas hotela imeti drugega patrijarha. Dobila sta Focija, moža iz plemenite rodovine, izredno učenega, slavljenega in nadarjenega, pa tudi izredno ošabnega in častihlepnega učitelja. Ta ni bil prijatelj krivično odstavljenega patrijarha Ignacija, marveč pristaš že omenjenega Gregorija, škofa sirakuškega, kateremu je rimski papež radi hudobij prepovedal vsako cerkveno opravilo.

Cesar je poskrbel, da so škof Gregor in njegovi privrženci izvolili Focija za carigrajskega patrijarha. V šestih dneh je škof Gregor podelil svetovnjaku Fociju vse cerkvene redove in tudi škofovsko posvečenje. Vse to je bilo naravnost zoper stroge cerkvene postave: Gregorju je bilo prepovedano vsako duhovsko opravilo, patrijarhov sedež še ni bil izpraznjen in prepovedano je bilo, možu svetovnjaku tako hitro podeliti svete redove.

Vsled tega so nastale v carigrajski cerkvi velike zmešnjave. Mnogo škofov, navajenih slušati cesarja v vseh stvareh, je priznalo Focija za pravega patrijarha. Škofje pa, ki so po pravici ostali Ignaciju zvesti, so se zbrali v zbor in razglasili, da je Focij odstavljen ter s svojimi pristaši izobčen iz cerkve. Pa tudi Focij zbere še istega leta, namreč 858, svoje izobčene privržence v zbor; ti odstavijo in izobčijo iz cerkve patrijarha Ignacija. Častihlepni Focij si je prizadeval, pridobiti zase škofe in nadškofe; Ignacijevim prijateljem je jemal škofovsko čast, na njihovo mesto pa je nastavljal svoje privržence.

Ker je bilo število Focijevih nasprotnikov precejšnje, sta mislila on in hudobni Bardas, da si Focij svojo patrijarško čast zagotovi, ako si izposluje priznanje rimskega škofa, papeža. Zato piše v Rim prav ponižen list. V tem listu se je predrznil trditi, da se je Ignacij radi svoje starosti in bolehnosti odpovedal časti carigrajskega patrijarha in da je bil on izvoljen, dasi se je te časti na vso moč branil. Ravno tako lažnivo je poročal cesar Mihael papežu v Rim. Tudi drugim patrijarhom vzhodne cerkve so poslali zlagana poročila.

V Rimu je bil tedaj jako svet, moder in previden papež, sveti Nikolaj I. Odposlance carigrajske je dostojno sprejel. Ker so se pa iz Carigrada širile razne govorice, je papež slutil, da se je zasnovala kaka goljufija. Sklical je na posvet v Rim zbor bližnjih škofov. Sklenili so, naj odideta dva škofa v Carigrad, ki naj vso prevažno cerkveno zadevo preiščeta. Tema škofoma je papež zapovedal, naj se Focija ogibata, naj njegovega posvečenja v patrijarha ne pripoznata, naj vso stvar skrbno preiščeta in potem v Rim poročata.

Ker se je po Carigradu raznesla novica, da papež Focija še ni priznal, je cesar s papeževima poslancema grdo ravnal. Sto dni sta bila od vseh ljudi ločena in sama sebi pripuščena. Cesar jima je grozil, da ju prežene ali v ječo zapre, ako ne potrdita Focija in ne

zavržeta Ignacija. Poslanca se omehčata in obljubita, da bosta Focija v vsem podpirala in branila.

Meseca majnika l. 861 je sklical Focij grške škofe, svoje prijatelje, na zborovanje. Priti je moral Ignacij. Od njega je zahteval, naj se odpove. Toda on je ostal stanoviten in zagovarjal svoje pravice, odkril hudobije Focija in njegovih prijateljev in po pravici trdil, da papeževih poslancev ne prizna kot zakonita sodnika, ker Focija nista zavrnila, ampak ga priznala za patrijarha in ga dopustila na zborovanje. Prizove se na rimskega papeža. Zbrani škofje se ne zmenijo za njegove besede, marveč ga obsodijo in odstavijo, Focija pa priznajo. V poznejših sejah prečitajo pisma papeža Nikolaja, toda ne tako, kakor jih je papež pisal, ampak tako kakor jih je Focij sebi v korist prenaredil in pokvaril.

Meseca avgusta leta 861 sta papeževa poslanca odpotovala iz Carigrada. Z njima je odpotoval Leon, cesarjev odposlanec. S seboj je vzel cesarjevo pismo, zagovor Focijev in zapisnik carigrajskega zborovanja. Okoli novega leta 862 so vsi trije dospeli v Rim. Papeževa poslanca sta samo to povedala papežu, da je Ignacij odstavljen, Focij pa potrjen. Cesarjev odposlanec je izročil papežu že omenjene listine. Ko papež Nikolaj listine pregleda, koj izprevidi, da sta njegova odposlanca prekoračila meje pooblastila, da se njegova pisma niso prečitala vsa, ampak le pokvarjena. Zato je razsodil, da je neveljavno vse, kar se je v Carigradu dogodilo, sklenilo in izvršilo. To obsodbo je povedal odkrito v listih na cesarja in na Focija, ki jih je dal meseca marca istega leta 862 cesarjevemu poslancu Leonu, ko se je vračal v Carigrad. Ker je pa sumil, da cesar in Focij njegovih listov in obsodb ne bosta razglasila, je poslal okrožnico vsem patrijarhom in cerkvam na vzhodu. Vsem je povedal, da Focija ne prizna, ampak da je Ignacij še vedno zakonit carigrajski patrijarh.

Kmalu po odhodu cesarjevega odposlanca pride v Rim menih Teognost z listom patrijarha Ignacija. V tem listu je patrijah natanko razložil vse dogodke in je prosil pomoči. Sedaj je papež zvedel za vso hudobijo in goljufijo carigrajsko. Aprila meseca l. 863 skliče velik zbor škofov, da bi z njimi vso zadevo pravično presodil in razsodil. Focija obsodijo, mu prepovedo vsako cerkveno opravilo in ga izobčijo iz cerkve z dostavkom, da se še le ob njegovi smrtni uri ta kazen prekliče. Obsodijo tudi škofa Gregorija, ki je Focija posvetil, mu vzamejo pravico do kateregakoli cerkvenega opravila in mu zagroze, da bo izobčen, ako bi se predrznil cerkveno službo še opravljati. Ignaciju vrnejo vse pravice in časti, ravno tako tudi vsem škofom in duhovnikom, ki so njemu ostali zvesti in jih je Focij kaznoval. Cerkvene kazni so določili tudi zoper papeževa odposlanca, ki se nista ravnala po njima danem navodilu.

Focij se ni vdal, ampak se je pripravil in odločil na popolen odpor proti papežu. Prepričal je cesarja Mihaela, da rimski papež nima pravice vmešavati se v državne opravke. Zato nič ne velja, kar je storil za Ignacija, ki ga je cesar odstavil. Nagovoril je cesarja, da je l. 865 pisal papežu Nikolaju prav oduren list. V tem listu je kar naravnost tajil papeževo vrhovno oblast nad vso cerkvijo.

Da bi se vzdržal, je Focij sebi koristne zmote vedno bolj zapletal. Dve njegovi zmoti sta bili zares nevarni.

Prvič je vedno bolj odločno trdil, da je Carigrad prva cerkev in da je prvenstvo prišlo iz Rima v Carigrad, ko je cesar zapustil Rim in se preselil v Carigrad. Kaj ne, kako strašna je ta Focijeva hudobija in prekanjenost! Ali je bil rimski papež zato poglavar vse cerkve, ker je bil v Rimu cesar? Nikoli in nikjer se ni kaj takega trdilo.

Potem je Focij očital rimski in sploh zahodni cerkvi krivoverstvo, ker je učila in tudi v veroizpovedi molila, da sv. Duh izhaja od vekomaj od Očeta in Sina. Trdil je, da izhaja samo od Očeta in lagal, da tako uče grški sv. očetje.

Ti nauki so verski temelj za odpad od Rima. Kar je Focij še očital Rimu, so le razne cerkvene navade, ne pa verske resnice. V navadah in obredih se pa smejo cerkve med seboj razlikovati, ne da bi se edinstvo raztrgalo. Očital je namreč rimskim papežem in vernikom na zahodu, da zaničujejo oženjene duhovnike, da se postijo v soboto, da prvi teden štiridesetdnevnega posta uživajo mleko in sir, da ne priznajo sv. birme podeljene od navadnih duhovnikov, da si njihovi duhovniki brijejo brado in da za sv. mašo rabijo nekvašen kruh. To so glavni očitki; ne zadevajo nobene bistvene stvari in edinosti ne razdirajo.

Papež Nikolaj je spoznal nevarnost in si je prizadeval, da jo odstrani. Focij pa je ostal trdovraten. V dolgi okrožnici do škofov vzhodne cerkve je rimski cerkvi očital zgoraj omenjene pregrehe. Za l. 867 je pa sklical v Carigrad cerkveni zbor. Koliko škofov je prišlo na ta zbor in kaj se je na njem vršilo, ne vemo natančno. Focij je namreč zapisnike zbora popačil in pokvaril. Ve se le to, da je s svojimi privrženci rimskega papeža in vse, ki so njemu zvesti, iz cerkve izobčil. Da bi bila kazen za javnost bolj veljavna, si je mnogo škofov sam izmislil in jih podpisal. O tej kazni je tudi sporočil nemško-rimskemu cesarju Ludoviku in mu obljubil, da ga bo tudi on priznal za cesarja, ako papeža Nikolaja spodi iz Rima.

Sedaj je bil Carigrad od Rima odtrgan; odtrgano z njim tudi vzhodno cesarstvo in odtrgane cerkve na vzhodu, po Balkanu in po Mali Aziji. Glavne dogodke sem vam natanko načrtal; sami lahko presodite, da ta Focijeva cerkev ni Kristusova cerkev, ampak cerkev, ki jo je laž in prekanjenost carigrajskega patrijarha odtrgala od Rima in od Kristusove cerkve.

3. O kako so ti časi in dogodki neizrečeno žalostni! Toda nepričakovano hitro se je ves položaj izpremenil. Hudobnega Barda in tudi cesarja Mihaela so sovražniki umorili. Po smrti Mihaela, l. 867, zavlada Bazilij kot cesar. Ta Focija odstavi in zapre v samostan. Nazaj pa pokliče in namesti za patrijarha preganjanega Ignacija. On in cesar sporočita v Rim vse dogodke in prosita, naj papež skliče vesoljni cerkveni zbor, ker le tak bi mogel zaceliti vse pregloboke rane, zasekane cerkvi carigrajski in vsem vzhodnim cerkvam. V listih sta cesar in patrijarh pokazala spodobno spoštovanje do rimskega papeža in v prekrasnih besedah priznala, da je rimski papež od sa-

mega Gospoda postavljeni vrhovni glavar vesoljne cerkve. Poslanci so z listi prišli v Rim l. 868. Med tem je umrl papež Nikolaj I. in mu sledil papež Hadrijan II. Carigrajske poslance je slovesno sprejel. Zamotane zapletke je hotel razrešiti in vse urediti na škofovskem zboru v Rimu. Toda stvar se je tako zavlekla, da se je ta zbor vršil šele l. 869. Po zboru je odposlal papež svoje poslance v Carigrad. Dal jim je natančna navodila, kako naj ravnajo. Odobril je namen cesarja Bazilija in patrijarha Ignacija, da naj se skliče vesoljni cerkveni zbor. Predsedovati mu in voditi ga morajo njegovi odposlanci in namestniki. Dal je odposlancem knjigo, v kateri je bila veroizpoved in izjava podložnosti do rimskega papeža. Zaukazal je, naj to knjigo podpiše vsakdo, ki se bo udeležil cerkvenega zbora.

Vesoljni zbor se je začel 5. oktobra l. 869. Predsedovali so papeževi odposlanci. Prvi za njimi je sedel carigrajski patrijarh, potem pa odposlanci patrijarhov v Aleksandriji, v Jeruzalemu in v Antiohiji. Sploh so tudi poprej shodom načelovali peteri glavni patrijarhi; toda prvo in odločilno besedo so imeli vedno zastopniki Rima. Tudi v tem zboru so rimski odposlanci papeževo veljavnost in oblast spretno in uspešno branili. Besedilo zgoraj omenjene knjižice so podpisali vsi navzočni, vendar nekateri ne posebno radi. Tudi cesar Bazilij je bil večkrat nevoljen, da so rimski odposlanci papeževo vrhovno oblast tako odločno poudarjali in da niso ničesar dopustili, karkoli bi se z njo ne ujemalo. Pri prvi seji je bilo razen patrijarhov samo dvanajst škofov, do zadnje se jih je že zbralo sto in dva.

Precej sitna je bila razprava o Fociju in njegovih privržencih. Cesar Bazilij je zahteval, da se mora Focij pripustiti k zborovanju. Na tihem je upal, da se doseže kaka ugodna poravnava. Papeževi poslanci so se protivili rekoč, da je zadeva že rešena, papež je Focija in njegove kaznoval, novo preiskavanje se ne more dopustiti. Ker je cesar le silil, so papeževi odposlanci odnehali in dovolili, naj pride Focij pred zbor, toda samo zato, da se mu preberejo nepreklicno veljavni papeževi odloki. Focij je prišel. Ostal je pa tako trdovraten, da ni hotel ne besedice izpregovoriti in je neprenehoma molčal. Obveljala je obsodba papeževa; prav vsi so jo priznali.

Meseca marca l. 870 so papeževi poslanci odpotovali iz Carigrada nazaj v Rim. Kot dodatek k zboru sta carigrajski patrijarh Ignacij in cesar Bazilij l. 871 poslala vdanostne liste v Rim in prosila papeža, naj nekaterim spokorjenim Focijevim privržencem odpusti kazni in jih sprejme nazaj v prejšnja dostojanstva. Papež Hadrijan je spodobno odgovoril, kazni ni mogel in ni hotel odpustiti; pač pa je potrdil zborove sklepe. S to potrditvijo je carigrajski zbor od l. 869 zadobil veljavo vesoljnega zbora. Po teh dogodkih je razkol prenehal, vzhodne cerkve so se z Rimom zopet zedinile.

Vse zborovanje dokazuje prvenstvo rimskega papeža. To prvenstvo so priznali vsi patrijarhi vzhodne cerkve, vsi škofje in cesar. Vendar pa se je opazovalo neko bolj tiho in prikrito nasprotovanje. Da, začel se je širiti in poudarjati nov, za rimsko prvenstvo nevaren nauk. Začeli so na tem zborovanju zatrjevati, da je vodstvo Kristusove cerkve v rokah peterih patrijarhov, namreč patrijarha v Rimu, v

Carigradu, v Aleksandriji, v Jeruzalemu in v Antiohiji. Kar večina teh patrijarhov odloči, velja za vesoljno cerkev; ti patrijarhi skupno imajo od Gospoda podeljeno vrhovno oblast nad vso cerkvijo.

To je popolnoma nov nauk, ki naravnost razdira temeljno ustavo Jezusove cerkve. Saj je Gospod Jezus izročil vrhovno oblast edino Petru; podedoval jo je rimski papež, ne kot patrijarh rimske cerkve, ampak kot naslednik sv. Petra. Ta nevarni in zmotni nauk sicer sedaj še ni zmagal, vendar pa je polagoma prevzemal srca vzhodne cerkve. Radi tega nauka so se vzhodne cerkve pozneje laže in brez posebnega vznemirjenja ločile od rimskega papeža misleč, da so rimskega patrijarha ostali štirje radi njegovih zmot po pravici zapustili ter se po pravici od njega odtrgali.

4. Trdovratni Focij se ni skesal, pa tudi ne obupal. S prijaznostjo, navidezno pobožnostjo in z resnično veliko učenostjo si je pridobival prijateljev. Posebno se je trudil, da bi se pomiril s cesarjem Bazilijem. Pisal mu je vdane liste in si izprosil več prostosti. Po prijateljih je dosegel, da ga je cesar povpraševal za svet posebno v bolj učenih stvareh. Ker je bil cesar nizkega rodu in ga je to bolelo, si je Focij izmislil rodovnik, po katerem bi bil cesar potomec armenskih kraljev. Cesarju je bilo to neizrečeno všeč. Poklical ga je v Carigrad in mu izročil svoje sinove, da naj jih poučuje in vzgaja. Kako spretno si je Focij pripravil pot, da pride nazaj na patrijarško stolico v Carigradu!

Meseca oktobra l. 877 umrje patrijarh Ignacij. Še niso minuli trije dnevi, že je bil po želji cesarjevi Focij določen za naslednika in je koj prevzel patriarško čast. S podkupavanjem, s prigovarjanjem in s hinavščino si je iskal pristašev. Toda, kaj poreče rimski papež? Focij prigovarja cesarju, naj piše v Rim; v listu naj smrti patrijarha Ignacija nič ne omeni, pač pa naj pove, da razdor še traja ter se z duhovniki in redovniki večkrat surovo ravna. Da se te nerodnosti odpravijo, naj pošlje papež svoje poslance v Carigrad. Focij je upal, da bo tako iznenadene poslance pridobil za se in bodo oni njega potrdili za patrijarha, preden bo rimski papež kaj ukrenil. Kaj ne, s tem sta cesar in Focij priznala sodno oblast papeževo nad carigrajskimi patrijarhi.

V tem času je papež Hadrijan II. že umrl. Vladal je v Rimu njegov naslednik Janez VIII. Ta je cesarjeve poslance rad sprejel; koj je bil pripravljen, da ustreže željam in odpošlje svoje zastopnike v Carigrad, ki naj bi cerkvene zadeve uredili. Prav apostolske liste spiše za cesarja in za patrijarha Ignacija, o katerem je mislil, da še živi. Kako se pa papeževa poslanca zavzameta, ko na jesen l. 878 prideta v Carigrad in dobita Focija na patrijarški stolici! Izpočetka nočeta z njim občevati in se ga ogibata. Toda prekanjeni Focij jih je kmalu za se pridobil. Ko so to vzhodni škofje videli, so začeli s Focijem občevati tudi nekateri njegovih dosedanjih nasprotnikov. Marsikateremu se je pa le dozdevalo, da je Focij papeževe poslance prekanil in se proti papeževi volji z njim družijo.

V teh okolnostih se je Fociju zdelo najbolj pametno, ako zopet pošlje v Rim in prosi papeža, naj ga potrdi. Papež je bil v hudi

stiski. Sklical je več škofov na posvetovanje v Rim. Ker je patrijarh Ignacij umrl, ker je bil Focij učen in delaven, ker je imel mnogo prijateljev, ker so ga priznavali ostali vzhodni patrijarhi in ker ga je branil tudi cesar, je papež Janez VIII. sklenil, da Focija odveže od obsodbe cerkvenega zbora in ga potrdi za patrijarha in sicer pod pogojem, ako v zboru škofov slovesno prosi odpuščanja za vse dano pohujšanje. V tem smislu odpošlje pisma na cesarja in na Focija.

Na jesen l. 879 so prišli papeževi poslanci v Carigrad. Focij je začel koj pripravljati zbor, ki naj ga potrdi v patrijarški časti in oblasti. Latinske papeževe liste je prevedel na grški jezik. Toda v prevodu jih je pokvaril. Kar je bilo zoper njega, je vse izpustil; o vesoljnem zboru je tako zapisal, kakor da ga je papež popolnoma preklical. Naročeno javno prošnjo za odpuščanje je tako izpremenil, da se priporoča edinole božjemu usmiljenju. Ko je tako vse priredil, skliče škofovski zbor v mesecu novembru l. 879. Prišlo je nad 300 škofov. On sam je načeloval in predsedoval zboru. Izpočetka je lažnivo trdil, da se je papež Janez VIII. prepričal o pravičnosti njegove stvari, ter se mu je prvi s poslanstvom približal. Drugi nadškof, njegov prijatelj, je hudo govoril zoper papeža Nikolaja II. in Hadrijana II., kakor da sta ona kriva vseh cerkvenih zmot in je povzdigoval papeža Janeza VIII., ki je nasprotno svojim prednikom izbral najboljša sredstva za edinost obeh cerkvâ. Potem sta papeževa odposlanca podala Fociju znake patrijarške časti v imenu papeža, če tudi ni spolnil pogoja, da prosi očitno odpuščanja. V petih sejah se zborovanje dokonča. V zadnji seji meseca januarja l. 880 se je Focij vsem zahvalil, zapisnike so podpisali vsi pričujoči, tudi papeževi odposlanci.

V avgustu l. 880 so papeževi poslanci dospeli nazaj v Rim. Prinesli so liste cesarja in Focija, ter zapisnike škofovskega zbora vzhodne cerkve. Janez VIII. je kmalu uvidel, kako goljufno in krivično je ravnal Focij. Kljub temu ni hotel ostro nastopiti. Še enkrat je poslal v Carigrad škofa Marina. V apostolskih pismih se bridko pritožuje radi Focijevih prevar; vendar radi usmiljenosti sprejme Focija kot patrijarha, vse pa razveljavi, karkoli so njegovi odposlanci storili zoper njegova povelja. Škof Marin je v Carigradu dostojno nastopil; razveljavil je vse, kar se je vršilo zoper VIII. cerkveni zbor in zoper papeževa navodila; Focija samega ni izobčil, ampak stvar njegovo je pustil papežu samemu. Cesar namreč in Focij nista hotela dati zadoščenja, ki ga je papež po pravici zahteval. Ko se je odposlanec Marin vrnil v Rim in je papežu sporočil o vseh hudobijah in zvijačnostih Focijevih, je papež odločno nastopil in je Focija slovesno izobčil iz cerkve.

Tako je bil zopet obnovljen Focijev razkol in Carigrad odtrgan od Rima. Toda te obsodbe Focij na vzhodu ni razglasil. Premnogi, tudi sveti možje so bili prepričani, da je Focij zakonit patrijarh. Pridobival si je vedno več prijateljev. L. 883 je umrl papež Janez VIII.; za njim je bil izvoljen nam znani škof Marin. Ta zopet Focija obsodi in izobči. Focij pa cesarja Bazilija pregovori, da je izvolitev Marina za papeža razglasil za neveljavno. Papež Marin je pa naglo umrl,

že meseca majnika l. 884. Sledil mu je papež Hadrijan III., ki je čez leto dni tudi že umrl. Naslednik mu je bil papež Štefan V. Ta papež odgovori cesarju na list, v katerem je cesar posebno papeža Marina silno grdil. Papež Štefan zagovarja Marina in našteva Focijeve hudobije.

Še istega leta umrje cesar Bazilij. Sledil mu je njegov sin Leon s priimkom Modri. Ko je dobil v roke list papeža Štefana, je odstavil Focija in ga dal zapreti v samostan. Za patrijarha pa je določil svojega sedemnajstletnega brata Štefana. Cesar je sporočil vse v Rim in prosil, naj papež vse potrdi. Radi nekaterih težav je razkol še trajal in je prenehal šele za papeža Formoza l. 892. V Carigradu so dobili sedaj patrijarško čast prav vredni možje. Zedinjenje je trajalo nad poldrugo sto let. Focij ni prišel več do veljave. Umrl je leta 891 nespokorjen. Vendar je pa širil prepričanje, da je rimska cerkev krivoverska, ker trdi, da sv. Duh izhaja od Boga Očeta in Boga Sina. Ti nazori so se po vzhodu verovali, se globoko v srca vtisnili in postali temelj za nov trajen razkol v enajstem stoletju.

b) Mihael Cerularij.

Napetost med rimsko in grško cerkvijo ni prenehala. Vedno se je bilo bati, da se težko dosežena edinost zopet razruši. In res, razdrla se je l. 1054, ko je bil carigrajski patrijarh slavohlepni in nasilni Mihael Cerularij.

1. Že v mladosti se je udeležil vstaje zoper cesarja Mihaela Paflagonca. Za kazen so ga zaprli v samostan. S hlinjeno pobožnostjo si je pridobil toliko zaupanja, da je bil posvečen za duhovnika in povišan za patrijarha. Rimsko cerkev je neizrečeno sovražil. Ni mogel gledati rimskih cerkvâ, v katerih se je opravljala služba po rimskem obredu. Ker jih je bilo v Carigradu precej, je podkuril svoje pristaše, da so v cerkve vdrli in jih onečastili; eden je celo sv. hostijo poteptal z nogami trdeč, da ni posvečena. Nato je ukazal, naj se vse latinske cerkve zapro. To se je zgodilo l. 1053.

Nagovoril in pridobil je bolgarskega škofa Leona, da je sestavil okrožnico zoper Latince. V njej je Latincem očital vse to, kar jim je očital že nesrečni Focij. Grajal jih je, da se postijo v soboto, da v postu ne pojo „aleluje“, da imajo pri sv. maši nekvašen kruh, da jedo meso zadušenih živali. Grozil je, da bo odkril še druge latinske napake. Okrožnica je prišla v roke rimskega papeža Leona IX. Papež je sestavil obsežen in temeljit odgovor. V njem očita patrijarhu grdo nestrpnost do latinskega obreda, ko vendar Rim grški obred spoštuje in varuje menihe grškega obreda, ki imajo svoje samostane v Rimu in po Italiji. Graja posebno patrijarhovo predrznost, s katero nastopa zoper mater vseh cerkva, zoper rimsko cerkev. V tem času je dobil papež od cesarja Konstantina IX. prav vljudno pismo; celo patrijarh Cerularij je pisal miroljubno.

Svoj odgovor je papež poslal v Carigrad po treh izbranih poslancih. Cesar jih je sprejel, kakor se je spodobilo; patrijarh je ostal hladen, mrzel; ljudstvo je bilo pa močno razdraženo. Menih Niketas je izdal obrekljivo knjižico, v kateri je zahodno cerkev, namreč rimsko, brezobzirno grdil, ker rabi pri sv. maši nekvašen kruh in ker se njeni

duhovniki ne ženijo. Trdil je, da je rimska cerkev po judovskih in krivoverskih vplivih svoj nauk pokvarila. Odposlanec papežev je pisatelja odločno zavrnil in dokazal, kako neutemeljene in pretirane so njegove pritožbe.

Patrijarh ni hotel z odposlanci ničesar več obravnavati in je ostal trdovraten. Ko so si papeževi poslanci brezuspešno prizadevali, da bi patrijarha pridobili za spravo in poravnavo, so sestavili uradno listino izobčenja ter so jo dne 16. julija 1054 vpričo vernikov in duhovnikov položili na oltar v cerkvi sv. Sofije. Izrekli so izobčenje zoper vsakega, ki bi grdil sv. mašo in vero, kakor jo ima sveta rimska cerkev. Poslovili so se od cesarja in se napotili domov v Rim. Preden so prekoračili meje cesarstva, jih je cesar nazaj poklical rekoč, da je patrijarh sedaj pripravljen, pogajati se z njimi. Vrnili so se v Carigrad. Toda patrijarh je snoval spletke. Listino izobčenja je pokvaril, da je bila silno razžaljiva in jo dal ljudem v roke. Ljudje so se močno razdražili. Odposlanci niso bili življenja varni. Sam cesar jim je svetoval, naj hitro odidejo. Odšli so. Patrijarh zbere naglo majhen zbor vdanih mu škofov in izobči rimsko cerkev. S tem je bil razkol dovršen; odpadle so od Rima vse vzhodne pokrajine in se pridružile Carigradu. Sicer so papeži in dobri škofje že večkrat poskušali obe cerkvi zediniti. Toda ni se jim posrečilo do današnjega dne.

2. Ves razvitek razkola sem točno, jasno po zgodovinskih podatkih opisal. Sedaj sami lahko presodite vso žalostno zgodbo. Razkola ni provzročilo znanje, ampak strast in nevednost. Da Vam bode stvar še bolj jasna, naj prav kratko obrazložim razlike med rimsko in grško cerkvijo.

Razlike, ki se tičejo samo raznih cerkvenih navad in ki edinosti ne rušijo, so: 1. različni obredi in jezik pri službi božji; 2. za sveto Rešnje Telo rabimo mi opresen kruh, kakor ga je rabil Gospod pri zadnji večerji, razkolniki pa imajo kvašen kruh, ki je pa tudi veljaven; 3. pri nas morajo duhovniki obljubiti in držati devištvo do konca življenja, ker je radi svetih opravil, radi vzvišene službe in radi potrebne neodvisnosti cerkev tako zapovedala, pri rakolnikih se duhovniki ženijo, le menihi in škofje morajo biti neoženjeni; 4. pri nas se duhovniki brijejo, pri razkolnikih se ne brijejo, marveč nosijo brado, kar je tudi prav; 5. razlika je v postu: kar je odvisno od navad in cerkvenih postav; 6. pri nas birmuje edino le škof, pri razkolnikih pa podeli sv. birmo navaden duhovnik in sicer koj po sv. krstu, kar more tudi veljavno biti, ako papež dovoli in da oblast; 7. razlikujemo se tudi glede na praznike, kar je edino od cerkvenih postav odvisno; 8. omenim še, da so v računanju časa razkolniki trinajst dni za nami, na pr. na naš božič imajo oni še le 12. dan decembra in na njihov božič imamo mi že 7. dan januarja po novem letu; naše računanje je znanstveno edino pravo.

Te razlike ne bi razsule cerkvene edinosti, ker zadevajo le nekatere strani cerkvenega življenja in so se z vednostjo in pritrditvijo cerkvenih poglavarjev polagoma razvile. Pač pa je cerkveno edinost razdrla razlika v verskih resnicah. Ako versko resnico sprejmeš, si v cerkvi Jezusovi, ako je ne sprejmeš, si se sam od te cerkve odtrgal. Žalibog je grška cerkev zabredla v verske zmote. Katere so te zmote?

Te zmote so: 1. Rimskega papeža ne priznavajo za vrhovnega glavarja cerkve. Da bi to zmoto dokazali, so si izmislili dve drugi, namreč: ker se je cesar preselil iz Rima v Carigrad, se mora tudi vrhovna cerkvena oblast od rimskega škofa prenesti na carigrajskega škofa. Tako so začeli trditi carigrajski škofje, in sicer vedno bolj odločno, ker le na temelju te trditve so si mogli prilastovati vrhovno cerkveno oblast. Resnična trditev, da je rimski papež vrhovni poglavar cerkve le kot naslednik sv. Petra in kot dedič njegove oblasti po neizpremenljivi volji samega Jezusa, ni bila njim v prilog, zato so jo zavrgli. To je prvi neveljavni dokaz njihove zmote. Drugi je pa nauk, ki se je posebno na občnem zboru l. 869 poudarjal, namreč da ima vrhovno upravo cerkve pet prvih patrijarhov, in sicer patrijarhi: rimski, aleksandrijski, jeruzalemski, antijohijski in carigrajski. Ta nauk sicer ni popolnoma obveljal, vendar je pa prav izdatno pomagal zatemniti nauk o prvenstvu rimskega papeža.

2. Druga verska zmota je nauk o sv. Duhu. Rimska cerkev je vedno učila, da sveti Duh izhaja od Očeta in Sina; tako se more sklepati iz nekaterih stavkov sv. pisma in iz naukov cerkvenih očetov rimske in grške cerkve. Focij pa in škofje grške cerkve so ta nauk strastno pobijali rekoč, da sveti Duh izhaja edinole iz Očeta, in so začeli obrekovati rimsko cerkev kot krivoversko. Posrečilo se jim je, da so pri ljudstvu zanetili smrtno sovraštvo do zahodne, rimske cerkve. Sveti očetje in učeniki so sijajno dokazali, da je resnično od Boga razodeto, kar trdi o svetem Duhu rimska cerkev; toda slepa strast in globoko sovraštvo je ta nauk zavrglo.

Še dve zmoti nas ločita od grške cerkve: v grški cerkvi ne priznavajo vic, potem pa trdijo tudi, da se more veljavno sklenjeni zakon radi prešuštvovanja popolnoma razdreti.

2. Bolgari in Srbi.

Verske in cerkvene razmere so bile po dovršenem odpadu carigrajske cerkve od rimske po vseh vzhodnih pokrajinah jako žalostne. Politične razmere so odločevale, da so se razni narodi združili sedaj z Rimom, sedaj s Carigradom, in si nazadnje izposlovali svojega lastnega neodvisnega patrijarha. Poglejmo najpoprej cerkveno zgodovino nam poznanih Bolgarov in Srbov!

a) Bolgari.

V šestem stoletju so se južno od Donave do Carigrada med Črnim in Adrijanskim morjem naseljevali in naselili razni narodi. Zadnji so prišli Sloveni do Donave; potem so udarili čez Donavo na jug in si osvojili skoro vse pokrajine do Carigrada. Sloveni so bili pogani; niso imeli ene skupne države, ampak posamezni rodovi so imeli lastne kneze. Ob koncu sedmega stoletja so si pokrajine Slovenov osvojili Bolgari, neko vojaško pleme južno-turškega rodu, ki so jim dali državno obliko in svoje ime, a so od Slovenov sprejeli njih jezik. Ime „Sloveni“ se je tako izgubilo.

1. V začetku devetega stoletja so pridrli Bolgari v Carigrad. Škofa Manuela so odvedli ujetega v svoje dežele. Goreči škof je oznanjeval Kristusov nauk in je mnogo Bolgarov pridobil za katoliško vero. Kralj Kutragon se je bal, da vsi Bolgari postanejo katoliški, zato je zapovedal njega in več drugih kristjanov umoriti. Kraljeva sestra je prišla ujeta v Carigrad in je sprejela katoliško vero; vrnila se je domov in si prizadevala brata Borisa pridobiti za krščansko vero. Prizadevanje je ostalo brez uspeha. A leta 864 je krstil kralja Borisa škof Josip, ki ga je Focij poslal na Bolgarsko. Po zgledu kraljevem so se pokrstili prav mnogi izmed ljudstva. Leta 865 je Focij poslal kralju in ljudstvu jako obsežen pastirski list.

2. Krščanstvo je prišlo na Bolgarsko torej iz Carigrada, in sicer ravno ob času Focijevem. Toda Boris se je iz političnih razlogov ločil od Carigrada. Razvidel je, da bo postal odvisen od carigrajskih cesarjev, ako ostane odvisen od carigrajskih patrijarhov. Skoraj gotovo je čul tudi o grdi borbi Focijevi zoper Ignacija in se mu je pravovernost dozdevala sumljiva. Zato je poslal k papežu Nikolaju I. v Rim proseč ga, naj pošlje škofov in duhovnikov, da dovrše izpreobrnitev vsega naroda in da pravilno urede sploh vse cerkvene potrebe.

Meseca avgusta l. 866 so Borisovi poslanci prišli v Rim. Papež se jih je silno razveselil. Kralj mu je zastavil več vprašanj in je izrekel tudi željo, da bi dal Bolgarom posebnega patrijarha. Papež je odgovoril v prekrasnem listu. Patrijarha še ni dovolil; rekel pa je, da si bodo mogli izbrati nadškofa, ko se bo katoliška vera še bolj razširila in bo po mestih več škofov nastavljenih. Pismo je poslal kralju po dveh škofih, po škofu Pavlu in po škofu Formozu. Kralj Boris je oba sijajno sprejel. Ker ni maral, da bi bili v njegovem kraljestvu razni obredi, je odpustil vse grške duhovnike in uredil vse, kakor so želeli papeževi odposlanci. Škof Formoz mu je bil tako všeč, da ga je želel imeti kot nadškofa. Papež te prošnje ni mogel uslišati.

Toda le štiri leta je Bolgarska ostala v zvezi z Rimom. Kralj Boris je vedno omahoval. Užaljen je bil, ker mu papež ni ustregel in mu ni hotel potrditi Formoza za nadškofa. In tudi to se mu je dozdevalo, da bi moral z novim in jako mogočnim cesarjem Bazilijem gojiti prijateljstvo in da bi bilo nevarno, njemu se zameriti. Nazadnje so mu še Grki prigovarjali, da naj podvrže bolgarsko cerkev carigrajski cerkvi.

In res, ob času vesoljnega zbora v Carigradu, leta 869—870, so prišli v Carigrad bolgarski odposlanci s prošnjo, naj namestniki patrijarhov določijo, kateri patrijarški cerkvi naj bo podložna bolgarska cerkev. Rimski odposlanci so prav odgovorili, da je stvar že rešena, ker so se že podvrgli rimski cerkvi. Bolgari zvijačno odgovore rekoč: „To je res. Toda z namestniki patrijarhov določite, kaj bi bilo bolj pametno, ali da smo podložni rimski, ali carigrajski cerkvi.“ Rimski odposlanci so se zavedali, da bodo prevarjeni, ker bodo namestniki vzhodnih patrijarhov gotovo glasovali, kakor bosta hotela cesar in carigrajski patrijarh. Zato so zopet ugovarjali in so po pravici trdili, da namestniki patrijarhov o tem vprašanju ne morejo odločevati, saj

niso od patrijarhov za to pooblaščeni. Naglašali so še eno okolnost: ilirska pokrajina, v kateri so prebivali Bolgari, je bila od nekdaj pod oblastjo rimske cerkve; s politično oblastjo se ni izpremenila cerkvena oblast. Edino rimski papež ima pravico o tem soditi. Resno so svarili patrijarha Ignacija, naj se ne vmešava v upravo bolgarske cerkve.

Po tem dogodku je bolgarski kralj odpustil rimske duhovnike. Patrijarh Ignacij je začel upravljati cerkev na Bolgarskem. Posvetil je za Bolgare nadškofa in več škofov; tudi več grških duhovnikov je odposlal med Bolgare. Papeži so patrijarha svarili in mu grozili s cerkvenimi kaznimi. Vse ni nič pomagalo. Bolgarija je ostala podložna carigrajskemu patrijarhu.

4. Ko se je carigrajski patrijarh l. 1054 ločil od Rima, je potegnil v razkol tudi bolgarsko cerkev. Res, bolgarski carji so še večkrat občevali z Rimom, vendar je razkol premagal. Bilo je pa v Bolgariji vedno precej katoličanov in tudi kaka katoliška škofija. Grški patrijarhi so Bolgare tudi narodnostno sovražili. Dajali so jim grške duhovnike, odpravili so slovensko bogoslužje in v mestih so ustanavljali grške šole.

Od početka 19. stoletja je rastel odpor proti grški cerkvi, seveda le iz narodnostnih razlogov. Po krimski vojski so zahtevali lastne škofe, tudi lastnega nadškofa, ki pa naj bi bil odvisen od carigrajskega patrijarha. Ker niso vsega dosegli, je ena stranka nastopila za združitev z Rimom. Nastavili so že bolgarskega z Rimom zedinjenega škofa l. 1861. Verniki so bili močno navdušeni in razburjeni in so na več krajih grške duhovnike prepodili. Zedinjenje je hitro napredovalo. Mnogo vasi je zahtevalo katoliške misijonarje, cerkve, šole, časopise; več duhovnikov se je pridružilo, med njimi tudi dva škofa. Vlade, ruska in turška, in protestantovski odposlanci so hoteli to gibanje zadušiti. Deloma se jim je posrečilo. Celo precej zedinjenih je odpadlo in se vrnilo v razkolniško cerkev.

Od l. 1908 ima Bolgarija svojega carja in je od Turške popolnoma neodvisna. Državna cerkev je razkolniška; ima od leta 1870 svojega od Carigrada neodvisnega nadškofa in nad deset škofij. Kar je zedinjenih Bolgarov, so podložni apostolskemu upravitelju v Carigradu. Latinski katoličani imajo več župnij in misijonov, eno škofijo in en apostolski vikarijat.

Bolgare hvalijo, da so verni, zmerni in delavni. Molimo za nje. Morebiti se jih po vojski Bog usmili, da se gibanje za zedinjenje z Rimom zopet prične in uspešno nadaljuje. Upati smemo, ker od Rima niso odpadli kot narod po svoji hudobiji, ampak so krivi njihovi kralji, ki so svojo deželo podvrgli Carigradu.

b) Srbi.

O Srbiji samo nekaj besedi. Tekom zgodovine je Srbija prav pogostokrat menjavala meje, pa tudi državne in cerkvene vladarje. Prvi škofje so bili katoliški. H krščanstvu so se spreobrnili v devetem stoletju, ko so bili podložni Bolgarom. Pridružili so se Carigradu; po njem so prišli v razkolništvo. Včasih so se približevali

Rimu, toda trajne zveze ni bilo. Razkolništva so se bolj trdno oklenili kakor Bolgari, katoliško cerkev so sovražili. Zadnja leta je bilo v Srbiji prav malo katoličanov in le par misijonarjev; katoliška cerkev se ni javno priznavala, le zasebna božja služba ji je bila dovoljena.

O Srbih se govori, da so delavni in pogumni. Naj bi vojska prinesla Srbiji blagoslov katoliške resnice!

4. Rusi.

O Rusih nekoliko več! Oni niso le razkolniki, ampak njihova cerkvena uprava je tako izpremenjena, da ni prav nič podobna upravi, kakršno je dal svoji cerkvi naš Gospod Jezus Kristus. Poglejmo, kako se je na Ruskem začela *a)* krščanska vera, *b)* kako se je začelo razkolništvo in *c)* kakšno upravo imajo sedaj.

a) Začetek krščanstva.

1. Ruski narod je bil razdeljen v mnogo rodov. Knez Rurik jih je l. 864 začel združevati. Združevanje je dobro napredovalo do smrti kneza Jaroslava l. 1054. Njegovi sinovi so si državo med seboj razdelili. Razvneli so se mnogi boji. Narodna moč je opešala in Mongoli so jih v 13. veku lahko podjarmili. Kljub temu so se knezi med seboj prepirali in vojskovali. Vendar so si veliki mongolski knezi pridobivali vedno več moči in oblasti. Ivan III. (1462—1505) je združil ruske rodove in se otresel divjih Mongolov. Njegov naslednik Vasilij si je nadejal ime „car“. Vsi ti knezi so bili iz družine Rurikove. Ta rod je izumrl l. 1613 in vlado je dobila v roke hiša Romanova, ki jo je imela do današnjega dne ter jo izgubila vlani (1917) vsled domače prekucije.

2. Rusi so bili pogani. Krščansko vero so sprejemali le polagoma. Večji misijoni so se začeli pri Rusih še le ob koncu 9. stoletja. Knezi iz Kijeva so prosili misijonarjev iz Carigrada. Nam znani Ignacij, patrijarh carigrajski, je želji prav rad ustregel. Misijonarji so uvedli cirilico in s tem položili prosveti dobre temelje. Rusi so pa le polagoma sprejemali krščanstvo. Napredovali so misijonarji bolje za vlade kneza Igorja od 913—945. V l. 945 je knez s Carigradom sklenil mirovno pogodbo; v njej se zraven poganov navajajo tudi kristjani, ki imajo v Kijevu eno od glavnih cerkva na čast sv. Eliju.

Še bolj se je krščanska vera razširjala ob času Olge, vdove kneza Igorja, od 945—957. Sveti krst je prejela v Carigradu in je dobila ime Helena. Ko je prišla domov v Kijev, si je izprosila od cesarja Otona I. latinskih misijonarjev, ki pa na Ruskem niso mogli uspešno delovati. Krščanstvo pa je popolnoma zmagalo pod njenim vnukom Vladimirjem Velikim od 980—1015. Iz početka je bil pogan; l. 988 je prejel sv. krst. Sklenil je prijateljsko zvezo s carigrajskimi cesarji, in se poročil z Ano, sestro tedanjega cesarja. Vrnil se je v Kijev; pripeljal je s seboj škofa Mihaela, mnogo duhovnikov, mnogo svetih ostankov in svetih podob.

Kot od Boga dano nalogo je spoznal, da naj narod ruski pokristjani. Razbil je podobe malikov in razdrl njihove templje. Ljudstvo ga je slušalo in duhovnike poslušalo ter kar trumoma drlo k svetemu krstu. Knez Vladimir je zidal cerkve in šole, ter je tako pripomogel, da se je krščanska vera prav naglo širila; kakor dober oče je skrbel za ljudstvo. Krščansko vero je razglasil za vladajočo vero v državi. Bog mu je dal srečo in blagoslov; mogel je pomiriti uporne podložnike, premagati roparske sosede in celo meje države precej razširiti. Njegovo delo je goreče in uspešno nadaljeval njegov drugi naslednik po imenu Jaroslav. Tudi ta je zidal cerkve, samostane in šole; utemeljil je rusko cerkveno petje in je izdal dober zakonik. Kljub temu je pa še do 13. stoletja ostalo na Ruskem mnogo poganov, posebno med neslovanskimi rodovi.

b) Odpad od Rima.

Krščanstvo se je na Ruskem začélo in prav ugodno, četudi le polagoma širilo. Nevarnost je bila, ker so Rusi prejeli vero iz Carigrada in so bili združeni s carigrajsko cerkvijo. Ravno v tem času, v 9. in 10. stoletju in v prvi polovici 11. stoletja, ko se je krščanstvo po Ruskem razširjevalo, so bili sicer carigrajski patrijarhi z Rimom združeni, torej je bila po njih z Rimom združena tudi ruska cerkev. To je bila sreča. Vendar so se Rusi navzemali onega upornega in Rimu sovražnega duha, ki je preveval vzhodno cerkev. Toda ta Rimu sovražni duh še ni bil tako razvnet in nasilen. Zato imajo Rusi še sedaj v svojih cerkvenih knjigah molitev, v katerih se nežno spominja rimski papež.

Še potem, ko se je carigrajski patrijarh Cerularij l. 1054 ločil od Rima, so ruski škofje še ostali v zvezi z Rimom do 12. stoletja. Hilarion je postal metropolit ob času patrijarha Cerularija, ne da bi bil ta posredoval. Veliki knez Izoslav je dopisoval s papežem Gregorjem VII. Tudi o metropolitu Efremu od 1090—1096 se ve, da je bil v zvezi z Rimom. Sprejel je iz Rima nov praznik, četudi Carigrad tega ni hotel.

Koj v 12. stoletju se je pa drugače obrnilo. Metropolit Nicefor od 1104—1124 je za kneza Vladimirja napisal razkolniško razpravo, v kateri je našteval razloge, zavoljo katerih je latinska cerkev od pravoslavne grške izobčena. Od sedaj se je po Ruskem začel širiti razkol. Tekom 13. stoletja so si papeži močno prizadevali, da bi rusko cerkev zopet pridobili za zedinjenje. Inocencij III. papež je po odposlancu leta 1204 prosil kneza Romana, naj bi se povrnil v katoliško cerkev. Ruskim knezom sta pisala in jih k Rimu vabila papeža Honorij III. l. 1227 in Gregor IX. l. 1231. Prizadevanja so bila brezuspešna. Hališki knez Danijel se je sicer združil z Rimom ob času papeža Inocenca IV. in ga je leta 1255 papežev namestnik kronal za kralja; toda nestalni knez je prav kmalu odpadel v razkol. Poizkusi, pridobiti ga nazaj, so ostali brezuspešni.

Vzrok teh neuspehov so bili ruski metropoliti, katere so tja odpošiljali iz Carigrada. Ti so bili prežeti od razkolniškega duha in mržnje do Rima. V 13. stoletju so pridrle v Rusijo tatarske čete, zato ni bilo miru za uravnavo cerkvenih potreb.

V 15. stoletju se je metropolit Izidor združil z Rimom. Toda

ruski škofje posebno srednje in severne Rusije so to edinstvo zavrgli in razkol se je vnovič utrdil. Utrjevali so ga prav posebno moskovski metropoliti. Kolikor bolj pa so odbijali Rim, toliko bolj so prišli pod oblast svetnih knezov. Ti so začeli kar na svojo roko podeljevati najvišje cerkvene oblasti. Celo carigrajskega patrijarha niso več popraševali. Hoteli so biti cerkveno popolnoma samostojni. Posebno hudo se je ruski cerkvi godilo ob času velikega kneza Ivana Krutega od 1534—1583. Ta je več metropolitov odstavil, zaprl v samostan, ali pa pomoril.

Zadnji moskovski metropolit je bil Job od 1586—1589. Leta 1588 je prišel v Moskvo carigrajski patrijarh Jeremija II. Knez Boris Godunov ga je podkupil, da je metropolita Joba imenoval za patrijarha. Ker je bila ruska cerkev dejansko že neodvisna od carigrajske, se je patrijarh Jeremija dal lahko pregovoriti in je postavno določil, da je ruska cerkev popolnoma neodvisna in samostojna. Od sedaj je ruski car še laglje nastopal kot vrhovni glavar ruske cerkve.

Še bolj pa je rusko cerkev zasužnjil car Peter I. 1720. Od leta 1700 ni dopustil, da bi se izvolil nov patrijarh. Cerkvi je sam zapovedoval. Hotel je po tem potu ljudstvo na se navaditi tako, da patrijarha ne bi več pogrešalo. Ker je v mladih letih potoval po zahodnih deželah, se je seznanil z luteransko cerkvijo, v kateri je videl, da je svetni vladar njen neomejeni gospodar. Tega si je on želel; tudi cerkev naj služi njegovim namenom, naj bo le porabno orodje v njegovih rokah. L. 1721 je dal ruski cerkvi popolnoma novo ustavo: na čelu ji ni več patrijarh, ampak „sveti postavodajalni zbor", katerega izbere, potrdi in pooblasti car. Vsak član tega zbora mora pred nastopom priseči zvestobo carju. Svojo pisarno ima v palači za državne urade. Polovica članov je duhovniškega, polovica pa svetnega stanu. Najvažnejša oseba je „splošni oskrbnik"; car ga izbere izmed višjih častnikov, ga imenuje in pooblasti. Sveti zbor („sveti sinod" ga imenujejo Rusi z grško besedo) mora obravnavati, kar predloži on v imenu carja. Vsak sklep more on zavrniti, dokler ga ni potrdil car; le kar podpiše on, se sme izvršiti. Pisarniški uradniki so vsi svetnega, večinoma vojaškega stanu, ki so vsi njemu podložni.

To je ustava ruske cerkve. Kaj ne, popolnoma v državni oblasti in vrhovno vodstvo se nikakor ne ujema z voljo Gospodovo. Da se ljudstvo ne bi preveč razburilo, je car Peter poslal ustavo carigrajskemu patrijarhu Jeremiji III., proseč ga, naj jo prizna in jo sporoči tudi ostalim patrijarhom vzhodne cerkve. Patrijarh je ubogal in l. 1723 so vsi vzhodni patrijarhi priznali ustavo ruske cerkve.

c) Ruska cerkev sedaj.

Zgoraj kratko opisana uprava ruske cerkve velja še dandanes. Po tej upravi je ruska cerkev državna cerkev in sama po sebi omejena na meje ruskega carstva in odtrgana od vsega ostalega krščanskega sveta. Saj car ne more zapovedovati dalje, kakor edino v mejah svojega carstva. Nikdar ne more postati vesoljna ali katoliška, določena namreč za vse narode celega sveta.

Kar se tiče verskih naukov, se drži naukov carigrajske cerkve,

od koder je izišla. Priznava sedem prvih vesoljnih zborov, kakor jih priznava carigrajska in tudi rimska cerkev. Trdno veruje veroizpovedi teh zborov. Moti se pa, ker ne priznava papeža za svojega vrhovnega poglavarja, ko so vendar na prvih sedmih cerkvenih zborih predsedovali papeževi namestniki in so le v toliko vesoljni, v kolikor so jih potrdili papeži. Večkrat so na zborih zaklicali, da se mora sprejeti, kar uči papež, ker po papežu govori sam sveti Peter. S carigrajsko cerkvijo se moti tudi v nauku o izhajanju sv. Duha od Očeta in Sina. Vic ne priznava; zakon ima v slučaju prešuštva za razdružljiv. Seveda tudi ne veruje, kar se je v katoliški cerkvi pozneje razglasilo kot verski nauk, kakor brezmadežno spočetje Device Marije in nezmotljivost papeževo v verskih in nravnih resnicah.

Cerkvene navade ima iste, kakor jih ima carigrajska cerkev in smo jih preje našteli. Zidava cerkva je podobna onim po vzhodni cerkvi. Po večjih krajih so cerkve tako urejene, da se more po zimi v njih kuriti. Krasna stena, ki sega od tal do stropa, loči svetišče od ladje. Ozadje je navadno pozlačeno in polno krasnih slik.

Duhovniki ruske cerkve so zares posvečeni duhovniki, tudi škofje so veljavno posvečeni. Zato imajo Rusi sv. Rešnje Telo, sveto mašo in vse zakramente. Le to manjka škofom in duhovnikom, da niso poslani v pastirstvo po oblasti, ki jo je postavil in pooblastil sam Gospod Jezus. Zato opravljajo božjo službo in dele zakramente sicer veljavno, toda nedopustno. Seveda ruski verniki za te razlike ne vedo. Od mladih nog so tako vzrejeni in poučeni; mislijo, da so v edino zveličavni cerkvi Jezusovi. Morejo se zveličati, in sicer posebno tudi zato, ker imajo zakrament sv. pokore. Njihovi duhovni nosijo brado in so oženjeni. Škofje ne smejo biti oženjeni, zato se navadno izbirajo iz redovniškega stanu.

Pri božji službi imajo prekrasne obrede. Saj so jih vzeli od stare katoliške cerkve. Bogato vezane so knjige za sv. evangelij in za sv. mašo; umetna in dragocena so mašna oblačila. Krasne molitve imajo od grške cerkve, le prestavili so jih na staroslovenski jezik. Tudi pri njih je glavni del božje službe sv. maša. Ob nedeljah in praznikih moli ljudstvo psalme, kakor jih pri nas molijo le duhovniki. Sploh imajo več svetih obredov kakor mi katoličani.

Pri božji službi so Rusi tako pobožni, da nas kar naravnost osramote. Sploh so globoko verni in svoji cerkvi iz srca vdani. Vsi stanovi spoštujejo in časte vse, kar je v zvezi z vero in z bogoslužjem, posebno svete kraje in svete podobe. Svete podobe Rusi radi poljubljajo, poklekujejo pred nje, se jih s čelom dotikujejo. Pogostokrat se prekrižujejo. Celo oni Rusi, ki so bolj brezverni, se sv. obredom ne odtegujejo.

Duhovnikovo molitev prekine večkrat slovesno petje. Za petje imajo prav dobro izurjene zbore. Orglje so pri Rusih, kakor sploh na vzhodu, prepovedane. Rusko petje je prav za prav enoglasno, a od cesarice Katarine sem tudi večglasno in jako umetno. Zbirali so stare pesmi, kakor jih pojo v Rimu; zasnovali so pevske šole, in ker imajo Rusi lepe pevske sposobnosti, so se tudi teh novih pesmi hitro navadili.

Pridig Rusi nimajo skoraj nikoli. Samostojne pridige so navadnim duhovnikom prepovedane iz strahu, da ne bi kaj napačnega učili; pač pa smejo čitati iz knjig pridige, ki so jih višje oblasti odobrile. Zato pa tudi skoraj v nobeni cerkvi ni prižnice.

Praznikov imajo mnogo skupno z drugimi vzhodnimi cerkvami. Prav posebno slovesen je praznik po imenu Jordanska slovesnost, ob katerem z največjim zunanjim sijajem krstijo vodo na spomin krsta Jezusovega v Jordanu. Izredno slovesno praznujejo tudi rojstne in spominske dneve pa godove oseb iz cesarske hiše.

Postov imajo več kakor mi katoličani. Njihovi posti so strogi; ne samo mesa, tudi masla, mleka, jajec, sira ne smejo uživati. Navadno poste točno obdrže, vendar se pa v zadnjem času večkrat izpregledujejo.

Kar je bilo naših v ruskem ujetništvu, bodo gotovo radi priznali, da sem rusko ljudstvo, njihovo cerkev in njihovo versko življenje precej natančno opisal. Nam se bodo Rusi smilili, ker so po nesreči odtrgani od edino prave rimske cerkve; dobro se nam pa zdi, da se morejo laže zveličati, ker za svojo nesrečo ne vedo in ker imajo prave duhovnike ter sv. zakramente.

III. Protestantovske cerkve.

Prepričali smo se, da razkolniške cerkve: grška, ruska, bolgarska, srbska niso prave Jezusove cerkve, ker so se po spletkah častihlepnih mož od prave Jezusove cerkve ločile. Niso apostolske, ker ne segajo nazaj do apostolov, niso katoliške, ker se vsaka omejuje le na svoj narod, niso svete, ker njih začetnik Focij je bil prekanjen lažnik, niso edine, ker so le tako nastale, da so se od prvotne cerkve ločile in sicer carigrajska od Rima, bolgarska, srbska in ruska pa od Carigrada.

Razun razkolniških cerkvâ hočejo biti prave Jezusove cerkve tudi protestantovske cerkve, razširjene po Avstriji, po Nemčiji, Švici, Francoski in Angleški. Oglejmo si še te in povprašajmo zgodovino, ki naj nam pove, kako so se začele in kakšen je njihov veronauk.

Zgodovina nam pove, da so začetniki teh ver: 1. Luter, 2. Zwingli, 3. Kalvin in 4. Kralj Henrik VIII. O vsakem teh štirih mož bom toliko povedal, kolikor je nam potrebno za naše versko prepričanje.

1. Martin Luter.

Komu ni Martin Luter vsaj po imenu znan? Saj smo tudi na Slovenskem imeli luterane in spomin na nje med nami še živi. Martin Luter je zakrivil strašen odpad od Rima v 16. stoletju. Povedati Vam hočem, kako se je to dogodilo. Ker pa noben odpad od prave vere ne nastane kar hipoma, ampak se polagoma pripravlja, dokler ne dozori in se ne izvrši, moramo tudi kaj slišati *a)* o dogodkih pred odpadom, potem bomo govorili *b)* o odpadu samem in *c)* o razširjevanju luteranske vere.

a) Dogodki pred odpadom.

Stoletja pred odpadom Martina Lutra so bila za rimsko katoliško cerkev izredno žalostna. Preglejmo nekatere bolj znamenite take dogodke.

1. Dvesto let pred odpadom se je manjšal ugled rimskih papežev. Nezaupnost do papeža je prevzela velikaše, tudi duhovnike in škofe, celo navadne vernike posebno na Nemškem. Iz nezaupnosti se je razsililo vedno bolj strastno nasprotovanje. Vzrok, da se je zaupnost do papežev in pokorščina do njih zmanjševala je bil vpliv francoskih kraljev na delovanje papežev. Tako se je sumilo posebno ona leta, ko papeži niso prebivali v Rimu, ampak v francoskem mestu Avignon, in to od l. 1305—1362. Karkoli so papeži storili, so vsi narodi sumili, da je po vplivu in na korist francoskih kraljev. Ko je pa Urban V. Avignon zapustil in leta 1370 umrl, so bile volitve novega papeža tako zmešane, da sta bila izvoljena dva papeža in mnogo vernikov ni vedelo, kateri je pravi. Ta negotovost je trajala okoli 40 let. V teh vednih prepirih se je papeževa veljavnost in spoštovanje do njega neizrečeno zmanjšalo. Celo nauki o božji ustanovitvi vrhovnega cerkvenega poglavarja so nekako potemneli in jih verniki niso več zadostno spoznavali.

2. Po katoliški cerkvi se je razlegal klic, naj se v njej vse prenovi in obnovi, posebno naj se prenovi papež in njegov rimski dvor. Kardinalom so očitali, da žive lahkomišljeno, razkošno, nedostojno. Rimu so očitali marsikatero zlorabo moči, posebno glede raznih davkov in naklad, ki so jih nalagali in zahtevali od duhovnikov in vernikov po vsem svetu. Kolikor moremo presoditi, so bile pritožbe nekoliko utemeljene, vendar neizmerno pretirane. In ker so Lutrovci nastopali s klicem, da hočejo spačeno cerkev prenoviti, je bil njihov nastop mnogim zelo všeč.

3. V teh stoletjih je začela propadati tudi cerkvena znanost. Učeni možje so začeli čitati in proučevati stare poganske, rimske in grške pisatelje. Všeč jim je bil njihov krasni jezik, všeč način razprav, govorov in drugih raznih sestavkov; všeč nazadnje tudi njihov nauk in njih načela. Krščansko znanost, njena načela, njen način poučevanja so pa zaničevali in zasmehovali. Nazadnje so se jim prikupili poganski nauki o življenju, in začeli so razuzdano in nesramno živeti. Zato so se začeli ustavljati cerkveni oblasti, ki je tako življenje grajala, so začeli napadati cerkvene učitelje in poštene može, ker so jim bili nasprotni. Pač pa so se radi pridruževali upornikom zoper sovraženo cerkev.

4. Sploh je zavladala neka posebna lahkomišljenost, celo razuzdanost pri vseh stanovih. Za duhovski stan so se mladeniči pripravljali na visokih šolah; toda ni bilo semenišč, kjer bi se bilo negovalo in razvnemalo pravo krščansko življenje. Ni čuda, da mnogi duhovniki niso živeli tako, kakor zahteva poklic. Celo duhovniki višjega reda so bili večkrat tega stanu nevredni. Otroci plemenitašev so se silili v duhovski stan in vrivali v višje poklice samo za to, da so se dobro preživili. Ker niso imeli pravega poklica, pa

tudi ne prave duhovske vzgoje, pač ni čuda, da so nekateri lahkomišljeno živeli in skrunili svoj sveti poklic. Žalibog je tudi v samostanih obojega spola propadalo redovniško življenje. Premnogi niso imeli pravega poklica, in so komaj čakali, da bi se mogli osvoboditi in poženiti. Najhujše pa je versko življenje propadalo pri knezih, pri plemenitaših, pri navadnem ljudstvu. Sicer so bili katoliški veri še vdani, vendar so mislili, da smejo razuzdano in pohotno živeti.

5. Začel in razvnemal se je tudi očiten odpor proti duhovščini. Mnogo mest je bilo podložnih škofom ali drugim cerkvenim dostojanstvenikom. Ko so obogatela, so postala tudi ošabna in nepokorna, ter so si prizadevala otresti se jarma cerkvenih gospodarjev. Plemenitaši so mrzili škofe in duhovnike, ker so se ti protivili njihovemu nasilstvu, njihovim vednim bojem in njihovemu ropanju. Tudi med ljudstvom se je širila želja, da bi bili bolj neodvisni od svojih gospodarjev graščakov, ki so jih le preveč tlačili. Ta želja je postajala vedno bolj silna in se je razsilila tudi v željo, da bi se oprostili še odvisnosti od cerkvenih oblasti. Ker so Lutrovci tako evangeljsko svobodo oznanjevali, pač ni nič čudno, ako se jih je premoteno ljudstvo poprijelo.

6. Nazadnje so zvezo s cerkvijo omajali tudi nekateri krivoverci v 14. in 15. stoletju. Hus na Češkem nam je najbolj znan. Bilo jih je pa več. Širili so popolnoma krive nauke o državni in cerkveni oblasti. Mnogi so jim verjeli, odpadli od cerkve in zabredli v krivoverstvo.

Ako te okolnosti premislite, boste morali reči, da je bil odpad od cerkve mogoč in dobro pripravljen. Pa tudi, ako pogledamo na Boga, na njegovo svetost in pravičnost, bomo razumeli, zakaj je on dopustil ta strašen verski odpad, o katerem bomo sedaj govorili. To je pravična kazen božja za dolgotrajne hudobije vseh stanov posebno po severnih evropskih deželah.

b) Odpad sam.

V začetku šestnajstega stoletja se je dogodil strašen odpad od Rima in se je bliskoma razširil po vsej severni Evropi. Kako pa?

1. V Rimu se je zidala nova cerkev sv. Petra. Poprejšnja iz prvih stoletij krščanstva je propadala. Papež Julij II. je bil primoran poskrbeti za novo. Sklenil je zidati velikansko cerkev, bogato okrašeno in umetnostno izvedeno, kakor se spodobi za rimsko cerkev, ki je prva in mati vseh cerkvâ. Leta 1513 je papež Julij umrl. Za naslednika so kardinali izvolili soglasno Ivana iz plemenite rodovine Medicejcev. Bil je zelo učen, posebno pošten in čednosten, da, slovel je radi svoje nedolžnosti v mladeniških letih. Ko je bil izvoljen, si je nadel ime Leon X. Da bi dovršil zidavo premogočne cerkve, je razpisal odpustke po vsem katoliškem svetu. Teh odpustkov se je udeležil, kdor je vredno prejel svete zakramente in je dal za razne stanove določeno miloščino za cerkev sv. Petra.

Ti odpustki so se l. 1515 in 1516 oznanjevali po raznih deželah, tudi po Nemškem. Zadeli so na odpor. Niso bili všeč mnogim knezom, tudi nekaterim škofom ne. Protivile so se oznanjevanju novih odpustkov posebno cerkve, ki so imele pravico do lastnih odpustkov za svoje potrebe. Ti odpustki in torej tudi prispevki so prenehali ob času, ko so v dotičnem kraju vabili vernike, da bi se udeležili teh novih rimskih odpustkov. Posebno nekateri samostani so bili nevoljni, ker so radi odpustkov trpeli sami občutno izgubo.

Nenavadno nevoljni so bili redovniki avguštinci v Vitenbergu na Saškem. Zidali so cerkev in samostan. Izposlovali so iz Rima milost odpustkov za prispevke, da bi mogli samostan in cerkev dozidati. Odpustki so bili določeni na praznik vseh svetnikov vsakega leta. In ti naj bi radi novih rimskih odpustkov za osem let prenehali. Poleg tega jih je bolelo še nekaj. Oznanjevanje odpustkov se je poverilo očetom dominikancem. Med dominikanci in avguštinci je bila pa radi cerkvenih znanosti velika napetost. Dominikanci so se držali starih cerkvenih učenjakov, avguštinci pa so se poprijeli načina novejših cerkvenih mož, ki so se pečali s poganskimi knjigami in jim je bil všeč njihov način.

2. V tem času je živel v samostanu avguštincev v Vitenbergu Martin Luter. Rodil se je l. 1483 v Islebnu na Saškem. Obiskoval je tedanje višje in nižje šole. Izučil se je v modroslovju in pravoslovju. Bil je siromašen, toda darovit, izredno ošaben in v vedenju pikrih besedi. Udan je bil togoti in trpinčila ga je strašna mesena poželjivost. Nekega dne je bil na polju, kar udari strela zraven njega in ubije tovariša. Prestrašen zapusti svet in stopi v red avguštincev l. 1503. Ko prestane preizkušnjo, ga l. 1504 pripuste k svetim obljubam. Zdelo se je, da resno nadaljuje nauke in da si tudi prizadeva za pobožno življenje, za krščansko popolnost. L. 1507 je bil posvečen v duhovnika. Ker je bil darovit, so ga predstojniki iz Erfurta poslali v Vitenberg, kjer naj na novo ustanovljeni visoki šoli poučuje modroslovje. Po treh letih ga odpošljejo v Rim. Ko se vrne, postane kmalu doktor bogoslovnih ved in začne poučevati bogoslovske vede.

Sedaj je pa začel propadati in se pogrezati v krivoverske trditve. Bil je neizmerno napuhnjen in ošaben. Prizadeval si je, da premaga svoje strasti, posebno grdo poželjivost. A napredoval ni tako hitro in ni dosegel zaželjenega vrhunca popolnosti, kakor je v prevzetnosti hotel. Kljub prizadevanju je večkrat padel in grešil. Jezil se je, postal je bojazljiv, plašljiv, nevoljen na samega Boga in začel je sam nad seboj obupavati. Moliti pa ni mogel in ni maral, misleč, da more in sme moliti samo angelsko nedolžen, angelsko čist človek.

V teh borbah je v svoji nestrpni ošabnosti zabredel v krive nauke, samo da bi sebe olepšal. Začel je trditi, da je človek popolnoma pokvarjen in da tako ostane vekomaj; da s svojo prosto voljo ne more nič dobrega storiti; ampak da je vse greh, karkoli stori. Pravičen je le, ker zakriva njegove grehe pravičnost Jezusova in Bog samo na njo gleda. To pravičnost, ki je samo zunanja, ne pa notranja, in grešne duše prav nič ne zadene, pa človek pridobi z močno vero; naj le močno veruje, in vso njegovo grešnost pokrije pred Bogom Jezusova pravičnost.

Kaj ne, to so strašni nauki! Človek je popolnoma pokvarjen, poboljšati se ne more, proste volje nima, po trdni veri božja pravič-

nost njegovo hudobijo le pokrije. Dosledno je Luter moral trditi, da ni mogoče nobeno dobro, za nebesa zaslužno delo, da zakramenti nimajo nobenega pomena in so nepotrebni, ker edino vera zadostuje za zunanjo, navidezno pravičnost; moral je trditi, da so odpustki prazna beseda, papež more odpustiti edino tiste kazni, ki jih on naloži.

3. Luter je te nauke že do l. 1517 polagoma razvijal in po raznih knjigah širil. Razpis in oznanjevanje odpustkov mu je dalo zunanjo priložnost, da začne z vso trdovratnostjo pobijati v cerkvi vedno priznane nauke o odpustkih. Nastopil je zoper dominikanca Tecla (Tetzla), ki je po zapovedi mogunškega škofa odpustke oznanoval. Očitali so dominikancu marsikake pretiranosti in zmote pri tem oznanjanju. Mogoča je kaka zmota, vendar je dokazano, da strastne obtožbe niso bile popolnoma resnične. Posebno dominikancu Teclu se ne more nič očitati.

Leta 1517 je dominikanec Tecel oznanjal odpustke v okolici vitenberški. To je vitenberške avguštince jako peklo. Vse ljudstvo je drlo v cerkve, kjer so oznanjali odpustke; cerkve v Vitenbergu so ostale prazne. Zato tudi o Vseh svetih ni bilo pričakovati vernikov in prispevkov. V svoji jezi je Luter na dan pred praznikom Vseh svetnikov nabil na cerkvena vrata 95 stavkov o odpustkih, katere hoče očitno zoper vsakega braniti. V teh stavkih je bilo mnogo napačnih, krivoverskih trditev. Papeževe vrhovne oblasti sicer naravnost še ni tajil, pač pa je v njih zasramoval papežev nauk o odpustkih trdeč, da so nepotrebni in naravnost škodljivi. Vse razglaševanje odpustkov je razlagal kot grdo kupčijo za denar. V 86. stavku je vprašal, zakaj papež, ki je nad vse bogatine bogat, ne zida cerkve s svojim premoženjem, ampak jo hoče zidati z denarjem siromakov. Naravnost je tajil, da bi odpustki mogli koristiti dušam v vicah.

Lutrovi stavki so se hitro razširili po vsem Nemškem. Premnogi so jih hvalili. Vsi stanovi so se silno razburili. Občudovali so meniha Lutra, ki je edini tako pogumen, da se je uprl papežu. Dominikanec Tecel je prenehal z oznanjanjem odpustkov, videč, da ne bo uspeha, ker so vsi ljudje razburjeni in razdraženi. Dobro je spoznal, da je Luter pravi krivoverec. Zoper njegov nauk je postavil 106 stavkov. V njih je izvrstno branil prave nauke o odpustkih in branil tudi prvenstvo rimskega papeža. Zoper Lutrove krivoverske nauke so pisali še nekateri učeni možje.

Papež Leon X. je že tri mesece potem pisal generalnemu predstojniku avguštincev, naj svojega meniha ukroti. Meseca majnika l. 1518 je Luter tistih 95 stavkov še v dosti ponižnem listu poslal sv. očetu. Toda zdi se, da je bila ta pokorščina in ponižnost bolj hinavska, ker se je bal, da bo razglašen za krivoverca in kot tak po državnih postavah obsojen na smrt. Kaj je o vrhovni oblasti papeževi zares mislil, se more posneti iz njegovih listov, ki jih je pisal l. 1519, torej samo eno leto pozneje. Trdil je, da je ta oblast po ustanovitvi in začetku samo človeška, ne pa božja. Torej spoštovanja do sv. Očeta ni imel, samo neko človeško nadoblast mu je priznaval, le da bi ne bil prisiljen preklicati svojih naukov. Sicer se je pa zanašal na pomoč in varstvo saškega kneza.

Pa kaj se dogodi? Meseca avgusta 1518 je Luter dobil iz Rima nalog, da naj svoje nauke prekliče, ali pa naj v šestdesetih dneh pride osebno v Rim. Tega poziva se je silno prestrašil in si je po svojem zaščitniku Frideriku na vso moč prizadeval, da bi se njegova zadeva ne obravnavala v Rimu, ampak doma na Nemškem. Papež ga usliši in pooblasti kardinala Kajetana, naj zadevo uravna. Ta ga pokliče v Augsburg, kjer je bil ravno državni zbor. Luter je slušal in je pred kardinala prišel še dosti pohlevno in ponižno; svojim je pa pisal, da rajši umrje, kakor pa da bi kak nauk preklical.

In zares ni hotel odnehati. Zahteval je, naj o njegovem nauku sodijo učenjaki na visokih šolah. Prišel je na zbor 7. oktobra 1518, 17. oktobra je pa skrivaj ubežal, pustivši pismo, v katerem se sklicuje „od slabo poučenega papeža na papeža, ki se mora bolje poučiti". Dne 9. novembra 1518 je papež katoliški nauk o odpustkih točno pojasnil in obrazložil; Luter pa se je še istega meseca, preden je papežev list dospel v Augsburg, od „papeža sklical na vesoljni cerkveni zbor" in je tako papeževo obsodbo odbil od sebe. No, tak priziv je popolnoma neveljaven, ker noben cerkveni zbor ni nad papežem; zato ne more papeža pred se poklicati in soditi; pa tudi brez papeža ni vesoljnega cerkvenega zbora.

4. Ker je Friderik, saški knez, Lutra branil in varoval, je papež odposlal temu knezu svojega komornika, Karola Miltica, naj bi ga od te nevarne obrambe odvrnil. Toda Miltic ni bil za to nalogo zadostno sposoben mož. Dosegel je le toliko, da je Luter obljubil molčati, ako bodo molčali tudi njegovi nasprotniki. Pa kaj je taka obljuba koristila, ko so bile vendar krivoverske Lutrove knjige že povsod razširjene? In res se ni dolgo molčalo. Nasprotnik Lutrov, učeni Eck, je za l. 1519 napovedal očiten razgovor zoper Lutrove krivoverske trditve. Povabil je Lutra, naj se pride branit. Razprava je trajala devetnajst dni vpričo mnogoštevilnega ljudstva. Luter je bil premagan.

Ali se je izpreobrnil? Ne! Še bolj je bil razdražen in razkačen. V novih knjižicah je zopet trdil svoje krivoverske nazore. Verni katoličani so spoznali, da je trdovraten krivoverec. Vendar so se ga oklepale velike množice. Zakaj? Razloge smo zgoraj povedali. Vplivala je mržnja do duhovnikov, še bolj do redovnikov in posebno sovražnost do rimskega papeža. Pripomogla je tudi ošabnost, kateri se zdi sramotno priznati slabost in pregreške.

Od sedaj je Luter vedno bolj strupeno pisaril zoper papeža. Celo v knjigi „o prenovitvi cerkve", ki jo je poslal cesarju Karolu V., je grdil papeža, duhovnike, njihovo neoženjenost in sploh cerkvene postave. Raztogotila je Lutra še bolj sloveča listina papeževa z dne 15. julija l. 1520, v kateri je obsodil kot krivoverske eno in štirideset Lutrovih trditev, prepovedal njegove knjige in zahteval od njega, naj v šestdesetih dneh krive nauke prekliče, ako ne, bo obsojen kot trdovraten krivoverec. Za odgovor napiše Luter več strupenih knjig, da je med ljudstvom sovraštvo do papeža še bolj podpihal. Dne 10. decembra je vzel zgoraj omenjeno papeževo listino, zbirko cerkvenih postav in nekaj knjig, spisanih zoper njega; z njimi je sredi

velike množice upornih dijakov šel pred obzidje mesta Vitenberg, kjer je vse slovesno zažgal in požgal.

Papež je moral storiti nov odločilen korak. Dne 3. januarja 1521 je izobčil iz cerkve Lutra, njegove privržence in zaščitnike. Kaj ne, kako dolgo si je papež prizadeval, da bi nesrečnega Lutra ganil in privedel nazaj na pravo pot večnih resnic! Še le, ko je videl, da si prizadeva brez uspeha in je Luter od dne do dne bolj hudoben in trdovraten, je obsodil njega in njegove privržence.

5. Ravno takrat je cesar Karol V. imel sestanek velikašev v Vormsu. Pokoren sv. očetu je očitno izjavil, da zametuje novo Lutrovo krivo vero. Zbrani velikaši so pozvali Lutra k svojemu zborovanju, kjer bi ga oni sodili. Ta poziv je bil popolnoma protipostaven, ko je že najvišji učitelj rimski papež sodbo izrekel. In noben knez nima pravice posegati in razsojevati v čisto cerkvenih, verskih resnicah. Oni so bili dolžni izvesti obsodbo papeževo. Zoper to krivico se je papežev odposlanec upiral in tudi cesar ni Lutra klical k zborovanju. Toda premnogi velikaši so bili zavzeti zoper papeža, izročili so odposlancu sto in eno pritožbo Nemčije zoper Rim, in zahtevali so, naj Lutrovo zadevo preiščejo pravični sodniki. Tudi cesar je imel papežu sovražne svetovalce. Nazadnje je dosegel to, naj se Luter pozove pred zbor, da pove, ali je dotične knjige res pisal on in ali hoče preklicati svoje krive nauke.

Luter je prišel. Knjige je priznal za svoje, toda preklicati ni hotel ničesar in je trdil, da ne odneha ne papežu, ne vesoljnemu cerkvenemu zboru, ker se morejo vsi motiti; ampak da bo odnehal le, če se mu zmota dokaže s prav jasnimi besedami sv. pisma ali s popolnoma razvidnimi verskimi razlogi. Sedaj je cesar razsodil, da morajo Lutra vsi obsoditi kot krivoverca, sežgati njegove knjige in da se bo čez 21 dni z Lutrom ravnalo, kakor se mora po postavah ravnati s krivoverci. Toda Lutra sta napadla dva pokrita viteza in ga s silo odpeljala, da nikdo ni vedel kam. Vse to je pa po dogovoru z Lutrom odredil saški knez, da ga je rešil gotove smrti, določene zoper krivoverce. Na skrivnem je po svojih ljudeh odpeljal Lutra na grad Vartburg. V tem gradu je živel Luter, preoblečen v navadnega viteza, eno leto. Imel je hude skušnjave, težke dušne boje, a ostal je trdovraten in je z novimi knjigami razširjal svoj nauk in begal ljudi.

c) Prvo razširjanje luteranstva.

Pregledali smo dogodke o začetku lutrovskega odpada od Rima. Kaj ne, kaj more storiti in kam zabresti svojeglaven, ošaben, pohoten in trmast človek? Poglejmo še nekoliko, kako naglo se je razširjalo luteranstvo in zakaj.

1. Lutrovih naukov se je poprijelo mnogo učenih mož in jih navdušeno širilo. V tem oziru so se odlikovali zlasti redovniki in duhovniki, ki so svoj stan zatajili, odpadli, odšli iz samostanov in se poženili. Njihovim strastem je Lutrova vera ugajala. Tudi sam se je oženil; vzel je dne 15. junija 1525 v zakon Katarino Bora, ki

je bila poprej tudi redovnica: oba sta torej prelomila slovesne obljube večnega devištva! Je li torej začetnik luteranstva svet? Je li njegov nauk svet? Ima li svetnike v sebi?

2. Lutrov nauk se je zasadil prav naglo na Pruskem. Tam je vladal nemški viteški red, ki je bil ustanovljen zato, da bi branil sveto vero in cerkev pred Turki. Udje so bili večinoma vojaki, nekaj je bilo pa tudi duhovnikov. Kot pravi redovniki so imeli slovesno obljubo devištva. Vendar so pa že propadali. Vrhovni poglavar reda je bil o Lutrovem času grof Albert. L. 1522 mu je Lutrovec Osiander svetoval, naj zapusti red in katoliško vero, naj prestopi v Lutrovo vero, naj se oženi in si Prusko kot svetno posestvo za se osvoji. Albert je storil, kakor se mu je svetovalo. Oženi se in vzame v zakon Dorotejo, hčer danskega kralja. Njemu so sledili mnogi vitezi, prelomili svete obljube, zapustili samostan, odpadli od vere in se poženili. V deželi sami je katoliško vero prepovedal in uvedel luteransko. Celo dva škofa sta odpadla in mu pomagala.

3. Na severu Nemčije v Hesnu je vladal velemogočni knez Filip. Koj izpočetka mu je bila Lutrova vera izredno všeč. L. 1525 se je poprijel nove vere in jo zapovedal svojim podložnikom. Pomagali so mu odpadli in nezvesti redovniki. Nekateri teh so kar divjali zoper katoličane. Malokdo se jim je ustavljal. Duhovniki so bili malomarni; ljudstvo je pa šlo v krivo vero za svojimi brezvestnimi voditelji. Cerkveno premoženje je knez pograbil zase, le nekaj ga je pustil za javne namene.

Na podoben način se je tudi v mnogih drugih pokrajinah širila nova vera. Z zvijačo in silo so jo v svoje dežele uvajali knezi, starejšinstva mest in besni odpadniki duhovskega in redovniškega stanu. Polagoma se je poluteranila vsa severna Nemčija in tudi del južne Nemčije.

4. Na Švedsko sta prinesla luteranstvo dva brata, Nikolaj in Lovrenc Petri, ki sta ravno v tem času obiskovala visoko šolo v Vitenbergu. Vrnivša se domov, sta goreče in navdušeno razširjala krivo vero. Kralj Gustav Vasa je novo vero sprejel posebno zato, ker se je polakomnil cerkvenega premoženja. L. 1527 je deželne stanove pridobil zase in je Lutrovo vero vsemu kraljestvu naravnost zapovedal. Vsled tega je samostane zaprl, katoliške obrede odpravil, odredil službo božjo v domačem jeziku in s silo zatrl vse katoliške naprave. Prisvojil si je cerkveno premoženje in si prilastil najvišjo cerkveno oblast.

5. Slično in iz istih razlogov se je zapovedala in hitro razširila Lutrova vera po Danskem in Norveškem. Vladarjem je bilo všeč, da so dobili v roke tudi cerkveno oblast in cerkveno premoženje, plemenitašem so pa obljubili del oropanega cerkvenega posestva. Duhovnike, ki so se protivili, so s silo zatrli, ljudstvo pa so polagoma v novo vero zavodili odpadniki in zaslepljeno je menilo, da gre samo za prenovitev prave cerkve.

Kako prežalostna je zgodovina luteranstva! Svetni knezi vladajo, duhovnikov nimajo, zato ne svete maše, ne zakramenta sv. Rešnjega

Telesa in sv. pokore. Zakon jim je samo navadna pogodba, ki se more preklicati, dobra dela so nemogoča, svetnikov ni. Imajo samo učitelje, pridigarje, ki pa nimajo nobenega vrhovnega učeništva. Zavezani so sicer na neke nauke, katerih se morajo držati; ker je pa vsak le sebi prepuščen, se ne ujemajo. Da, tako globoko so zabredli, da mnogi pridigarji ne verujejo v sv. Trojico, ne v božanstvo Jezusovo, nekateri celo Boga taje.

Še ene zmote ne smem pozabiti. Kako pa so luteranci zagovarjali in utemeljevali svoj odpad od Rima? Luter je začel trditi, da apostol Peter ni bil nikdar v Rimu, zato rimski papež ni njegov naslednik in ne dedič njegove oblasti, ampak vrhovno oblast so si papeži tekom stoletij pridobili z zvijačami in lažmi. In sedaj? Luteranski učenjaki sami potrjujejo, da je bil apostol Peter res v Rimu in da je v Rimu pokopan. Zgodovinsko je ta trditev tako jasno in trdno izpričana, da se ne more tajiti. To sedaj priznavajo. Torej tudi ta temelj luteranskega odpada od Rima je zmoten in izmišljen.

Kako žalosten je začetek luteranstva! Hvala Bogu, da pri nas luteranstvo ni ostalo trajno, ampak je kmalu izginilo.

Da bo naš nauk še bolj popolen, naj prav na kratko omenim, kako so nastale še tri protestantovske cerkve.

2. Zwingli.

Zwingli je oznanjeval krivo vero po Švici. Rojen je bil l. 1484, posvečen v duhovnika l. 1506. Pastiroval je v Maria-Einsiedeln in je postal župnik v Curihu. Bil je nadarjen, toda skrajno ničemuren in nesramen; sam je priznal, da ne more zdržno živeti, ampak se mora z ženskami pečati.

V pridigah je začel grmeti zoper cerkvene predstojnike in zoper Rim; zahteval je prenovitev cerkve. Mnogo napačnega je trdil o češčenju svetnikov, o okrasu v cerkvah, o obljubah in drugih stvareh. Ko so mu prišle Lutrove knjige v roke, se mu je začel bližati.

Bolj odločno je nastopil, ko so odpustke za zidanje cerkve sv. Petra v Rimu začeli oznanjati tudi v Švici. Strastno je govoril zoper odpustke. Ko so poslanci pridigarji odnehali, je začel Zwingli napadati katoliško vero sploh. Hitro je pridobil zase mestno starejšinstvo. Sedaj je začel pridigovati zoper post in sploh zoper zaslužna dobra dela. Ko mu škof ni dovolil ženitve, je začel napadati cerkveno oblast in je zavrgel vsako učeništvo. Duhovniki so se začeli ženiti; on sam je vzel vdovo Ano Reinhard, s katero je že dalj časa živel v divjem zakonu. Najel je uradnike, zidarje in tesarje; z njimi je vdrl v cerkev, kjer so razbili oltarje, podobe svetnikov in orglje. Odpravil je cerkveno petje in vse lepe obrede.

Iz mestnega starejšinstva v Curihu so odstranili katoliške može in jim prepovedali vsako božjo službo po katoliških obredih. Do l. 1530 je bilo že pol Švice s Zwinglijem. Povsod so rabili silo. Katoliški okraji Švice so se morali postaviti v bran. Vnela se je huda vojska med Zwinglijanci in katoličani. V strastni bitki pri vasi Kappel so dne 11. oktobra 1531 katoličani sijajno zmagali. V bitki je padel Zwingli sam in več njemu privrženih, odpadlih duhovnikov. Zwinglijeva vera se ni dalje razširjala, ostala pa je do današnjega dne v okrajih, v katerih je do te bitke izpodrinila katoliško vero.

3. Kalvin.

Kalvin je po rodu Francoz. Rojen je bil leta 1509 v Pikardiji. Šolal se je po več mestih; učil se je bogoslovskih in pravnih ved. Povsod je bilo dosti skrivnih luterancev in zwinglijancev, s katerimi se je seznanil. Krive nauke je sprejel in jih začel oznanjevati v Parizu. Uvedla se je zoper njega preiskava in je moral bežati.

L. 1536 je prišel v mesto Genf na Švicarskem. Malo časa poprej so v tem mestu z neizrečeno silo uvedli Lutrovo vero. Mnogi so se je branili. Nastal je v mestu velik nered. V tej sili naprosijo Kalvina, naj ostane v Genfu. On je ustregel ter prevzel službo pridigarja in profesorja. Pridobil si je neomejen vpliv. Uradništvo in ljudstvo je prisilil, da so se morali odpovedati papežu, uvedel je izredno strog red za javno življenje in začel pravo strahovlado. A kmalu se vzdigne zoper njega močna stranka in l. 1538 je moral iz Genfa bežati. Več časa je ostal v Strasburgu kot pridigar. L. 1540 se je oženil. Med tem v Genfu ni bilo miru, ampak hud razdor in razpor. Prijatelji Kalvinovi so izkoristili to okolnost in izposlovali ukrep, naj se Kalvin pokliče nazaj, da napravi red. Nalašč se je branil nekoliko časa; potem je stavil ostre pogoje in se je vrnil.

Takoj je uvedel silno oster red, hude kazni in težke zapore. Celo nova orodja za mučenje je iznašel. Učil je svojo vero v glavnih temeljih podobno Lutrovi in Zwinglijevi, v drugih naukih pa jako različno. Naravnost grozen in obupen je njegov glavni nauk, namreč: „Od vekomaj je Bog nekatere ljudi določil za večno zveličanje, druge pa za večno pogubljenje. Človek naj stori karkoli hoče, ako je od vekomaj izvoljen, bo zveličan, ako ne, bo pa pogubljen.“ Sveto mašo je zavrgel, pričujočnost Gospodovo v sv. zakramentu je tajil, duhovnikov njegova vera nima. Božja služba je v cerkvi brez kipov ali slik, zato je hladna; le moli se in psalmi se pojo.

Kalvin je bil strog nasilnik. Ne v verskih, ne v meščanskih opravkih se mu ni smel nihče ustaviti. Kaznoval je strogo z zaporom, tudi s smrtjo. Kljub temu se je Kalvinov nauk precej hitro razširjal po Švici, po Francoskem, po Nemškem, celo po Ogrskem.

Tak je začetek Kalvinove vere. Ima li ta odpad od rimske cerkve kaj božjega na sebi?

4. Kralj Henrik VIII.

Kralj Henrik VIII. je kot angleški kralj začetnik anglikanske vere. Kake vzroke je imel on za odpad od rimske vere? Ali so bili vzroki sveti in utemeljeni? Poglejmo!

Kralj Henrik VIII. je bil močno izobražen in katoliški cerkvi iz srca vdan. Zoper Lutra in njegove zmote je spisal temeljito obrambo. V priznanje mu je papež Leon X. dal ime: branitelj vere. Kot 14letni

mladenič se je oženil s Katarino aragonsko, ki je bila vdova po njegovem pokojnem bratu Andreju. Poročil se je l. 1509. Da bi bila poroka s svakinjo veljavna, si je od sv. očeta izprosil spregled od zakonskega zadržka. Spregled se mu je veljavno podelil. V tem zakonu je živel 17 let. Imel je pet otrok; vsi so zgodaj pomrli razen hčerke Marije. V letu 1527 se je zagledal v lepo žensko, po imenu Ana Boleyn, s katere sestro je pa že grešno občeval. Seveda od tega trenotka prave žene Katarine ni več maral.

Hotel je, da se z Ano poroči. Vedel je pa, da to ni mogoče, razen če se njegov zakon razveljavi; zato vloži prošnjo v Rim. Papež Klemen VII. izroči zadevo učenim možem, naj jo presodijo. Kralj zahteva preiskavo in razsodbo na Angleškem. Papež ustreže kralju. L. 1528 pošlje kardinala Kompegija na Angleško, ki naj z domačim kardinalom Wolseyem zadevo preišče in razsodi. Kardinala sta vso zadevo zavlačevala. Upala sta s papežem, da se med tem kraljeva strast ohladi. Ko kralj sili, skličeta l. 1529 dve seji. Kraljica Katarina vloži priziv na sv. očeta. Zato sta kardinala morala svojo obravnavo ustaviti. Kralj se je razjezil, spodil kardinala Kompegija iz Angleške, domačega pa je začel preganjati, da je bil v smrtni nevarnosti in je ves užaljen l. 1530 umrl.

Zadevo so v Rimu zopet zavlačevali. Upali so, da se poleže strast. Vendar pa so v decembru 1530 kralju sporočili, naj zakona ne razdira. Za kraljico Katarino se je ravno takrat še prav posebno zavzel cesar Karel V. Med tem je kralj prisilil duhovnike, naj priznajo, da ima kralj vso sodnijsko oblast nad njimi. Prestrašeni so priznali, vendar le z dodatkom, „v kolikor se to ujema s Kristusovo postavo". Ta korak je bil napačen in silno nevaren, ker s tem se je začel popoln odpad od Rima. Kralj je tudi prepovedal vsak davek za Rim.

Ana Boleyn je med tem postala mati. Bridko je očitala kralju, da jo je ogoljufal, obetajoč ji kraljevo krono. Da jo pomiri, se l. 1533 skrivaj z njo poroči. Samo po sebi se ve, da je bila ta poroka pred Bogom in pred cerkvijo neveljavna.

Novo hudobijo je storil, ko je brezbožnega Tomaža Kranmerja imenoval za nadškofa. S posebno zvijačo si je ta prigoljufal potrditev papeževo in je prisegel pravo vero. In vendar je bil v srcu popoln luteranec ter z neko luteranko na skrivnem poročen. Ni čuda, da je bil pripravljen kralju ustreči in ga privesti do očitnega odpada od Rima.

Nadškof Kranmer je l. 1533 rešil zakonsko zvezo kraljevo. Razsodil je, da je bila kraljeva prva poroka s Katarino aragonsko neveljavna, veljavna pa da je druga poroka z Ano Boleyn. Skliceval se je „na duhovno in sodno oblast, ki mu je prišla od apostolov." Francoski kralj Franc je kralja Henrika v Rimu zagovarjal češ, ako se mu ne ustreže, bo celo angleško kraljestvo odtrgal od Rima. V Rimu pa se niso dali odvrniti od pota pravice in resnice. V slovesni seji meseca julija l. 1533 je papež Klemen VII. razsodil, da je kralj Henrik zapadel cerkvenim kaznim in da je dolžan dati nazaj dostojanstva in časti pravi ženi Katarini, katero je po krivici zavrgel. Kralj se ni hotel pokoriti, ampak se je s svojo nesramnico slovesno poročil in ji podelil vse časti, ki gredo kraljici.

Rim je počasi ravnal, ker se je bal za mir in večno srečo katoličanov. Vendar tega javnega pohujšanja ni mogel dopustiti. Leta 1534 je papež slovesno razglasil, da je bil kraljevi zakon z Ano aragonsko veljaven. A cerkvene kazni je razglasil papež Pavel III. šele l. 1538, čakajoč na poboljšanje kraljevo.

Med tem je pa kralj angleško kraljestvo od Rima odtrgal in je kar divjal zoper katoličane, ki so Rimu zvesti ostali. L. 1534 je uradnikom, duhovnikom in redovnikom zaukazal priseči, da papeža ne priznajo več za cerkvenega poglavarja, ampak da ima vso cerkveno oblast edino le kralj. Kdor se ne bi odrekel papežu, ga zadene kazen določena za veleizdajstvo. Ta nauk so morali duhovniki oznaniti vernikom po vsem kraljestvu. Za namestnika v izvrševanju cerkvenih pravic si je postavil svetovnjaka Tomaža Kromwela. Ko je priležnica Ana rodila hčer, ji je dal ime Elizabeta, in zopet so morali vsi podložniki priseči, da je Elizabeta njegova zakonita naslednica v kraljevanju.

Začel je besneti zoper samostane. Kar razdiral jih je. Kraljevi poverjeniki so surovo ravnali, uničevali so krasne umotvore in bogate knjižnice. Zaplenjeno premoženje so deloma zase prihranili, deloma ga je kralj porazmetal in v preobilnih gostijah zapravil. Spovednika kraljice Katarine je zapovedal sežgati. Mnogo papežu zvestih duhovnikov in škofov je moralo umreti. Zgodovina pravi, da je kralj obsodil na smrt dve svoji ženi, 12 vojvodov in grofov, 164 plemičev, dva kardinala in dva nadškofa, 12 škofov, 13 opatov, 500 redovnikov, 38 najbolj učenih duhovnikov.

Verskih naukov pa ni dovolil izpremeniti. Pod smrtno kaznijo je zapovedal vero v presveto Rešnje Telo, obhajilo pod eno podobo, maše za pokojne, spoved, obljube, neoženjenost duhovnikov. Ker so protestantje te naredbe zametavali, je tudi mnogo izmed njih zapovedal usmrtiti. Henrik je umrl 28. januarja 1549. Po njegovi smrti so dobili oblast protestantje, ki so mnogo verskih resnic odstranili in uvedli svoje zmote. Odpad od Rima se je razrastel v popolno krivoverstvo.

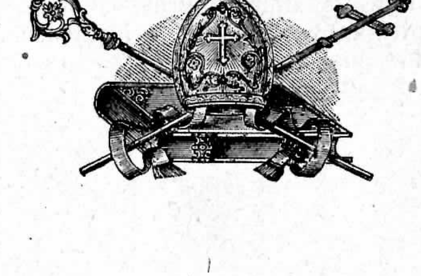

Sklep.

Ko smo prečitali, kako so nastale razne verske družbe po Evropi, se bo našega srca polastila globoka žalost. Otožno bomo vzdihnili: ali je to mogoče? Prevara, zmota, laž, trma, oholost, zakonska nezvestoba so toliko mogočnih in izobraženih narodov odtrgale od katoliške cerkve. Pa ne samo odtrgale, ampak naravnost prežele s smrtnim sovraštvom do nje, da je ne marajo, da jo zaničujejo in beže od nje.

Vendar pa nas vsaj nekoliko tolaži zavest, da so razkol in krivoverstvo povzročili le nekateri nesrečni, od strasti prevzeti možje, da je bilo pa ljudstvo le zavojeno in zaslepljeno. Slušalo je svoje voditelje, ko jim je verjelo. Samo na Angleškem so bili vsi naravnost prisiljeni, da so morali zapustiti Rim ali pa umreti. Tako je bilo iz početka. Sedaj so pa Angleži v svoji veri rojeni, v njej vzgojeni in mislijo, da je njihova vera edino prava.

Ker so pa narodi nevedoma v razkolu in v krivi veri, zato ni nemogoče, da se zveličajo. Saj Bog pogubi le one, ki vedoma greše. Zato navadnim ljudem njihovih verskih zmot Bog ne bo zaračunil v greh. Pač pa, ako srčno žele spolnovati vse, kar Bog zahteva, ako srčno žele, spoznati božjo resnico in po njej živeti, pripadajo po svoji odkritosrčni želji h katoliški cerkvi. Ako bodo pogubljeni, ne bodo zavoljo razkola ali krivoverstva, ampak zavoljo drugih vedoma storjenih smrtnih grehov. Vendar pa jim bo Bog tudi te grehe odpustil, ako imajo popolno kesanje in jih obžalulejo iz ljubezni do predobrega nebeškega Očeta. Ker imajo razkolniki zares veljavno posvečene duhovnike in sv. zakramente, se bodo laže zveličali kakor pa protestantje, ki nimajo ne duhovnikov, ne zakramentov razen sv. krsta, pa še ta zakrament zadnje čase premnogi neveljavno dele. Tudi na Angleškem so škofje in duhovniki le po imenu, ne pa v resnici po posvečenju; zato pa nimajo ne sv. zakramentov, ne svetega Rešnjega Telesa.

Če vse to resno preudarite, kako se boste zveselili, ker veste, da imate pravo vero, da ste v pravi cerkvi Jezusovi, da imate resničen pouk, veljavne svete zakramente in se vodite po edino pravem potu v srečno večnost. In sicer smo katoličani, v cerkvi Jezusovi, sezidani na skalo Petrovo, domala prav vsi Slovenci; med nami ni razkolnikov, ni protestantov. Žalibog pa je med nami že precej takih, ki so odpadli od krščanske vere v popolno brezboštvo. Bog naj se jih usmili!

Konec.

Upam, da ste vsa tri poglavja prečitali in tudi razumeli.

Dokazali smo, da vsa naša narava, um, srce in volja, da vsi narodi, divji in izobraženi, da najboljši učenjaki nekako zahtevajo in trdijo, da je življenje po večnosti, da imamo neumrjočo dušo, da je Bog.

Vendar pa človeške trditve niso tako gotove, da bi se ne moglo o njih dvomiti. Ker je mnogo učenih mož in sicer dandanes vedno več, ki taje Boga in dušo in večno življenje, smo iskali še bolj zanesljivega učenika. Prepričali smo se, da nas je o teh za vse življenje, za časnost in večnost potrebnih resnicah poučil Bog sam. Sin Božji je postal človek edino zavoljo nas, da nas pouči, spravi z Bogom in nam pokaže pot v srečno večnost. Nepobitni dokazi so nas prepričali, da je Gospod Jezus zares Sin živega Boga, pravi Bog in pravi človek. Od tod smo dosledno morali izvajati, da je popolno in zanesljivo res vse, kar On uči. Bogokletno bi bilo, ko bi se kdo drznil dvomiti o resničnosti njegovega nauka, ali ga naravnost tajiti.

Toda kako bomo zvedeli, kaj Jezus uči? V svoji modrosti je ustanovil sveto katoliško cerkev. Njej je izročil, da nadaljuje delo odrešenja. Zato je podelil apostolom trojno oblast, namreč učeniško, duhovniško in kraljevsko oblast. Vrhovno oblast nad apostoli in verniki je pa podelil sv. Petru. Vso to oblast so po volji Jezusovi podedovali nasledniki sv. Petra, namreč rimski papeži, kot najvišji poglavarji cerkve, in nasledniki apostolov, in pa škofje, ki v zvezi s papežem cerkev vladajo. Duhovniki pa so dani škofom za pomoč.

Te resnice so temelji krščanske vere. Kaj ne, sedaj jih boste lahko branili zoper katerekoli nasprotnike. Vseh mogočih ugovorov zoper te temelje krščanske vere pač ne boste mogli odbiti in pobiti sami. V takih slučajih si mislite in recite: mi vemo, da je resnično vse, kar nam je razodel sam Bog po Jezusu Kristusu in kar nam po Njegovem povelju oznanja sveta katoliška cerkev; ker se pa ti navidezno učeni ugovori ne ujemajo s tem naukom, zato so prav gotovo zmotni. Ta misel naj vas spremlja vedno in povsod, tako boste vedno in povsod mirnega srca. Vedite pa, da cerkveni učitelji že znajo ugovore pobiti in odkriti njihovo notranjo neresničnost.

Sedaj pa le zaupljivo poprašajmo katoliško cerkev, nam od Boga dane učitelje: papeža, škofe, duhovnike, naj nam povedo, kaj nas čaka po smrti in kako naj uravnamo svoje življenje, da nam bo smrt pot v presrečno večnost.

O teh naukih bomo mirno in temeljito razpravljali v drugi in tretji knjigi.

Kazalo.

Stran

Splošni uvod 3
Temelji krščanske vere . . . 5

Prvo poglavje.

Ali o večnosti kaj vemo? . . . 5
I. Kaj moremo spoznati mi sami? 6
1. Kaj pravi naše srce 6
a) želja po popolni sreči . . 6
b) želja po popolni pravici . 7
2. Kaj pravi naš razum 7
a) Priroda 8
b) Glas v naši duši 9
3. Kaj pravi naša volja 9
II. Kaj pravijo ljudstva na zemlji 10
1. Kaj pravijo divja ljudstva . . . 11
2. Kaj pravijo stara omikana ljudstva 12
3. Kaj pravi judovsko ljudstvo . 13
III. Kaj pravijo učeni možje . 14
1. Ali so naši učeni možje verni ali neverni? 14
2. Kako se brezverstvo dokazuje? 15
a) Od kod je začetek življenja na zemlji 15
b) Od kod je prvi človek . . 16
Dokazi bogotajcev . . . 16
Razlika med človekom in živaljo 19
Sklep 21

Drugo poglavje.

Naš božji učitelj 22
II. Galilejski ribiči 23
1. Ribič Peter, glavar 23
a) Grob ribiča Petra 23
b) Nasledniki ribiča Petra . . 24
c) Zgodovina teh naslednikov 24
2. Drugi galilejski ribiči 25
a) Osebnost teh ribičev . . . 25
b) Delo teh ribičev 26

Stran

II. Jezus iz Nazareta 28
1. Življenje Jezusovo 29
a) Življenje Jezusovo do smrti 29
b) Življenje Jezusovo po smrti 31
2. Kaj trdi Jezus sam o sebi . . . 34
a) Jezus je popolnoma zanesljiv 34
b) Jezusov odgovor 35
3. Kako je dokazal Jezus svojo trditev 36
a) Jezusovi čudeži 37
Čudeži sploh 37
Jezusovi čudeži 38
b) Jezusovo vstajenje 39
Vera prvih kristjanov . . 40
Prazen grob 41
Jezus se prikazuje . . . 42
c) Jezusovo prerokovanje . . 43
Jezus gleda skrivne misli srca 43
Jezus napoveduje prihodnje dogodke 44
III. Odrešenik iz judovskega rodu 46
1. Judje so pričakovali Odrešenika 47
2. Prerokovanja o Odrešeniku . . 48
a) Prvi evangelij 48
b) Prerokovanje Noetovo . . 48
c) Obljuba, dana Abrahamu . 49
d) Prerokovanje Jakobovo . . 49
e) Prerokovanja, dana Davidu in Salomonu 49
f) Zavržen bo Izrael in pastirji, pride pa nov pastir . . . 50
g) Mesija kralj, prerok in duhovnik 51
h) Prerokovanja o času in kraju prihoda Mesijevega . . . 52
3. Judje so po svetu razkropljeni . 54
Sklep 55

Tretje poglavje.

Jezusova cerkev 56
I. Katoliška cerkev 56
1. Naše opravičene želje 57

Stran

2. Jezus je ustanovil zanesljivo učeništvo 57
a) Jezus je ustanovil zanesljivo učeništvo 58
b) Jezus je dal apostolom trojno oblast 59
c) Jezus podeli Petru najvišjo oblast 61
d) Jezus je ustanovil versko družbo: cerkev 63
e) Jezusova cerkev bo ostala do konca sveta 64
3. Kje je Jezusova cerkev? . . . 65
a) Rimski papež 65
Rimski papež je naslednik Petrov 66
Kako modro vladajo papeži 68
Papeži so neodvisni od svetnih vladarjev 72
b) Nasledniki apostolov . . . 77
c) Pomočniki škofov 81
d) Verniki 84

Stran

II. Razkolniške cerkve . . . 85
1. Prvi vzroki za odpad od Rima 86
2. Odpad in razkol 88
a) Focij 88
b) Mihael Cerularij 95
3. Bolgari in Srbi 97
a) Bolgari 97
b) Srbi 99
4. Rusi 100
a) Začetek krščanstva . . . 100
b) Odpad od Rima 101
c) Ruska cerkev sedaj . . . 102
III. Protestantovske cerkve . 104
1. Martin Luter 104
a) Dogodki pred odpadom . 104
b) Odpad sam 106
c) Prvo razširjanje luteranstva 110
2. Zwingli 112
3. Kalvin 113
4. Kralj Henrik VIII. 113
Sklep 116
Konec 117